

Geschiedenissen der stad Zwolle, behelsende een verhaal van haar eerste beginselen, verheffinge tot een stad, en de merkwaardigste gebeurtenissen aldaar van ouds her, tot byna dese tyden toe, voorgevallen, uit stads boeken, egte stukken en oude chronyken

<https://hdl.handle.net/1874/218168>

156/
/126A

amb.
de

BESCHRYVINGE
DER STAD
Z W O L L E,

BEHELSENDE EEN VERHAAL VAN
DEZELFS EERSTE BEGINSELEN,
OPKOMST, AANWAS, KERKELTKE
EN WERELDTYKE GEBOU-
WEN, SCHOLEN EN
REGERINGE.

UIT STADS BOEKEN, EGTE STUKKEN EN OUDE
CHRONYKEN BY EEN VERGADERT,
EN BESCHREVEN

D O O R

MR. BURCHARD JOAN VAN HATTUM.

*Lid van de Maetschappij der Nederlandsche
Letterkunde te Leyden.*

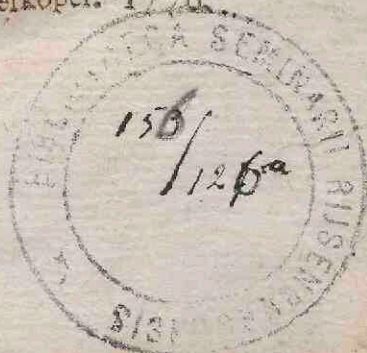
V Y F D E D E E L S,

Eerste Stuk.

T E Z W O L L E

By S. CLEMENT, Boekverkoper. 1776.

BESCHRYVINGE

DER STAD

ZWOLLE

BEHEERSINGE VAN VERHAAL VAN
DESSLEDESTE REGINGELLEN
OPKOMST AANWAAS, KERKELIJK
EN WERELDLIJK GEBOU
WEN, SCHOLEN EN
RECHTINGEN

UIT STADS BOEKEN, EGTE STUKKEN EN OUDE
CHRONIEKEN BY EEN VERADERT,
EN BESCHREVEN

DOOR

MR. BURCHARD JOAN VAN HATTUM

Van de Afdeling der Mededelingen
van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam

VIJFDE DEEL

Wolfs Druck

DE WOLFF

By de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam

BESCHRYVINGE
VAN
Z W O L L E.

I. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. Stads gelegenheid en aart van de grond waar op se gebouwd is. De goede legginge en de tol te Coten zyn oorsaak van den aanwas van Zwolle. II. Keyser Otto schenkt die tol aan 't Stift Elten. Aanmerkingen op des Keyfers gisfbrief. III. Zwolle wordt meerder bewoond. Heeren huisen aldaar voor 1230. IV. Levens wyse der eerste bewoners. Ontrek van de Stad in 1230. V. Eerste uitlegginge der Stad voor 1329. Gebruik van de torens te verhuuren. VI. Aanmerkinge over d' eerste uitlegginge. Twede uitlegginge. VII. Stads derde vergrootinge. De Dyk wordt binnen Zwolle getrokken. VIII. Of men de Dieser Voorstad aan de Stad heeft willen begzen.

De Stad Zwolle ligt in de Provincie Over-
yffel, in het Quartier van Zalland, by Stads ge-
na midden in het Zwolsche Carspel. De luyt, legen-
heid en
V. DEEL. A die

BESCHRYVINGE

aart van die men 'er in ademt, is seer gefond. Ook
 de grond is de grond, waar op se gebouwd is, mid-
 waar op delmatig hoog en sandig. Het land, dat de
 fe ge- Stad van na by omringt, is van dezelfde aart.
 bouwd is. Gedeeltelyk wordt het geweyd, gedeeltelyk
 wordt het tot Bouwland en moestuinen ge-
 bruikt. Uit sig zelfs is het niet seer vet, dog
 door een langduurige moeyte, arbeid, en on-
 kosten is het thans redelyk vrugtbaar. De wey-
 den voorsien de Stad overvloedig van melk,
 boter, en eenige vette beesten; welke egter
 voor het meeste gedeelte in eenigstints verdere
 afgelegene Landen, en bysonderlyk in Maste-
 broek geweyd worden. Buiten de Stad aan
 de Voorsteden en Cingels sijn verscheyden
 Luthhoven of tuinen, welke wel aan of om-
 trent drie hondert in getal zyn. Moes tuinen
 zyn 'er ook een groote menigte, waar uit de
 Stad met allerley groentens en vrugten rede-
 lyk voorsien wordt. De Yffel- en Vegtstroom
 plagten ongemeen ryk van visch, en bysonder
 van Carpers, Baars, en Snoek te zyn. Het
 Swarte Water levert ook deze twe laatste soorten
 van visch van een seer goede smaak op. In
 voorige tyden, en voornaamlyk in de XVde
 eeuw, was 'er ook een seer goede Salmvangst
 (a). De Suider Zee voorsiet de Stad van
 Bot, Garnalen; de Noord Zee van Cabel-
 jauw, Schelvis, Scholle, Tonge, enz.
 Seker digter, op den overvloed van allerley
 levensmiddelen alhier, sinnespelende, segt daar
 om

Qui

(a) Men vind zelfs een verordeninge wegens den
 Salmen vangst op het Swarte Water in een der Stads
 Registers na 's midden der XVde Eeuw.

Qui manet in Zwolla manet in pinguedinis olla.

Van 't welk de fin is, dat Zwolle rykelyk van alle levensmiddelen, om lekker te leven, voorsien is.

Het is buiten twyffel, dat, sedert dat deeses Lands Ingesetenen, hun oude gewoonte, van over al her om te swerven verlieten, en vaste woonplaatsen verkoren, sy het meest agt sloegen, of by een Landsdouw goede gelegenheid tot het visschen (b), en weyde voor het vee was (c). Het Carspel Zwolle was, in Zalland wel het beste, van vysryke stromen en weyden voorsien. Den Yffelstroom vloeyt langs verscheyden van haar Boerschappen. De Vegt doorsnyt een groot gedeelte 'er van, en het midden word door de Aa besproeyd. Weyden vond men hier omstreeks by na nergens Vetter dan alhier. By dese aanlokkelyke insigten, om dit Carspel wel in de vroegste tyden met de woon te beslaan, kwam nog, dat reeds in de tiende eeuw, in het vermaarde dorp Caten of Coten, heden by na geheellyk door den Yffelstroom ingeswolgen, een tol geheven wierd, ter plaatse daar nu het Coter Veer is.

Desen tol, welke in eenige onegte afschriften van Keyser Otto de Groote's Brief de naam van Habledol, en in andere Hachdoll te onregt draagt

De goede legginge en de tol te Coten oorsaaak van den aanwas van Zwolle.

II:

Keyser Otto draagt schenkt

A 2

(b) Claas Collyn tom. 1. *Analektorum D. G. Dumbar* pag. 248.

----- want sy ni wisten

Daer ni woonden ni dar ti wisten

Al dat lant was laech gelaghen.

(c) *Geschiedenissen van Zwolle eerste Deel.*

BESCHRYVINGE

4
 die tolaan draagt (d), en reeds in een brief van het jaar
 't Stift El- 973. Cathentol (e), en heden Katertol ge-
 ten. noemd is, schonk gemelde Keyser Otto aan
 de Abtdiffinne van Elten Lutgarda Dogter van
 den Graaf Wichman; ingevolge de overgefete
 te woorden van Keyser Otto's brief (f). *Al*
het voordeel dat onse Schats-kistmeester, daar
uit (g) genieten kan, en ook de tol der vis-
scherye in de Landstreek Salon (h) en den
Yffelstroom, dat gemeenlyk Cathentol genoemd
word, geven en hebben wy alies toegestaan en
vergund, aan de voorsyde Kerke van Eltenon,
voor een eeuwigduurende beloninge, tot onder-
houd der Religieusen die aldaar God en den
Heiligen Vitus dienen.

Aanmer-
 kinge op
 des Key-
 sers gift
 brief. Uit dese woorden maken wy op, voor eerst
 dat Keyser Otto, in den jare 973, Landsheer
 in Zalland was. Ten 2. dat Zalland, des
 tyds en vroeger, Salon genaamd is. Ten 3.
 dat dese tol eerst en in den beginne alleen op
 den vischvangst gesteld was. Gheel anders
 dan in latere tyden toen den Yffelstroom be-
 vaarbaar geworden zynde, van de schepen en
 koop-

(d) De Heer Dumbar Kerk. en Wereldl. Deventer
 4de Boek 8ste Hoofdstuk.

(e) In Keyfers Otto's brief aldaar te sien.

(f) De woorden van den oorspronkelyken brief
 luiden: *quidquid vero Fiscus noster exinde sperare po-*
tuerit, aut theloneum de piscatione in pago Salon et in
fluvio Isola, quod vulgari nomine Cathentol dicitur, to-
rum nos pro aeterna remuneratione praedictae Ecclesiae ad
stipendia Monialium in ea Deo sanctoque Vito servien-
tium, donamus, concessimus, ac largiti sumus.

(g) Namentlyk uit de vorige geschenken.

(h) Dus wierd Zalland des tyds genoemd.

koopmans goedren dees Katertol (*i*) geheven wierd (*k*). Ten 4. dat dese Landstreek des tyds al reeds bewoond moest zyn. Terwyl desen tol, op den vischvangst, door den Keyser tot onderhoud van deser Abdyes Religieusen gegeven, voorkomt als een geschenk van gewigte te zyn. Al het welke niet bestaan kan, in val men te gelyk niet mede voor seker houdt, dat in en omtrent Coten het Land redelyk bevolkt en bewoond was. Want ter plaatse daar weinig of geen menschen zyn, vindt men ook geen visschers ofte Lieden, die met visch koopmanschap hun kost winnen.

Dus dat het Carspel van Zwolle reeds, omtrent het midden der Xde eeuw, seer bewoond was. Dit word te meer bevestigd, so men overweegt, dat de Parochie kerk van S. Michaël, in den jare 1040., door den tydelyken Bisschop van Utrecht aan het Capittel van Deventer geschonken wierd (*l*). Want de reden en selfs d'ondervindinge leert of leeren, dat; reeds lange voor het opbouwen deser Kerke, het Land daar om streeks bewoond moet zyn geweest. Terwyl de menschen nooit gewoon zyn, hun Gods huisen ter neer te slaan, op

III:
Zwolle
word
meerder
bewoond.

A 3 een

(*i*) *Kilianus in Lexico ait Katertol vestigal est, quod evehendi commensus & mercium causa praestatur, quae ex navi non aliter, quam per versatilem quandam machinam seu irachleam, elevantur, quae & Belgis est Katertol.*

(*k*) Dese tol ontving de Stad Deventer in den jare 1241. van het Stift Elten in erfpagt en werd van die tyd af tot heden toe van allerley schepen en koopgoederen geheven. *De Heer Dumbar 4de Boek 8ste Hoofdstuk.*

(*l*) *Gesch. van Zwol. 1 Deel blads. 85.*

Heeren huifen al-
 daar voor
 1230.

een plaats die onbewoond en volkeloos is. Van die tyd af aan begon dan, de grond rondsomme, en waar op de Stad Zwolle gebouwd is, wegens de goede gelogenheid, en om nader by de Kerk te zyn, van tyd tot tyd meer bewoond te worden. Hoewel ook vele, om door de gedrongenheid en nabyheid der huifen sig niet in de weg te zyn, er sig eenigfints verder af, met der woon neergeflagen hebben. In diervoegen hebben na alle vermoeden de Heeren Huifen en de gehugten Middelwyk en Oostendorp hun oorsprong ontfangen. Schoon het ook wel zyn kan, dat de buurten Middelwyk en Oostendorp, hun opkomst aan gemelde Heren, verschuldigd zyn. Want byna overal in Overyffel ontdekt men, dat ouwlings de naaste grond by de huifen der Edelen en groote Heeren met huifen beset zyn: uit welke geringe beginfelen niet alleen vlekken en dorpen maar ook steedjes zyn opgeftaan. Behalven de gemelde twee Heeren Huifen was in Zwolle voor dat het tot een Stad verheven was, nog een Adelyk huis, den Hof van Vullenho na desselfs Edelle besitters dus genaamd. Dit stond op de grond daar laater het Clooster Betlehem gebouwd is (m). Verder van de Stad af lagen de twee Casteelen Voörft, die door Bisschop Otto de tweede, nevens het huis Bukhorst, na de slag by Arkelo, verdelgd en verbrand zyn (n). Ook twyffele ik niet of de Edellieden Egbert van Berkmen en Hartmen van Deyse, die Stads eerste voorregts brief in den jare

1230.

(m) Coccius in Chronica Bethlem.

(n) Beka & Heda in Ottone Secundo.

1230. ondertekend hebben, hadden of hun Hoven of huifen in de Boerfchappen Berkmen en Defe; welke laafte, onder defes Stads Vryheid behoord. Immers in alle de Boerfchappen van het Carfpel zal men een of meer Adelyke huifen en geflagten in oude tyden vinden, die daar aan haar naam gegeven of daar van ontfangen hebben. Door het aanleggen van deefe huifen en gehugten is van tyd tot tyd het Zwolfche Carfpel een der magtigften van Zalland geworden. Waar door de Ingefetenen in staat geraakten aan hun Lands Heren dusdanige dienften te bewyfen, welke Biffchop Willebrand de vergunninge van Stads Regten waardig oordeelde.

Deefe eerfte bewoners der Stad waren feer eenvoudig in hun levenswyfe. Een gedeelte geneerde zig met het melkvee en den Landbouw. Anderen met de vifchvangst. Vele hielden fig met den koophandel en byzonderlyk in die van wolle op. d'Overigen leefden van hun land pagten. Eenige jaren na het midden der vorige Eeuw, ontdekte men op het Raadhuis defer Stad een oud gefchrift, defe eenvoudige levenswyfe onfer voorouders in het brede verhalende (o). Jammer is het dat dit gefchrift verloren, immers, myns wettens, heden niet meer voor handen is.

So veel dan kan men met fekerheid van den opkomst, en aanwas, der Stad en Ingefetenen van Zwolle seggen. De Stad begreep ten tyde van Biffchop Willebrand van Oldenburg; De Kerk van den Aards Engel Michaël, nevens de Kerkhof, de grote markt, de grond

IV:
Levens-
wyfe der
eerfte be-
woners.

Omtrek
van de
Stad in
1230.

A 4

van

(o) Volgens aantekeningen.

van de Lieve Vrouwen Kerk en Kerkhof, in den jare 1395. gestigt; de Voorstraat, de Camperstraat, de Luttekestraat, de Paapenstraat, de Blymarkt, of Bethlemschestraat, de Koestraat, de gehele Crommejakke, de Sasfenstraat, de Kerk, en 't Clooster, Bethlehem, de nieuwe markt, de Schouten stege, de Wulleweversstraat, en de grond van de Walstraat. So de Diefersstraat sig al van den beginne der Stad tot aan het eerste Brugjen of eerder tot aan de Rode hanen stege, uitgestrekt heeft, dan zoude men denken, dat de Spoelstraat mede binnen de Stad begrepen was geweest. Dog hier aan zal ik altoos twyffelen, om dat ik Stads lengte in een brief van den jare 1305. een of twe dagen voor Paaschen afgepaald sie tusschen twee bruggen (p). Welke geen andere kunnen zyn geweest dan de Peter van Akens brugge, en die by de Rode toorn, Want ik kan my niet verbeelden, dat de Gasthuis brugge 'er vroeger zoude gelegen hebben, dan de brugge aan de Rode toorn, welke sekerlyk van meer dienst en gemak voor stads Ingesetenen was, dan d'eerste. Ik stelle my dan voor, dat alle straten en stegen aan de suidsyde van het water de grote Aa genoemd van de Peter van Akens brugge af, tot aan de Rode toorn, vlietende, binnen de Stad Zwolle, sedert den jare 1230. tot 1324. begrepen waren. So dat de Stad in die tusschen

(p) In littera 1305. feria quinta ante Passcha in verbis intra duos pontes in Zwolle. In desen brief verkoopt Albert van Crejen aan T. Schelliken en Goldekerke d'eerste Burger van Zwolle een leengoed dat onder Rudolph Veyragkere te Lheeen ging.

fchen tyd fekerlyk veel fterker was, dan ik op het gefag van eenige Schryvers te voren verhaald hebbe. Want fe ook nog behalven de plankentuyn ofte aarden wal, door een gragte gedekt was, en wel aan alle fyden rondsom door een gragtjen omringd wierd, (het welke heden aan de fuyd en weftfyde in het dus genoemde moeras langs de wallen verandert is,) en aan de Noordfyde door de Aa.

Het ongeluk van het afbranden der Stad, in den jare 1324., wel verre van de Ingefetenen de moed te benemen, gaf aanleidinge, dat de Stad niet lang hier na verfterkt en vergroot wierd. De verfcheyden voorregten van de jaarmarkten en kerkniffen, die fy van de Biffchoppen van Utrecht verworven hadden, deed hun koophandel niet alleen binnens Lands maar ook in verre afgelegene gewesten vermeerderen (g). Het getal der huifen moest dan ook na mate der Ingefetenen vermeerderd worden. Behalven dat de Stad, geheellyk afgebrand zynde, weder moest opgebouwd, en tegens de aanvallen van de Heer van Voerst verfekerd worden. Dat defe uitlegginge en verfterkinge voor den jare 1329. gedaan was, hier van vindt men blyken in een brief van het gemelde jaar op den dag van den H. Petrus *als by op den floel klam.* Want de Schepenen, met bewilliging harer Gefworene Gemeente, aan Hillebrand van Baerlo en fyn Vrouw Berthe in erfpagt te bewonen gaven *den groeten toern te Viffcherdes baevene de gelegene is tot Diefer ftraete waert.* Op voorwaarden dat fy

A 5

hun

(g) Boek van Privilegien N. 40. 41. 42. en elders.

hun regt op desen toren aan niemand dan een burger van Zwolle verkopen mogten: En mids dat de Stad in val van oorlog het gebruik van dat gebouw hadde (r).

Gebruik
van de
torens te
verhuu-
ren.

Veel leest men in Stads Registers van het verhuuren en in erfspagt geven van torens en poorten. In den jare 1421, wierd sulks verboden (s); dog na de geindigde onlusten vind'er men weder voorbeelden van (t). By verloop van tyd begreep de Regeringe het beter, en betrouwde de bewoninge en bewaringe van dese openbare gebouwen, aan Stads Roedendragers en allerley soort van Stads Amptenaars, waar op men beter staat konde maken en betrouwen stellen, terwyl die in het bysonder aan Stads behoudenisse gelegen was. Immers het schynd my toe dat dese myn reden niet ongegrond is.

VI.

Aanmerkinge over dese eerste uitlegginge. Uit de woorden van de so even gemelde brief blykt, dan eerstelyk, dat de Gesworene Gemeente, waar over wy beneden breder zullen spreken, reeds in wesen was. Ten anderen, dat'er toen reeds een uitlegginge ondernomen, en de Stad reeds met torens versterkt is geworden. Ten derden, dat de Dieserstraat met deszelfs poorte reeds aangelegt was. Dog of de Dieserpoort toen stond by 't Brugjen waar over men in de smeden gaat, is twyffelagtig. Dit is seker,

(r) Dese brief vind men in het *Stads Registerboek* getekend met de sterre ook bekend onder de naam *Cepia diversarum Missivarum &c.*

(s) In een Resolutie agter sommige afschriften van het *Stad Regt uit het Registrum Rubrum.*

(t) *Rubrum Registrum anno 1510.* kocht de Regeringe de Buskes toren geleghen in der Stads muur by de Spoelpoorte.

feker, dat de Stads muure, in de XIVde eeuw, tusschen de Dieserstraat en de smeden digt by het Kinderhuis, toen een Nonnen Clooster zynde, stond. Want dus lese ik in een koop-brief van het jaar 1398, op den H. Dertyndach, door Hendrik de Zuere Rigter van Wilssem, afgegeven, waar by Jacob Wermboldes en syn Vrouwe Lyse, eenige Landeryen in Maltebroock, afftaan aan *de Maeghden ende Weduwen, die nu ter tyd in reynicheden te gader woenen, binnen Swol, in de were geleghen in der Nye Dieser strate, tusschen Gebbe weere van Versen, aen d'eene sydt ende bylanx de stege met d'ander sydt, streckende voor van der straten tendens aan der Stadt muere.*

In een andere brief vier jaren ouder (u) leeft men ook al van *Nye Dieser strate*. So dat men hier uit veilig besluiten kan, dat in het laatste van de XIVde Eeuw de Nieuwe straat, (want dus is later by verkoringe de nieuwe Dieser straat genoemd,) reeds aangelegd was. Dan of den aanleg der gemelde strate reeds voor den jare 1329. gedaan is, hier aan zoude ik twyffelen. Te meerder om dat ik uitdrukke-lyk in schriften van latere tyden lese, dat dese grond by de tweede uitlegginge in de Stad begrepen is. En so men op de stand lettet, hoewel men nergens uitdrukkelyk leeft hoe veel Zwolle voor de tweede maal vergroot is, dan zal men ligtelyk afleiden, dat alle de grond die tusschen het eerste en tweede canaal lag,

(u) In een brief van Stads Pastoor Reynold van Drynen van 't jaar 1394. zynde de stigings brief van het ryke Fraterhuis.

Twede
uitlegginge.

.11V

abt. 12

abt. 13

abt. 14

abt. 15

lag, 'er in begrepen is geworden. Zynde dus by dese aanlegginge gewonnen, de nieustraat, bitterstraat, de nieuwe melkmarkts stege, de roggenstraat tot aan de Broerenstraat, en de nieuwe Brouwers stege; want dese maakte het einde van dese uitlegginge. Ook willen sommige dat aldaar de Dieser poorte stond. Dog dit is onseker, nademaal men hier van niet anders weet, dan dat oude lieden voor ruim 40 jaren sulks uit de mond van hunne voorouders verhaalden. Hoe het ook zy, de Stad werd des tyds langs de Oost en Noordsyde geheel-lyk met water omvangen. Te gelyk met dese uitlegginge heeft men Stads fraje poorten, toorens en muuren, waar van men nog d'overblyfselen siet, ter neergeslagen. Dog jaren zyn hier mede verlopen, siende men selfs nog blyken van dese opbouwingen in den jare 1436. toen men de Sassen poorte geheel vernieuwde, gelyk we in het volgende Hoofdstuk sien zullen (v).

Stads
-algemeen
VII.
Stads
derde
vergro-
tinge.

Gedurende de XVde eeuw groeyden Stads Koophandel en Ingesetenen dusdanig aan, dat sy in staat wierden gesteld alle de kostbaarste gebouwen, so kerkelyke als wereldlyke, in minder dan een eeuw, op te bouwen, en de Stad voor de derdemaal uit te leggen. By dese vergrotinge, die omtrent het begin van 1500, ofte de 16de eeuw, ondernomen is, won de Stad het Eyland (w), dat door het graven van het tweede Canaal ofte Stads oude gragte

(v) Men kan het ook nagaan uit het dusgenoemde Stads *antiquum Registrum*.

(w) In het *Registrum antiquum* staeds Eylendeken genoemd.

gragte een Eyland geworden was, de smeden (x), de grond van het Broeren Clooster, Kerke, en Kerkhof, den plas, en al het overige van het Eyland, nevens de straten tot aan het oorgaat, omtrent het huis van de Heer Frederik Ram. So dat dan het water, het welke de Stad van den Dyk afscheidt, haar tot een gragte verstrekt heeft. Door dese derde uitlegginge heeft de Stad een genoegsame ronde gedaante bekomen; gelyk men uit de naukeurige Caarte van Lodewyk Gucciardini, in syn beschryvinge der Nederlanden, ingelast, sien kan. Het is by dese gelegenheid dat de binnenste Dieserpoorte geplaatst is alwaar se nu staat.

Omtrent of voor het midden der zeventiende Eeuw wierd een vierde, of laaste uitlegginge ondernomen, over het water, dat de Stad aan de Noordsyde omringd, ter plaatse daar nu den Dyk is. Voor dese betimmeringe noemde men dese plaatse den Dyk, ter oorfake dat aldaar reeds voor lange een dyk gelegd was, om het naby gelegene Holtenbroek de markte van Diefse, en andere Landen daar omtrent gelegen, voor overstromingen van dese Aa of Weteringe te beveiligen. Wanneer dese uitlegging gedaan is, kan ik nu in so verre bepalen, dat die grond omtrent den jare 1608. en dus vroeger als de buiten Dieserpoorte gebouwd wierd, binnen de Stad begrepen is geworden. Dan dit is waar, dat

De Dyk
word bin-
nen Zwol-
le getrok-
ken.

(x) In 1493. was de smeden nog buiten de Stad want dus leeft men op dat jaar in het boek van Conventien. Item dat men buiten die Stat geen ampe doen en zal enz. uitgenomen in de smeden.

in den beginne deser eeuw verscheyden menschen leefden, die geheugd had, dat den gehelen dyk met geen 25. huisen bebouwd was (y). Het welke nader bevestigd word door de afbeeldinge der Stad ingelascht in de Beschryvinge der Nederlanden in den jare 1660. gedrukt (z). Waar uit mede geblykt, dat het geral der huisen toen nog minder dan 25. was. Maar na die tyd nam de Stad dusdanig van Ingesetenen toe, dat alle die grond op het dichtste betimmerd is geworden, gelyk wy heden sien.

VIII. Hier mede nam Stads vergrotinge een einde. Of men Men verhaalt wel, dat de Regeringe in latere de Diefertydten, en wel omtrent het jaar 1670, zoude fer Voorvoorgehad hebben, om de gehele Nieuwstad stad aan buiten de Diefert poorte tot aan de belt en de Stad Vegt moolen toe, in de Stad te begrypen. heeft willen heegten. In so verre selfs, dat de bakens voor het jaar 1672. reeds ten dien einde geset zouden zyn geweest: maar dat dit voornemen door de gevolgen van den ongelukkigen oorlog tusschen den Franschen Koning Lodewyk de XIVde en dese Republiq, niet uitgevoerd en agter gebleven is. Dan een Schryver van die tyd (a) getuigd wel duidelyk, dat men des tyds een be- worp gemaakt hadde, om de gehele Voorstad der Diefertpoorte met een vertrek wal (b) en strykhoecken (c) te voorsien, om dus de Stad tegens

(y) Uit aantekeningen van een Heer die omtrent den jare 1730. schreef.

(z) Tot Amsterdam tweede Deel bladf. 955.

(a) Lambert van den Bosch Toneel des Oorlogs 2de Deel bladf. 184. enz.

(b) Retranchement.

(c) Flanqnen.

tegens den vyand aan die syde eenige tyd te kunnen verdedigen. De Raad van Staten had, tot het opmaken van dese versterkinge, en die welke buiten de Sassenpoorte was, een onderstand van 12000. guldens toegestaan, en de Regeringe besloot om het opsigt van dit werk aan eenige Heren uit de Raad en Gemeente toe te betrouwen (d). Dan se oordeelde later dit ontwerp so lang te moeten staken, tot dat alle andere gebreken aan Stads Vestingwerken verbeterd waren (e). En voor dat men tyd had om dese genomene maatregels uit te voeren, drong de vyand so diep in het Land door, dat de Stad sig by verdrag overgaf. Men kan niet twyffelen of dese toebereidselen hebben aanleidinge gegeven, aan dese gewaande ontworpen vergrotinge deser Stad.

(d) Resolutie van Raad en Meente.

(e) Ibid. van den 19 April 1672. waar uit men kan verbeteren 't gemelde op bladsf. 5. van 't 4de Deel boven aan. Terwyl, of schoon het waar is, dat men eerst besloten hadde dit werk te behartigen, en 'er een seer naukeurig opsigt over te nemen, so blykt nogtans uit dese Resolutie dat hier niets van uitgewerkt is.

I N H O U D.

- I. Van Stads muure en torens. Opbouw van de Kruittoren in 1531. II. Aanleg van een Bolwerk buiten de Sassenpoorte, en een by de Kruittoren. En dat by de Dieserpoorte. III. Overeenkomst tusschen de Algemene Staaten en de Stad, om de nodige Vestingen aan te leggen. De grond van den Dyk geraakt by dese gelegenheid in de Stad. IV. Prins Maurits doet by de Overigheid aanzoek nieuwe Vesten aan te leggen. Het Cranen Bolwerk voltooyd. V. Vesten buiten de Stad. Het Nieuwe Werk en de Pinanten gemaakt. VI. Oprigtinge van de Camperpoorte. En van de twee naaste torens in de Stads muure. VII. Van de Lutlike Koeningspoorte en de Kruittoren. En de twee naaste torens in de Stads muure. VIII. Bysonderheden aangaande de Sassenpoorte. En Stads muure langs de Wullewevers straat. IX. Vervolg van Stads torens, en die van ten Bussche. Van de Spoelpoorte en twee andere torens. X. Van de binnenste Dieserpoorte. En van de Buitenste. XI. Vervolg van Stads torens de Plas- en Vispoorte. En Steenspoort. XII. Vervolg van Stads torens en de Rode toren. XIII. Van de Voörsterpoorte. En de twee laatste torens.

Men kan dan , gelyk in het vorige Hoofdstuk gebleken is , Zwolle stellen , op de naamrol van die Steden , welke haar eerste oorsprong verschuldigd zyn , aan eenige huizen , die wegens de goede gelegenheid , daar opgeslagen zyn. Van Stads eerste vesting werken en versterkingen , kan met geen meerder zekerheid iets ontdekt worden , dan wy te voren gemeld hebben. In het begin van de vyftiende eeuw was de gehele Stad , met een gragt , die nu in het moeras veranderd is , en gedeeltelyk door de kleine Aa omringd. Se wierd omvangen door een ongemeene dikke muur , gedeeltelyk nog in wesen , die met meer dan 26 torens , die der poorten 'er onder gerekend , pronkte. In het midden der zestiende eeuw , toen de vermaarde Guichardini syn beschryving der Nederlanden uitgaf , waren 'er nog om de Stad 26 of 27 torens (a). Intusschen is het meer dan vermoedelyk , dat 'er in de 15de en het begin van de 16de eeuw , meer torens om de Stad waren. Terwyl men uit dieselfde aftekening fiet , dat Stads muur van de Kruittoren af , tot aan de Saffenpoort toe , al reeds afgebroken was. Want dese muur omtrent een zevende gedeelte van Stads omtrek beslaande , konde zekerlyk tegens geen vyand worden verdedigd , ingeval met geen torens en wachthuizen beset geweest was. Men denke ook niet , dat de Stad aan die syde nooit bemurd is geweest. Het tegengestelde blykt uit alle oude stukken. Dus leeft men in een

B

Sche-

(a) Men zie de nauwkeurige afbeeldinge der Stad Zwolle in het gemelde werk te vinden.

Schepnens brief van den jare 1409 (b). Ene were geleghen in die Koesstrate op der Stads Mure, en in het einde van die brief, strekkende van der Koesstrate achter op der Stads Mure.

Opbouw
van de
Kruit-
toren in
1531.

Dese verandering in Stads vestingen, is, denkelyk omtrent den jare 1531, ondernomen, of ten einde gebragt; om dat, gelyk men nader sien zal ter selfder tyd, de Lutteke poort toegemaakt, en de Kruittoren gebouwd is (c). In plaats van dese afgebrokene muur, en torens, wierd de Stad eerst met het moeras, dat toen een brede gragte was, en dan met een goede wal, met 5. halve manen, so my d'oude afbeelding der Stad (d) niet bedriegt, gevestigd. Agter dese versterking lag nog weder een wal met 5. soortgelyke werken; nevens een waghuis omtrent ter selfder hoogte of plaats, daar thans de buitenste Sassenpoort staat. Aan de andere syde van de Kruittoren na de Camperpoort, had men, hoewel de muur en torens des tyds, in wesen waren gebleven, ook een dubbelde gragt en wallen, waar van eene met vier en d'andere met eene halve maan voorsien was. Dese zyn de eerste Stads vesten, die na de nieuwe ingevoerde manier van versterken, aangelegd wierden.

II.
Aanleg

Weinig jaren later (e), leeft men reeds, dat de

(b) Afgegeven des Saterdags na der Sonnedage quasi mode genii voor Lubbert Willem soen en Harmen ten Bussche Gerbrands soen Schepenen der Stad. En op meer dan eene plaatse van het Registrum antiquum.

(c) Zie hier beneden de 7de Afdelinge.

(d) By L. Guiccardini te sien.

(e) Liber Conventioinum op het jaar 1542. den 12 July.

de Overigheid penningen opnam, om een ron-
deel buiten de Sassenpoort aan te leggen. Ik
twyffele niet, of dit werk reeds ten tyde van
Guicchardyn voltooid, lag ter plaats, daar nu
de hoven, die op drie syden met een gragtjen
omringd worden, gemaakt zyn. Men besloot
wel, in den jare 1577, de Stad op de fwakste
plaatsen met nieuwe vesten te voorzien (f);
dan door de tweespalt die in de Stad en het
Landschap heerfchte, was het ondoenlyk dit
ontwerp uit te voeren. Egter begon men
enige tyd later (g) aan het bolwerk, dat tus-
schen de Kruittoren en Camperpoort leid, te
arbeiden, en tien jaren later wierd het Bol-
werk tusschen de Sassenpoort en de Kruittoren
voor 1700 guldens te vervaardigen aanbesteedt.

Van hoe weinig uitwerking het aanfoek van
de Regering ook geweest was, zo by den Aards
Hartog Matthias als by anderen, om onderfand
tot Stads vesten te erlangen (h), se besloot
egter in den jare 1593 (i), een nieuw werk,
buiten de Diefserpoort, aan te leggen, na de
aftekening, welke door den Ingenieur Cor-
nelis Bloemer van Steenberg daar van gemaakt
was. Dat is, voor fo verre ik kan nagaan, het
bolwerk tusschen de binnen en buitenste Die-
ferpoort. Dan de Regering later de zaak dieper
infiende, besloot met dat werk niet voort te
varen, sonder daar toe voor af de goedkeu-

B 2 ringe

(f) Resolutie van Raad en Meente van den 12 De-
cember des gem. jaars.

(g) Ibid. van 1579. den 8. January. En het Boek
van aarnemingen op den jare 1584. den 21 Maart.

(h) Volgens Brieven van die tyd.

(i) Resolutie van Raad en Meente van den 28 Juny.

ring van den Heere Stadhouder verkregen te hebben. Ten welken einde se daar over aan syn Hoogheid schreef, en versogt om herwaarts te komen (*k*). Dan schoon van het een of ander niets geworden kan zyn, dreef men nogthans dit werk door; by het welke d'Ingesetenen nadeel zouden geleden hebben, inval niet de Overigheid de eigenaars der tuinen buiten de Dieserpoort, na billykheid de afgegraven grond betaald hadde (*l*). In den jare 1595. was het Bolwerk voltooid, en wierd den weg van en na de Stad, die onbruikbaar was geworden weder hersteld (*m*).

III. Van die tyd af aan namen de Algemene Staten en den Stadhouder Stads vesten ter harten. In den jare 1606. had syn Excellentie een bestek aan de Overigheid gesonden, op welke wyse de Stad, in een behoorlyke staat van tegenweer konde worden gebragt. De Algemene Staten leidden de Stad een behoorlyke onderstand van 6000. guldens toe, volgens besluit van den 20 Maart en 8 Mey des jaars 1606. Mits dat de Stad drie jaren met haar Munte stil stond, en het na verloop van dien tyd, aan haar Hoog Mogende's willekeur bleef, om op die voet nog drie jaren dit verdrag te houden of niet. De Wethouders hier door aangemoedigd, vonden derhalven goed, het Bolwerk buiten de Dieserpoort ten spoedigsten te laten volmaken, met voornemen om daar na de vesten buiten de Sassenpoort, en het Rondeel op de hoek

(*k*) Resolutie van Raad en Meente van den 13 December 1593.

(*l*) *Ibid.* van den 20. February 1594.

(*m*) Resolutie van Raad en Meente van den 24 April.

van de Camperpoort , een beurt te geven. Binnen een half jaar was men so ver gevorderd , dat men voornam om het Bolwerk tot dekking der Camperpoort en den Roden toren aan te leggen , en de kraan met d'eekmole te doen verplaatsen so het nodig was (n). Tot opsigters over dese onderneming wierden in het naaste jaar agt Gemeenslieden aangesteld, en de Regering nam , in het jaar 1608 , tot de nodige onkosten een stuiver gelds op (o). In het volgende jaar was een ander Bolwerk dat agter den Broeren op Leyderweert gelegen en het suiker Bolwerk genoemd was , volmaakt. Dit werk ligt by de Spinhuis wal.

Ter deser gelegenheid nam de Dyk syn De
aanvang. Terwyl de Overigheid beval , om grond
het water aan de syde van den Broeren en van den Dyk , met hout af te werven , ten Dyk ge-
einde , aan weersyden van de Vegt huisen en raakt by
woningen konden aangelegt worden. Om de dese geles-
gemeenschap tusschen de Stad en den Dyk te genheid
bevorderen werd besloten , een klein poortje in de Stads muur te maken , en by voorraad in de Stad.
een kleine Brugge te leggen en by verloop van tyd , so sig op den Dyk meer menschen met de woning neersloegen , deselve te vergroten. Een gedeelte van den Dyk immers een stuk grond ongeveer de Brede hoek by het Posthoorn , werd in oude Liggers de kalkhoop
B 3 ge-

(n) Resolutie van Raad en Meente van den 18 Maart en 8 October 1606. en van den 14 December 1607.

(o) Ibid. van den 27 April 1607. en den 18 Februarij 1608.

genoemd; denkelyk om dat aldaar de kalk gemaakt en bewaard wierd. Het liep seer lang aan, voor dat die grond met huilen beslagen was. Want in den jare 1668. nam de Raad voor, d'eigenaars van den grond tusschen Diefserpoort en Vispoort te dreigen met verbeurte van den eigendom, so se niet binnen een bepaalde tyd die grond betimmerden (p).

IV.

Prins Maurits doet by de Overigheid aanfoek tot het aanleggen van nieuwe Vesten.

De Stad wierd wel, in den jare 1612, door den Heer Stadhouder versogt, om een behoortlyke onderstand te geven tot het aanleggen van nieuwe Vesten. Dan de vorige werken en het aankopen der gronden en hoven daar toe nodig, hadden reets so vele duifenden aan de Stad gekost, dat men voornam sulks op de gevoeglykste wyse van de hand te wysen. Met aanbod nogtans om alle de grond, die vergraven zoude worden, tot het aanleggen van een nieuw Bolwerk, tusschen de Saffien en Diefserpoort, te bekostigen (q). Het is denkelyk dat dit ontwerp toen tot uitvoer gebragt is.

Het Cranen Bolwerk voltooyd.

Immers in het jaar 1613. bewilligde de Regeringe in den aanleg van het Cranen Bolwerk, liggende buiten de Rode toren op de timmerwerven (r). Dan se versogten nadrukkelyk aan de Heren Colverman en Amerongen door de Algemene Staten na dese Stad afgesonden, te bewerken, dat se eenige onderstand mogten ge-

(p) Resolutie van Raad en Meente van den 6 January 1609. en van den 29 September 1668.

(q) Ibid. van den 31 Januarius.

(r) De plaats, daar de scheeps timmerwerven des tyds waren, wierd Schutten goerde genaamd, gelyk elders geblykt.

genieten om alle die huizen en grond tot den aanleg van dit Bolwerk nodig, te kopen (s).

Behalven dese en andere Bolwerken, tot elf in getal, omtrent dese tyd aangelegd, welke alle met hun verborgen gangen en wacht huizen, met den aanleve van dien, voorzien waren, lag voor de Sassenpoort een hoornwerk, en voor de Diefserpoort een halve maan, thans beide in Burgerhoven veranderd. Aan de Suidfyde wierd de Stad gedekt door de dus genoemde linie, zynde een affnyding, die sig uitstrecte van de Stad tot aan den Yffel. Het was een wal en borstwering, voorzien met een matige gragt daar by langs, en verscheiden schansen als de Luirder- de Berg- de Nieuwen- de Coterschans, nevens eenige kleine halve maanen. Dese vesten in het laatt der 16de Eeuw gemaakt, zyn na den jare 1672 geheellyk vervallen (t) op de Coterschans na, die als nog onderhouden word.

Het Landschap Friesland sedert d'opregtinge van 't Utrechtsche verbond, de Stad Zwolle altoos als een voormuur van Friesland hebbende aangefien, wist so veel, omtrent het begin van dese eeuw, by de Algemene Staaten te wege te brengen, dat de Stad, ingevolge het ontwerp van den vermaarden Veld Overste de Baron Menno van Coehoorn, op het nieuw zoude versterkt worden. Ten einde dan de Stad te kunnen onder water setten, en veel vaster te maken, wierden de dus genoemde Pinanten beneden de Vegte in het swarte Water gebouwd,

V.
Vesten
buiten de
Stad.

Het
Nieuwe
Werk en
de Pinan-
ten ge-
maakt.

B 4

(s) Resolutie van Raad en Meente van den 9 Maart.
(t) Ongedrukte schriften en aantekeningen.

bouwd, en het Nieuwe Werk, in plaats van het Retrenchement, aangelegd. Dese twee werken zyn met oneindige kosten in volmaakteid gebragt; en worden tot heden toe in een behoorlyke staat onderhouden, en door de Heren Raden van Staten jaarlyks besigtigd. De geleerde Zwolsche Advocaat Nuys was reeds, in de vorige eeuw, van gedagten, dat de Stad onder water zoude kunnen geset worden (u). Dan of het gemelde werk aan het oogmerk zoude voldoen en beantwoorden, laten wy aan des kundige ter beoordeling over. Dit is seker dat de Vegt in de somer tyd weinig water oplevert, en by na nooit selfs in de winter tyd so water ryk is, of door het doorsteken der dyken zoude het meeste water uren boven Zwolle afgetapt kunnen worden; so dat het schynt, dat 'er weinig ter beoogde plaats te verwagten zoude zyn. Het wenschelykste is, dat men nooit in de noodzakelykheid moge gebragt worden, om de proeve te nemen hoe verre dese aanmerkingen gegrond of ongegrond zyn.

VI.

Oprigting van de Camperpoort.

Dit is dan de toestand van Stads oude en nieuwe Vesten (v) voor so verre ik deselve hebbe kunnen nagaan. Het zal hier nu de plaats zyn, om van Stads poorten en torens te spreken.

De

(u) Uit aantekeningen.

(v) Harmannus Halfwassenius op Stads Vesten syn oog vestigende singt in syn Latynsch Gedigt tot lof der Stad Zwolle in den jare 1646, uitgegeven, dus op

*Egregias gremio multas complectitur Urbes
Belgia Clara suo, quarum non infima Zwolla;
Natura munita loci, vallis que superba,
Et propugnaculis sibi respondentibus apte;
Zwolla potens muris, geminis circumdata fossis;
Quarum quaque satis spatiosa, satisque profunda;*

dekte gang, na d'eerste konde gaan. Dese poort is vry aansienlyk, als hebbende aan beide syden na de gragt aan, een sware dikke en vry hoge toren. Boven in den ommekring, met grauwe steen opgemetseld, is se open, en voorzien aan verscheiden syden met schietgaten, dienende om met dubbelde haken en diergelyke in oude tyden gebruikelyk geweer, daar uit te schieten. *De Magistraat heeft onlangs (leest men in de Beschryving van Zwolle door de Heer P. Le Clerq (y)) buiten de Camperpoort, aan het einde van de Brug, een Kamer en een wacht huis van Bentheimer steen doen maken, so grootseh en so sierlyk, dat men moeite zal hebben, om in gantsch Nederland de weerga van dit stuk te vinden. Dog die Schryver zoude eigentlyker en overeenstemmiger de waarheid geschreven hebben, dat dit gebouw, voleind in den jare 1725, gelyk 'er voor te lesen is, een verhevene en pragtige Hameye is, waar van de poorten wel van hout, dog het buiten werk met syn vleugels, nevens een daar by gemaakt Wacht huis, of kamer, van Bentheimer steen zyn.*

En van
de twee
naaste to-
rens in
de Stads
Muur.

VII.
Van de

Digt by de Camperpoort Suidwaards op, by Veldhuis rondeel, agter de brouwerije de blaauwe Lelie, is een toren, welke voor den jare 1531 tot een Kruittoren diende, en d'oude Kruit toren genoemd wordt. Hier digt by was, ten tyde van Guicciardyn ook nog een toren, die van boven stomp was.

Hier na voigde de *Luttiks poort*, ook wel de

(y) D. van Hoogstraten algemeen Woordenboek 10de Deel, onder 't woord Zwol synde die Beschryvinge samengesteld door gemelde P. Le Clerq.

de *Luttike Koenings poort* genoemd (z). Dese *Luttike Koenings poorte* was geen binnen maar een Land poort (a), staande regt tegens over de *Luttike straat*, en van welke de toren nog gedeeltelyk in wesen is. Men kan niet twyffelen of dese poort was, reeds in het begin van de 14de eeuw, toen Stads muuren meestendeels gebouwd zyn, in wesen. Want op den jare 1420 fiet men 'er reeds melding van gemaakt, in Stads Ligger boeken (b). In 1531 wierd by de Raad beraamd, om dese poort af te breken, so dra d'ene vleugel van de Kruittoren tot aan de muur volmaakt was. Tot opbouw der Kruittoren wierden, so verre toereikende waren de stenen gebruikt van de poort kost verloren, die eertyds reeds aanbeesteed, dog onvolmaakt gebleven was (c). Hoe dese nieuwe Kruittoren de naam van Gelderschen of Hansjen van Gelders toren ontfangen heeft, vinde ik nergens. Denkelyk hebben sommigen sig verbeeld, dat Hartog Carel van Gelder, tusschen de Sassenpoorten opgesloten, voor losgeld eene merkelyke somma van penningen heeft moeten betalen, die tot opbouw van

(z) Resolutie van Raad en Meente van 1472 in het *Rubrum Registrum*.

(a) In een brief van 1500, leest men van een goed gelegen buiten *Luttekepoorte*.

(b) *Registrum antiquum*.

(c) *Liber Conventionum* op vrydach post *Invocarene A. N. Domini 1531*. By den Raedt verdragen de *Luttike poorte* aff te breecken, wannier men yrsten den vloegel van den wyen toirne tot an de muere gemaccke heeft. Des sal men den steen ervorderen van kost verloren poerte, als die eertyd bestaedet is, en den te gebruiken an den toirne voirsch., alst orberlixt dienst sal.

van dat stuk aangewend zyn (*d*). Dog my dunkt, dat de langduurige betaling van het Hekke geld, duidelyk aantoonde (*e*), dat so Hartog Carel losgeld beloofd had, de Stad 'er weinig van zal opgestoken hebben.

En de twee naaste torens in de Stads muur. Een weinig verder na de Sassenpoort, siet men nog een toorn, in 1534 genoemd Lescker Gerrits toren, gehorende aan het Huis van syn Excellentie den Here Lt. Generaal de Farnars. Ik lese ook, dat dicht hier by, nog eenige overblyfielen van een toren, in den jare 1744, te sien waren; dan dat, na het afbreken, een nieuw getimmer, nu behorende aan de Freulens Mahoni, op die plaats geset is (*f*), dog dit verhaal koomt my bedenkelyk voor, also men in Stads oude afbeelding (*g*) van zulk een toren niets ondekt.

VIII. Stads andere Landpoort, die op de Camper volgt, is de Sassenpoort, oudstydts genaamd Salling- of Sallinkpoort (*b*); so sommige willen na de oude Saxen of Sassen die dit Land overheerd en bevolkt hebben. Veel aannemelyker komt het my voor, dat dese poort in den beginne d'Assenderper, of by verkortinge d'Assenpoort genoemd zynde, dese naam later in die van Sassenpoort, door het gestadige gebruik veranderd is. Hoe het ook zy dit gebouw is, volgens alle oude narigten in den jare

1408

(*d*) Dus staat my voor gelesen te hebben in een aantekeninge.

(*e*) *Geschiedenissen van Zwol tweede Deel blads. 301, 302. 349. 379. 380.*

(*f*) Volgens aantekeningen.

(*g*) By Guichardyni.

(*b*) *Registrum antiquum,*

1408 volmaakt, na dat de oude afgebroken was (*i*), gelyk fulks bevestigd wordt door het na volgende opschrift, voor de poort na de buiten syde uitgehouwen

*M. C. quater, tria ter, bæc fracta fuit
atque refacta (k).*

Dese binnen Sassenpoort is een seer deftig en aansienlyk gebouw, welks muuren ongemeen dik, en seer net gemetseld zyn. Se is seer hoog en steekt boven by na alle andere gebouwen uit, hebbende aan ieder der vier hoeken een toren, en in het midden eene die veel verhevener, dan de anderen is, alle na een bysondere bouwkunde gemaakt. Langs de buiten syde van dese poort liep een gragt, waar over een brug was gelegd, die regt op de Molenstraat uitkwam. Aan de regter syde van dese brug stond, ingevolge d'oude afbeelding der Stad, een wagtoren en een huis, welke heden in de buitenste poort veranderd zyn.

Aan d'Ooftzyde van de Sassenpoort stonden niet meer dan drie huizen, en in oude tyden
En Stads muure langs de
liep

(*i*) Immers fulks geven de woorden van het bovenstaande opschrift te kennen.

(*k*) Anderen leggen dese woorden uit, als of het getal van vier, niet op de 4 honderd, maar op de driemaal drie sloeg, en dan zoude dese poort in 1436 gebouwd zyn. Het komt 'er veel op aan, om dit te beoordeelen, of men leeft *M. C.* als wy het opgeven, dan of 'er geschreven was *M. CCCC. quater tria ter.* Het laatste siet men in een oud handschrift, en schynt dus 't gevoelen te bevestigen dat de poorte in 1436 gebouwd is.

Wullewevers
straat.

liep Stads muur bylangs de Wulleweversstraat (l). Alle de grond van die muur af, en dus die van de gehele Walstraat, tot aan de Kruitmakers- of hout-toren toe, wierd met een binnen muur omvangen, en aan de syde van de gragt met een hoge muur versterkt, waar in een groot gebouw of veste geplaatst was. De grond van binnen was met bomen beplant (m). Ik denke dat dese buitenste muur zal aangelegd zyn, na het jaar 1524, toen dese Stad, door Hartog Carel, belegerd zynde, aan die syde het hevigitste aangevallen, en alzo beschoten is geworden, dat er een toren omver raakte gelyk wy te voren verhaald hebben (n).

IX. Dese binnen muur, thans afgebroken, en op welks plaats d'eene zyde van de Walstraat gebouwd is, trest men eerst een toren aan, by het huis van den Heer Laging. Niet verre hier af tegen over de Boskuil is nog een andere toren, welks naam my mede onbekend is. Hier op volgt een toren by de Peter van Akens brug, waar in thans de Stads vroedvrouw woond, zynde niet ver gelegen van de Kruitmakers of hout toren in de Spoelstraat. Dese laatste is de Buffches toren, die veelmaalen in oude liggers (o) onder die benaming voorkomt, om dat dezelve aan iemand, uit het oude geslagte ten Buffche, na den jare 1329, toen Hillebrand van Baarlo 'er eigenaar van wierd (p), verkogt was.

(l) *Liber Conventionum* op 't jaar 1546 *vrydags na S. Valenti.*

(m) *Oude afbeelding van Zwolle.*

(n) *Geschiedenissen van Zwolle tweede Deel blad. 282.*

(o) *Boek der aanneminge en elders.*

(p) *Siet Geschied. van Zwolle 1ste Deel blad. 159.*

was. In den jare 1510 nam de Stad den eigendom van desen toren voor drie honderd Rynsche goudgulden, en een uitgang van 8. soortgelyke gulden, na sig van Wybrant ten Busche, en verhuurde aan den verkoper dit gebouw voor 7. Rhynsche goudgulden 6. jaren lang. De voorbeschrevene omstandigheden tonen mede aan, dat de Visschers haven aldaar buiten de Stads muur was. Inmiddels moet dese Visschers Haevne wel onderscheiden worden van Visscherhagen in een brief van 1389 en 1421. voorkomende.

Dese haven of kolk heeft, na alle vermoeden, de naam gegeven aan de Spoelstraat en poort die een weinig verder, en ter plaats daar men op en van de wal gaat, gestaan heeft; om dat men daar gewoon zal zyn geweest wolle en andere stoffen te spoelen. Hoe het ook zy, ik vinde maar eens in Stads Registers, melding gemaakt van deese poort; welke daar in als na by de Bussches toren gelegen, voorkomt (q). of het een land poort was of niet, blykt daar wel niet uit. Dan dit is seker, dat het ten tyde van Guiccardyni een water poort was (r). Voor dat men aan de Dieserpoort komt, ontmoet men in de Stads muur nog, de so genoemde Bulderbas (s) toren, daar nu een Pelmoole, de Heer Aams toebehorende, op gebouwd is. Hier omstreeks lag ook nog een toren, de Straatmakers toren geheten (t).

Ein-

(q) Boek der aannemingen op 't jaar 1510.

(r) Volgens de oude afbeelding.

(s) Dus reeds genoemd in een Resolutie van Raad en Meente van den 28 Junius 1593.

(t) Resolutie van Raad en Meente van den 10 April 1581.

X.
Van de
binnenste
Dieser-
poort.

Eindelyk komt men aan de derde Landpoort, na de Buurschap Diese, de Dieserpoort genaamd. Dit fraje gebouw heeft eerst geslaan by het brugjen, over 't welke men uit de Smeden, na de Dieserstraat gaat; of, so anderen willen, zoude deese poort voor d'eerste maal zyn aangelegd, tusschen de Broerenstraat en Nieuwe Brouwers steeg; en voor de tweede maal by het stenen brugjen by de Smeden. Tot bevestiging brengen sy by een opschrift, van oude Duitsehe goude letteren, in een blaauwe steen voor deese poort uitgehouden, zullende luiden

Die ik was ben ik gebleven

Twemaal vernederd twemaal verheven (u).

Dan so men gade slaat, dat de Dieserstraat een der oudsten van de Stad zynde, best gelegen was om daar door aan die syde uit de Stad te komen, so vinde ik geen waarschijnlijkheid, om dese eerste poorte te plaatsen tusschen de Broeren straat en Nieuwe Brouwers steeg. Te meer, also de Dieserpoort vroeger in wesen geweest is, dan de grond van die straat en stege in de Stad betrokken is. Boven en behalven dat, al was die poort tweemaal ter neer gesmeten voor dat se in den jare 1510 volbouwd is, hier uit volgde nog nooit, dat se ter gemelder plaats opgerigt zoude zyn geweest. Dan ik twyffele hier aan te meer, also ik lees, dat, omtrent den jare 1562, voor dit gebouw het volgende opschrift te lesen was (v).

Die

(u) Volgens handschriften van een Heer omtrent des jare 1730.

(v) In een handschrift van die tyd.

*Die ik was ben ik gebleven
Ik was eens te gronde nu ben ik weder
verheven
Die regeert heeft u ende my ons tyden
gegeven*

1510.

Dese poort, die men tusschen de Stads muur opgerigt en in den jare 1609 herbouwd heeft, is een voortreffelyk en aansienlyk gebouw, so door desselfs fraje bouwkunde als hoogte, op het welke sig, wegens desselfs verhevenheid, een aangenaam gesigt na de kant van Deventer, de Veluwe, en Suider Zee, voordoed.

Ten tyde van Guicciardyn was hier geen buiten poort gelyk heden. Dan na die tyd En van de Bui-
tenste. moet 'er eene aangelegt zyn geweest; also in een besluit van Raad en Meente (w) gelesen word van een afgebrokene Dieserpoort. Na het voleinden van Stads Vesten, aan dese syde, wierdt de tweede of Buiten Dieserpoort, thans nog in wesen, opgebouwd, en in den jare 1615. voltooyd, gelyk voor die poorte gesteld is met vergulde letteren op een blaauwe grond; zynde ook het beeld van Stads Schuts Heylige, den Aarts Engel Michiel, met een Draak onder syn voeten, aan de buiten syde voor de poort geplaatst.

C

Aan

(w) Van den jare 1594. den 13. December luidende: By Raedt en Gemeente guetgesunden; Dat die wegh uit die Dieserpoorte sall gaen recht oever die afgebroekene Poorte, alwaar men die brugge upt forderlichste oever die graffe zal muegen leggen, und dat men mit advis van den Ingenieur Kemp het Bolwerck upt spuedichste zal continueren ofte veranderen.

XI. Aan d'andere syde van de Stads muur ont-
 Vervolg van Stads torens de Plas- en Vifch-
 moette men, ten tyde van Guicciardyn, vyf to-
 rens, waar van tegenwoordig maar eene meer
 in wesen is; staande tegens over de Bredehoek
 by het Tugthuis. De volgende was vlak over
 de Broeren Kerk. Tuffchen dese toren en de
 Vispoort was de Plaspoort nog in 't jaar 1464.
 (x) gelegen. Ik denke, op Stads gelegenheid
 lettende, dat dese poort stond by het Brugjen
 aan den Plas. Dan de Stad, aan de water sy-
 de uitgelegd zynde, is vermoedelyk dese poort
 afgebroken, en in desselfs plaats digter aan het
 water de Vispoort, in den jare 1498., ter neer
 geflagen.

En
 Steens-
 poort.

Hier na volgt de Steenspoort te voren ge-
 noemd Stryntes of Stinspoorte; het zy na den
 Bouwmeester, eigenaar, of huurder dus ge-
 naamd. Dan in Stads Boeken droeg dit gebouw
 later de naam van S. Joris, en het voorgaande
 van S. Michielspoort, wordende in tyd van
 oorlog ieder met tien burgers beset (y).

XII. Op den Swanentoren en die van Janbags,
 Vervolg van Stads torens en de Rode
 Toren. dienende heden nog tot een gevangenis van het
 Krygsvolk, volgt de dusgenoemde Roodeto-
 ren, die reeds ouder dan den jare 1423. (z)
 is; en als toen aan Aleid weduwe van grote
 Johans, drie jaren lang, voor twaalf fl , zyn-
 de agt guldens en agt stuivers, verhuurd wierdt.
 Buiten dese poort plagt wel eer een mole te
 staan, en de weg daar na toe leidende, wierdt
 de Molenbergsweg genoemd; alwaar men oud-
 tyds

(x) Uit een der Stads Registers op den jare 1464.

(y) Wagt Reglement van 't jaar 1534. in het boek
 der aannemingen.

(z) Registrum antiquum ad 1423.

tyds wel timmer- maar geen brandhoud mogt leggen (a). By 't aanleggen van de nieuwe Velten aan dese syde wierdt die mole op de juffers wal geset. Op het Brugjen, naast dit gebouw, stond wel eer een kleiner en aan d'andere syde een hoger toren, welke laatste thans een woning van een der Stads Roedendragers is.

XIII.

Hier na ontmoette men in oude tyden de Voorsterpoort, die aan het einde van die strate, alwaar thans een seer fraay huis gebouwd is, stond. Men kan niet twyffelen, of dese poort is syn naam, aan het Casteel Voerst, verschuldigd, also de weg door deselve, langs de Musschen hage na dit berugte Casteel liep. Dese poort was nog, in den jare 1398., in wesen. Terwyl men in twee oude brieven van die tyd leeft van een weere *by Voersterpoorte in Voersterstrate*. Door het afbreken van dit gebouw, en het aanleggen van de Camperpoort, geraakte de naam niet uit de wereld, en tot den jare 1572. vind men de Camperpoort nog Voorsterpoort geheten (b), hebbende deselve tusschen 1512. en 1579. syn hedendaagsche naam ontfangen (c). Na het vernietigen van dit gebouw, in 't begin der 15de eeuw, wierdt ter deeser plaats een sware en dikke toren opgerigt (d), welke tusschen de jaren 1735. en 1740. afgebroken is; zynde op dese plaats het fraje huis gebouwd,

Van de Voorsterpoort.

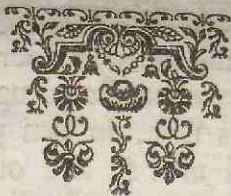
C 2

welk

(a) *Registrum antiquum ad annum 1447 & 1473.*(b) *Resolutie van Raad en Meente van den 20. December 1572.*(c) *Resolutie van Raad en Meente van den 8. January 1579.*(d) *Te sien in de oude aftekeninghe der Stad.*

welk thans aan den Heer Baron van Voerst
tot den Borgel toebehoort.

En de Van de laatste toren in de Stads muur, die
twee laatste by na regt tegen over de Kruiskerks toren is,
torens. kan ik niet anders melden, dan dat deselve
de *Draken toren* genoemd wordt. Dan ner-
gens is my voorgekomen, van waar dit ge-
bouw zulk een seldfame naam ontfangen heeft.

III. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. *Fraayheid van Stads straaten en gebouwen. Verdeeling der Stad in vier straaten.* II. *Van de Voorstraat. Van de Waterstraat.* III. *Van de Dieserstraat. Van de Sassenstraat.* IV. *Van 't getal der Huizen in de Stad en Vryheid. En der inwoonders.* V. *Uitrekening over het getal der Mans en Vrouwen personen. En der weerbare Mannen.* VI. *Van Stads wereldlyke gebouwen. Het Stadhuis.* VII. *Het Stads Wynhuis. Stads Waag en Vleeshal.* VIII. *Stads Hoofdwagten. Van de groote Markt. Van de andere Markten der Stad.*

De Stad Zwolle met regt door L. Guicciardyn, als heerlyk en pragtig beschreven (a), is op veele plaatsfen met ruime en brede straaten voorzien; en op andere die wat nauwer zyn. De Stad is vry digt betimmerd, en men vindt binnen haar muuren weinig ledige plaatsfen ofte hoven; uitgesonderd de huizen bylangs de wal, waar agter meest tuinen zyn. Men heeft in de Stad veele treffelyke gebouwen die tot den Godsdienst of tot het algemeen ofte aan bysondere Burgers en inwoonders behooren.

I,
Fraay-
heid van
Stads
straaten
en gebou-
wen.

C 3

De

(a) *In syn Beschryving der Nederlanden.*

Verdeeling der Stad in vier straten.

De Stad wordt verdeeld in vier quartieren ofte dus genoemde straten, namelyk de *Voorstraat*, *Waterstraat*, *Dieserstraat*, en *Sassenstraat*. De groote Aa verstrekt tot een scheiding tusschen de Voorstraat en Sassenstraat ter eenre, en de Waterstraat en Dieserstraat ter andere syde. De weg van de groote markt, de groote Kerk langs, voor by de Sassenstraat, de groote Kerkhof over, de Papenstraat regt door, tot aan de Stads muur, ofte eerder de Stal over dese straat, is de scheiding tusschen de Voorstraat en Sassenstraat. De weg van de Kaak door de Roggenstraat tot aan de Vispoort deelt de Waterstraat van de Dieserstraat af.

II.
Van de Voorstraat.

De Voorstraat heeft syn naam ontleent van de Voorsterpoort, regt voor de straat (die thans nog op sig selfs, sonder het geheele quartier 'er door te verstaan, de Voorstraat genaamd wordt) gestaan hebbende. Het quartier van Voorstraat strekt sig uit van het Vrouwenhuis, de groote Aa en Koren markt langs, de groote markt over, na het Wynhuis, de groote Kerkhof over, na de Papenstraat, die straat door, alle de huizen aan de regterhand. Voorts van en met het huis van de Freulens Mahoni na de Kruit toren ter wederfyden; van de Kruit toren de Stads muur langs na de Camperpoort; van daar alle huizen ten wederfyden van de korte Voorstraat, tot aan 't Vrouwenhuis, by den opgang der Jufferen Wal, en hier behooren onder alle straten, steegen en gebouwen in dien omtrek ingeslooten; nevens de huizen welke by de Camperpoort, en die aan en op de Jufferen en Eekmolen Wal staan.

Van de

Het quartier van de Waterstraat heeft den-
kelyk

kelyk dien naam ontfangen , om dat het fig Water-
 langs de Waterfyde uitstrekt , en selfs geheel-^{straat.}
 lyk met water omringd wordt. Tot dese dus-
 genoemde straat behoort het huis op de Bloem-
 mendals brugge by de Rode tooren , en se
 strekt fig uit van de gemelde toren af , de groo-
 te Aa en groote markt langs , tot aan de Rog-
 genstraat , door dezelve , tot aan de Vispoort ,
 met alle huifen aan de sinke hand van die straat.
 Voorts de huifen buiten de Vispoort aan de reg-
 te hand tot aan de Stads metzeltuin. Vervol-
 gens aan de sinke hand van die poort , de gragt
 langs , tot weder aan de Rode toren. Invoe-
 gen dat hier in begreepen zyn alle straaten ,
 steegen en gebouwen binnen dien omtrek ge-
 flooten , nevens den Dyk over de Vispoorten
 brug gelegen , van 't Cranen Bolwerk af tot
 aan de Breede hoek by het Posthoorn , met al
 het geen daar agter aan de walfyde gelegen is.

Het quartier van Diefersstraat , dus na de Die- III:
 serpoort genoemd , begint aan de Kaak , en Van de
 loopt de Roggenstraat in (behoorende hier on- Diefers-
 der alle de huifen aan de Regterhand deeser straat.
 straat) tot aan , en met de Vischpoort ingesloo-
 ten. Van daar de Water straat ten wederfyden
 tot aan de Dieferspoort , eenige huifen buiten
 de binnenste Dieferspoort , aan deese fyde der
 Brug ; door de sluiring en Spoelstraat ten we-
 derfyden tot aan de toren van de Vroedvrouw ,
 by Peter van Akens brug. Van daar dwars door
 de groote Aa tot aan de kaak nevens alle straa-
 ten , steegen en gebouwen in deesen omtrek
 bepaald. Voorts behoort hier toe de Dyk van
 de Breedchoek by 't Posthoorn af , met het
 geen

geen daar agter, aan de Walfyde, gelegen is, tot aan en met den plas ruffchen de beide Dierpoorten ingeslooten.

Van de
Saffen-
straat.

Het quartier van de Saffenstraat te voren in 1300, en 1400, *Saffing*, of *Saksink* straete, na de Poort dus genoemd, loopt van de Kaak af, de groote Aa langs, tot aan Peter van Akens brug met de twee huifen op die Brug daar onder begrepen. Wyders van daar de Walfstraat door, ter wederfyden tot aan de Saffenpoort; behoorende hier mede onder de huifen tuffchen de binnen en buiten poort en aan, en op de Saffenpoorten wal, en op 't Valhek itaande. Vervolgens de Koefstraat door ten wederfyden, tot aan het huis van den Stalmeeftter aan de Blymarkt, met de ftal daar naaft van de Freulens Mahoni ingeslooten. Van daar de Papenstraat door, de Kerkhof over, na de kaak, en alle ftraaten, fteegen, en gebouwen in dien omtrek befllooten.

IV.

Het ge-
ral der
huifen in
de Stad
en Vry-
heid.

En der
Inwoon-
ners.

Binnen de Stad worden gerekend te zyn ruim 1850 huifen; En buiten Zwolle op de Voorfteden, nevens de woningen in de Buurfchappen Diefte, en Affendorp, behoorende onder de Stads vryheid, een getal van even over de 500, maakende ruim 2350 huifen.

Wanneer nu vooronderfteld wordt, dat de twe huifen, door elkander gerekend, negen bewooners, fo oud als jong bevatten, fo zullen de Ingezetenen van Zwolle en deffelfs Voorfteden, nevens die van Diefte en Affendorp, te famen bedragen 10575 menfchen, waar van 'er binnen Stads poorten woonen 8325, en daar buiten in de Vryheid 2250.

Vol-

Volgens de aantekeningen van de Gedoopten te Londen, gehouden van den jaare 1629 tot 1710 ingeflooten (b), zyn 'er in die twee en tagtig jaren alle jaar meer mans als vrouws perfoonen aldaar gebooren. Het grootste verschil was dat van den jaare 1661 wanneer 't getal der jongens dat van de meysjes $\frac{641}{4107}$ te boven ging; en het kleinste dat van 1703. toen 'er $\frac{82}{7683}$ meerder van het mannelyk als het vrouwelyk geflagt geboren zyn. Waar van de midden differentie is $\frac{1753859}{21836054}$ fo dat, als men dese uitrekening (c) tot een grond konde leggen, men dan zoude kunnen ftellen, dat 'er het eene jaar door 't ander, altoos ruim agt jongens meerder dan meisjes ten hondert gebooren worden. Invoegen dat, wanneer 'er 208 kinderen gebooren zyn, het gevolg is, dat fig daar onder 108 jongens en 100 meisjes bevinden.

De Inwooners van deefe Stad en Vryheid ten getalle van 10575, ingevolge deefe onderftelling, berekend wordende, dan zullen 'er zyn 5491 van 't mannelyk geflagt, en van 't vrouwelyk 5084. Indien men nu wyders voor waarfchynlyk houdt, dat 'er onder hondert Inge-

V:
Uitrekening over het getal der mans en vrouwsperfoonen.

En der weerbare mannen.

C 5

fete-

(b) De hoog nuttige Wereld befchouwing van B. Nieuwenryd, blaaf. 306.

(c) Ik ftelle dese Londensche Lyft maar tot een voorbeeld, fchoon ik feer wel weete, dat verfcheide omftandigheden hier aan een onderscheid geeven, en aan de Geleerden fo een uitrekening fekerder zoude voorkomen, inval fe by voorbeeld van de Stad Breslauw en diergelyke Landfteden was.

setenen (d) so oud als jong, gewoonlyk negen en dertig onder of beneden de agtien jaaren zyn, die dus alhier van het doen van wagte nog bevryd zyn (e), so zouden in deese Stad en Vryheid gerekend moeten worden, omtrent (f) 3350 weerbaare mannen. Waar van na evenredigheid van voorgemelde huifen zouden zyn in de Stad 2637, en op de Voorsteden en in Diefse en Assendorp 713.

VI.
Van Stads
wereldly-
ke gebou-
wen.

Het zoude dan nu hier de plaats zyn om de Kerkelyke gebouwen, Kloosters, Gast-Wees-Kinden- en Arm-huifen te beschryven. Dan dewyl ieder gebouw wel de stoffe tot een bysonder Hoofdstuk uitlevert, zal ik voor dit te eindigen, hier byvoegen het weinige dat ik van Stads wereldlyke gebouwen aan te tekenen hebbe.

Het
Stads-
huis.

Het Raad- of Stads-huis staande in de Sassenstraat, is hoewel schoon niet als het eertyds geweest is, niet te min nochtans aanmerkens waardig volgens den Schryver der beschryvinge der Nederlanden (g). De oude gedenkschriften melden, dat dit gebouw in den jare 1448 volbouwd is. Het welk nader bevestigd wordt door de volgende woorden, die in een

(d) De uittekening gaat door in veele Steden; dog niet te Amsterdam en diergelyke, die met een groote menigte ongetrouwde ambagts getellen, boven de agtien jaaren van elders toegevlodt, vervuld zyn.

(e) Ingevolge het gedrukte Reglement van den 29. Augustus des jaars 1578. art. 2.

(f) Ik segge omtrent, om dat hier mede afgetrokken moeten worden, die wegens hoogen ouderdom van het doen van wagte ontslaagen zyn.

(g) Twede Deel blaaf. 958.

een der glazen van 't Stadshuis te leesen zyn geweest.

*In 't jaer duifend vier hondert veertig aght
Is dit Raedhus volwraght.*

Binnen dit gebouw treedende fo koomt men eerst op een ruim plein, gemeenlyk het Meente- of Gemeente-huis genoemd, om dat de Heeren van de Gemeente, gewoon zyn op het zelve hunne vergaderingen te houden. Aan de muuren van dit plein vindt men nog verscheide soorten van oude Harnasschen, donder buffen, dubbelde haaken, en ander krygs gereedschap van voorgaande eeuwen. Aan de regter syde trefst men aan een groot portaal, door het welk men in de Raad kamer treedt; zynde dit een fraai en groot saal, waar in de Heeren van de Magistraat de Raads Vergadering houden en de Bank spannen. Men fiet in een Tafereel ter linker syde aan de muur hangende deese aanmerkelyke woorden, met vergulde Latynsche Letteren op een swarte grond geschilderd

*Audi & alteram partem
Hoort ook d'andere partie.*

Agter dit plein is de Secrerarye en daar benevens een vierkante plaats waar aan verscheiden gevangennisen uitkomen. In de hoek van deese plaats na het Zuidwesten, treedt men met verscheiden trappen na een ander vertrek, alwaar de Heeren van bysondere Commissien gewoon zyn te vergaderen. Dit gemak is gelegen by de Raad toren die men van de grote Kerkhof fiet. Dit is een vast en redelyk hoog dog tot boven toe vierkant opgetrokken gebouw,
en

en van buiten met graauwe steen bezet. Sommige meenen dat het gebouwd is in het jaar 1559; gelyk men zoude kunnen sien boven de deur, door de welke men gaat van deese kamer op de puye aan de grote Kerkhof, alwaar men boven het Stads Wapen in een Ben-themer steen uitgehouwen siet

M V L V I I I I

Ihesus.

Op deese puye van den Raad toren worden de Heeren van de Magistraat, en alle verdere Stads Beampten openbaar afgeleezen. Ook worden hier afgekondigd alle nieuwe Wetten, verklaarde oorlogen, geslootene Vreden, Bannissementen en wat van dien aart meer is. Gelyk men sien kan uit de volgende Latynsche versen, die onder aan dese puye met vergulde Letters te leesen zyn

Adspice substructum, qui prateris arte Thea-
trum

Unde Magistratus publica iussa sonant.

Hinc promulgantur lectissima nomina Pa-
trum

Hinc populus pacem, & tristiaque (b)
bella capit.

Accensis facibus quidquod censura severi
Judicis exilio noxia damna notat.

clō Ic xxxiiii.

Uit welk jaargetal af te nemen is, dat dese puye in den jaare 1634. gebouwd is.

Be-

(b) & *tristia* sal men moeten leesen.

Behalven deeſe vertrekken zyn 'er nog verſcheiden andere kamers, als meede twee wooningen voor den oudſten Heer Secretaris en den oudſten Roedendrager; ſo dat het blykt dat dit gebouw groot en ruim genoeg is. Maar met dit alles moet men bekennen, dat het in het geheel niet aanſienlyk en geenſints na de andere gebouwen en fraaiheid der Stad geſchikt is. En het is daar om feer waarſchynlyk, dat de Stad te eeniger tyd met een fraai nieuw Raadhuis zal vercierd worden.

Het Stads Wynhuis mede in de Saffenſtraat VII. gelegen, is ook een oud vaſt, en hegt gebouw, van een ſoort gelyk maakſel als het Raadhuis waar naaſt het ſtaat. Het is mede in den jare 1448. volbouwd geworden. De Heer Scholtus van Zwolle, ſpant hier des Saturdags om tien uur de Gerigtsbank. Ook worden hier alle openbaare verkoopingingen van vaſte goederen gedaan.

De Stads Waag plagt wel eer te ſtaan op de boog van de Melkmarkt, boven de Aa, alwaar nu de groenmarkt gehouden wordt. Men kan het niet alleen by Guiccardyn ontdekken (i), maar op vele andere plaatſen (j). In den jare 1601. wierd beſlooten, dat men ter ſelfder plaatſe een nieuwe Waag zoude aanleggen (k). Dog in den jare 1615. wierd dit gebouw nog de *Olde wage* genoemd (l), het welk my doet ge-

(i) In ſyne afbeelding der Stad.

(j) Uit een Reſolutie van Raad en Meente van 1602. den 13 December en elders.

(k) Ibid. van den jare 1601. den 14 December.

(l) Reſolutie van de Magiſtraat van den jare 1615. den 6. Maart.

gelooven, dat men reeds een nieuwe Waag moest aangelegd hebben: want hoe kwam anders de benaaming van de oude Waag in de wereld? Hoe het ook zy, omtrent den jaare 1743, wierd de Stads waag, die toen reeds op de hoek van de Voorstraat stond, afgebroken, en de tegenwoordige waag, een redelyk fraai gebouw, in desselfs plaats opgeregt. De Vleeshal lag te voren dicht by de Waag, en strekte sig uit van de Militaire Officiers wagte tot aan de hoek toe. Maar dit gebouw zynde vernietigd, zyn op dese plaats huizen getimmerd.

VIII.
Stads
Hoofd-
wagten.

Aan de Zuid syde van de grote Markt, aan de muuren van de S. Michiels Kerk, heeft men de Hoofdwagten van de Burgerye en Besettinge; die beide in een gebouw, alleenlyk door een muur van elkander gescheiden, dog onder een dak, de wagt houden. Aan de Voorgevel van dit gebouw staan de volgende woorden met vergulde Letteren

Anno *Vigilate & Orate* 1614.
Waakt en bid.

Boven deese beide Wagten heeft men drie deuren of hooge vensters, alwaar alle Sondagen, na den geëindigden Godsdienst, de Kerkspraaken worden afgelesen, door den oudsten Roedendraager. Voor deese Wagten worden ook ter uitvoer gebragt de doods vonnissen, door de Heeren van de Magistraat geweest, in tegenwoordigheid van twee Heeren Schepenen, nevens een Secretaris, die als dan boven uit de drie vensters liggen.

Van de
grote
Markt.

De Stad is na haar groote van genoegsaame Markten en opene plaatsen voorzien, alwaar alle

alle foorten van levens middelen verkogt worden. Onder alle steekt de groote Markt boven de anderen uit. Dit is een wyd plein, omset aan meest alle syden met fraaye en hooge huizen. De markt was voor deesen seer ongeschikt, tot dat eindelyk de Aa die onder deselve doorloopt, overwelfd is geworden. Dog se was in den beginne vierkant en so groot niet als tegenwoordig. Want het gedeelte, dat men de saad of koorn markt noemt of noemde, is by vervolg van tyd daar mede aangehegt, en overwelfd geworden.

De andere markten zyn de Melkmarkt, of groenmarkt, de Vismarkt, de hout markt, de Ossen markt, en de Nieuwe Markt, alwaar seer pragtige gebouwen staan. Dit plein is voor deesen Belheims plein genoemd geweest; ter oorzaak, dat die grond te voren den Hof van het Clooster Belhem of Betlehem uitgemaakt hadde; gelyk hier beneden in de beschryving der Kerkelyke gebouwen, waar toe ik nu overstappe, blyken zal.

Van de
andere
Markten
der Stad.

I N H O U D.

- I. Van de eerste opbouwinge van S. Michaëls Kerke. In 1350. wierd'er een Altaar ingewyd. II. Giften der Inwooners tot een nieuw Kerkgebouw. Onderzoek na de reden die de Stad hier toe bewoog. III. In 1406. worden de grondsteenen gelegd. De Kerkrenten worden verkogt tot goedmakinge der kosten. IV. Aflaat des Paus tot de opbouwinge deser Kerke. Onderzoek wanneer deese Aflaat verleend is. V. De Stad set een schattinge uit tot goedmakinge der kosten. N. de la Cusa geeft een nieuwe Aflaat aan de Kerk. VI. Geschiedenisse by de opbouwinge voorgevallen. Dog se verdiend weinig geloof. VII. Begin van den aanleg des Torens. Hier toe word de duiffteen van 't Casteel Voerst gebruikt. VIII. De grond tot deese Toren word gekogt. De Stad schiet de Kerk geld tot den opbouw. IX. De Toren word in 1443. volbouwd. En niet in 1438. X. Het binnen werk voltooid in 1464. De Kerk word door de donder beschadigt in 1446. XI. Groter ongeluk door de donder in 1548. De Kerk word hersteld. XII. De berstelling der Toren aanbesteed. De hoogte der spitse word bepaald tot 110. voeten. XIII. Dog laater op 200. voeten. XIII. Bysonderheden aangaande de hoogte der spitse. XIV. Op Kruis Verheffings dag word het Kruis op den To-

Toren geset. De Toren word in 1606. weder door de donder vernield. XV. De Toren hersteld en met een Klokkenspel voorsien. Verhaal van de derde afbrandinge des Torens. XVI. Men begint eerst aan een nieuwe spitse, dog men maakt 'er een stomp dak op. Men vreesd in 1682. voor de val van den Toren. XVII. Drie sydmuuren des Torens vallen. Men poogd vrugteloos de Zuid muure met touwen om te trekken, en se vald door een storm. XVIII. Schrikkelyke slag door de val van deese muure. Aanmerking over de hoogte deeser Toren in 1563. XIX. En over de hoogte der spitse in 1606. Vergelyking van deese Toren met andere. XX. De val word in verscheide gedigten beklaagd. Bedenking of men weeder een nieuwe Toren heeft willen aanleggen.

Onder alle Gebouwen deeser Stad, heden in weesen, verdiend met regt d'eerste plaats de Kerke van den H. Aarts Engel Michaël, en de Toren daar by wel eer gestaan hebbende.

Wat aanbelangt het eerste Kerkgebouw, het welke in 't Carspel van Zwolle opgerigt is, en 't welk, volgens een aantekening (a), door den H. Gregorius IIIde Bisschop van Utrege ingewyd zoude zyn, hier van weet ik niets met de geringste sekerheid te melden. My is ook nergens van d'opbouwinge des Kerken gebouw, in het jaar 1040, door den Utrechtschen Kerk-

V. DEEL.

D

voogd

I.
Van de eerste opbouwning van S. Michaëls Kerke.

(a) Deese aantekening is van latere tyden, en so my voorkomt gevestigd op een overleveringe.

voogd Bernulphus, aan het Capittel van Deventer geschonken (b), iets aanmerkens waardig voorgekomen. Zo dit gebouw tot den jaare 1324. in weesen gebleeven is, zal het sekerlyk door den brand, die toen de Stad Zwolle op negen huisen, en het Kerkjen van het Clooster Belhem na (c), verslond, verteerd zyn.

In 1350.
wierd 'er
een Au-
taar in-
gewyd.

In steede van deese verbrande Parochie Kerk, was 'er wederom een nieuwe opgerigt, dewelke omtrent het jaar 1350. reeds gedeeltelyk, of geheel volbouwt moest zyn. Gelyk ik vermeen zulks te kunnen opmaken uit de brief van den Bisschop van Gybdecenen, alwaar hy getuigt, dat hy op den dag van S. Michaël in het jaar 1350. in Stads Parochie Kerk, een Altaar ter eeren van de H. H. Jan Baptist, en den Euangelist en alle Heiligen ingewyd heeft gehad.

De woorden van syn Brief zyn dese:

*Nos Theodoricus Dei gratia Episcopus Gybdecen-
vices in pontificalibus, reverendi in Christo Pa-
tris, & Domini, Domini Johannis, eadem gra-
tia Episcopi Frasctensis, notum facimus Univerfis;
quod anno Domini 1350, ipso die B. Michaëlis Ar-
changeli, consecravimus Altare in Ecclesia de Swol-
lis, in honorem B. Joannis Baptista, Joannis Evan-
gelista, & omnium Sanctorum, secundum ritum S.
Romanae Ecclesiae & sacrorum Canonum instituta;
ordinantes ut anniversarium altaris praedicti singulis
annis impofterum celebretur die dominico post ex al-
tationem S. Crucis. Cupientes itaque, ut praedic-
tum altare a Christi fidelibus devotione congrua fre-
quentetur, omnibus vere poenitentibus & confessis,
qui*

(b) Geschiedenissen van Zwolle. 1ste Deel blads. 85.
(c) Gerardus Coccinus in Chronico Reblemensi.

*qui ad dedicationem predicti Altaris manum adju-
tricem porrexerint, in festiuitatibus predictae dedi-
cationis, B. Joannis Baptiste, Joannis Euangeli-
ste, & omnium Sanctorum, & per octavas eorun-
dem de Omnipotentis Dei misericordia, etiam totiens
quotiens hoc fecerint, & Gloriosae Virginis Mariae
nec non & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum
ejus meritis & auctoritate confisi, quadraginta dies
in Domino misericorditer relaxamus, nostrarum te-
stimonio liberarum. Datum ut supra.*

Omtrent het jaar 1370. vind men in de brie- II:
ven deser Kerk gewag gemaakt, dat 'er een Giften
nieuw Kerk gebouw aangelegt soude worden: der In-
dog de groote aangelegenheid des werks was woon-
sekerlyk de oorzaak dat dit ontwerp tot in het ders tot
begin van de XVde eeuw uitgesteld bleef; toen een
het besluit genomen wierdt, om den opbouw Kerkge-
te beginnen. Vele Burgers en inwoonders der bouw.
Stad, ziende dat het aanleggen van een nieuwe
Kerk toen aanstaande was, syn hier door aan-
gemoedigt, om met hun giften het werk te ver-
haaften. Verscheide van dese giftbrieven soude
ik hier kunnen bybrengen, dog ik vergenoege
my met dese korte volgende uit te schryven,
by de welke Jan Nyezenman, in het jaar 1404.
derde half pond jaarlyks, tot dese optimmerin-
heeft gegeven.

In Lubbert Effehing in der tyd Richter toe Swol-
le, doe kundich allen luden, dat voor my is
gecomen iust' Gerichte, ende in eenen gheheech-
den heymaet, ende voer gerigts luden hyer na be-
sereven, Johan Nysenman, ende gaf tot rechten
Testamente voor syn siele selicheit van der hant,
an Sante Michiels kereke binnen Swolle, toe vol-
laste der tymeringe, erslie ende ewelic, derde
half

half pont des jaers, die em Egbert Degen soen, of syn erfgenamen jaerlix schuldig syn, wt lande gelegen toe Westenholte, dat Egbert voerscreven erflic van Jan Van Voerst gepacht heft; te betalen jaerlix toe allen sante Martyn in den wynter, toe pacht rechte met payement daer men jaerlix pacht in Zallant mede betalen mach: ende hy licet dese voerscreven Kercke dese voerscreven derde half pont s'jaers, ut den voerscreven lande, voer my op in denselven Gerichte, ende verteegh daer af als recht was. Sonder argelift daer over en aen weren als. Gerichts luden Herman van Versen, Heyne van Coevorden, en andere goede luden. In oirkonde des briefs besegelt met minen segel Lubberts Richter voerscreven. Ghegeven in t'jaer ons Heren dufend vier honderd ende vyer op den goeden vrydach.

Onder-
soek na
de reden
die de
Stad hier
toe be-
woog.

Verscheidentlyk word gegift na de reden, welke de Zwollenaren bewoog dese Kercke, (volgens myn gedagten tusschen t'jaar 1324 en 1350. opgebouwd) af te breken. Eenige schryven zulks toe aan de kleine en geringe aansienlykheid van het toen in wesen synde gebouw. Anderen, en onder die Lindeborn (d) geven van dese nieuwe ophouwinge voor reden een *Godvrugtige edelmoedigheid*, dewelke de Zwollenaren had aangemoedigt, om voor de Stad Campen niet te wyken; want die gemelde Stad twee grote kerken op een zelve dag hebbende laten beginnen, en in het jaar 1369. voleinden, oordeeld die Schryver dat de Stad Zwolle de Lieve vrouwen of Kruiskerk niet in het jaar 1394, en die van S. Michaël in 1406. als synde omtrent de selve jaren, soude hebben laten aan-

(d) Lindeborn pag. 297. *Historia Episcopat. Daven-*
trienf.

aanleggen, so hier geen yverfugt by gekomen was. Dog dese laaste giffinge is de onwaarschynlykste: dewyl de Lieve vrouwen Kerk door een burger deser Stad gestigt, tot over het midden der vyftiende Eeuw, niet anders dan een grote Capelle geweest is. Hoe konden dan de Zwollenaren een oogmerk hebben gehad om die van Campen na te volgen, daar er geen de minste gelykenis tusschen het opbouwen van de Lieve vrouwen Capelle, en de kleinste kerk der Stad van Campen in vroeger tyden was.

Dog hoe het omtrent de reden van de afbrekinge der oude S. Michaëls kerk ook zyn mag, het is seker, dat op den 10. July van het jaar 1406, volgens meer dan eene aantekeninge, d'eerste grondsteen van een nieuwe kerk, dewelke heeden nog in wesen is, aangelegt zyn. Dit tydstip van de eerste aanleg word nog nader bekrachtigt door de volgende verzen, die aan een pylaar van d'ingestortede toren, by dese kerk wel eer gestaan hebbende, uitgehouwen waren (e).

*Mille quater C sex annis Julii quoque deno
Tit templi Swollis primum fundatio terris.*

De opbouwing wierd door de kerkmeesters Derk van Caten, en Hertger Beye ondernomen, en gedeeltelyk uit des kerks goederen, bekostigt. De jaarlykse inkomsten van dit Godshuis, en de giften der burgers, daar ik hier voren van hebbe gemeld, egter tot d'onkosten deser onderneming, op verre na niet toereikend synde geweest, wierden de kerkmeesters

III.

In 1406.
worden
de grond-
steen
geleid.

De Kerks
renten
worden
verkogt
tot goed-
making
der ko-
sten.

D 3

ge-

(e) Volgens een aantekeninge van het jaar 1563.

genoodsaakt, met toestemminge der Heren van den Raad, veele jaarrenten te verkopen, als onder meer andere brieven door Stads Schepen by deze gelegenheid afgegeeven, de volgende te kennen geeft.

Wy Roelof van Ifferfum, Geerlich Cadener, Lubbert ten Berge, geheten ter Moe-
len, Joan Kokeman, Jacob van den Water,
Albert Snavel, Johan van Tyver Henrix soen,
Jacob van Wyman, Johan Sobbe, Warner
Grymme, Wolter ten Weerde, en Henrix Ber-
niers soen, in der tyd Scepen in der Stad van
Swolle, maken condich allen luden; Dat Dirk
van Caten en Hertger Bye, in der tyt Kerkmee-
sters van sante Archangels Michiels kercken bin-
nen Swolle, by onsen ende ons gemenen Raets
wille, Consent en toedoen, om noids wille der
tymeringe der kercken voerscreven vercoft heb-
ben, Stedes Erfcoeps, om een summe geldes die
hem vol en al betaelt is, tot behoef der tyme-
ringe, Jacop den Vresen, en sinen Erfgenamen
erlic vier pond des jaers, wt Berent Nellinges
huys gelegen in Voerstraece, tusschen Jacob den
Vresen voerscreven hofstede, op die eene syde,
en Johan Vagholdes weer, op die andre syde:
streckende voer van Voerstrate achter an Henrix
Bomgarden weer, voir den eersten tyns, toe ge-
licke met andren vyer ponden des jaers, die Ger-
brand ten Bussche wt de were voerscreven heeft,
en derde half Hren pont des jaers voer den y-
sten tyns, wt Egbert Degens soens guede gele-
gen toe Westenholtre, dar Egbert voerscreven in
erfpacht heft van Johan Nezman en Nesen soe-
nen, ende vier pont des jaers her pacht wt twee
maeten, die Egbert van Luesfen, in erfpacht heeft
gelegen in Defermake; dair an die ene side naest
gelant is Johan Kokman, ende an die andre side
Johans erfgenaemen ten Bussche, strekkende voer
van den weghe achter an Henrix Zellen lande
voes

voer den yrsten tyns, die wt den voerscreven ma-
den gaet te betaelen, die vyer pont des jairs, alle
jair half toe Paesschen, en half toe Sant Jange,
toe hueren rechte mit payement, daar men jair-
lyx huer en tins binnen Swolle mede betalen
mach; ende die andre jaer renthe altemael alle
jair toe Sante Martyns dach in den Wynter toe
pacht rechte, mit payement dair men gemeen-
lik in Sallant pacht mede betalen mach. In oir-
conde des briefs verfeghelt mit onse Stad Secret.
Ghegeven in t^e jair ons Heren dusent vierhon-
dert en sessè des donredages nae Sante Valentyns
dach.

Een ander gedeelte deser onkosten syn goed IV!
gemaakt uit een volle Aflaat, die een der Room- Aflaat des
sche Pausen (misschien Joannes de XXIIIste) Paus tot
tot ondersteuning van deese grote onderneemin- opbou-
ge, eenige jaaren na den aangevangenen op- wing de-
bouw verleend heeft. Bisschop Frederik van ser Ker-
Blankenheim onderrigt ons van desen Aflaat in ke.
de volgende Bulle, die in het jaar 1416, door
het Bisdom van Utrege afgekondigt is.

Fredericus Dei gratia Episcopus Trajectensis no-
tum facimus Universis, quia literas Apostolicas
super certis indulgentiis, ad usus fabricae Ecclesiae
de Swollis, concessas, eas quas non abrasas nec in
aliqua sui parte suspectas, veris & incegris Bullis
bullatas vidimus & auscultavimus, eas quas veras
& integras reperimus atque bonas. Mandavimus
igitur Universis & singulis Presbiteris Capellanis &
Clericis nobis subditis, reliquos vero in Domino ex-
hortamur, quod dictas Bullas in Ecclesiis suis &
locis prout requisiti fuerint, non obstante processu
nostro de non admittendis & publicandis literis In-
dulgentiarum, per nos emisso suis Parochialibus in-
sinuent intiment & publicare procurent; juxta for-
mam & tenorem Bullarum, & literarum Aposto-
licarum

*licarum earundem nostrarum testimonio literarum.
Datum in Castro nostro Hovst Anno Domini mille-
simo quadringentesimo decimo sexto mense Martii
die 24.*

Onder- Grotelyks moet sig dan Lindeborn, (f) aldus
foek wan- schryvende, vergiffen. *Prima S. Michaeli in-*
neer dee- *scripta, quam modo ostentat magificentiam,*
se Aflaat *elemosinis debet, quas in fabricæ sub sidium*
verleend *plenariæ ut vocant indulgentiæ, a Bonifacio*
is. *Papa IX. anno 1399. corrogarunt.* Dat is:
D'eerste kerk, van den H. Michiel haar naam
dragende, is haar bedendaagsche pragtigheid
verschuldigd aan de Aalmoessen, die de Swolle-
naars vergaderd hebben, uit kracht van een
vollen aflaat, door Paus Bonifacius de IXde
ter bevordering van d'opbouwning der kerk in
het jaar 1399. verleend. Want het is son-
ne klaar uit de Bulle van Bisschop Frederik dat
de Paus, die deese aflaat gegeven heeft, sulks
omtrent den jare 1415. of daar omtrent, en
niet in het jaar 1399. gedaan heeft; dewyl an-
dersints den Uitregtschen Prælaat den aflaat in
vroeger jaren dan 1416. door syn Bisdom sou-
de hebben laten afleesen en verkondigen. Het
is dus ten gevolge ook ten onregte met deselve
Schryver, door andren nagevolgt, staande te
houden, dat d'opbouwinge deser Kerk in het
jaar 1399. begonnen is: alzo sulks nergens
anders dan op deesen ingebeelden aflaat, door
Paus Bonifacius de IXde in 't jaar 1399. aan
de H. Michaëls Kerk gegeven sullende syn,
gegrondvest is. Een Aflaat door deesen Paus
in

(f) Lindeborn pag. 290. *Histar. Episcop. Darente,*
door verscheidene Schryvers nagevolgt.

in het jaar 1399. aan de Moeder Gods of Kruis Kerk deeser Stad geschonken, waar van ik elders zal spreken, heeft na myn gedagten niet alleen deese Schryver: maar selfs ook (g) Thomas van Kempen, dien vermaarden inwoonder van het Berg Clooster niet verre van deese Stad gelegen, misleid. Ten ware nograns dat d'eerste deeser Schryveren bedrogen was geworden, door een ander afaats Bulle door Bonifacius aan de groote Kerk tot Haarlem vergunt, dewelke juist behelst dat hy van gemelde Aflaat van S. Michaëls Kerke verhaald; Te waarschynlyker dewyl de afschriften dier Bulle op veel plaatsen vol oopeningen syn waar door de plaats aan dewelke deesen aflaat toegeschikt is, onseker soude schynen te worden; ingevalle men sulks van elders niet wiste.

Dog ik breeke deese aanmerking af, om wederom tot d'opbouwning te keeren. Nog d'inkomsten der Kerk, nog de giften van Stads Inwoonders, nog den afgekondigden aflaat van Bisschop Frederik van Blankenheim, in staat synde geweest, om dit gebouw tot de volmaaktheid te brengen, en aan de groote onkosten daar toe nodig te voldoen, syn de Heeren des Raad de Kerk in het jaar 1431. te hulp gekoomen, met het uitschryven van een schar-tinge, over de Stad en het Carspel van Swolle; gelyk de volgende woorden van een der Stads Registers (h) uitwyzen.

V.

De Stad
set een
schar-tinge
uit tot
goedma-
king der
kosten.

D 5 1431.

(g) In Chron. Montagnet. cap. 8.

(h) Registrum antiquum.

1431. Omtrent Sante Fyten in de winter fatte men een schattinge, tot behoef Sante Michiels Kerke, en daer waren toe geordiniert en gefatt, die de schattinge fatte van den Rade, van der Meente, en van den Karspel van Swolle; want die scattinge overal dat Karspel van Swolle gefat wart, als die mit name alhier bescreven staet.

SCEPEN EN RAEDT.

Evert Tiafe.
 Herman ten Buffche.
 Dire van Berkmede.
 Lambert van Yrte.
 Willem van Coten.
 Johan Ten Busch.
 Engbert Degen.
 Folkier Holleken van Haersfolte.

DE GEMEENTE.

Arent Sticker.
 Arent Alfes Soen.
 Rutger Hermans.
 Johan ren Wacter.
 Johan ter Hafelt.
 Goesen Boer.
 Herman van Rechter.
 Mr. Johan van Yrte.

Van des Kerpels wegen niet uitgedrukt.

N. de la Cusa geeft een nieuwe aflat aan de Kerk. Wanneer dit Kerkgebouw geheelyk voltrokken is, vinde ik nergens aangeteekent; daar wierdt egter niet alleen in het jaar 1440. (i), maar selfs nog elf jaren laater aan gearbeid; geelyk de Cardinaal Nicolaas de la Cusa, in het jaar

(i) Uit een brief van den H. Antonius Brederfchap.

jaar 1451. nieuwe aflaten verleeneude, aan een ieder die door syn arbeid of giften de voltoojinge deefes Kerkgebouws te hulpe kwam, in de volgende Bulle getuigd.

Nicolaus miseratione divina, & sancti Petri ad vincula, Sacro sanctae Romanae Ecclesiae presbiter Cardinalis, Apostolicae sedis per Alamanniam Legatus; universis & singulis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam. Splendor paterna gloriae, qui sua mundum illuminat claritate, pia vota fidelium, de ipsius clementissima majestate & misericordia sperantium, tunc praecipue benigno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitate sanctorum precibus adjuventur. Cupientes igitur ut ecclesia parochialis Sanctorum Michaelis Archangeli, ac decem millia Martyrum, nec non sancte Elisabethae, oppidi Swollenfis Trajectensis Diocesis, congruis honoribus frequentetur, fidelesque ipsi eo libentius devotionis causa consuant ad eandem, qua inibi dono caelestis gratiae uberius conspexerint se resectos, de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, ejus meritis & auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui in Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis, Ascensionis, & Corporis Domini nostri Jesu Christi, Penthecostes, nec non Nativitatis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis Beatae Mariae virginis, & Nativitatis Joannis Baptista, dictorumque Petri & Pauli Apostolorum, ac ipsius Ecclesiae Dedicationis & Patronorum festivitatis celebritate quoque omnium sanctorum, eandem Ecclesiam devote visitaverint, & divinis interfuerint, ibidem atque de bonis sibi a Deo collatis pro ejusdem Ecclesiae structura, & ipsius ornamentorum augmento & reparatione manus porrexerint adjutrices, centum dies de injunctis eis poenitentis, misericorditer in Domino relaxamus praesentibus perpetuo duraturis. Datum Swollis sub no-
stro

suo sigillo die Mercurii 25. mensis Augusti. Anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Nicolai divina providentia prope anno quinto.

VI. Voor het overige vinde ik van de voltrekkinge deeser Kerk niets meer gemeld: dan de volgende geschiedenisse welke in eenige aanteeke-
 Gefchie- denisse by de op- bouw- inge voor- gevallen.
 ningen verhaald wordt, in het begin by deese opbouwinge te zyn voorgevallen. De Bouwmeester, seggen die *gedenkschriften*, was met de Kerkmeesters overeengekoomen, om het geheele gebouw voor een seekere bedongene somme gelds te voltrekken. Hy, den opbouw begonnen hebbende, had so dra het muurwerk niet opgetrokken tot de hoogte van veertien of vyftien voeten, of hy bespeurde, dat de beloofde penningen niet verder konden toereiken, om het opbouwen te vervolgen; so verre was het van daar, om met die geringe middelen het ondernoomene werk tot de behoorlyke volmaaktheid te brengen. Hy wierdt daar door dan genoodsaakt, om aan de Kerkmeesters klagtig te vallen, en hun te bidden, dat sy hem van deese verbintenisse ontslaan wilden. Die dan eindelyk door syn smeeken overgehaald, en misschien syn redden van klagten billyk bevonden hebbende, van dit verdrag afzagen; egter onder beding, dat hy met eede, volgens het gebruik dier tyden, soude bevestigen dat deese syn onvermoogenheid waaragtig was. Wanneer hy nu deesen eed had afgelegd, wierdt hy niet alleen van alle bedrog vrygekend: maar het werkvolk heeft boven dien
 tot

tot deefes mans gedageniffe in de Kerkmuure, schuins tegens de Salfenstraat, een halve ronde roode hardsteen, verbeeldende een persoon met syn opgehevene eerste vingeren, en staande in een gestalte als of hy een eed dede, ingemetseld; met een bygevoegd opschrift, het welke door de langheid van tyd verdweenen en uitgegaan is. Dog aangefien dat deefe gebeurtenis by gerugts wyse door aantekenaars laatre tyden wordt verhaald, oordeele den Leeser selfs hoe veel of weinig sekerheids se bevat? voor my ik kan se niet anders dan voor een twyffelagtige geschiedenisse opgeeven, en geloove dat deefe steen de Saligmaaker ofte een Heylige verbeeld, die door d'een of ander uit Godvrugt geschonken is om aldaar in gemetseld te worden, te meerder dewyl de soortgelyke steenen in de muuren van de Kerke van Belhem gemetseld zyn.

Het is nu dan de tyd van de opbouwinge der Kerke af te scheiden, om van den Toren, wel eer aan het West einde deefser Kerk gestaan hebbende, te spreken. In het selfde jaar dat den opbouw der Kerke begonnen is, wierdt de Toren, welke in het jaar 1406. in weesen was, afgebrooken; waar na de grondsteenen van een nieuwe gelegd wierden; als te voren geblyken konde uit het navolgende opschrift, het welk op d'onderste steen van den Toren uitgehouwen was.

*6 MIChaël sanCte iVrres aLiæ de Coranite.
in se conclusum versus turris tenet ortum.*

De duiffsteen, dewelke na de slegtinge van het vermaarde Casteel, of stins te Voorst, nog overig

aanflijnd
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

III
Dog se
verdiend
weinig
geloof.

VII.

Begin
van den
aanleg
des To-
rens.

Hier toe
wordt de

duiffteen overig gebleeven was, en die de Biffchop Jan van 't Casteel wegens den grooten yver en moed in het beleg van het gemelde Casteel betoond, gefchonken hadde, (k) wierdt tot deefe opbouwing aangewent en gebruikt.

VIII. De plaatfe egter, waar op de Toren foude worden opgerigt, hebben de Kerkmeesters van Lubbe Seynen, en Gefe van Hollen, in het tot defen Lubbe Seynen, en Gefe van Hollen, in het Toren jaar 1406. op S. Martens avond voor 20 pond, wordt gekogt. van 14 ftuivers het ftuk, jaarlykfe rente, moeten koopen, en uit de Kerkgoederen betaalen; uitwyfens de volgende brief door de 12 Scheepens deefer Stad afgegeeven.

Wy Roelof van Itterfum, Gheerlich Cadenter, Lubbert ten Berge, Albert Snavel, Jacob van den Water, Johan Kokman, Johan van den Tyver, Henriks Soen, Jacob van Wytman, Joan Sobbe, Werner Grymme, Wolter ten Weerde, en Hendriks Berniers Soen, in der tyd Scepen in der Stadt van Zwolle maken kondich allen luden, dat de Kerkmeesters van S. Michasls Kerke binnen onfer Stadt, die nu in der tyd fyn, of hier naemaels eniger tyt wesen fullen, fchuldich fin van wegen den Kercke voerfcreven, wt allen den Kercken guederen Lubbe Seynen, ende Gefe Hollen ende hoer erfgenamen erflic twintig pond des jairs, te betaelen alle jair half toe Paeffchen, ende half toe Sante Yange, te hueren rechte mit payementen, dair men jairlix huer ende tins binnen Zwolle mede betalen mach, als van der weren die Lubbe ende Gefe voerfcreven plagen toe te behoren, gelegen t'ende an den Kerkhove, by der Luttiker ftraten, ende dair dat het huis afgebroken is; om enen Kerk toorn weder op te timmeren. In al
fo.

(k) *Gerh. Coccins in Chron. Belthem.*

sodanen voirwairden dat de Kerckmeesters die nu in der tydt sin, of hier naemaels wesen sullen, tot allen tude den jair renthe voerscreven lossen mogen elc pont met sevendén halven olden Vrankrykschen schilde, ofte met gelycke payemente, dair voer an gelde ende munte verschenen ware, sonder arghelift. In oirkonde des briefs beseghelt mit onser Stadts secreet. Ghegeven in t'jair ons Heren dusendt vierhonderdt ende sessé op Sante Martens avond in den wynter.

In het jaar 1442. wierdt aan d'opbouw De Stad van dit uitsteekent gebouw nog gearbeid, en schiet de de Kerckmeesters Jacob van Wytman en Ludeken Snavels toen ter tyd eenige penningen, Kerk geld tot tot volvoeringe van deese onderneeming, nodig hebbende, versogten derhalven de Magistraat, om aan de Kerk eenig geld te willen schieten, aan welk verfoek den Raad ook heeft ingewilligt; en besloot ten dien einde op den Sondag Judica, om dertig ponden lyfrente aan de Stad behoorende, te verkoopen, en de penningen daar van koomende, aan de Kerckmeesters te leenen; mits dat die aannamen van dit geld de jaarlykse rente uit des Kerks goederen te betaalen; gelyk sulks kan worden bekrachtigt door deese woorden, getrokken uit een Registerboek deeser Stad.

1442. Op ten Sondach Judica sijn Scepen en Raden over een koemen, dat sy besegelen willen een deel lyf rente tot 30 Heren pond toe des jairs te vercoopen, tot behoef der tymmeringe des Kerk toerns, in voerwarden, dat de Kerckmeesters dese jair renthe jairlyks betalen solen, van der Kerkenguede; en dit hebben
Jacob

Jacob van Wytman en Ludeken Snavels Kerkmeesters Sante Michaëls Kerke gheloefi te doen; diewyl sy Kerkmeesters syn, en des gelyks solen doen die gene, die na hen Kerkmeesters worden.

IX: In het navolgende jaar van 1443. is d'opbouw na 37 jaaren geduurd te hebben, voltrokken. De haan wierdt toen op de spitse gezet. Ter geleegenheid van deese volbouwinge had men het navolgende in een pylaar van deesen Toren ingesneeden.

De Toren
word in
1443. vol-
bouw.

*Annis septenis transactis ter quoque denis
Or præcelsum dat pinaculo ecce gallum.*

En niet in 1438. Want om met den Schryver van het Overysfels Oog (l), deese voltrekkinge des Torens aan het jaar 1438. toe te schryven, gelyk hy in deese woorden doet: *Dien bouw herzeg ik is voltrokken in 'i jaer 1638. (m) na het opschrift op een ander steen Annis septenis &c.* is een openbaare mislag: aangesien uit Stads Register Boek is gebleeken, dat de Kerkmeesters in het jaar 1442. tot des Torens optimmeringe nog geld opnamen, derhalven konde dit gebouw in het jaar 1438. nog niet zyn volmaakt. Boven en behalven dat de sin der versen ook meedebrengr, dat de 37 jaaren niet van het jaar 1437. kunnen verstaan worden, want het jaar 1440. soude 'er dan seekerlyk ook bygevoegt zyn geweest; als altyd gebruikelijk was; maar van de 37 jaaren dat de bouw duurde. Dus dat het leggen der grondsteenen

(l) Bladsf. 43. in d'aantek.

(m) 1438. is syn meeninge.

steenen in het jaar 1406. geschied synde, de
volbouwinge in het jaar 1443. voorgevallen is.

Egter schynt het binnenwerk deeses gebouws
niet voor het jaar 1464. opgehouden te heb-
ben; ter welker tyd ook volgens seekere aan-
teekening van laater tyden, de Klokken in den
Toren opgehangen syn. Sie daar dan d'op-
komst van de vermaarde Toren van S. Mi-
chaëls Kerke! een gebouw niet min bekend
door de verscheidene ongelukken, die het sel-
ve hebben getroffen, dan door desselfs buiten-
gemeene hoogte en ongemeene dikke muuren.

Wat aangaat de wisselvalligheeden, die de
Kerk, en de Toren heeft moeten ondergaan,
daar van vinde ik aangeteekend (n): dat in
een verschrikkelyk onweer in het jaar 1446,
in de maand April, even na de misse, terwyl
de menschen nog in de Kerk waren, de blixem
op de Kerk viel, en de berden of planken uit
de vensters sloeg; synde hier door veroorzaakt
een ongemeene schrik, egter geen andere scha-
de.

Een swaarder noodlot heeft dese Kerke en
Toren getroffen in het jaar 1548, op den dag
van den H. Johannes, ante portam Latinam; ge-
lyk de Chronyk van het Convent ter Kinderhuis
en des Kerks aantekeningen in dese woorden
verhaalen. *Op den 5den dach Mey, des mor-
gens omirent drie ende vier wren, is van den
donder ende blixem de spitsse van S. Michaëls
Toren, ende alle het leyen dak van de geheele
Kerke afgebrand.*

V. DEEL.

E

Tot

(n) Thom. a Kemp. in Chron. Montagn. ad hunc
annum.

X.

Het bin-
nenwerk
voltooid
in 1464.

De Kerk

wordt
door de
donder
bescha-
digd in
1446.

XI.

Groter
ongeluk
door de
donder
in 1548.

De Kerk
word
herfteld.

Tot herftelling van het leyen dak, en de twee gewelfzels aan de Noordsyde der Kerk ingevallen, hebben de kerkmeesters aanftonds eenige renten verfet, en penningen opgenomen, met welke middelen de kerk omtrent het jaar 1550. wederom volmaakt wierd.

XII.
De her-
ftelling
der toren
aanbe-
fteed.

Dog met de spitse van den toren, bleef het werk geduurende eenige jaaren fteken. Mifchien om dat de kerkmeesters de groote onkosten fchroomden, en dat fy voorfagen, dat fe geen merkelyke byftand van Stads burgerye ontfangen fouden, die door de geduurige oorlogen van de XVIde eeuw uitgeput waren. Het fy hoe het fy de Magiftraat met de Gefwoorene Gemeente in die tyd feer yverig voor Stads eer, nam daar om in het jaar 1560 een besluit om niet alleen de spitse op Stads kosten te laten hermaken, maar defelve boven dien veel hoger op te trekken als fe voor den brand geweest was. Ten welken einde die Heeren dit werk, aan de meefter timmerman Gellis Kryns foon, op den H. Lebuinus dag, hebben aanbefteed op de volgende voorwaarden.

Up voerwarden ende manieren nabefcreven hebben de Gedeputeerden van Raidt ende Meente ondergefcreven Meefter Gillis timmerman aenbeftaedet, toe maecten de spitse der kappe van S. Michaels toorn.

In den ierften fal Mr. Gillis Kryns foon de spitse oder kappe van den toerne van S. Michael voerscreven, nadren eyfche en proportie des werks maecten in Voerwarden nabefcreven:

Ierftelyk fal hy dit voerscreeven werk onvertoech-

toechlyk, en alsoe aennemem te maecten, dat hy by eede sal affirmeeren ende by pœne van twee honderd gulden gulden verwillekoeren, anders geen werk an te nemen noch daer af te trecken sonder consent van den geschikten; ten sy dat selve werk volbracht ende gerede gemaect is alle alle nootfaeck van kranckheyt uytgesondert. Ook sal de Stad hem niet affetten, en andre meysters daar op halen mogen.

Ook sal de Mr. voerscreven gehouden wesen voor eerst ses goede meesters knechten aen te nemen, en in dese te werke te stellen, en indien den verordenten raetsaem beduncket meer knechten nodich te wesen, sal als dan de Mr. op haeren versoeke meer knechten annemen: en indien eenige knechten weren die den Gedeputeerden niet en geliefden te holden, sollen sie deselve met toedoen des Mrs. mogen verlof geven.

Item alle afval van spanen en anders van den holte des werks komende, sal tot profyt der Gemeente en optimmeringe des toorns comen, ende gebruykt worden, des sal hem de Stad jaerlix een pot torf geven.

Item ook sal Mr. Gillis voerscreven, op syne Costen, alle gewinte en gereetschap tot syn werk behorende werven en bestellen, uitgesecht, dat de Stadt hem dat langste touw bekostigen sal, ende wat touwen of instrumenten in 't werk breeken moghen, sal hem de Stadt wederom maecten buyten syne costen.

Item de langste dach huer sal aengaen op Petri, en de kortste op Martini, des sal de Mr. voerscreven op de langste dagen hebben twaelf stuivers Brabantsch ende voor syn knechten 6 stuiver Brabantsch, na Martini 9 stuivers en de knechten 5 stuivers; ook sal de Stadt hem huysvestinge geven, ende sal voortaan coemen twe ende voor den aftocht ook twe daghen hueren hebben.

Dusse voerscreven bestedinge is eendrachtelyk geschiet by den Gedeputeerden nabescreven, by

consent en believen van Scepenen ende Raedt der Stadt Swolle, ende heeft Mr. Gellis voerscreven daer op synen Eedt gedaen, op dach Lebuini anno 1560. voor den Borgermeester Jan van Graes, ende in synen handen gelooft allen des voerscreven punten ende articulen onverbreeklyk te holden, ende te agtervolgen.

Gedeputeerden van de Raedt waeren dese

Bitter van der Marsch, Helmig Splythoff,
Thomas Knoppert, Jan van Graes.

Gedeputeerden van de Meente

Hilbrant ter Cuylen, Hendrik Berterinck,
Hermen van Diepenbroeck, Albert Geertsen.

De hoogte der spitse onbepaald gebleeven
der spitse synde, verstonen de wel gemelde Heeren,
wordt bepaald tot op den 6 Maart van het jaar 1561. dat deselve
110 voeten verheeven soude worden, en verleenden aan de Heeren opsienders van
ten. dese opbouwing, alle magt tot het voltrekken
deses werks nodig; met verdere belofte, om
die Heeren uit dien hoofde schadeloos te sullen
houden, als breeder in de volgende Resolutie
vermeld word.

Also Burgemeesters Schepenen ende Raedt der
A Stadt Swolle met haeren gesworen Gemeente,
op Lucie leffleden beschickt, en sonderlycken
deputiert hebben, Bitter van der Marsche,
Helmig Splythoff, Thomas Knoppert, ende Johan
van Graes, ende uit ter Meente Hillebrant ter
Cuylen, Hendrick Berterinck, Hermen van Die-
penbroeck, ende Albert Geertsen, omme met alle
vlyt

vlyt daer aen t'syne te doen, dat de spitse met den eersten ende met de minste costen, op St. Michaëls toorn gemaeket mage worden; So ist dat huden desen dach deselve by Raedt en Meente nochmaels daer inne continueert syn, mits desen gelavende dat men hen luyden van alle t'gene sy noodshalven, met consent van Scepen ende Raedt ende Meente, hier toe an penningen op te nemen ende gebruiken mogen, of sonst ordinerende worden, dat wyse daer van revelieren en schadeloos holden willen. Midt den vorwarden dat alle Materialia op t'profytelykste bestellen, ende een spitse daer op sonder ommegank ende duerluchtigheyd van 110 voeten ongeveerlyk laeten maccken. Actum den 6. Maart.

Borgermecster Duisterbeck.

Later by oogenschyn bevonden wordende, XIII.
 dat de spitse na mate van het steenwerk des Dog later
 Torens hooger moest syn dan 110 voeten: op 200.
dat dair mede seggen de voorgemelde Heeren voeten.
dat werk niet geschendigt, ende de Stadt dair
van oneer ende naesprake hebben ende lyden
moge, wierdt op den 15 Juny nader by de vol-
gende Resolutie goedgevonden, dat de spitse
 200 voeten hoog gemaakt soude worden.

Also op den 6. Martii accordieret ende by Raedt ende Meente besloten was, dat men de spitse omtrent 110 voet en niet hoger maeken soude, en by oculaire inspectie gesien en bevonden word, dat na proportie des werks de spitse hoger syn moeste; So ist dat, op den 15 Junii 1561, by Raad en Meente de welvaart ende eere van de Stad is aangesien, ende eendragtelyk beslooten, dat men van deselve spitse ter hoogte van 200 voet sal maeken laten, dair mede dat *werk*

Dat dese herbouwde Toren spitse het selve De To-
 lot als de vorige, in het jaar 1606, den dag ren word
 na S. Jan onderging, leeren wy uit dese aan- in 1606.
 teekeninge. Anno 1606. op den 25 Juny op weder
 een woensdach des morgens omtrent twee ui- door de
 ren, is den donder in den Toren geslagen, donder
 ende is gants uitgebrand, also dat het muer- vernield.
 werk met alle de negen clocken uit den Toren
 syn gevallen, tot beneeden, daer van de twee
 grootsten wel een mans langhde in de eerde syn
 gevallen. Ende de Kercke was ook op ettelyke
 plaetsen ontfenght, dan wort door Godts hulpe
 noch gelescht. Item boven op 't gewelfte onder
 de uir Clocke branden oock een cleyn buys-
 ken, dat Godt bewaerde dattet niet booger en
 quam.

De jaeren wanneer de klokken gegooten De naa-
 syn, die 'er toen uitvielen, syn dese. men en
 jaeren

	Ao.	der klok- ken die 'er toen uitvielen.
S. Martyn	1414.	
De poort of Rechtklok	1462.	
S. Salvator	1486.	
S. Michaël	1486.	
S. Gregorius	1493.	
Jesus Maria	1494.	
S. Maria	1494.	
S. Antonius	1496.	

De tyden, hoe ongunstig die wegens den xv.
 aanhoudenden oorlog van de Vereenigde Pro- De To-
 E 4 vin- ren her-

veersen het jaar 1563. uitmaken. Het is aan te mer-
 ken dat in dese en meer andere telvarfen in vroeger
 tyd in dese Stad gemaakt, de Letter D. niet geteld
 werd.

steld en met een klokken-
spel voor-
sien.

vincien, met de Koning van Spanjen, aan een groote onderneeming in dese Stad ook waren, hebben niet verhindert, dat de spitse seer spoedig hersteld wierdt: want in het eerste jaar na den brand syn de balkens in de Toren gelegd, en in het jaar 1608. in de maand Augustus syn de wysers wederom hermaakt. Niet lang hier na het uurwerk tot Middelburg vervaardigt, alhier gefonden synde, is de geheele spitse nog in het einde van het laaft gemelde jaar hersteld.

Verhaal van de derde afbrandinge des Torens.

Tot welke hoogte egter de spitse in die tyd is opgetrokken is my onbekend: maar ik vinderde in daanteekeningen van seker tydgenotig Heer, dat in het jaar 1669, op den 7 July, des nademiddags omtrent een uur of half twee de spitse door de blixem voor de derdemaal wierdt getroffen; met welke uitwerkinge kan breeder uit het verhaal door die Heer opgesteld, en een weinig door my in de woorden verandert afgenomen worden.

De Blixem (segt hy) sloeg regt in de spitse, onder den pynappel, en het duurde wel tot drie uiren, eer men vlam of vuur sag, en in 't begin rookte het als of men een kaarste uitgeblafen hadde; dog daar na begon het al sterker en sterker te rooken: want daar waren 'er die het venster, het welk boven in de spitse was, hadden geopent. Dit venster nu stond in het Noorden, en de wind ook Noorden synde, begon het houtwerk seer schrikkelyk te branden, en quam 'er een groote angst en benauwtheid onder 't volk. Men hield datelyk raad, hoe men de brand soude stillen, en verdere ongelukken voorkomen; daar wierd besloten dat men dese houten spitse een weinig boven het muurwerk soude af-

zagen; men gaat terftont te werk, en men begint te zagen: dog dit gelukte niet; want men moest met het selve, om de grote en yffelyke damp en vlams halven, die hoe langer hoe meer na beneden quam, ophouden. Daar na bragt men ettelijke fchuiten met water in de Kerk, op dat men 't dak van de selve, fo het vuur daar in kwam, nog konde leffchen. De Kerk na het enge fteegjen was wel twe maal in brand; maar het wierd door de grote vlyt der Burgeren gelefeht. Ten laaften verbrandede de geheele spitfe, drie klokken van het speelwerk fmolten van hitte, en in een vierde quam een gat. Doe quam de brand op de plaats daar de regenbak stond ende verbrande het agterfte einde van de balk, daar de uur klokke aanhing, en viel defelve op het gewulffel en soude daar door gevallen hebben; maar doordien de balkens van de spitfe op dese plaats binnen de toren gevallen waren, fo fettede fig dese klokke feer fagt ter neder op dese balkens, en wierde alfo nog bewaart. Het Uurwerk wierde ook redeloos, de Barmhertige God bewaarde de Inwoonders en daar gefchiede geen of weinig fchade. De huifen die aan de vogelbanken daar nu, na het laaste ter nederftorten van de geheele Toren, huifen in plaats fyn getimmert, leden een weinig fchade in hun dak door 't nedervallen van het brandend hout. Ondertuffchen was dese brand fchrikkelyk om te sien, fttaande dit werk van fulken ongemeene en wonderlyken hoogte midden in en boven de Stad, fynde de wind Noorden en redelyk fel. De platen en 't andere metaal van de spitfe, en het koper waayde gloeyend na de Gelderfche kruittoren, fo dat de Burgers fchrikkelyk bevreesd waren voor de gemelde toren, dog de Heere keerde de wind, en de vreesse verminderde wat. De pynappel viel door het gewulffel van de Kercke by het enge fteegjen, en de hane viel op het kleine Kerkhof, een groot gat in de aarde.

XVI. In het jaar 1670. liet de Stad wederom aan de herstelling der verbrande spitse arbeiden, en Men begint eerst een nieuwe spitse dog men maakt 'er een stomp dak op. het muurwerk nog iets hooger metselen, als het te vooren geweest hadde. Dog het sy dat het veroveren deser Stad door den Bisschop van Munster in het jaar 1672, oorzaak was, dat d'opbouwning der spitse niet voltrokken wierd; ofte wel dat men voor een aanstaande val van den toren bedugt was, als ik het waarschynlykste houde, het is seker, dat men een stomp dak op dese toren in plaats van een spitse gemaakt heeft.

Men vreesd in 1682. voor den val van den toren.

De uitkomst toonde dat men in het staken van de nieuw begonnen spitse, seer wyslyk hadde te werk gegaan: want de geheele toren door den driemaligen sellen brand der spitse inwendig seer beschadigt synde, en uitwendig veel roeten en scheuren van onderen tot boven gekregen hebbende, begon men in het jaar 1682 voor een aanstaande val te vresen. Een heftige storm wind in het midden des nagts van den 16 December opgeslaan, deed het gevaar van den val merkelyk vergrooten, doordien de wind dit gebouw seer deede schudden en verfwakken. Den anderen dag begaven sig de menschen daar dicht by en omtrent woonende uit haar huisen, en men bespeurde toen dat het met Stads vermaardste gebouw gedaan was.

XVII. En in der daad des nademiddags van den 17. Drie syd muuren destorens vallen. December begon de bovenste omnegang met de geheele Westelyke muur sodanig te sakken, en sig van d'andere deelen te scheiden, so lang tot dat de geheele Westelyke met een gedeelte van de Noordsyds muur des torens, omtrent ten drie uren overweek; nemende met sig een ge-

gedeelte van het dak, het gewelffel, en de klokken; door welke eerste val egter geen meer andere schade geschied is, als de verpletteringe van enige huisjes, welke dicht onder de toren stonden. De Oostelyke en halve Noordelyke muuren des Torens syn niet lang daar na op den volgen Sondag, ten half elf uren des nagts ingestort; hebbende dese val de gewelffels der Kerke seer beschadigt. Hoe egter dese ter nederstorting aan den Predikstoel der Kerke, eenig nadeel soude hebben toegebracht, als ik er gens gelesen hebbe, weet ik niet hoe sulks gebeurd is.

Des Torens drie sydmuuren gevallen synde, was 'er de Zuidelyke muur nog overig, welke alleen en op haar zelfs geduurende verscheidene dagen in wesen bleef: iets dat om de bysondere hoogte so veel schrik en vrese, als verwonderinge baarde. Een groot getal van Stads inwoonders by een vergaderd synde, en meenende d'ongelukken, welke uit een aanstaande val volgen moesten, te verhoeden, sloegen een touw om dese overblyffelen des torens, en trokken al wat se vermogten: dog desen arbeid met weinig beleid ondernomen, had ook geen anderen uitslag, dan dat het touw brekende, sy alle ter neder vielen; en dat de Zuid muur des gebouws in hun weerwille in wesen bleef. Een felle wind op den 30. December los geborsten, benam die torentrekkers al die moeite, en stortede sig met een diergelyke kragt op dese laatste overblyffels des torens uit, dat se binnen korten tyd omver gewaaid syn. Alleen is een gedeelte der muur van dit gebouw, het welk seer laag en na by de grond was bly-

Men
poogt
vrugte-
loos de
Zuid
muur met
touwen
om te
trekken
en se vald
door een
storm.

blyven staan; voor afbrekinge van het welk Stads Magistraat 90. guldens aan arbeid betaald heeft (9).

XVIII. Het was de laatste val van den romp des torens, die een verschrikkelyke slag veroorzaakte, en die de begravenen lyken met de kisten van d'aarde beroofde. Den dag, meld ook seker aantekeninge, wierd door de menigte stof verduisterd: dog van andere schade by deesse laatste ter nederstortinge voorgevallen, sie ik nergens in de gedenkschriften gemeld. Dusdanig is dan geweest het noodlot, dat het vermaardste en hoogste gebouw niet alleen van dese Stad en van geheel Nederland onderging: maar zelfs welkers weergaa in weinig nabuurige Landschappen en Steden aan te tressen was.

Aanmerkinge over de hoogte deser toren in het jaar 1563. Dog op dat ik de hoogte deses gebouws niet mag schynen boven maten te vergrooten, vinde ik goed om alhier over dese uitstekende toren eenige aanmerkingen te maken. Het muurwerk van dit gebouw is sedert d'eerste opbouwinge van het jaar 1406, tot den val toe, altoos het selfde, en even hoog geweest: want nergens vinde ik gemeld, dat na den driemaligen brand der spitse eenige merkelyke veranderinge in de optrekkinge van het steen werk ondernomen wierd. Dus dat dit gebouw, na d'afbrandinge der spitse in het jaar 1669. geschied, nog 373. trappen hoog synde geweest, als een Zwollenaar, op wiens getuigenis men in desen gerust kan staat maken, verhaald, so moest dan ook dees torens muur werk met 373. trappen

(9) Volgens Resolutie van den 28. Februarii des jaars 1683.

pen in het jaar 1563. beklommen worden. Nu stelle ik dat ieder toren trap omtrent een voet aan de hoogte van dit gebouws muur werk heeft gegeven; so was deese toren in het jaar 1563. hoog 373. voeten, behalven de 200 voeten (r) die de spitse hadde; het welke dus samen opgetrokken voor de geheele hoogte des torens in het jaar 1563. in wesen, uitmaakt 573. voeten.

Dog of de spitse van dit gebouw na den brand van het jaar 1606. even hoog was, als in het jaar 1648, is my onbewuft: dewyl in hoe verre de toren toen opgetrokken is, verswegen word, dies ik daar van met geen zekerheid kan melden. Egter schynt het uit het verhaal van de Schryvers dier tyden te volgen, dat die herstelde spitse op verre na so verheeven niet kan syn geweest als sy te vooren geweest was: want hoe kon Lindeborn van die toren hebben geschreven *dat se nauwlyks syns gelyk in ons Nederland had (s)*, en dat de *Lieve Vrouwen of Kruiskerks Toren nauwlyks voor de Toren van S. Michael behoefde te wyken* als hy op een ander plaats aantekend (t). Aangesien dit syn schryven niet nauwkeurig soude

XIX.

En over de hoogte der spitse in 1606.

(r) Want ik make liever in dese uitrekeningne staat op de woorden van de voor aangetogene Resolutie een onwraakhare getuigenis, dan op het verhaal des Schryvers hier voren te sien.

(s) *Turris celsissima qua ei adsidet quaque &c. in Belgio nostro vix parem habebat pag. 290. Histor. Episcop. Dacentr.*

(t) Pag. 298. sprekende van Stads andere toren, segt hy, *Turris contigua qua Michaelitica celsitudinem amulatur &c.*

de fyn geweest , wanneer de toren en de spitse 573. voeten verheeven geweest was.

Vergelykinge van dese Toren met anderen.

Den Leefer oordeele dan uit onse opgegevene uitrekening , of de hoogte des torens in het jaar 1563. in weesen door my te breed is uitgemeeten : want waar en in welke Landschap is een diergelyk gebouw te vinden? Immers in de Nederlanden is 'er my geen Gebouw bekend , waar voor Stads toren behoefde te wyken ; en in Duitschland so de toren van Straatsburg hooger was , die van Landshut , de tweede toren in hoogte van de selfde Landschap , schynd nog voor de Zwolsche te hebben moeten swigten (u). Geen naukeuriger beschryvinge van des torens hoogte en ongemeene dikte heb ik kunnen magtig worden , ik had hier egter een echte afbeelding deeses gebouws kunnen byvoegen , wanneer ik niet vermydede dit werk kostbaar te maken.

XX.

De val word in verscheidene gedigten beklagt.

De beklaglyke val van dit uitmuntenste gebouw heeft Christianus Auffuerus in die tyd Rector der Latynsche School van deese Stad , met een schone Redenvoeringe op den 19 Januarij van het jaar 1683. betreurd , en se wierd door de Heeren J. Vollenhove een geestig Poeet , F. Kemnerus en anderen in Nederduitsche en van de Conrektor Willem Selonius in Latynsche versen vereeuwigt. Makende de laaste op deese aanmerkelyke nederstorting het volgende Chronosticon , dat ik ten genoegen des Taalkundigen Lesers hier by voege.

Chro-

(u) Men sie over de hoogte deeser beide Toren *Berkmeyer Le Curieux Antiquaire tom. 2.*

Chronosticon

*Annum continens quo turris Zwollana
praeceptis in terram data est ab orbe
condito 5632.*

*Mesta MInaXqUe nIMis taM pernICIoSa
rUIna
Præpete tartareo MergItor hora VaDo*

Anno a nato Christo 1682.

*Et properet LUX aLMA poLo qUæ so-
splitet Urbi
Non InfrIgenDæ prosperItails Iter.*

Ik sluite dan met dese telvaarsen dit Hoofd-
stuk, weinig kennisse dragende van de waarheid
van iets, het geen ik in sekere aantekeninge
leese: te weten, dat de Heeren der Magistraat
van meeninge souden syn geweest, om in tede
van dit ingestortede gebouw, wederom een
nieuwe toren te laten opbouwen; ja dat de
grondsteenen daar van reets aangelegt, of im-
mers dat aan deselve te leggen gearbeid was:
dog dat dese onderneeminge om de sware la-
sten van de twee oorlogen van 1688. en die,
met het begin deser eeuw begonnen, gestaakt
was. Want in der Resolutien van die jaaren
word van dit beworp geen melding gemaakt;
ik sal het daar om liever op de leye van onse-
kere saken stellen, dan daar eenige sekerheid
aan toe schryven.

Beden-
kinge of
men we-
der een
nieuwe
toren
heeft wil-
len aan-
leggen.

I N H O U D.

- I. Grote en fraje bouwkunde van S. Michaëls Kerke. De drie ingangen van dit gebouw.
- II. Het grote Choor. Het hoge Autaar. III. Het Schopens Choor, en het Tabernakel. Het H. Mariaas en Antonius Choor. IV. De fraje Predikstoel der Kerke, en het orgel.
- V. De Consistorie-Kamer, van de Boeksaal der Kerk, door Jan Celé aangelegd. VI. Helderheid van dit gebouw. Is toegewyd aan den H. Michaël. VII. Van de Vicarien, en officianten. 1ste Autaar. 2de Autaar. 3de Autaar. Dese drie worden door de Pastor, en Capellanen bediend. VIII. Inkomsten van de Kerk, en Pastor. IX. Officie by het 3de Autaar. Stichtinge en opkomsten by het 4de Autaar. Opkomsten van 't 5de Autaar. X. Van het 6de Autaar. En de latere geschenken daar aan gedaan.
- XI. R. van Voerst, en anderen stichten een Autaar. Verdere giften aan dit 7de Autaar. XII. Stichtinge en opkomsten van het 8ste Autaar. Het 9de Autaar door H. Snavel gesticht. XIII. R. van Itersum sticht het 10de Autaar. Gifte van een Getydeboek door H. Sanders aan dese Vicarie. XIV. Giften aan het 11de Autaar. Hendrik Jansz stichter van het 12de Autaar. XV. Stichtinge van het Officie van 't H. Sacrament, goedgekeurd door den Bisschop. XVI. Het 14de Au-

Autaar door L. van Twenbuisen, en anderen gesticht. C. van Hengelo stichter van 't Autaar van alle H. H. Jongvrouwen. XVII. S. van Itersum stichter van 't 16de. L. Tyassen richt het 17de Autaar op. XVIII. 't 18de door de Broederschap van S. Antonius gesticht. Stichtinge, en opkomsten van het 19de Autaar. XIX. Het 20ste gesticht door H. van Nassouwe. Stichtinge van het 21ste Autaar. XX. Giften aan het 22ste Autaar gedaan. Oprichtinge van den H. Judocus Autaar. XXI. Van het 24ste Autaar. Van het 25ste. Van het 26ste. Van het 27ste. XXII. van het 28ste. Van het officie van alle H. H. Van het 30ste. Van het 31ste. XXIII. Van het 32ste. Van het 33ste. Van het 34ste. Van het 35ste. XXIV. Van het getal der Priesters in dese Kerk. Voorsorge van den Raad om bekwame Priesters te hebben. XXV. Naamlyst der Pastoren van dese Kerk. Naamlyst der R. C. Priesters, die hier in stilte zyn geweest. XXVI. Naamlyst der Priesters in de Dieserstraat, en het Hoornsteegje. In de Koestraat. XXVII. Onder de Bogen. En in de Spiegelsteeg. XXVIII. Getal der Predikanten voor desen en nu. Wanneer het Tractement eerst vervalde. XXIX. Hoe groot het Tractement voor desen was en nu is. Andere voorrechten der Predikanten. XXX. Naamlyst der Predikanten sedert het jaar 1570. tot nu toe.

I.
Grote,
en fraje
bouw-
kunde,
van de S.
Michaëls
Kerk.

De Kerk van den H. Aarts Engel Michaël, over welker opbouwing in het voorgaande Hoofdstuk gesproken is, aan de Zuidelyke zyde van Stads grote Markt gelegen, is niet minder om de bouwkunst, als ten aanzien van derzelve grote, een aanzienelyk, en voortreffelyk gebouw. Hier is heden lang 127, en breed 51. treden. Voor den val des torens echter, heeft het zelve sig nog verder na het Westen uitgestrekt gehad; so men aan de woorden van seker aantekeninge geloof mag slaan. „ Deze Kerk (meld dit gedenkschrift) heeft „ voor den val van haren toren nog verder na „ het Westen uitgestrekt geweest, maar by dat „ toeval twee vacken van haar gewelffels ver- „ loren hebbende so is de selve wat ingekrom- „ pen, ende is tot desen hedigen stand geko- „ men “. Dit verhaal word noch meer bevestigd door een andere aantekeninge, welke dese inkrimpingen van de kerk op 18. treden bepaald. De drie bogen, of gewelffels der kerk syn seer hoog, en verheven, en worden door twe rygen pylaren en door de Zuidmuren van enkele duiffteen opgetrokken, na de volmaakste bouwkunst onderschraagd.

De drie
ingangen
van dit
gebouw.

Drie ingangen syn 'er aan dese kerk: de eenne is van de zyde der markt door een vierkantig poortaal, van grote *uitgebouwene grauwe* steen. In dit poortaal syn volgens eenige *aantekeningen* de oproerige burgers, en inwoonders deser Stad begraven, die op de nagt van S. Lucie in het jaar 1416. onthoofd zyn; gelyk ik breedvoerig op dat jaar verhaald hebbe. De andere is van de zyde des Kerkhofs, welke

ke ingang in het jaar 1720. opgebouwd, of waarschynlyk vernieuwd wierd: want ik leze in de *Kerkmemorien*, dat het poortaal van dezen ingang, reeds in het jaar 1568, op den 4. July, gemaakt wierd. De laatste is aan d'Oostelyke syde, zynde in dese eeuw aangelegt.

Het eerste dat men door desen laatste ingang in dat Godshuis tredende, aantref, is het grote Choor der kerk, het welke aan de Noord en Zuid zyde door eene muur wel eer was omringd; en dat heden noch, na het ligchaam van het kerkgebouw met een laag muurtje, waar op een fraai koperen tralie werk gemaakt is, omvangen word. Het Choor verhevener zynde, dan de grond der kerk, moet daar om met twe trappen beklommen worden.

Op het Hoge Altaar, het welke in dit grote Choor geplaatst is geweest, stond ten tyde dat men in deze Stad nog belydenis van de R. C: Religie deedt, een Tabernakel van een ongemene hoogte, en kostbaarheid; het welke door een' Schryver eenige duizend kronen waardig geschat wierd (a). Dit pronkstuk wierd, op den 15 Juny van het jaar 1580, met veel andere gierraden dezès Godshuis aan den brand opgeoffert. Schoon ik meer dan eens van dit Tabernakel in de kerkchriften (b) gemeld

F 2

vin-

(a) De Carthuiser Monnik Petrus tot Campen geboren in *Catalogo* &c.

(b) Onder anderen in de aantekeningen van den kerkmeester Jan Wayer in dezer voegen. 1562. Op den selven tyd hebben de Provisoren van het H. Sacrament Andries van Lynner en Lubbert van Hattum voert laten schone maken, ende keren van Jan voerscreven, 1 H. Sacrament huisjen met sachte borselen vlesgelen ende blaas balken voor twe goudgulden.

vinde, is het echter myne navorschinge ontgaan, van welke stoffe het gemaakt was.

III. Naast dit Choor was een ander Choor gelegen, gemeenlyk het Schepens Choor genaamd; zynde van het vorige met houtwerk en gedraaide pylaars, die in het jaar 1564. gemaakt waren, afgescheiden geweest. Het was hier dat de Magistraat in vorige tyden hun zitplaatsen had, terwyl ze de kerkdiensten bywoonden.

Het H.H. Maria's en Antonius Choor. Behalven deze Choren waren 'er nog twe anderen: het eene droeg de naam van de H. Maria, en het andere had zyn naam van den H. Antonius ontvangen, ze lagen beide niet verre van de twe voornoemde Choren af.

IV. So men nu al verder uit dit grote Choor naar het Westen der kerk komt, bejegend men aan de linkerhand de Predikstoel aan een pylaar staande. Van dit uitmuntende kunst stuk kan ik met recht na een Schryver seggen (c): „Dat het zelve door Adam Straas van Weilburg, uit het Graafschap Nassauw geboortig so konstig gemaakt is, dat het elkers verwonderinge nog verdiend, voornamentlyk die gesneden koorde langs den opgang so natuurlyk een touw verbelende, als of het een ware koorde was, voltooyd in de jaren 1617. 1618. 1619. 1620. 1621 en 1622.“ (d).

Mid-

(c) By Magistraats Resolutie van het jaar 1651. den 6 Maart was verstaan, om deze predikstoel te laten maken, en de Heren van de Geestelykheid wierden belast, om met de kerkmeesters en kerken-raad daar over te spreken, en dan het werk voor rekening van de Geestelykheid aan te laten besteden.

(d) Van der Horst Overysf. Oog bladsf. 44. in d'aantek.

Midden in de Westelyke muur van de kerk En het is het Orgel geplaatst, het welk door twee co- Orgel-
lommen, zeer treffelyk gemarmert ondervan-
gen word. Dit orgel, door de kenners van de
Musiek voor een meesterstuk gehouden, kreeg
zyn aanvang door het bedryf, en de edelmoe-
digheid van de Heren Theodorus Huete, rent-
meester van het Clooster Windesem, en syn
broeder Bernard Huete Medicine Doctor en
Burgermeester deser Stad (e). De twee broe-
ders Snitskers van Hamburg geboortig, en seer
beroemd in de kunst van orgelen te maken,
hebben dit werk ondernomen, en voor ruim
dertig jaren tot genoeg deses Stad voleindigt.

Tusschen de twee pylaren, waar op het orgel V.
rust, doortredende, komt men na het beklim- De Con-
men van eenige trappen, op de consistorie ka- fistorie
mer; dewelke aldaar in plaats van den ingeval- kamer.
len toren gebouwd is. Dit gemak, van een
vyf of seshoekige gestalte, is om syn schoon-
heid, netheid, en grote, waardig om besien
te worden: sullende men daar ook noch onder
anderen voor de schoorsteen aantreffen de pour-
traitten, in levens grote, van de Heren Predi-
kanten, die ten tyde, dat deze kamer opge-
bouwd wierd, in deze Stad, de kerkdiensten
waarnamen.

Uit de aanmerkingen van een' Schryver ge- Van de
leerd hebbende (f), dat het voor dezen ge- Boekzaal
bruikelyk waar, dat men in, en aan de ker- der Kerk
ken een boekzaal had, dede ik veel moeite door Jan
om te zien, of zulks ook in Stads kerk pleeg Cele aan-
gelegt.

F 3 te

(e) Van der Horst Overyss. Oog bladsf. 45.

(f) Altaserra in not. & Obs. ad Anastasium de vic-
tis Pontificum.

te zyn. De Kerkmemorien gaven my hier omtrent geen licht: maar *Johannes Busschius* of ten Bussche een Zwollenaar, en inwoonder van het Clooster Windesem (g), spreekt over de Boeksaal van Stads kerk in dezer voegen. *Joannes Cele, Librariam etiam de novo constituit in ecclesia Zwollensi ad latus ejus boreale, ferro & lapidibus ferisque munitam. Plures libros suos theologicales & aliarum facultatum in ea mandans cathenari, ac devotis presbyteris & aliis viris inde claves dari, ut omnibus illuc studere volentibus liber pateat accessus. Cujus exemplum imitari quidam devoti presbyteri & alii docti viri etiam libros quosdam ad legentium utilitatem librariæ præfatæ testamento legaverunt.* „ Jan Cele heeft ook „ op het nieuw een Boeksaal, met een muur „ yserwerk, en sloten verzekert, aan de Noord- „ zyde van de Zwolsche Kerk verordent en ge- „ maakt; bevelende dat syn godsgelerde boe- „ ken als mede van andere wetenschappen aan „ ketenen vast gelegd, en dat de sleutels deser „ zaal aan godvruchtige priesters, en andere „ mannen gegeven souden worden; ten einde „ dat die aldaar wilden studeren, een vryen „ ingang in deze kamer mogten hebben. Eenige „ godvruchtige geestelyken, en andere ge- „ leerden syn dit voorbeeld van Cele nagevolgd, „ en hebben verscheiden boeken ten nut en voor- „ deel van die aldaar kwamen te lezen aan „ deze Boeksaal by uiterste wille gemaakt“. Wanneer deze Boeksaal vernietigd is, kan ik met geen zekerheid seggen.

Zie

(g) Chron. Windush. Lib. II. Cap. 76.

Zie daar dan een korte beschryvinge dezes VI.
 Godshuis; zynde een gebouw het welke noch Helder-
 voor het overige door de menigte glazen, wirt- heid van
 heid der muuren, en pylaren, van eene on- dit ge-
 gemene helderheid is; waar door het vele oude bouw.
 kerken met recht kan gezegd worden te over-
 treffen.

Deze kerk, welker rykdommen en stichtin- Is toege-
 ge der autaren ik nu ten genoeg van de be- wyd aan
 minnaars der kerkelyke oudheden ga ophelde- den H.
 ren, is voor onbedenkelyke tyden aan den Michael.
 Aarts Engel Michaël toegewyd geweest: En
 mede, gelyk de geleerde Cardinaal Nicolaas de
 la Cusa getuigd, aan de 10000. Martelaren en
 de H. Elifabeth (b). Ter oorfake van deze
 toewynging aan den Aarts Engel is dese Heilige
 ook voor den beschermer of patroon dezer
 Stad verkoren geworden. De kerkmisse van dit
 Godshuis was tothet laatste van de XIVde eeuw
 op den Sondag na den H. Remigius, invallen-
 de op den 1 October (i). Dog in het laatste
 van de XVde eeuw was deze kerkmisse dag op
 den 29 Julius gesteld (j). De nieuwe inwy-
 ding, die ik gisse, dat deze kerk na de laatste
 opbouwing ontfangen heeft, zal zekerlyk de
 oorzaak van deze veranderinge zyn.

Doch het zy om deze nieuwe inwydinge of VII.
 F 4 niet, Van de

(b) Men sie dees Cardinaals-Bulle in 's vorige Hoofd-
 stuk blad. 59.

(i) In het oudste originele kerkregister noch voor
 1400. gemaakt, en onder my berustende.

(j) Gelyk met een andere hand (niet onder dan
 de XVIde eeuw, so ik my niet bedriege) 'er op de
 kant van het genoemde Register boek, by gete-
 kend is.

Vicari- niet, in deze kerk waren de volgende autaren,
en en Of- die of door Vicarien die een autaar hun leven
ficienten. lang bedienden, of de dus genoemde Offician-
ten, die maar voor zekere tyden tot het waar-
nemen van de diensten van een autaar aangeno-
men wierden, bediend werden.

I.

1ste Au- *Van het H. Cruis.* Stond in het Grote
taar, Choor, en is aan den Aarts Engel Michaël
toegewyd geweest; en dit was het Hoge au-
taar der kerk.

II.

2de Au- *Van de H. Maria.* Was gelegen in het
taar, Choor van dezelve naam, en is aan den H:
Marten geheiligd geweest.

III.

3de Au- *Van den H. H. Petrus en Paulus.* In het
taar, Choor na deze Heiligen genoemd, staande.
Deze drie Deze autaren zyn de drie oudsten dezer kerk,
worden en die ook tot in het jaar 1390. niet in het by-
door de sonder met inkomsten voorsien syn geweest.
Pastor en De Pastoor met zyn Capellanen, die op eenige
Capella- tyden twe, op andere tyden drie, in getal wa-
nen be- ren, was verplicht om ze alle drie uit de kerk
diend. goederen te bedienen, dewelke volgens de kerk-
registers tot het jaar 1500. deze zyn geweest.

VIII. Dit sin die renche die de kerke van Zwol-
le heft.

Inkom- In het ierste vierde halve ware in Swolre marc-
fen van ke die men op de derde garve plecht toe zeyen;
de Kerk en Pastor, enda

ende dair men dike ende wheteringe to er placht voer toe waren: mer dis heft die meyer een deel made to de hy weidet.

Item dit erve is ghelegen in acker ende stucken als hier na volghet in particulen.

Dit heft die Kerk Her in Swolre marcke dat de Meyer niet onder en heft.

Int ierste op der warender marsch acht ende twintigh scharen weyde.

Item ene maet dat die andre maet van de Voerde is oestwert; en die nu toe pachte doet soeven olde schilden des jaers.

Item wyt enen stucke Landes dat die Stad van Swolle onder heft buten Wyschers hagen twe pond.

Item Gheert ten Bussche en de roede Gheert, van enen ghoerden buten Wyschers hagen toe samen twe pond.

Item coemen Berent van enen stucke landes ghelegen by sinen huys tien placken.

Item wyt der hofftede toe Middelwyc daer Derc Hofmans huys opp stiet drie pond.

Item Goesen van Angeren van enen ghoerden ghelegen tusschen Sassing-poerte ende Lutticker poerte erflic des jaers twe fl ende een vieren-deel fl .

Item ene maet ghelegen in Buncken maet die Claes Batenborch nu in pachte heft voer vyf olde schilden.

Item van den ghoerden ghelegen opp Buncken maet streckende van de steenwech an des Kercher maet; behalven den goerden die Kercher selver bruect des jaes acht fl .

Item Hermans erfgenamen van Yerte van ene stucke lands ghelegen in synre maet by Buncke maet erflic des jaers een fl .

Item Gheert Poelman van vyf gheey lands ghelegen

legen in der maect an den Voerde ter luerwart des jaers twe fl .

Item ene maect ghelegen in Cat-woelde by den heiligen Cruce die nu Johan Gheerts soen in pacht heft des jaers voer soevende half pond.

Item tot Ghenemuiden een ende twintich morghe lands ghedickt an tien campen dair elc morghe van plecht te doen by thien fl des jaers.

Item toe Bercmede een halve ware die Rutger van Bercmede toe live Meyster Henrix van Compostelle in der tyt Cureyts toe Swolle in pacht heft des jaers voer soevende half her: fl .

Item die Brueder in den Berghe toe Nemele hebben een stucke lands, dat wt der halver ware voerscreven gesceiden is oec toe live Meyster Henrix voerscr: des jaers voer drie Heren fl .

Item in Mastebroec in Bercmeder slaghe drie morghe landes die ghemene mede inne ligghen mit Zweders lande van Rutenberghe ende die geslegghen sin toe der halver ware toe Bercmede voerscr: ende die Johan Gheerts soen ter Asschet in pachte heft voer vyf pond des jaers.

Dit sin de renthen die ons Her die Pastoer boert van de Cloosteren onder de Prochie van Swolle.

Item dat Cloester van Belheem voer oer offer des jaers een olde schildt.

Item dat Cloester toe Windesim voer oer offer des jaers een pont.

Item dat Cloester in den Berghe voer oer offer des jaers een fl en dat vierendeel van den offer.

Item wt den erve daer der Clercke huys opp getymmert is by den Beghin huys des jaers vyf fl .

Item Roelof van Ittersum van lande dat hem angecomen is van Robert van Ittersum des jaers vyf schellinge.

Item

Item dat Predickheren Cloester alle jaeren een schild.

Item de Nonnen ten Busch alle jair.

Item de Nonnen ter Maet alle jair.

Item Cæcilien huys genoemt ter Kinderhuys alle jair vyf fl .

Item S: Getruds huys genoemt Cadenerers huys alle jair 5 fl .

Item S: Agathen huys genoemt Wytenhuys alle jair 7 fl .

Op het tweede autaar voorgenoemd, is echter in het jaar 1505, des vrydags na Christi Hemelvaart, een dienst door de Heren des Raads opgericht (k): doch dit officie schynd reeds voor het jaar 1580 opgehouden te hebben; immers in een van Stads boeken (l) alwaar alle vicarien en diensten dezer kerk zyn opgenoemd, is dit niet meer te vinden.

IX.

Officie
by het
3de Au-
taar.

IV.

Van S: Michaël (m). Was in het begin der aanlegging met weinig of geen inkomsten voorzien: maar in het jaar 1418. op S. Hieronimus dag voorzagen de so' even gemelde Heren, met de Vicarie, daar by toen gesticht, den Heer Frederik Gruters, Pastoor tot Dalfsem, aan dewelke te gelyk voor jaarlykse inkomsten veertig Stads fl gegeven wierden: om de goede geruchten

Stichtin-
ge en op-
komsten
by het
vierde
Autaar.

(k) Dit is by *Lindeborn Histor. Episcop. Daventr.* pag. 291 usque 193. het eerste officie.

(l) *Der aannemingen.*

(m) By *Lindeborn* vind men een 7de Vicarie, die waarschijnlijk van deze niet sal verschillen. Hy mist echter hier in, om aan den bedienaar vier missen op te leggen: want de *stichtings brief* spreekt maar van ene, des maandags te doen.

ten (syn de woorden des briefs) die de stigters van dese Heer gehoord hadden. Twe jaren hier na hebben diezelve Heren deze inkomsten met twe Stads fl vergroot. Later heeft Jan van Ghenepe hier aan een Heren fl en de Kerkmeesters vyf Stads fl gegeven. In het midden der XVde eeuw wierd by dit Autaar nog een dienst door de Heren van de Magistraat gevoegd, waar van zy gelyk ook van de Vicarie het recht van vergevinge hadden (*n*). In het jaar 1489. op S. Peters avond ad vincula, gaf de Heer Johan van Bonnigerhaves aan dit autaar de nodige opkomsten tot het onderhoud van een' Priester, en liet het recht van Collatie aan den Raad over.

V.

Opkomsten van 't vyfde Autaar.

Van het H. Cruis. Echter aan den H: Nicolaus geheiligd (*o*), was aan de Noord zyde der Kerke gehegt. Het onderhielt een Vicaris van de inkomsten van 18. morgen lands en van eenige mindere giften op verscheidene tyden, daar aan gedaan. Aan de Pastoor kwam over deze bedieninge het recht van vergeving toe. Het is eene der oudste Vicarien van deze Kerk geweest: want de stichtings brief was reets in het laatste van de XIVde eeuw verloren.

VI. Van

(*n*) Of so Lindeborn dit officie in het oog had so moet het vorige aan hem onbewust syn geweest: dog dan moest hy aan de bedienaar drie diensten toeschryven, uytwyfens het afschrift der fundatie brief onder my berustende.

(*o*) Sie hier beneden het 7de Autaar ook na deze H: genoemd.

VI.

Van den H: Johan den Evangelist en alle X. Heiligen. Stond aan een pylaar naast het voer- Van het rige, en de Vergevinge daar van was aan de 6de Au- Pastor laattf genoemd. Het zelve is reets voor taat. het jaar van 1382. ingesteld geweest, gelyk uit de volgende brief kan gezien worden, dewelke ik (om dat deze Vicarie van *Lindeborn* geheel vergeten is) hier zal laten volgen (p).

Allen luden die desen brief soelen sien of horen lesen, do wy Hughu Duwer, ende Luden ten Busche, in dier tyt Scepen toe Swolle kundich en orkonden openbare, dat voer ons quamen in Scependom als voer Scepen, Gheert ende Claes bruders, gude kinderen Johans soen, dien God ghenedich sy, ende ghelyden dat sie schuldich sin Heren Diderike van Baerlo priester en ewich Vicarius eens Altaers dat steet in der Kerspelkercken van Swolle aan die Zuit siede tuschen den groten . . . ende Sunte Peters Altare ende gestichtet is in ere Goeddes Sinte Johans Evangelisten en alle Goeddes Hiligen, oft wy in der tyt Vicarius in des voerscreven Altaers erflicke ende ewelicke jair renthen een mudde rogghen een mudde corens, ende vier cleen ghelds, als se van enen verendeel van eener ware ghechten Duulwande goet, gheleghen in der Marke van Dese, mit alle sinen toebehoren en mit den Mastebrouke dat dair toe gesleghen is, die goede hoere vader voerscr:, die God ghenedich sy, by sinen live gepacht hadde, erflicke weder Hen Dyercke voerscr: by ghehete ende consente Heren Gheerts

(p) Want het 4de Officie by desen Schryver onder den naam van *alle H: H:* voorkomende, bemerkt men lichtelyk dat van dese vicarie verschild, als men maar op de beide stichtingen en de jaren *wanneer* die geschied zyn, gade slaat.

Gheerts van Thybencampe Collatoers des voerscr: Altaers, om die voerscr: pacht to behoef des Altaers voerscreven. Des Gheerts en Claes broeders voerscreven enen apenen brieve hebben beseghelt, mit segelen Heren Dideriks Vicarius voerscreven, en Heren Gheerds oec voerscreven. Welke pacht of jair renthe sie betalen soelen alle jair op Sinte Martens dach in den winter, met alfolcken ende payemente dair men erspacht in Salland ende in Swolle mede betalen mach. Woert sake dat sie des niet en deden als voerscr: is so mach Her Dyderic of Vicarius in der tyt, of hoer bode, oft der Stad bode van Swolle uit dien voerscreven guede oft uit allen guede dat sie hebben, woert gheleghen is, ende vueren die pande to Swolle an die merket, ende vercopen die pande op viertien daghe daghes, ende neme hoer jaerrenthen dair an, geliker wys of die pande vervolghet ende verwonnen were mit allen rechte dat recht is. Sunder al arghelift. Hier weren over ende an Gheert Lephards soen, Herman Neels soen van Astenderpe, als maghe dier twier broeders voerscr:, ende andere vele goede luden. In orkonde des briefs dien stede ende vaste te bliuen om bode willen Gheerts ende Claes broederen voerscr: ende Gheerts Lephards soen en Herman Neels soen voiregemeld hoere maghe, ende Her Dyderiks Vicarius voerscr: beseghelt mit onsen Zeghelen Hughen en Ludikens Scepeno voerscreven. Ghegheven in 't jair ons Heren dusent drie hondert tachtentich ende twe, op Sante Agaten dach ener Hiliger Joncfrouwen.

En de latere geschenken daar aan gedaan.

Een ander gifte van agt **ss** is door vrouw Agnese van Apelten, moeder van den Heer Aels van Zuthem aan deze Vicarie in het jaar van 1375. op S. Odulphus dag gedaan. Om kort te zyn, zal ik noch de brief, in welke dat Henricus en Hermannus van Haersfolte, vier

vier fl des jaars, door hun vader Bertolt van Haarfolte aan deze Vicarie gegeven, bekennen schuldig te syn (*q*): noch die van Evert van Essen en syn huisvrouw, met ses fl des jaars deze inkomsten vergrotende (*r*); of wel een andere van Dirk Slichte, en zyn huisvrouw, behelzende een geschenk van vyf fl klein geld; (*s*) noch eindelyk de gift brief van Hillebrand van Baarlo en zyn vrouw van drie fl des jaars alles aan den bedienaar van dit autaar geschonken (*t*) mededeelen, maar stappe over tot het autaar.

VII.

Van den H. Nicolaus. Het welk agter aan de Kerk muur gelegen heeft, en voor stichter houd de Heren Ruderik van Voorst, Harmen Zelle, Engelbert van Tyvers, Gerard Snavel, Helsperic ten Have, Seine Jans soon, Arnold Peper, Theodoricus Witte, Oetbert Grimme, Willem Voet, en Machorius de Scelve in de stichtings brief daar van in het jaar 1356. op S. Pontiani dag, voor den Schout van Salland Gerard van Tibencampe, en Hendrik ten Wynhuis afgegeven, vermeld. De stigteren schonken daar aan zeer grote inkomsten gelyk uit den brief, welke ik oudheidshalven mededeele, te sien is.

XI.
R. van
Vocrst en
anderen
stichten
een Au-
taar.

Universis presentes literas visuris & auditoris nos Gerbardus de Tybencampe, Scultetus pro tempore in Zallandia, & Henricus ten Wynbuys faci-

(*q*) Gedagtekend in het jaar 1384.

(*r*) Gepasseert voor Geert ter Middelwyk Schoutus van Ommen in het jaar 1381.

(*s*) Voor twe Schepens deser Stad in het jaar 1385² afgegeven.

(*t*) In het jaar 1395. gedagtekend.

facimus manifestum, presentibus firmiter protestan-
do, quod propter hoc, in nostra presentia personali-
ter constituti, in figura iudicii, Dominus Roderi-
cus de Vorst, miles, Hermannus Zelle, Engelbertus
de Tyvere, Gerbardus Snavel, Hilpericus ten Ho-
ve, Seino filius Johannis, Arnoldus Peper, Theo-
doricus Witte, Oetbertus Grimme, Wilbelmus Voet,
& Machorius de Scelve asseruerunt, se quoddam
Altare in honorem Omnipotentis Dei & Beati Ni-
cholai, prope turrim in Ecclesia de Swollis, ob sa-
lutem animarum suarum dotasse de
consensu Domini Hesseli veri Curati dictae Ecclesie
Swollensis; sicuti dictus Dominus Hesselius coram no-
bis publice est professus, certosque redditus ad id as-
signasse prout haec declarantur plenius subsequenti-
bus: Videlicet quod ipse Dominus Rodericus de Vorst
miles unam libram annuatim parvorum denariorum
legalium & honorum ex bonis suis in Rekeles situa-
tis; Hermannus Zelle triginta solidos parvorum ex
tribus quartalibus terrarum dictarum Maes erve
annuatim in Zalve sitis, Engelbertus de Tyvere
unam libram annuatim ex tribus quartalibus ante
dictis unam libram annuatim ex domo sua prope
domum Gherardi custodis situata, Gerbardus Snavel
unam libram annuatim super arcam nunc Helmich
Wilhelmi Visschers juxta domum sita,
Hilpericus ten Hove unam libram annuatim ex cam-
po suo in Spoelde sito, Seino filius Johannis duas
libras annuatim ex prato suo in den Hove sito, Ar-
oldus Peper unam libram annuatim super quandam
peciam terre infra aggerem in Marka Wyymen si-
ta, Theodoricus Witte duodecim solidos cum dimi-
dio quatuor denarios parvorum denariorum super
domistadio Gherardi Bollewegbens juxta domum Ul-
trici Tye up visseberdes begen sito, Oetbertus Grim-
me sex solidos parvorum novem denarios annuatim ex
domo Bertoldi de Haarsolte militis sita in Voerstra-
ten, Wilbelmus Voet quinque solidos parvorum supra
domo Domini Vrendes ad dotatio-
nem dicti Altaris sententialiter & jure contulerunt
& as=

Et assignaverunt presentibus conferunt & assignant Vicario ejus Altaris qui pro tempore fuerit, vel per heredes ipsorum singulis annis in festo B. B. Geronii & Victoris Martyrum in perpetuis temporibus persolvendis. Et ego Gerbardus de Tybencampe predictus confero & assigno ad usus dicti Altaris annuatim sex libras ex omnibus bonis meis de Tybencampe recipiendis. Quod quidem Altare Dominus Mattheus de Zalve presbitero contulerunt pure, & propter Deum. In quorum testimonium nos Gerbardus de Tybencampe & Henricus ten Wynbuys predicti sigilla nostra duximus presentibus apponenda: sub anno Domini millesimo CCC^{mo} quinquagesimo sexto, ipsa die Pontiani Martyris.

De goedkeurings acte van den Bisschop van Utrecht, op den 17 Januarii, drie dagen na de stichting daar op gevolgd, en meer andere brieven, eenige geschenken (u) aan dese Vicarie, inhoudende, laat ik willens agter; het zal genoeg zyn, zo ik segge, dat de giften daar in begrepen 24 ^{fl}, twe quart wys, en 40 schillingen, uitmaken, behalven de jaarlykse opkomsten, die daar aan volgens de eerste fundatie geschonken zyn. Het recht van vergevinge, het welke dat wy zo even aan de stichteren toe te behoren gezien hebben, was reets omtrent het laatste der XIVde eeuw aan den Pastor vervallen (w).

V. DEEL.

G

VIII. Van

(u) Onder de begiftigers van dit autaar komt Albert van Middewyk (van dewelke in het 2de Hoofdst. der Geschied. melding gemaakt is) ook voor: want dus getuigd het oudste Kerkboek: *Item Alfer van Middewyk ein pont wt sinen guede gelegen toe Middewyk.*

(w) Als het selfde boek in dese woorden meld: *Item die Collatie en giftinge deses voerstreven Altaars*
fl-

Verdere
Giften
aan dit
7de Au-
taar.

XII. *Van de H. Catharina*, is aan de Noord sy-
 Stichtin- de der kerke geplaatst geweest, en aan de H.
 ge en op- H. Joan Baptift en den Evangelift toegewyd (x).
 komsten De vrouw van Affen Hanings, nichte van Roe-
 van het lof van Ittersum, is de stichtersche van dit Au-
 8ste Au- taar, uytwyfens de stichtings brief, voor Hen-
 taar. drik de Zuere in het jaar 1384, op den H.
 Odulphus dag afgegeven, en by dewelke aan
 deze Vicarie 13. morgen lands in Yffelmuider
 slag overgegeven worden. Het recht van Col-
 latie heeft de stichtersche na haar overlyden aan
 den Pastor overgelevert. De Pastor van Ee-
 pe, Ludewich van Bonschaten, heeft de voor-
 gemelde inkomsten later met een huis, inge-
 volge een brief van het jaar 1479. voor twe
 Schepenen deser Stad gepasseert, en de vrouw
 Neze van Zuthem en Gerbrant Vrye ieder met
 100 Rynsche guldens vermeerdert. De min-
 dere giften op verscheidene tyden daar aan ge-
 daan ga ik stilswygende voorby.

IX.

Het 9de *Van den H. Jacobus de vier H. H. Leer-*
 Autaar *aars der kerke en de H. Barbara (y).* Heeft
 door H. aan een pylaar van des kerks Noord zyde ge-
 Snavel staan. Het is ingesteld door den Burgermeester
 gestigt. Albert Snavel, en syn huisvrouw Bertha, die
 tot

plegbet nu de Kerck Here te Swol te doene. So Linde-
born echter dit mogte menen te zyn, het geen hy
voor een 15de Vicarie steld, dan heeft hy van het
andere dezelve naam dragende (ziet hier voren het
5de Autaar) geen meldinge gemaakt.

(x) By deselve Schryver de 10de Vicarie.

(y) By Lindeborn de 14de Vicarie.

tot onderhoud van de Vicaris zes morgen lands in Windesemer slag gegeven hadden: gelyk men dit alles uit den brief, in het jaar 1403 de vrydag voor S. Marten, in den winter gemaakt, onderrigt word; die wy om de langheid te vermyden, agter houden zullen. Doende het zelve met de toestemmings brieven van den Bisschop Frederik van Blankenheim, en Henricus van Compostille, in het selfde jaar 1403, gedagtekend, met den aankoops brief van de ses morgen lands so even gemeld, van het jaar 1369, en eindelyk met de brieven daar Jutte van Sedelik moeye van de stichter de inkomsten van dese vicarie met drie, en een ander perfoon met een R verrykte. De Colatie, by de instellinge aan de familie van Snavel voorbehouden zynde, is na het verdwynen en uitsterven van het geslachte van dien naam, in het jaar 1570, op Gerhardus van Spoelde vervallen geweest. Ik vinde al verder noch aangetekend, dat de Bisschop Matthias van Biduanen dit altaar, in het jaar 1403, ende Wybisschop Harmannus van Larisse, S. Gregorii beeld, op dit altaar staande, in het jaar 1436 hebben ingewyd.

X.

Van den H. Laurentius (A). Lag aan de eerste pylaar der kerkmuur na de Zuid zyde. Het is opgericht door den Heer Roelof van Ittersum, die aan den priester dezes Altaars, in het

XIII.

R. van Ittersum sticht het 10de Altaar.

G 2

(z) By Lindeborn de 19de Vicarie.

(A) Blykt uit het boek der aannemingen en Lindeborn.

het jaar 1403, den 2 Mey, 40 Heren ff van 14 stuivers het stuk, en een half vat boter geschonken heeft: mids dat de Priester daar voor verbonden was, dagelyks misse te lezen, „ als „ hy van staden is “, luiden de woorden van den stichtings brief. Aan deze oprichting heeft Bisschop Frederik van Blankenheim, op den 4. Juny van het selfde jaar, zyn goedkeuringe gehangen. De edele stichter dezer Vicarie vond drie jaren later ook noch goed om den bedienaar daar van, met een vaste woning te verryken, volgens inhoud eens briefs in het jaar 1406. op S. Lucie dag afgegeven.

Gifte van
een Ge-
tydeboek
door H.
Sanders
aan dese
Vicarie.

De Heer Harmen Sanders zoon tydelyke Vicarius, schonk in het jaar 1413, hier aan ook een hof gelegen buiten de Lutike poort, gelyk de acte voor twe Schepenen in dat jaar gepasseert hier van getuige is. En nog later gaf hy hier aan een *Brevier of getydeboek* aan twee stukken, waar van het een voor den somer tyd, en het ander voor den winter tyd diende; onder uitdrukkelyke voorwaarden dat het zelve boek altoos tot nut der tydelyke Vicarius zoude blyven, en bewaard worden, tot dat het versleten was. Iets dat ons in het voorbygaan doet erinneren, in welken hogen prys de boeken, voor de uitvindinge van de drukkunst, moesten gestegen zyn?

XI.

XIV. *Van de H. H. Gregorius en Agnes (a).* Heb-
Giften bende achter in de Kerk in het midden aan een
py-

(a) Waarschynlyk de 8ste Vicarie by Lindeborn die echter maar van eenen bedienaar dezès autars meld.

pylaar gelegen. De stichting van het zelve is aan het
 my onbekend. Alleen wete ik, dat Rembolt 11de Au-
 van Goor, in het jaar 1404. 's maandags na taar.
 S. Margareta, tot onderhoud eens Vicaris,
 daar aan 36 Heren fl jaarlyks (b) geschonken
 heeft. Twaalf mudde rogge tot nooddruft van
 een tweede Bedienaar dezer Vicarie hebben de
 Priester Wessel en syn Broeders Engbert en Be-
 rend aan deselve bezorgt. Hendrik Scheisbach
 heeft de laatste Vicarie ook met agt Heren fl ,
 en de Vicaris Otto Puffelik met drie goudgul-
 dens jaarlyks verbeteret. Het recht van verge-
 ving, zo van deze eerste als tweede bedienin-
 ge, was aan de dispositie van de Heren des
 Raads toegestaan.

XII.

Van de H. H. Johan Baptist Martinus, en Hendrik
Maria Magdalena (c). Lag agter in de Kerk Jansz
 naast het laast gemelde aan een pylaar. Dit is stichter
 zyn stichting verschuldigd, aan Hendrik Jo- van het
 hans zoon, die daar aan 36 Heren fl 's jaars 12de Au-
 toegelegd hadde, en die het recht van verge- taar.
 ving voor hem en zyn erfgenamen behouden
 heeft (d); uitwysens de brief die daar van in
 het jaar van 1426, den dag voor de Apostels
 Pauli bekeringe, voor den Schout van Zwolle
 Ludeken Johans zoon opgericht is. Behalven
 G 3 het

(b) 25 guldens en 4. stuivers.

(c) By Lindeborn de 20ste Vicarie.

(d) In het jaar 1570 was het aan de Familien van
 Busch, Splytel, of Kotgen vervallen, volgens het
 Stads boek der aannemingen: Maar Lindeborn zeid
 uit de aantekeningen van Egidius de Monte Bisschop
 van Deventer dat deze Vicarie onder de vergevinge
 van de Familien van Gruithuis en Spyklof stond.

het voornoemde was deze Vicarie noch door Jacob Arentsen en zyn huisvrouw met vyf goudgulden, en noch door eenige andre menschen met mindere giften begunstigd, als uit verscheiden brieven aan my gebleken is (e).

XIII.

XV. *Van het H: Sacrament (f).* Dit is geplaatst geweest voor het grote Choor, aan de Noordzyde, en wierd opgericht door de broederschap van dit Autaar, en de Proviforen van het H Geest Gasthuis, aan wien mer de Heren des Raads, en den Pastor in der tyd, het recht van vergevinge toekwam. De woorden van den korten brief, daar van gemaakt, klinken aldus.

Wy Scepen ende Raedt der Stadt van Zwolle maeken kondich allen luden, dat wy gheloest hebben, ende loven mits desen teghenwoordighen brieve, voir ons, ende voir onse nacomelinghen, den Eerwerdighen Hoig geboren onsen ghenedighen Here, Heren Vrederic van Blankenheim, Biscop t' Utrecht, ende sinen nacomelinghen biscoppen t' Utrecht, dat wy dat alsoe bestellen ende ordinieren willen, dat men tot ewighen daghen van den guede des Hospitaels van den Hilighen Gheest, ende der broederscap des Hilighen Sacraments bynnen Zwolle, van enen Priester, den die Cureit der Kerspel kercken van Zwolle, Wy Scepen ende Raed voerscreven, ende

(e) In eene van deze leeft men de volgende woorden: ende sal alle weken twee missen als des maendaghes ende douredaghes op dat voerscreven Altair verbonden wesen toe doene etc. Daar Lindeborn van drie gewaagd.

(f) De 3de Vicarie by Lindeborn.

ende die Procuratoeren der Bruederſcap voerſcreven dair toe ordineren, ende ſetten ſollen, den die dienſt Gods doen ſal opp des H-lichen Sacraments Altaar binnen der Kerſpel Kercken voerſcreven; ende dat die prieſter die dat Altair verdienen ſal, ten mynſten voer ſyn noedorft hebben ſal viertich pond des jaers, alſulx payements als in der tyt ghemeenlic in Zalland genghe, ende gheve is. Beholdelic des, dat dat Altaer een dienſt (g) en gheen ewige Vicarie weſen ſal. Ende dat die Cureit, Wy Scepen ende Raedt voerſcreven ende de Procuratoers voerſcreven den prieſter voerſcreven aenſetten, ende offetten ſullen moeghen, wanneer hem ende ons dat guet dunct te weſen: Sonder argheliſt. In oirkonde des briefs bezeghelt mit onſen Stad Secret. Ghegheven int jaer ons Heren duſent vier hondert ende drie op Sancte Matthæus avond.

Den Biſſchop Frederik van Blankenheim, Goedge-
keurde de voerſchreven ſtigtinge nog in het keurd
ſelve jaar, den dag voor Cruis verheffinge, door den
goed: het welk Henricus de Compoſtelle om- Biſſchop,
trent drie weken te voren al gedaan hadde. Niet
lange jaren hier na, is aan dit Officie een twe-
de Bedienaar toegevoegd, als uit verſcheiden
brieven, te lang om alhier mede te delen, kan
afgenomen worden (h).

XIV.

Van den H: Antonius. Staande voor het
G 4 Sche-

XVI:
Het

(g) Deze woorden betonen duidelyk, dat *Lindborn* hier van geen Vicarie, maar een dienſt hadde moeten maken.

(h) Deze *Schryver* kan nog dit in het oog hebben, dewyl de laſten die hy aan deſen Bedienaar opleid. van die, welke by de ſtigtings brief vermeld worden, verſchillen.

14de Autaar door L. van Twenhuisen en anderen gesticht. Schepens Choor, is aan de Apostelen Petrus en Paulus, en den H. Christoffer heilig geweest. Dit Autaar was door Lambert van Twenhuisen, en de Proviforen der Broederschap van S. Peter Hermen Alt zoon, en Albert Requynsen gesticht, uitwysens de brief, die daar van, in het jaar van 1491 dingsdag na S. Petrus en Paulus, afgegeven is. De stichters gaven aan de Heren des Raads de vergevinge daar by over, onder voorwaarden: dat den Officiant uit de twe personen, die sy aan gemelde Heren voorstellen zouden, gekoren moest worden. In het jaar 1491 gaf Jutte van Millingen, moeder uit het oude Convent, aan de Broederschap aan dit Officie gehegt, drie Stads fl 's jaars. En in het jaar 1504. des vrydags na L. Vrouwe Lichtmis fundeerden de Heren van den Raad by dit Autaar een tweden dienst (i), daar zy de Heer Peter van Homborch, die hier toe vyf goldguldens gegeven hadde, voor de eerste maal mede voorzien hebben.

XV.

C. van Hengelo stichter van 't Autaar van *Van alle H. H. Jongvrouwen (k)*. Doch het is in het bysonder aan de H. H. Agnes, Catharina, Cecilia, en Margareta, in het jaar 1423, door den Bisschop van Biduanen gewyd

(i) Onder dezen naam van S. Peter syn 'er twe Vicarien geweest; doch van den derden daar Lindeborn van spreekt, (men sie de 2de, 14de en 18de Vicarie by hem) word noch in het boek der aannemingen, noch in de Kerkmemorien gewaagd, men sie hier beneden het 24ste Autaar.

(k) Dus vind men het genoemd in het oudste Kerkboek

gewyd geweest; hebbende het selve agter in de alle H.
 Kerk aan de Noord zyde gelegen. Het is ver- H. Jong-
 ordent door den Priester Coenraat van Henge- vrouwen.
 lo, gelyk de Pastor van deze Kerk Johan Mo-
 nink, en de andre Boedelredders van de nalaten-
 schap des stifters in een brief van het jaar 1422,
 op S. Mathyas dag gemaakt, betuigen. By
 dewelke sy ook het recht van vergevinge aan
 de Heren des Raads opdroegen. Deze stiftinge
 is door den Utrechtschen Prælaat Frederik van
 Blankenheim, in het zelve jaar goedgekeurd.
 Behalven de goederen tot de inkomsten van den
 Vicaris verbonden, en in den eerst gemelden
 brief uitgedrukt vind men aangetekend, dat de
 stichter deze Vicarie met een Brevier, en een
 missaal van de waardye van 25 Hollandsche
 schilden hadde voorzien. De giften van een
 hof in het jaar van 1455, en vyf Heren fl door
 de Heer Jan van Wederden geschonken, gaa
 ik stilzwygende voorby. De Broederschap in
 later jaren by dit Altaar opgerigt, hadde goe-
 de inkomsten, waar van een gedeelte ten tyde
 des Advents aan de behoefte menschen uitge-
 deeld, en het overige voor haar eigen noodsa-
 kelykheden gebruikt wierd.

XVI.

Van de H. Maria Magdalena. Heeft niet XVII.
 ver van het laatst genoemde af gelegen. Het S. van It-
 G 5 schryft

boek: dog het jongste in het 10de Altaar doopt het
 met den naam van de 11000 maagden, het geen
 waarschynlyk het selve is, dat *Lindeborn* voor een
 13de Vicarie, onder den naam van S. Ursula opgeeft.
 Maar die al wederom met de stichtings brief, aangaan-
 de de plichten van den Bedienaar niet over een stemd.

terfum
sichter
van het
16de.

schryft syn oorsprong toe aan de Heer Seyne van Ittersum, en zyn huisvrouw Christina, gelijk wy goedvinden het zelve met dezen brief welke het eenigste behelsde dat ons van dit auctaar voorgekomen is, te bevestigen:

Allen luden die desen brief sollen sien of horen lesen doen wy Seyne van Ittersum ende Styne syn echte wyff te verstaen: Dat wy te raden geworden syn voir selicheit onsf zielen, onsf ouders, ende alle der gheenre, die des van rechte loen eyghen, te stichten, te dotieren, ende te berenten een Vicarie in Sante Michiels Kerke binnen Zwolle, in die eer onses Heren Godes synre gebenedider Moeder Marien, alre Heilighen, ende by namen Sante Marien Magdalenen, ende hebben dair toe gegheven, ende geven mit desen brieve, rechte voert van der hant afstaende vyftich Heren ponde syaers, wt onsen erve, ende guede geheten Berghen ghelegen in den Kerspele van Wye, ende in der Buerfchap van Herxen te betalen alle jaer halff toe Sante Marten in den wynter, ende half toe Sante Peter ad Cathedram toe pachtrechte, mit alfulcken voerwarden, dat wi, off onse erfgenamen sullen mogen verleggen ende verwysen, die erfrente voerscreven tot tween, off tot drien Steden in den Kerspel van Zwolle, off van Wye, daert guede wisse rente is, off an Lande, dat daer guet voir is, ende vryen als dan onsen erve ende guet tot Berghen voerscreven. Ende van deser Vicarie hebben wi die Collaci ende praesentaci an ons gehouden, tot onser twyer live, ende nae onser dood gefat ende gesetten mit desen brieve op Scepenen ende Raet der Stat van Zwolle, in alfulkeren schyn, dat alsoe ducke, als die Vicarie voerscreven ledich werden sal, ende vervaljen, na dode off resignatie des Vicarius, die voer geweest heeft, Scepenen ende Raet der Stat

voer-

voerscreven die Vicarie voerscreven geven sullen ende dair toe enen gueden, onberuchtigen man die nae menschelyker werdich schynt te wesen priesterlikes states, ende die priester is, of binnen jaers priester werden mach, ende sal; ende soe wie Vicarius wesen sal der Vicarien voerscreven, sal selve binnen Zwolle woenen, ende verdienen die dachliks mit sinen gebede ende mit missen, als hy des van Steden is, ende by namen mer vier missen ter weke, ende en sal anders geen beneficium off oick anders enigen stedigen dienst in der Kerken voerscreven, ende dese fundacie begeren, wie dat men opelike leese voir den Raet als men die Vicarie van nyes vergheven sal. Al argerlist wtgesproken. In orkonde der waerheit soe heb ic myn segel Seyne voerscreven voir mi ende voir Styne voerscreven an dessen brief gehangen: dair ic Johan ten Water omme die meerere vestinghe, ende om beden Stynen mynre nichten voerscreven myn segel mede heb angehangen. Gegeven in den jare ons Heren dusent vier hondert ende viertich op Sunte avent des Hilighen Apostels (1).

XVII.

Van den H. Joan Baptist en meer andre L. Tya-
H: H: (m). Dit autaar gelegen hebbende, fen richt
 tusschen de autaren van de H. Catharina, en het 17de
 Ma- Autaar
 op.

(1) By *Lindeborn* de 4de Vicarie. Welkers rykdom (seid hy) twe bedienaars onderhoud, dat ik nergens dan by dien Schryver aantrefse. Hoe het daar omtrent ook zyn mag, so hy de plichten dezses bedienaars wel aangetekend mag hebben, zo zyn 'er drie Vicarissen geweest; als uit desen fundatie brief en zyn gezegde op de gemelde plaats af te nemen is.

(m) Als S. Johan Baptist, Peter Pauwel, Johan den Evangelist, Martyn, Laurens, Agnes, Catharina, ende Barbara; onder welke namen wy by *Lindeborn* geen Vicarie aantreffen.

Maria Magdalena, is aangelegt door den Burgermeester dezer Stad Lubbert Tyafen van Langenholte, uitwysens de brief voor den Schout Hendrik Koetkyn, in het jaar 1494, den dag voor de vervoeringe van den H. Marten, afgegeven. De stichter heeft daar by 50 Heren fl jaarlyks aan den Vicaris, en het recht van vergevinge aan zyn erfgenamen toegeëigend.

XVIII.

XVIII.
't 18de
door de
broeder-
schap van
S. Anto-
nius ge-
sicht.

Van den H. Antonius (n). Kreeg zyn aanvang ter gelegenheid, dat eenige burgers dezer Stad, in het jaar 1440. van de Magistraat oorlof hadden bekomen, om een broederschap ter eer van dezen H: op te richten. Ik sal niet breedvoerig melden dat aan den bedienaar van dezen dienst 50 Heren fl , en een goede woninge geschonken was: nog ook niet, dat die gene, die in deze broederschap aangenomen wierd, een half Heren fl jaarlyks daaraan moest geven: ofte wel dat de giften aan dit autaar gedaan half ten behoeve van de *fabriek der Kerspel kerke*, ende half tot nut der broederschap verstrekten: dewyl deze en meer andere aanmerkelyke zaken en wetten in het brede in de volgende brief opgenoemd staan, welke ik vermene ten gevalle van den Leser hier uit te moeten schryven,

Wy Scepen en Rait der Stad van Zwolle maken kondich allen luden, mit desen apenen brie-

(n) De zelve Schryver steld voor een 11de Vicarie die van S. S. Antonius en Pontianus, welke, van een ander stichter en jaar synde, van dese onderscheiden moet worden.

brieve, want ons sommighe erbar mannen onse
 borghere ter kennissen bracht hebben; ende van
 ons begheert, dat wi onse consent ende voel-
 boert gheven wolden, een Bruederscap gemaect
 te werden in die eer Godes, ende synre weer-
 der moeder Marien, ende des ontfruchtigen Mar-
 schalx des gueden Sunte Anthonius: Welke voer-
 screven bruederscap gheuoemt sal wesen Suntte
 Anthonius bruederscap. Tot welker bruederscap
 men stichten solde een Altaer in Sunte Micheels
 Kerke binnen onser Stad, ende dat renthen tot
 behoef der priesters, die dat officieren solden,
 ende voert die armen te begaven met almiffen,
 des der bruederscap mheer ghegheven sal werden;
 soe hebben wi mit gueden voerdacht, ende ry-
 pen rade hier andechtlic op ghesonnen, ende
 onsen consent ende volboert hier toe ghedaen;
 alsoe dat die ordonnantie der bruederscap voer-
 screven wesen sal in forme hyr na bescreven: In
 den iersten dat men een Altaer in onser Kerken
 voerscreven stichten sal, in die eer Godes, synre
 weerder moeder Marien, ende des gueden Suntte
 Anthonius, welk Altaer een Officium wesen sal,
 ende daer misse op doen, ende besunderlingh,
 dat men daer alle woensdage hohentlic misse op
 singhen sal toe vroemiffen, ende des fridages dair
 nae dair sielmisse op singen, of lesen, voir sie-
 len felicheit der gheenre, die oer almiffen totten
 saken voerscreven reiken; ende voert op anderen
 daghen in der weken komende, sal men dair op
 misse doen, alsoe vake als die priester, die dit
 Altaer officieren solen, des van stede syn. Ende
 die den dienst in der tyt bevolen word des Al-
 taers voerscreven sollen bynnen Swolle wonach-
 tig wesen, ende van enen gueden priesterliken
 leven veruoemt, als geen onkuischer, geen dron-
 ken drinker, dobbelier, ende dierghelike. Ge-
 schiede dair en boven als dan moeghen Scepenen
 ende Rait der Stat van Swolle, den priester, die
 hen in den puncten voerscreven ontginghe, of in
 enich

enich dair af bifonder priveren, ende offetten van den dienst des altaers voerscreven, ende daer weder enen anderen gueden reckelicken priester ansetten, den dienst voerscreven te doen, ende dat alsoe vake, als enich priester, die dat Altaer officieerde, hier versumich in worde. Oeck die priestere die dat Altaer officieren sollen, die en sollen buten Swolle niet reyfen, ende bliven langher, dan achte daghen, sie en doen dat by Scepen oerlove, ende der Procuratoers der Bruederscap voerscreven, ende die achte daghe die sie wtweren, of die tut die hem die Scepen ende Procuratoers ghesat, ende gheoorlovet hadden, sollen sie dat Altaer voerscreven op oeren cost doen officieren, gelyck voerscreven: geschiede hier en boven, als dan moghen Scepen ende Raithen priester, die hier versumich in worde, ansetten, ende dair enen anderen priester, als voerscreven is, weder ansetten alsoe vake, als dat geschiede. Voert die giftinge van desen Officie voerscreven sullen te confereren, ende te gheven (hebben) Scepen ende Raith der Stad van Swolle; ende elc priester, die dit Altaer voerscreven officieren sollen, die sollen hebben een whoninge, ende jaerlics voer hoeren dienst, ende arbeit vyftich pond Heren pachtres, als die Here van den Lande jaerlix voer sinen pachte duet, boeven die hem jaerlix nae de tyt, dat sy den dienst doen, ende verwaeren, als voerscreven is, betalen ende wten sollen die Procuratoeren der bruederscap voerscreven, of wysen daer sie die boeren sollen. Voert sint voerwarde, we in deser bruederscap voerscreven begheert te wesen, ende men dair in ontfenct, die mach die wynnen met enen halven Heren ponde jaerliker renthen, als die Here van den Lande jaerlix voer sinen pacht duet boeren, ende die renthen sal hi der Bruederscap vesten bynnen jaers op sinen cost, ende op enen stede bynnen den gerichte van Swolle ghelegen, daer dat guede erfrente wesen sal, mit aldusda-

nen

nen vorwarden, dat die ghene, die dese renthe vestet als voerscreven is, of des ghelikes sin erfenamen ghebreke sins, die altoes loessen ende quyt kopen mach van den Procuratoers der bruederscap voerscreven mitter volre pacht, ende mit drien olden franschen schilden, voer elken schild gerekent drie Heren pond pachtgeldes, als die Here van den Lande jaerlix voer sinen pacht duet boeren. Ende die ghene, die in desen bruederscap anghenomen worden, als voerscreven is, weert sake dat die bynnen jaers daer neest volgende, als hi in der bruederscap voerscreven anghenomen weer, alsulke rente als voerscreven is der bruederscap niet en vestichde, of daer voer betaelde den Procuratoers voerscreven drie olde schilden payments voerscreven, bynnen jaers, als hi anghenomen worde, soe is mit voerwarden bescheyden, dat die dan tendens den jaer voerscreven den bruederscap voerscreven vervallen, ende schuldich is ses oelde schilde payments voerscreven, en dan soelen den die Procuratoers voerscreven dan der stond voer panden, an enich guet, dat hy hadde, ende dair sy lyefften an panden, ghelike recht Heren pacht, ende mit ten pande voert te varen, als innen mit pande plecht te doene die voer pacht ghepant syn, ende dair geen weere tegen te doene mit enighen rechte, ende als inne yemant in der bruederscap voerscreven annemet, den solen die Procuratoers der bruederscap dit als voerscreven is te voeren seggen, op dat dair niemant by veronrechtet en worde, ende dien dan in deser bruederscap voerscreven anghenomen, en ontfanghen word, als voerscreven is dien en sal die niet wederseggen mer dair ynne bliven. Voert soe wes men in den bloke worpct of brenget voir ende op ten Altair in die eer des gueden Suntte Anthonius dat waer was, vlass, golt silver of enich guet, die helfte dair af sal comen tot ter fabrike onser Kerspel kercken, ende die ander helfte tot behoef der
brue-

bruederscap voerscreven; beholtelik onsen Kerk Here sin offer als dat ghewoentlic is. Voert die brulofs keerfen en kerckgangs keerfen die op ten Altair voerscreven, ende dair voer gheoffert werden sal die coster hebben, ende daer altoes weder voer besorgen op sine cost dat dit Altair voerscreven mit keerfen beluchtet werde, als in der Kerken voerscreven gewoontlic is. Voert wanneer een die in der bruederscap voerscreven weer gestorven is, daer sal men misse ende vigilie over doen in der ierster weken als die gestorven is; mer queme die tyt in der Passie weke soe sal men dat viertien daghe langer verlenghen, ende dan doen als voerscreven is, ende elcken priester, die dan toe misse ende tot vigilien coemt solen die Procuratoers voerscreven gheven enen halven vleemschen groeten, of die weerde dair voer. Item altoes op Sunte Anthonius avent, solen die Procuratoers een ghemen deylinge doen voer sielen felicheit der ghoenre, die in de bruederscap syn, en geweest hebben, ende op Sunte Anthonius dach soe solen die brueders der voerscreven bruederscap te samen eoten, ende oere cost mede brenghen, ende des dair dan van aver bliest sal men den armen deylen, ende op den selven dach als die maeltyt ghedaen is, ende eer men wt de weerschap gaet, solen drie die olde van den Rade, die dair sin, mitten tweeen Procuratoers enen nyen Procuratoer kiesfen in des gheens stede, die dan boert af te gaen, twe jaren lang te bliven: mer wer ghebreck, dat tot eniger tyt daer alsoe vele van den Rade niet en weren den koer te doen, als voerscreven is, als dan moghen die Procuratoers voerscreven tot hem nemen van den oldesten cerbersten mannen der bruederscap voerscreven, die in der werfscap weren den koer te doen als voerscreven is. Mede bevoorwert, wanneer men misse singen sal op ten Altaer voerscreven, in die eer Godes, en des gueden Sunte Anthonius, soe solen die Procuratoers

ratoers daer toe gheworven hebben twee priesters, die den priester dienen solen, als ghewoenlic is, ende die soelen hebben voer oeren dienst elck drie Heren pond jaerlix. Mede soelen die Procuratoers werven vier Corael Clerken, die altoes, wanneer men misse en vigilien singet, als voerscreven is daer rede wesen solen, in oren ruchelen ende die misse singen, ende vigilien helpen singen, als dat behoert, ende dan sal men voer oeren dienst geven tot elcker tyt te samen anderthalven vleemschen groten, of die weerde daer voer: ende want desen voerscreven scrifte gheordineert is tot ten love Godes, synre weerder moeder Marien, ende des ontfruchtigen Marschalckes des gueden Sante Anthonius, soe hebben wy ghesatet, ende ordinieren mit desen brieve: Dat alle renthe en guede, die tot ten sake voerscreven ghegeven, sin of hier namaels ghegeven solen werden, dat men daer af loenen sal den priesterfchap, ende die Corael Clerken, die den dienst doen solen als voerscreven is; ende oick dair af besorghen, kelicke, casusele, casele, ende voert als tot den Altair ende tot ten dienst voerscreven behoert, ende mede dat in reke te holden ende te vernyen, als des noet is, ende wes daer en baven aver blicft daer af sal men vervullen die werke der ontfarmicheit, ende Gode van den Hemel-riek synre weerder moeder Marien, ende den gueden Sante Anthonius toe loeve ende tot eeren, dat tot twien of tot drien tyden des jaers deylen ende gheven den rechten huis sittenden armen, welke deylinghe die Procuratoers doen solen an wande, bernynghe, en Provande. Ende alle dese vorwarden ende puncten voerscreven ende yghelic daer af bisonder, moghen Scepen ende Ract tot allen tyden verandersaten, vermynen, of vermeerren, als hem dat tot eeren Goedes, synre weerder moeder Marien, ende des gueden Sante Anthonius nuttest, ende best sal duncken; ende al arghelift hier in wtgesprocken.

ken. In orkonde deser stücke onser Stat secreet an dessen brieff ghehangen. Ghegeven int jaer ons Heren dusent vier hondert ende viertich, des manendages nae den Sonnedach quasi modo geniti.

XIX.

Stichtin-
ge en op-
komsten
van 't
19de Au-
taar.

Van het H. Cruis (o). Was voor het dus genoemde Schepens Choor geplaatst. Het is ontstaan uit de nalatenschap van de Heer Diderik Johan Baertscheres, volgens zeker brief door den uitvoerder van zyne uiterste wille, Willibrordus Johannes Pastor tot Ommen, in het jaar van 1477, des woensdags na de H. Maria Magdalena, bezegelt. Deze stichting is door den bestierder van de Kerk dezer Stad eenige dagen later bevestigd en goed gekeurd. De inkomsten van deze Vicarie wierden door Mechtildis weduwe van Arent Claassen met vyf goudgulden jaarlyx vergroot. In het jaar 1481 heeft Arent Hendriks met zyn ehevrouw de inkomsten voor een tweede bedienaar daar by bezorgd; volgens een brief gedateert op Pontiani dag, van het laatstgemelde jaar; aan welke nieuwe stichting de Pastor in der tyd zyn goedkeuringe op den 13 Maart gehangen heeft. Korthedshalven zal ik van de Broederfchap van dit Autaar niets melden.

XX.

XIX. *Van de H. Drievuldigheid (p).* Ook wel
Het zofte on-

(o) Synde de 17de Vicarie by *Lindeborn*, die getuigd, dat in het jaar 1571. Heer Derk soon van Johannis Baartscheres, het regt van vergevinge daar van hadde.

(p) By dese Schryver de eerste Vicarie.

onder de naam van de H. H. Anna Johannes Autaar
den Evangelist en van meer andre Heiligen gesticht
voorkomende, is *in het nieuwe werk* (sijn de doordoor H.
woorden van den stichtings brief) (q) gelegen van Nas-
geweest. Dit is zyn opkomst verschuldigd aan souwe.
Hermen van Nassouwe genaamd *der Hund*, en
sijn Ehevrouw Sybilla, die daar aan 20 Ryn-
sche guldens 's jaars overgegeven hadden. De-
ze inkomsten zyn later door twe andre perso-
nen nog met vyf Heren H en vyf goudguldens
vermeerdert. De vergevinge van dese Vicarie
verviel na de stichters overlyden op de Heren
des Raads, even eens als het met de drie vol-
gende antaren, aangaande dit recht, ook ge-
steld was.

XXI.

Van de H. Barbara (r). Is in het jaar Stichtin-
... door de Heren des Raads, *by behulp en* ge van 't
toedoen veel goeder liden (sijn de woorden der 2rste Au-
fundatie brief) verordent, en met rykelyke taar.
inkomsten voorzien geworden.

XXII.

Van S. Lucas (s). Hier aan heeft Alert XX.
Brouwer burger deser Stad, rykelyke inkom- Giften
sten geschonken. En hier is later door Gese aan het
H 2 Alerts

(q) Gedateert in het jaar 1504. den dag voor S.
Gregorius.

(r) De 9de Vicarie by *Lindeborn*.

(s) By *Lindeborn* de 6de, die maar van eenen be-
dienaar meld, en met geen der twee stichtings brie-
ven over een stemt omtrent de verplichtingen des
Officiants; want dezelve spreken beide van drie
diensten.

22ste Au- Alerts een tweede Officie by gesticht, het welke
 taar ge- met 400. gouden Rynsche guldens begiftigd
 daan. wierd, ingevolge de brief daar over, in het
 jaar 1536, dingsdag na de H: Agnes voor de
 volle vergaderde Magistraat afgegeven.

XXIII.

Oprich- *Van S: Judocus of Joost (r).* Heeft zyn
 tinge van oorsprong van Johannes van Bolten en Gerar-
 den H. dus Duisterbeek, Procuratoren van de Broe-
 Judocus derschap van deze, en eenige andere H: H:,
 Autaar. in het jaar van 1451. den dag voor Lieve vrou-
 wen verkondinge, ontvangen. Rudolph van
 Diepholt Bisschop van Utrecht bekrachtigde de-
 se stichtinge in het selve jaar, op den 15 Ap-
 ril, in deze Stad zich toen ophoudende, met
 zyn goedkeuringe. Behalven de goede inkom-
 sten die dese Officiant bezat, was aan hem een
 vaste woning in de Begynen strate geschon-
 ken.

Van de volgende Vicarien, die alle hunne
 Autaren hadden hebben wy niet anders kon-
 nen ontdekken, dan het geen daar van by *Linde-
 born* en in eene der Stads boeken aan te tref-
 fen is.

XXIV.

XXI. *Van S: Peter.* Op het Choor van den H:
 Van het Antonius (u).
 24ste Au-
 taar.

XXV. *Van*

(r) De 5de by *Lindeborn*.

(u) De 14de by dese *Schryver*. So dese vicarie
 egter niet onder eene van de twee voorgemelde van
 dese naam behoord. Want vele waarschylykheden
 doen my besluiten dat deze van de twee andren niet
 verschillende is.

XXV.

Van S: Severinus (w). Deze twe waren Van het
 onder de vergevinge van den Pastor. 25ste.

XXVI.

Van S. Agatha (x). Waar van in het jaar Van het
 1571 Georgius Haerfolt Burgermeester der Stad 26ste.
 Campen het recht van vergevinge oeffende.

XXVII.

Van de drie Koningen. Waar van de twe Van het
 oudste Vicarien de vergevinge hadden (y). 27ste.

XXVIII.

Van S: Thomas. Over welke Vicarie het XXII.
 recht van collatie aan de Prioren van Windes- Van het
 hem, Belhem en Aalbergen gelaten was (z). 28ste.

XXIX.

Van alle H: H: Synde een Officie het welk Van het
 syn oorsprong aan Jan van den Toorne ver- Officie
 H 3 schul- van alle
 H. H.

(w) By *Lindeborn* de 16de Vicarie.

(x) By de *laatstgenoemde* de 23ste Vicarie.

(y) By hem de 21ste. Het *boek der aannemingen*
 seld de vergevinge aan de twe oudsten des Broeder-
 schap, en den Rector van de Latynsche Schole.

(z) Ik vinde later in een' brief met een' oude hand
 geschreven, dat hier aan een tweede Officiant by ge-
 voegd is door den Heer Boldewinus Paulus van Dor-
 drecht, die ten dien einde by syn uiterste wille, 25.
 Rynsche guldens 's jaars vermaakt hadde. De ver-
 gevers van het selve waren behalven d'uitvoerders
 der slichters uiterste wille twe priesters van de H: Ma-
 ria Broederschap, twe Rectoren van de Scholen de-
 zer Stad, Jan van Wytman, en na zyn dood des-
 zelfs oudste erfgenamen.

schuldigd is; die de bedieninge daar van aan de Fratres van S: Gregorius huis had overgeleverd. Deze oprichting is door den Utrechtschen Prælaat Frederik van Baden, in het jaar 1513, op S. Bonifaas dag, goedgekeurd (a).

XXX.

Van het 30ste. *Van S: Michaël.* Was met de plicht van vier diensten.

XXXI.

Van het 31ste. *Van S. Antonius en Pontianias.* In het jaar 1517. door Henricus Hark ingesteld.

XXXII.

XXIII. *Van het H: Cruis.* Deze en twee vorige Vicarien zyn onder de vergevinge van de Heren des Raads.

Van het 32ste.

XXXIII.

Van het 33ste. *Van S. Petri Stoel.* Wiens bedienaar door die gene die van de Broederfchap van den H: Peter waren, wierd aangesteld (b).

XXXIV.

Van 't 34ste. *Van S: Agnes.* Daar de Familie van Pigge tot Campen het Patronaatschap over voerde (c).

XXXV.

Van het 35ste. *Van de H: H: Cryspyn en Crispiniaan.* Was een dienst welkers bedienaar door den Pastor aangesteld wierd, ingeval men *Lindeborn*

(a) By *Lindeborn* het 24ste Officie.

(b) By *deselfde* sub N. 7. 11. 12. 18. geplaatst;

(c) In het boek *der aannemingen.*

born geloven mag. Maar also ik in de kerks aantekeningen leze, dat het altaar van deze twe genoemde H: H: aan den H: Nicolaus was toegewyd, dat dit altaar aan de Noord zyde der kerke lag, dat de Pastor daar over het recht van vergeven oeffende, even eens als we van het 7de altaar verhaald hebben, twyffele ik of deze twe niet een en het zelve, en geensints verschillende diensten of vicarien zyn.

Zie daar dan ons ten einde gekomen met de **XXIV:** stichtinge van de Autaren, Vicarien, en diensten van Stads Parochiale kerke welkers rykdommen over de 30. Priesters onderhield. Zo dat deze kerke, voor eene van inkomsten best voorsiene Godshuisen der Nederlanden (ik verstaë die gene welke noch Bisschoppelyke stoel, nog Capittel hebben) te houden was.

Veel zaken, de Vicarien en bedienaars dezer Autaren betreffende soude ik alhier kunnen byvoegen, doch om alle langheid in deze kerke-lyke stoffe te vermyden, laat ik zulks onaange- roerd voorbygaan. Alleen kan ik niet na laten aan te tekenen de goede levens wyse, die altoos onder deze Priesters geoeffend is. Want van welke onstichtelyke wyze van leven men ook gedurende een' tyd lang van andre steden, en landen van de Geestelykheid hoord en leeft, het is seker, dat door de grote yver die de Magistraat tot den Godsdienst hadde, alle ongeregeldheden binnen deze Stad belet zyn geworden. Die Heren hebben niet nagelaten zulks in alle gelegendheden te betonen door het nemen van verscheiden besluiten, als andersints. Ja haar mening was altoos om de Geestelyke bedieninge eerder na verdiensten, dan na men-

Van het getal der Priesters in deze Kerk.

Voorzorge van den Raad om bequame Priesters te hebben.

schelyke insichten te vergeven, en hier omtrent waren zy zo zeer bekommerd en bezorgd, dat zy in het jaar 1473. deze wet hebben gemaakt, dewelke een heilsaam middel was om de vicarien waar over zy het recht van vergeven hadden, aan geen onwaardige personen over te leveren (d); „ 1473. Vrydachs na „ Blasii syn Scepen en Raidt aeverdraegen, so „ wanneer yemant biddet om een beneficie officie of eenigen dienst der Stadt van Zwol- „ le, dair sollen van afgaen in den Raede die „ soe nae syn maech of swager, of achter suster kynt, des geens, ofte dair voir gebeden „ wort “.

- XXV. Zie hier de Naamlyst der Pastoren die dese Naamlyst Kerk bestierd hebben, voor zo verre ik dezelve, by het doorlezen der oude stukken en brieven, hebbe kunnen opmaken.
1233. Ludolphus die Stads eerste voorrechts brief ondertekend heeft. De namen van zyn opvolgers zyn my onbewust.
1316. Hesselus Heink Canunnik van het Capittel van S: Jan tot Uitregt.
1370. Reinold van Drynen, die volgens de vermaarde Thomas van Kempen (e), in het jaar 1398, aan de pest overleed.
1398. Conrad Hengelo, vice Pastor door dezelve Schryver genoemd.
1399. Of daar omtrent Hendrik van Compstelle Licentiaat in de Regten.
1422. Jan Monink Canunnik tot Deventer en Oldensaal.

1439. The.

(d) In *Registro novo ad causas* ook in het Stads Regten boek te vinden.

(e) in *Chron: Montagn: ad ann: 1398,*

1439. Theodoricus Henfo.
 1460. Arnold van Eerte : doch afgezet zynde ,
 is Lambert Meyer of Meygher in zyn
 plaats aangesteld.
 1477. Boldewyn van Rande.
 1498. Hendrik Senger. (f)
 1518. Hendrik Cantor Paderborniensis.
 1531. Gobel Volquift, wederroepen in het ge-
 melde jaar.
 1537. Cornelis van Wefop toen overleden.
 1538. Ocherus Trugifcriba.
 1568. Petrus Verheiden, gestorven.
 1568. Antonius Verheiden.
 1570. Hendrik Fokking, die deze kerk in het
 jaar 1580 verliet. Hy wierd Pastor van
 de L: vrouwen kerk tot Deventer.

Ik voege hier een Naam-lyft by van de Prie- Naamlyft
 sters en Pastoren die eerst in stilte ; en nader- der R. C.
 hand door toestemminge der Regeringe de vier Priesters
 Roomsche Catholique statien deser Stad bediend die hier
 hebben. in stilte
 zyn ge-
 weest.

D'eersten, die hier in stilte, en in het geheim
 waren, zyn

1586. Henricus Samerius tot het jaar - 1592.
 1592. Gulielmus de Leeuw tot - - 1594.
 1592. Joannes Bary tot omtrent - - 1600.
 1600. Arnoldus Cathius tot het jaar 1613 in
 stilte: doch toen verkreeg hy een vaste
 woning in de Stad, en vertrok in het
 jaar - - - - 1619.

1619. Adrianus Coerten.
 1625. Joannis Fackius tot - - 1626.
 H 5 1627. Ni-

(f) Misschien deselfde persoon als Henricus Can-
 tor Paderborniensis. Terwyl senger of sanger in de
 Latynsche taal Cantor heet.

1627. Nicolaus Barlutius tot - - 1629.
 1629. Reynerus Houtman. Onder dese wierd
 de Statie of het Kerkhuis, door Arnold
 Cathius opgericht, verdeelt eerst in de
 statie van de Dieserstraate, die later is
 overgebracht in het Hoorn steegje, en in
 de Koeistraat.

In de Dieserstraat.

- XXVI. Adrianus Coerten tot - - 1632.
 Naamlyst 1632. Franciscus Beaumer anders genaamd van
 der Prie- der Steen tot - - 1656.
 sters in de 1657. Petrus van Duppen tot het jaar - 1660.
 Dieser- 1660. Lucas Réynenburg tot - - 1661.
 frate en 1661. Petrus van Duppen wederom tot 1662.
 het Ho- 1662. Franciscus Damman anders genaamd van
 ren steeg- den Dam tot - - 1666
 je. Theodorus de Ridder Medehelper
 voor eenen korten tyd.
 Dit Kerkhuis van de Dieserstrate ver-
 plaaft zynde

In het Hoorn steegje.

- Is op Franciscus van den Dam opge-
 volgd in het jaar
 1667. Petrus Overbeke aldaar gestorven in het
 jaar - - - 1689.
 1689. Nicolaus Verdonk overleden - 1697.
 1697. Judocus Sant tot syn sterfdag in - 1700.
 1700. Gaspar des Champs tot - - - 1707.
 Wanneer dit Kerkhuis een tyd lang ge-
 sloten wierd.
 1709. Johannes Ophuis Aarts Priester van Sal-
 land. Hy stierf in - - 1732.
 1732. Ge-

1732. Gerardus Bernardus Beer wierd mede Aarts Priester van Salland, en overleed in - - - 1761.
 1761. Harmannus Ignatius Hofhuis mede Aarts-priester van Salland.

In de Koeistraat.

1629. Reinerus Houtman, onder welke de verdelinge van de statie in 1613. door Arnold Cathius opgericht, gedaan is. Hy overleed in - - - 1667. In de Koei-straat.
 1667. Theodorus de Ridder gestorven in 1705.
 1705. Gulielmus van der Hagen onder welke dit Kerkhuis gesloten bleef tot
 1712. Arnoldus Huriblok was syn' opvolger en vertrok in - - - 1720.
 1719. Carolus van Hullen gestorven in 1740.
 1740. Franciscus Xaverius van Ceulen.

Onder den Booge.

1618. Volquerus van Herkeninge te Groningen geboren, en Licentiaat in de Godsgeleerdheid zynde, is eerst Pastor geweest tot Lingen. In het jaar 1618 wierd hy tot Bedienaar van den Godsdienst in dit Kerkhuis aangesteld; en later is hy Vicaris van Deventer, en daar na van Groningen geworden. Deze Herkeninge was een man van zeer veel verdiensten. De Geestelykheid van Utrecht sloeg hem daar om, benevens Jacob de la Torre, voor, tot Medehelper van den Aarts Bisschop Rovenius. Jacob de la Torre Aarts Bisschop van Ephesen geworden XXVII. Onder den Booge.

worden zynde , schreef , den 4. December 1655. aan den Nuncius Sanfelice tot Ceulen een brief , waar by hy van Herkeninge tot Medehelper voorstelde : als ten uitersten deze Bedieninge waardig zynde. Ten tyde van gemelden yverigen Man bediende den Zwollenaar Arnout Wayer de R: C: buiten de Stad. Hun Voorzaten (en niet hun nazaten gelyk verkeerdelyk door *den Schryver of overzetter van d'Oudheden van 't Bisdom van Deventer* (g) ten blade gebragt word) zyn geweest Lambert Aveskamp , Johan de Rode en Nicolaas van Loon ; deze laatste bekleedde dit ampt , in 't jaar 1616. en had , naar het getuigenisse van den Aarts Bisschop Roveen een grote gave van prediken. Wegens zyn yverigheid voor zyn geloof geraakte hy te Campen in hechtenisse , en stierf Pastor op elders.

1662. Cornelis Stakenburg in 't Dorp 't Wael onder Utrecht geboren. Hy wierd Pastor tot Utrecht , en gaf op bevel van de Kerkelyke Overigheid de statie over in den jare

1665. Aan Bernard van Someren overleden in 1679.

1679. Jan Dobbuis een Hagenaar , die eerst te Zoeterwoude , en naderhand te Leiden Pastor was geweest. Hy bekleedde dese Be-

(g) *Twede Deel blads. 78.* Want so Nicolaas van Loon in 1616. Pastor geweest zynde een nazaat van A. Wayers in 1692 overleden , was , hoe oud moest dan Wayer niet zyn geworden?

Bedieninge tot den jare 1681, wanneer hy daar van afstand dede, ende in het Clooster Wedderen, ter halver wege tusschen Munster en Coesveld gelegen, Carthuiser Monnik wierd.

1681. Allardus Blokhoven stierf in het jaar 1710.
 1710. Nicolaus Dierhout een Utrechtsch Edelman stierf in 1736.
 1736. Johannes Baptista Aillard.

In de Spiegel steeg.

1640. Arnout Wayers een Zwollenaar uit een aanzienelyk geslacht geboren. Na, eerst buiten de Stad een Gemeente van R. C. vergadert te hebben, richtede hy selve een Starie of Kerkhuis op, in de Spiegelsteeg. Hy nam met eenen ongemenen yver de Kerkelyke diensten waar, en overleed in den ouderdom van 86 jaren in 1692.
 1692. Johannes Daniels oud zynde 86 jaren stierf in 1741.
 1741. Jacobus Helter overleden in - 1771.
 1771. Engelbert Rerink.

Sedert de veranderinge in Godsdiens en geringe, zyn hier gemeenlyk, tot aan het jaar 1667, vier Nederduitsche Gereformeerde Predicanten geweest. Dan, in 't jaar 1667, is Berend Homoet alhier tot 5de Predicant beroepen; na welke tyd ook het gewoone getal alhier op vyf bepaald gebleven is. Hoewel nu en dan in een enkel geval, by aanhoudende ligchaams zwakheid van een' derselve, door de Heren van de Magistraat het beroep van een' XXVIII.
Getal der
Predican-
ten voor
desen en
nu.

zesden Predicant is toegestaan, sonder dat nochtans daar door het gewoone getal vermeerderd wierd.

Wanneer het Tractement eerst vervald. De Predicanten van elders in deze Gemeente beroepen, worden de kosten van losmaking van hun vorige Gemeente, nevens die van derselver Transport na deze Stad, uit Stads geestelyke goederen goedgegaan. Hun inkomsten aansien van de gene, die van andere Gemeentens hier beroepen worden, genieten sy van dien tyd af, dat dezelve op hun vorige standplaats eindigen.

XXIX. In het begin, tot aan het jaar 1620, hadden de Predicanten alhier jaarlyks 600. guldens

Hoe groot het Tractement voor dezen was, en nu is. inkomen, en 20 goudguldens tot brand. Dog in het gemelde jaar is aan hun Eerwaardens 100. gulden meerder toegelegd. En in den jare 1653 is hen in plaats van 80. goudguldens 100. goudguldens 's jaars daar en boven toegekend. Zedert het begin deser Eeuw hebben dezelve jaarlyks genoten

	Car. guld.
Voor Tractement	800 -- : -- :
Brand	70 -- : -- :
Huishuur	140 -- : -- :
Taken	12 -- : -- :
Afgeschafte maaltyden	5 -- 12 -- :
Papier, pen, en inkt	7 -- 12 -- :

f 1052 -- : -- :

Het geen door den Rentmeester van de Geestelykheid, van tyd tot tyd, by vierde gedeelten, van 263 guldens, voldaan word.

Andere voorrechten Boven dese inkomsten hebben die Heren ook vrydom van Stads accyfen. En volgens Stad Recht

Recht (*b*) bekomen dezelve met de beroepinge alhier het grote Burgerschap, voor hun, en hunne kinderen, die reeds geboren zyn, als die nog geboren staan te worden. der Predicanten.

Van den tyd der veranderinge in den Godsdienst af, tot heden toe, hebben alhier de navolgende Predicanten in de Nederduitfche Gereformeerde Gemeente geftaan, XXX. Naamlyft der Predicanten

1570. Petrus Hardenbergius beroepen van Amsterdam. federt 1570 tot nu toe.

1580. Hermannus Wiferdink is na het overmeesteren van Groningen, door de Graaf van Rennenberg, uit die Stad geweken, in desen jare alhier beroepen en in 1627. overleden.

1593. Martinus Seys word by aantekeningen gevonden, dit jaar hier in dienst geweest te zyn.

1594. Henricus Borne anders genaamd Dubbelink.

1595. Franciscus Nutius beroepen van de Klundert.

1600. Joannes Fabritius (in dezen jare hier bereeds in dienst geweest) overleed in 1618.

1602. Joannes Wedæus Herm: Fr: beroepen van Brummen.

1614. Jacobus Schorfe.

1616. Victor Petri van Trier beroepen, van Opendoes, gestorven 1651.

1624. Joannes Roothufius Thom: Fil: beroepen van Ifelmuiden, gestorven 1629.

Everhardus Schuttenius mede in 1624 be-

(*b*) Titel van Burger en Burgerrecht artical 14.

- beroeven , van Oldemarkt , Yffelham
en Paaflo , en overleden in 1654.
1630. Wilhelmus Hillenius beroepen van Hat-
tem, en gestorven in 1637.
1637. Jacobus Tichlerus Rutg: Fil: beroepen
van Elburg, en vertrokken na Deventer
in 1641.
1641. Menso Joannis beroepen van Vollenho,
is in 1649 na 's Hage beroepen, doch
heeft zulks niet aangenomen, maar in
1652 na Amsterdam beroepen zynde, is
derwaards vertrokken.
1641. Bernardus ab Eyl beroepen van Almen
mede in 1641, en overleden in 1670.
1652. Joannes Hesselius beroepen van Goes,
en overleden 1676.
1653. Rudolphus Crans Proponent, beroepen,
en gestorven 1673.
1655. Joannes Vollenhove beroepen van Vled-
deren in Drenthe, vertrokken na 's Gra-
venhage in Augustus 1665.
1666. Joannes Groen beroepen van Heusden,
en vertrokken na 's Hertogenbosch 1670.
1667. Bernardus Homoet beroepen van Kuy-
lenburgh, en vertrokken na Rotterdam
1669.
1669. Arnoldus Voltelen Sal: Fil: beroepen van
Gorinchem, Emeritus verklaard 1687,
en gestorven 1688.
1670. Henricus Roek beroepen van Hasselt, en
vertrokken in 1684.
1670. Thomas Burchardus Voltelen Sal: Fil:
Arn: Fr: beroepen van Meuwen, en
gestorven 1678.

1676. Jo-

1676. Joannes Ojers beroepen van Sneek, en vertrokken na Amsterdam 1680.
1678. Jacobus Groothuys beroepen van Rouveen, en 1713 den 7. Mey Emeritus verklaard, behoudens een jaarlyks Tractement van *f* 700 -- : -- : doch in het zelve jaar noch overleden.
1680. Joannes Altius beroepen van Zutphen en gestorven 1696.
1681. Fredericus van Leenhof beroepen van Velsen, 1710. den 26 December: dezelve is op zyn verzoek, door de Heeren van de Magistraat zyne dimissie toegestaan, met toellegging van een Tractement van *f* 900 -- : -- : 's jaars. Overleden 1712.
1684. Mathaus Noppen beroepen uit de Nederduitsche Gemeente te Norwich in Engeland, den 16 Jan. 1730. behoudens eer en een Tractement van *f* 800 gulden 's jaars Emeritus verklaard, en op den 30 Jan: 1733. in den ouderdom van 85 jaren overleden.
1687. Adam van Dries beroepen van Medenblik, overleden 1722.
1697. Florentinus Bomble, beroepen van Sneek, en vertrokken na Amsterdam 1698.
1698. Everhardus Loytingh beroepen van Edam en vertrokken na Haarlem 1703.
1703. Johannes Cuperus beroepen van Edam en alhier overleden 1727.
1711. Joannes Regnerus Kelderman beroepen van oud Beyerland, en vertrokken na Utrecht 1714.

1714. Jacobus Peregrinus beroepen van Bommel (en vertrokken na Utrecht 1716.)
En voorts mede op dezelve dag
1714. Joannes van Wena beroepen van Stryen, overleden 1722.
1716. Adriaan van Boscheyden beroepen van Voorfchoten, en vertrokken na Leiden 1719.
1719. Nicolaus Hartman beroepen van Jispe, in 1748 Emeritus verklaard behoudens een Tractement van $f\ 800 \text{ -- : -- :}$'s jaars, doch in het zelve jaar noch overleden.
1722. Regnerus Ens beroepen van Quadyk, overleden 1742.
1723. Henricus Ravesteyn beroepen van Wageningen, overleden 1749.
1727. Daniël de Gimmer beroepen van Heemstede 1762 Emeritus verklaard op een Tractement van $f\ 700 \text{ -- : -- :}$'s jaars, en in 1763 overleden.
1730. Adrianus van Bol-esch, beroepen van Ouwerkerk en Krimpen aan den Yffel, vertrokken na Delft 1737.
1737. Jacobus Doitsma beroepen van Etershem en Schardam, overleden in 1774.
1742. Jan Gysbert Moll beroepen van Weesp, en 1744 van hier vertrokken na 's Hage.
1744. Wilhelmus van Zutphen beroepen van Lexmonde.
1748. Anthonius van der Os beroepen van 's Gravenfande, 1755 den 5 Juny, door de Synodus van Overyffel ontzet; welk vonnis den 12 dato door de Heeren van de Magistraat bekrachtigd is.
1749. Jo-

1749. Johannes van Rossum beroepen van Ameyden, overleden in 1774.
1755. Johannes Jacobus Serrurier beroepen van Barneveld in de Nederveluwe en vertrokken na 's Gravenhage 1767.
1762. Henricus Adama beroepen van Huizum onder de Classis van Leeuwarden.
1765. Petrus Rietveld beroepen van Zuiderwoude en vertrokken na Delf 1767.
1768. Gothofridus Wilhelmus Carp beroepen van Bommel.
1768. Johannes Petrus van Couwenbergh beroepen van de Meeren by Utrecht.
1771. Johannes Willem van Slype beroepen van Nieuwland.

I N H O U D.

- I. De Lieve Vrouwen Kerk is geen Parochie, noch door de Mastebroekers gebouwt. Gerard van Spoelde sticht een Capelle, en Vicarie. II. De Raad bekrachtigt de stichting. En koopt den grond daar toe van de Probstsdye van Devenier. III. Wydinge van de Kerkhof in 1396. En van de Capelle, en een Altaar in 1399. IV. Paus Bonifacius verleent hondert dagen Afsaat aan deze Capelle. In 1463 word dit gebouw vergroot. V. Van d'opbouwinge van den Toren daar by. Van de zwaarte, en prys der ses klokken, daar in gebangen. Aanbestedinge van de verboginge des Torens. VI. De Bouwmeester vlucht, het werk onvoltoois zynde. Nieuwe aanbestedinge des torens. VII. Het gebouw word voltooit. Klagten van een' tyd genotig Schryver over deze opbouwinge. VIII. Aanmerkinge daar over, en over de hoogte van den toren. Gedaante van deze Kerk. IX. Over de Kerk wydinge, en Palm-markt. Van de stichtinge, en inkomsten der eerste Vicarie. X. Van de stichtinge van de tweede. Goedkeuringe des Bisschops en verdere giften aan dese Vicarie door A. van Middelwyk enz. XI. De Vicaris word door den Bisschop de verpligtinge van drie diensten opgelegd. Van de 3de Vicarie. Van de 4de. Van de 5de. XII.

XII. *Stichting van de zesde Vicarie. In de Kerk wierd wel voor dezen, maar bedden niet den Godsdienst geoeffent.*

De tweede grote Kerk dezer Stad, was aan de H. Maagd Maria, toegewyd; wor-
dende, tot op dezen dag, noch by velen de Lieve Vrouwen Kerk genoemd: doch meest-
tyds de Cruis Kerk; om dat ze in de gedaante van een Cruis gebouwt is. Zy slaan den bal-
mis, die zich verbeelden, dat dit Godshuis een Parochie Kerk geweest zy; even als zy, die
wanen, dat de inwoonders van Mastebroek deze Kerk gesticht hebben; het tegendeel zal uit de
brieven, by dit Hoofdstuk aangehaald, blyken. En ik twyffele zelfs, of zy tot den eersten op-
bouw wel iets toegebracht hebben. Immers d'aantekeningen en stukken dezer Kerke, die so
nauwkeurig van alle mindere weldaden melding maken, zwygen 'er geheel af. Doch dit Gods-
huis nam zyn eersten oorsprong by deze gele-
genheid.

Gerard van Spoelde een inwoonder dezer Stad, met rykelyke middelen voorzien, maak-
te, in het jaar 1393, op den 16 Augustus, zyne uiterste wille; waar by hy onder anderen
zyn huis in de Voorstrate, nevens agt morgen Lands in de Markte van Voorst, en Westen-
holte gelegen, schonk, tot oprichting van een Capelle, ter eeren van de H. Maagd Ma-
ria, en tot onderhoud van eenen Priester, die dagelyks, so hy geen verhinderinge had, voor
den stichter en zyn Ouders Misse lezen zoude. Hy behield syn leven lang het recht van den
Priester aan te stellen: doch na zynen dood ver-
viel

viel dit recht aan de Heren van den Raad. Van d'oprichtinge van een Gasthuis, waar van mede by deze zyne uiterste wille gewaagd word, make ik meldinge op eene andere plaats. Zyne overige nalatenschap liet hy aan zyn naastbestaanden. De brief welke daar van, door den Notaris Jan van den Camp (a) gemaakt is, in by wezen van de Vicarissen van S. Michiels Kerk Harmen Symons, en Willem van Baerlo, de Capellaan Albert van Nyenhuis, Gooswyn Peyning, Jan van Wytman, Ludeken Cotecken, en Conrad ter Lure, luid in d'oorspronkelyke taal aldus.

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo nonagesimo tertio, indictione prima, secundum usum stilum & consuetudinem Civitatum & Dyocesis Trajectensis, mensis Augusti, die decima sexta, hora nonarum vel quasi, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, Domini Bonifacii divina providentia Papae noni, anno quarto, supra Cameram Gherardi de Spoelde, in domo ipsius sita in platea Voerstrate, in mei Notarii publici, & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum praesentia, personaliter constitutus discretus vir Gherardus de Spoelde praedictus, sanus mentis corpore & ratione, ut apparebat facie, sciens nichil (b) esse certius morte, & nichil incertius hora mortis, nolens
inte-

(a) Johannes de Campo.

(b) Dat het de gewoonte was in vroeger tyden hier te lande altyd *nichil* voor *nihil* te schryven, blykt uit alle oude stukken; bysonder uit de schriften van de Frater Heren, by de Heer Dumbar tom. 2. Analector. mede gedeeld. Deze spellinge is waarfchynelyk aan de uitspraak syn oorsprong verschuldigd; en is ook nog heden by vele Hoog Duitschers in het gebruik.

*intestatus decedere, cupiensque extremum diem mor-
 tis suae per dispositionem rerum suarum & bonorum
 suorum bonis operibus praevenire, & saluti animae
 suae providere Inprimis dedit, legavit & in pu-
 ram elemosynam assignavit domum suam sitam in
 platea Voerstrate, cum omnibus suis pertinentiis,
 prout eam nunc inhabitat, infra domum Arnoldi
 Alferdi ex una, & Johannis Ulsen parte ex altera,
 in augmentum Divini Cultus ad usus unius Capellae
 consecranda, in honorem Omnipotentis Dei, & suae
 gloriose Matris Virginis Mariae, in qua singulis
 diebus Vicarius ejusdem Capellae, pro anima dicti
 Gherardi suorumque parentum, dum commode ha-
 beri poterit, missam celebrabit. Insuper dedit do-
 navit legavit & in puram elemosinam assignavit,
 domum suam sitam extra Voersterpoorte supra Bunc-
 kemaet, ad unum Hospitale, in quo perpetuis tem-
 poribus pauperes ac debiles debent recipi, & hospi-
 tari, & ad sustentationem refectorem, & ad usus
 presbiteri seu Capellani dictae Capellae, & dicti Hos-
 pitalis dedit legavit donavit & in puram elemosi-
 nam assignavit, nec non in manus meas effestucan-
 do resignavit, tam quam in manus Notarii, decem
 jugera terra sita in Mastebroec, in Marca de Voer-
 ste & Westenbolte infra terram Egberii Dagbens,
 & Jacobi de Vrisens ex una, & dicti Gherardi
 parte ex altera; quorum jugerum octo spectabunt
 & erunt ad sustentationem & usus Presbiteri dictae
 Capellae, & duo illorum ad usus dicti Hospitalis,
 pro refectore pauperum ibidem: reliqua autem bo-
 na sua de quibus ipsimet dispositionem vel dotatio-
 nem non fecerit, reliquit suis heredibus. Dispositis
 tamen per ipsum testatorem, si quae post mortem
 suam scripta vel ordinamenta fuerint - - - -
 & hujusmodi dispositionem ordinationem donationem
 seu assignationem saepe dictus Gherardus testatus va-
 lere voluit, jure seu vigore testamenti, seu jure
 Codicillorum, ac alterius cujus libet ultimae volun-
 tatis, prout de jure & consuetudine Civitatis &
 Dyocesis Trajectensis melius valere & subsistere po-
 terit*

terit & debeat. Insuper dictus Gherardus adjecit: do lego dari jubeo impero mando & præcipio, ut post mortem meam jus Patronatus hujus modi Capell & Hospitalis perpetuis temporibus dependet & spectabit, ad Collationem provisionem ac donationem Scabinorum & Consulium Civitatis Zwollensis pro tempore existentium; & illi disponent de eis secundum quod animabus ipsorum & animæ meæ salubrius videbetur expedire. Revocationem innovationem additionem & mutationem omnium præmissorum duntaxat sibi salvis. Acta sunt hæc anno Indictione mense die hora Pontificatu & Loco quibus supra, præsentibus discretis viris Dominis Harmano Symonis, & Wilhelmo de Baerlo, perpetuis Vicariis Parochialis Ecclesiæ Zwollensis, Domino Alberto de Nyenbuys, Capellano ibidem, Goeswino Peyning, Johanne de Wytman, Ludekino Coteken, & Conrado ter Lure, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Johannes de Campo, Trajectensis Diocesis publicus Imperiali autoritate Notarius, per Reverendum in Christo Patrem ac Dominum, Dominum Johannem de Arkel quondam Episcopum Trajectensem, approbatus, præmissis omnibus & singulis, dum sic fierent & agerentur una cum prænomminatis testibus præsens intersui, eaque sic fueri vidi & audivi, in hanc publicam formam redegi, arduis meis impeditis negociis, per alium fidelem scribere feci, meque hic propria manu subscripsi; nec non meis signo & nomine solitis signavi, per dictum Gherardum rogatus & requisitus, in testimonium veritatis omnium præmissorum.

II. Ik zal de vertalinge van dezen brief, daar De Raad van reets in oude tyden gemaakt, niet mede bekrachtigd de verhaald hebbe. Te minder ook, om dat de slichtinge bekrachtigings brief van de Heren van den Raad, van den jare 1394. op S. Lucies dag, by na van

van den zelfden inhoud is, luidende als volgd:

Wy Scepen ende Raet der Stad van Zwolle doen kundich allen luden, als van der alin-gher were ghelegghen in Vocrstrate, tusschen Arnt Alfens sone, ende Johans Ulsen, een Capelle daer af toe stichtenne, in die ere onser Lieve Vrouwen, daer men dachlix Misse in doen sal, alst een Priester betaemelic is, voer Gheerts ziele van Spoelde, voer finer older ende finer erfgen. ziele, ende van den achte morgen Lands ghelegghen in Voerster, en Westenholter slaghe, tusschen Jacob Vresen ende Egbert Deghen zoen, an die ene zyt, ende Zweder Scotlen ende Arent van Renen an die ander zyt, onder den een ende twintigh morgen gelegghen, die Gheert voers: al daer liggende heeft, daer hi die voers: Capelle mede ghewedemt ende gebeneficieert heeft, na vorwarden des Instruments dat daer opp ghegheven ende ghemaket is; welic achte morgen mit den twen morgen die hi dat Gasthuys opp Bunckemaet ghegheven heeft, mit namen liggen sullen, opp dat ende ter nyer weteringe wert; dat Wy die Were ende die achte morgen Lands voers: ghemaket hebben, ende maken mit desen brieve Gheerde van Spoelde tot sinen live toe ghebrukene, ende die renthe ende dat verval daer aff toe bueren ombesproken, die wile hy levet; mer als hi niet lang en is, soe sullen die Were ende die achte morgen Lands voers: mit aller slachter, nod, ende oeren toebehoren, als die nu sin, wederomme ende erflic bliven in die ere Onser Lieve Vrouwen, nae vorwarden des Instruments ghelic voers: is. Voert sint vorwarde wert sake dat die Scepen ende Raet voers: nu of hier naemaels ene stede vonden of vercrighen konden, die daer orbaerlic toe ware ene Capelle op toe tymmeren, in die Ere Onser Lieve Vrouwen misse in te doene, dan die voerscreven were, dat die Scepen en Raet voers:, die voers: were daer an gheven

ven of vercopen mochten, ende opp die stede die oerbaerlic were, ene Capelle tymmeren mochten, in die eere onser Lieven Vrouwen als voers: is. Behoudeelic ecken Vicarius van der Capellen die achte morghen Lands voers: toe brukene tot zynre noetdrufte onverboeden tot ewighen dagen. Voert sint vorwarde dat Gheert van Spoelde een recht Collator wesen sal van der voers: Capellen ende acht morghen Lands voers: al so langhe, als hi levet, ende die eerste Collacie van der voers: Capelle mit den acht morghen Lands voers: heeft hi ghegheven by onsen Rade ende Consente Wicher Claes Spitsen soen, een Vicarius daer aff te wesen, die wile hy levet. Mer alsoe Gheert ende Wicher voers: beyde niet lang en sin, so sal die Collacie voers: tot ewighen daghen comen ende bliven an ons ende an onse nacomelinghen Scepen ende Raet der Stad van Zwolle. Alle dese voers: punten lave Wy Gheerde voers: ende hi ons weder voer hem ende voer sine erfghenamen male den anderen, stede vast ende onverbreelic toe holden; sonder enich weder segghen ende deser brieve sin twe al eens sprekende. In orkonde des brieses bezeghelt mit onser Stad seghele, daer ic Gheert van Spoelde voers: minen zeghel mede heb anghanghen, ten rughe der waerheit aller vorwarden voers: Ghegheven int jaer ons Heren dusent drie hondert vier ende neghentich, op Sancte Lucien dach.

En koopt
dengrond
daar toe
van de
Probst-
dye van
Deventer.

De stichter overleefde niet lang deze zyne uiterste wille; so dat de Heren van den Raad aan welkers keur en voorzichtigheid gelaten was, om een plaats tot opbouwinge van de Capelle uit te kiezen, na den dood des stichters in het jaar 1395, zyn huis, dat in de Voorstrate gelegen was, hebben laten verkopen. Kiezende uit om de Capelle op te richten, die plaats en grond, daar nu de Kerk, Toren en Kerk-

Kerkhof gelegen zyn, en die toen aan de Probst-
dye van Deventer toebehoorde. Zy kochten
van den doemaligen Probst, de Cardinaal Fran-
ciscus van Saint Sufanne, en zyn Vicaris Hendrik
van Brandenborch, de gemelde grond, voor
de summe van drie honderd en veertig Ryn-
sche guldens (c). Met verder beding, dat de
Heren Kopers „de zaal en Hemeliche“ (d),
in het zogenaamde huis van de Probstdye, dat
hier in de Stad, denkelyk in de Prauwen of
Probststrate gelegen was, op hun kosten zou-
den bouwen, en des jaars een Mark silver (e)
voor Erfpacht betalen; van welke laatste voor-
waarden de brief noch overig is, die ik hier
mede dele.

Wy Scepen ende Raet der Stad van Zwolle
doen kundich allen luden, dat Wy seul-
dich sin alle jaren ersliker jaer renthen, den Eer-
weerdighen Here Proefft Sancte Lebuinus Kercke
to Deventer, die nu is, off die hier naemaels co-
men sal, to synre Proefftien behoeff, ene Marke
ledighes silvers, of die weerde daer voer, als van
den Erve bynnen Zwolle, dat der Proefftien van
Deventer voortydes toe behoerde, ende dat nu
tot eenre Capelle ende Kerkhove toe werden ge-
flicht ende gewydet is, dat gheleghen is achter der
Proef-

(c) *De Schryver van het oude Kerkboek.* Zo dat
de Heer *Lindborn* zich pag. 297. vergift, als hy
meend, dat deze koop maar alleen voor een mark
silver des jaars zoude zyn geschied; hoewel het ze-
ker is, dat dit een van de koop voorwaarden is ge-
weest, als blyken sal.

(d) Ik begrype niet wat de Schryver des Kerks-
boek door dit woord verstaat.

(e) Deze mark wierd in het jaar 1538, met agt
goudguldens betaald; als ik in de Kerk Rekeningen
gelesen hebbe.

Proefftien woninghe , te betalen alle jaer in der Proefftien Hof toe Zwolle , off an des amptmans hant der Proefftien des Hovcs toe Zwolle , opp Sancte Mertyns dach in den winter , off bynnen viertyndaghe daer na onbegrepen , to pacht rechte. Al argelift wtgefeghet. In orkonde des briefs bezeghelt mit onfer Stad zeghel , int jaer Ons Heren dusent drie hondert vyf ende tnegentich.

III. Zie daar dan de eerste beginfelen van deze Wydinge van de Kerkhof in 1396. Kerk , wier opbouw waarschynlyk noch , in dit selve laatst genoemde jaer (f) begonnen is. Immers de Kerkhof daar van is , in het volgende jaer , door Hubertus Biffchop van Yppufen ingewyd geworden , daags voor Christus Geboorte ; gelyk hy zelve in zynen daar over afgegevenen brief te kennen geeft , klinkende aldus.

*H*ubertus Dei Gratia Episcopus Yppusensis , Reverendi in Christo Patris ac Domini , Frederici eadem Gratia Episcopi Trajectensis , in pontificalibus Vicarius generalis , notum facimus Universis , quod anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto , in Vigilia Nativitatis Domini nostri Jesu Christi , novum Cymiterium in Zwollis , de curti (g) quondam spectanti ad Praepositum Daventriensem , de consensu Rectoris Parochialis Ecclesiae , consecravimus , cooperante nobis Gratia Spiritus Septiformis. Unde omnibus vere poenitentibus & confessis , qui dictum Cymiterium circumverint causa devotionis , & quo-

(f) *Lindeborn* schryft , dat den eersten steen in het jaer 1394 zoude zyn gelegd , maar hier in moet hy missen ; dewyl de koop van dezen grond eerst in het jaer 1395 geschied is ; men zie maar den laatsten en zo even vertoonden brief.

(g) *Curtis* of *Curia* is een Hof , als by *Cocius in Chronico Bethlemensi* te sien is op verscheiden plaatsen , en mede by andere Schryvers.

quoties circuiverint, de Omnipotentis Dei misericordia, Beatorum Petri & Pauli Apostolorum auctoritate confisi, quadraginta dies indulgentiarum, de iunctis eis poenitentiis, misericorditer in Domino relaxamus, nostrarum testimonio literarum; datum ut supra.

Omtrent drie jaren hier na is dese Capelle En van de Capelle en een Altaar in 1399.
voleindigt, en door den selven Bisschop ingewyd geworden, daags voor de H. Catharine, ter eeren van de H. H. Maria en Maria Magdalena. Hy stelde de inwydings dag den eersten Zondag na Pinxteren, en van het Autaar, mede als toen zyn wydinge ontvangen hebbende, de eerste Zondag na de H. Margarete. Hy verleende op de hoogste Feestdagen, onder zekere verpligtinge veertig dagen aflat, byzonderlyk mede aan die, welke door hun giften en gaven de inkomsten en sieraden dezer Kerk verbeterden, uitwysens de Bisschops brief zynde van dezen inhoud.

Hubertus Dei Gratia Episcopus Tppusensis, Reverendi in Christo Patris ac Domini, Domini Frederici eadem gratia Episcopi Trajectensis, in pontificalibus Vicarius generalis, notum facimus Universis, quod anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo nono in Crastino Sanctae Catharinae Virginis, Ecclesiam in honorem Gloriosissime Virginis Mariae & Sanctae Mariae Magdalene noviter constructam, ac unam altare in eadem, in honorem Sancti Antonii, Mariae Magdalene, Sanctae Catharinae, ac Omnium Sanctorum dotatum, in Civitate Zwollensi, in honorem eorundem, de consensu Rectoris Parochialis Ecclesiae consecravimus, cooperante nobis gratia Spiritus septiformis. Cujus quidem Ecclesiae Dedicationem tenore praesentium constituimus, Dominica prima post festum Pentecostes,

costes, Dedicacionem altaris, Dominica prima post festum Sancte Margarete Virginis, singulis annis perpetuis temporibus in Dei nomine celebrandam. Cupientes igitur ut dicta Ecclesia per nos consecrata congruis honoribus frequentetur, & a Christi Fidelibus jugiter veneretur, unde omnibus vere penitentibus confessis & contritis, qui ad dictas Ecclesie & altaris Dedicaciones, & in singulis suorum Patronorum festiuitatibus, & in omnibus aliis infra scriptis videlicet Natalis Domini, Circumcisionis, Domini Ephiiphanie, Domini Pasceves, Pasche, Ascensionis, Domini Penibecostes, Trinitatis, Corporis Christi, Inventionis, & Exaltationis Sancte Crucis, Natiuitatis & Decollationis Sancti Johannis Baptiste, Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & in festis omnium aliorum Apostolorum & Euangelistarum, in festo omnium Sanctorum, in Commemoratione Animarum, per octavas omnium festiuitatum predictarum Octavas habentium, Sanctorumque Stephani, Laurentii, Pouciani, Bonifacii, Martini, Nicolai, Gervastii, Odulpbi, Barbara, Agnetis, Agatha, Margareta, singulis diebus Dominicis causa deuotionis accesserint, & diuinis Officiis in predictis festiuitatibus interfuerint, aut qui Corpus Christi cum infirmis portetur & deportetur, secuti fuerint, vel qui in cerotina pulsatione Campanae flexis genibus ter Ave Maria cum cordis intentione dixerint, & Cymiterium ibidem circuuerint, pro fidelibus defunctis deuote orando, nec non qui in eorum testamentis vel extra, aurum argentum vestimentum libros Calices vel quaeuis alia bona, dictae Ecclesiae pie donauerit legauerit aut donari vel legari procurauerit, quotiescunque quicumque hoc fecerint, de Omnipotentis Dei misericordia, Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, ejus ac Beati Martini Patroni Ecclesiae Traiectensis auctoritate confisi, quadraginta dies Indulgentiarum, de iniunctis eis penitentiis, misericorditer in Domino relaxamus, nostrarum testimonio literarum; datum ut supra.

Biffchop Frederik van Blankenheim des tyds IV. naar Romen (*b*) gereift zynde, verwierf van Paus Bonifacius de IXde, een Aflaat van hondert dagen op de Zon- en voornaamfte Feeftdagen, door zekere werken te verdienen of door mildadigheden aan deze Capelle te erlangen. Des Paus Bulle in den jare 1399 op den 9. April gedagte kent, wierd in het volgende jaar op den 5. Junius, door den Utrechtschen Kerkvoogd, met eenen byzonderen brief bekrachtigt: waar by hy alle die gene in den ban doet, welke aan d'opfigters dezer Capelle, in het vergaderen van giften tot den opbouw, veranderinge toebrogen.

Men moet egter niet denken dat deze Capelle tot die grote en hoogte opgericht wierd, als men heden deze Kerk ziet. Maar deze nieuwe opbouwinge (*i*) is gefchied, Anno 1463. „ wanneer dezelve door de Kerkmeesters Gerbert van den Buffche, en meester Jacob van Twenhuiſen koſtelyk getimmerd en gemuurt „ is“, gelyk een Schryver der Kerk aantekeningen ſich uitdrukt.

Angaande den Toren, het eerſt dat men daar van vindt aangetekent, is, dat onder de Kerkmeesters Seyne ten Water, en Arent Luiſen, daar al aan gebouwt is geworden; en dat in het jaar 1487, toen Johan van den Toorn, ende Stephen van Ruitenberch dit ampt beklededen, beſloten is, om dit gebouw te verhogen. Voor het opnemen der benodigde pen-

Paus Bonifacius verleent hondert dagen Aflaat aan deze Capelle.

In 1463: word dit gebouw vergroot.

V. Van de opbouwinge van den Toren daar by.

(*b*) *Thomas a Kempis in Chronico Montagnetano.*

(*i*) Men vindt deze Kerk noch aldus genoemt, in 't jaar 1462, in den Stichtings brief van de Vicarie van het H. Crais.

penningen stelden zich de Heren van de Magistraat als Borge voor; gelyk uit een uittreksel van eenen brief hier over gemaakt, te zien is (k). „ Ende waert sake sy ofte haar nacomelingen Kerkmeesteren die voorf. jaar rente „ niet en betaalden, so beloven Wy Burgermeesteren Schepen ende Raet voor ons ende „ de onse Nacomelingen ende synen Erfgenamen de voorf. jaar rente te betalen, uit „ ende van onser Stad Goederen, sonder argelift “.

Van de zwaarte en prys der ses klokken daar in gehangen.

Kort na dat dezen Toren volbouwt was, hebben de Kerkmeesters ses Klokken laten gieten, welker zwaarte, prys, en tyd wanneer ze gegoten zyn, een Schryver ons aldus verhaalt; „ Ao. 1484 besteeden de Kerkmeesters van onser Lieve Vrouwen Kerke als Hendrik Velt- „ huis ende Jan ten Toorn, an Meester Geert van Wou van den Buffche, drie Clocken te gieten, op den rechten Toon als *Sol Fa Mi*: „ dewelke swaer wesen fullen als dat Sol 929 „ pont, ende dat Fa 1311 pont, ende dat Mi „ 1731 pont te samen 3971 pont. De spyse „ van dese drie Clocken hebben de Kerkmeesters Mr. Geert geleverd. Sy hebben hem „ gegeven voor dat 100 te gieten van haar spyse drie Comes (l) gulden min een Oort; dies „ komt dat 1000 te gieten van haar spyse 28. „ comes gulden. Dese voorf. drie Clocken hebben gekost te gieten 100 comes gulden ende „ 9, ende 6 stuivers 1 oortjen. Sy hebben hier toe drie Clepels laten maken; de Clepel „ van

(k) Ik volge alhier de woorden van den onbekenden Schryver der Kerk aantekeningen.

(l) Comes of Koopmans guldens.

„ van *Sol* weget 37 pont , van t *Fa* 47, ende
 „ van t *Mi* 61 pont , ende elk pont van dese
 „ Clepels kost een pras pennink ; maakt te sa-
 „ men 145 pont ; aan geld van de Kerkmee-
 „ sters te betalen 9 comes guldens “. Kort na
 S. Michaël besteeden de voorf: Kerkmeesters
 noch een Klok te gieten (om kort te zyn sal ik
 myn eigen woorden gebruiken) op den Toon
 van *Re* , die 2400 pont swaar is geweest ; en-
 de men bedong , dat zo de stoffe geleverd
 wierd , den aannemer zo veel als te voren van
 het 100 pond zoude hebben. Maar dewyl de
 Kerkmeesters niet meer als 808 pond hadden,
 zo betaalden zy voor de meerdere 100 ponden
 13 guldens. De Klepel dezer Klok woog 75
 pond. In het jaar 1485 is 'er een nieuwe ge-
 maakt die 640 , en welkers klepel 36 pond
 woog dit was *La*. Ende in het volgende jaar
 is die van *Ut* zwaar zynde 3437 pond gegoten,
 die gekost heeft 480 guldens 13 st: en 8 penn: ,
 zynde een gulden meerder van het honderd, als
 te voren daar voor betaald is. Hier mede stap-
 pen wy van de klokken af , en gaan over tot
 den lateren opbouw van den Toren.

Dit gebouw is , tot in het jaar 1538 , niet
 zeer hoog , en maar met een pannendak ge-
 dekt geweest. Maar tot gieraad dezer Kerke,
 en van de Stad wierd besloten dezelve te ver-
 hogen , en tot dien staat te brengen , gelyk men
 heden zien kan. De Cameraars Thomas Knop-
 pert , Albert Brouwer , Johan van Herwerden ,
 en Jan van der Marsche , met de twe Kerk-
 meesters Geert ter Borch , en Jan van Steen-
 wyk , hebben dezelve dan in het laatst genoem-
 de jaar aan eenen Bouw-Meester Simon Pinet

op voorwaarden aanbesteedt, die te lang zyn om hier in te lasseten. Ik zal 'er alleen van melden, dat de spitse 50 voet hoog moest zyn onder het Kruis, en dat vier kleine torens van 20 voeten op de vier hoeken moesten geplaatst worden.

VI.

De bouwmeester vlugt, het werk onvoltooid zynde.

Hier voor had deze Bouwmeester 900 Koopmans guldens (*m*) voor hem, 12½ van deze guldens voor zyn Vrouw, en so het werk afgemaakt was, nog 12½ van dezelve guldens, met eenen nieuwen tabbaart voor sich, bedongen. Maar deze bedrieger, wanneer de Cameraars en de Kerkmeesters hem tot het doen van Rekening, den Sondag na S: Anna, bestemt hadden, is hy kort van te voren heimelyk, en zonder verlof weg gelopen, na dat hy reets 1039 Koopmans guldens, een Stats ₤, en elf plakken ontvangen had, (*n*) daar nochtans deze toren op lang na noch niet volbouwt was.

Nieuwe aanbestedinge des Torens.

Dit ongeluk door de onachtzaamheid of eerder te vele goede trouwe veroorzaakt, heeft de volkomen opbouwinge wel wat vertraagt, maar niet geheellyk verhindert. Want in het volgende jaar, wierdt het onafgedane werk aan den Bouwmeester Jacob van Ceulen aanbesteedt voor een summe van 225 Koopmans guldens, een gouden Kroon, en de woninge in het oude Kofsters huis, so lang het bouwen duurde. Doch de Cameraars Thomas Knoppert en Jan van der Marsche, door welke de aanbestedinge

(*m*) Ad 20 stuivers het stuk.

(*n*) Zo dat hy reets 64 guldens een stat pont een plak en den Tabbert boven het bedongene opgeligt had. Schoon het werk op verre na niet voltooit was.

geschiede, waren nu voorzigtiger dan te voren, en bedongen dat de Bouwmeester geen penningen konde ontfangen, voor dat het werk voltooid was. „ Mr. Jacob voorscr: (om de „ meer gemeldes Schryvers woorden te gebruiken) heeft dat gedagte werk twemaal rontsomme gegoedet met yseren slaven in elke „ pylaar een gaande, onder van den Gewelfte „ af, tot boven an den bogen toe, daar hy de „ eerste balken gaten gelaten heeft, om dat werk „ boven te goeden, ende beneden de gate anders geen goedinge van noden is, overmits de „ yserre goedinge als voorf. Ende is een goed „ werk daar men op bouwen ende timmeren „ mag, na des werks eysche, sonder eenige „ forge. Gelaten by ons Geert ter Borgh, „ Jan van Steenwyk Kerkmeesters, ende Mr. „ Jacob van Ceulen, meester van desen werke „ Anno 1540. “

Dezen voorgenoemden Bouwmeester, na dat hy het werk voleindt had, en sich beklaagde, daar aan bediept te zyn, is boven zyn bedongen geld, nog 25 Caroli guldens geschonken, in 't jaar 1540 den 7. September. En aldus is de bouw van dezen toren voleindt, die van de inkomsten der Kerk is opgebouwd, en haar om zo te spreken arm gemaakt, immers in schulden gestoken heeft. Men hore maar de woorden van eenen Schryver van die tyden, hoe naif en beklaaglyk hy sich daar over uddrukt.

„ Anno 1538 van Onse Lieve Vrouwe Kerkmeesters wesende Geert ter Borch ende Jan van Steenwyk, is dese Kerktoren boven afgebroken, die gedekt was met dubbelt

VII.
Het ge-
bouw
word
voltooid.

Klagten
van ee-
nentyd-
geno-
tigen

Schryver
over de-
ze op-
bouw-
win-
ge.

„ pannen dak, gelyk ongeveer S. Lebuini
 „ Toorn te Deventer op dese tyd nog is. Dit
 „ dak is afgenomen, ende dese Lanterne weder
 „ daar op gefet. Dese Timmeringe heeft veel
 „ gekoft, alles tot nadeel van dese goede Ker-
 „ ke, ende tot verkorting der armen. Men
 „ mag seggen dese Kerke hadde voor dese tim-
 „ meringe goede opkomsten, ende deylde den
 „ Armen op sekere tyden haar Brood &c: na
 „ dese timmeringe heeft sy grote jaarlyxe ren-
 „ te (o), als men nog speurt, ende den ar-
 „ men kan se niet geven. Item voor dese
 „ timmeringe was den Toorn boven dichte; na
 „ dese timmeringe is die Toorn ondigte, ende
 „ blyfd ondigte overmids onvermogenheid van
 „ dese Kerke.

VIII.

Aanmer-
kinge
daar over
en over
de hoog-
te van
den To-
ren.

„ *At factum infectum fieri nequit* “ is het
 besluit syner Klagte. Hoe redelyk deze Klagte
 ook in die tyden geweest zy, sal doch een ieder
 lichtelyk met my moeten bekennen, wat voor-
 deel en nut dese Toren aan de Stad heden toe-
 brengt; dewyl ze thans niet alleen tot een gie-
 raad, maar na den val van S. Michaëls Toren,
 in het vorige Hoofdstuk beschreven, tot de
 grootste noodzakelykheid dienende is. Van dit
 gebouw is het steenwerk 7 voet dik, en 171
 hoog, en de wydte daar van is binnens muur
 25 en op andere plaatsen 24 voeten, en 7 dui-
 men, en van buiten rontsomme 108 voeten.

Gedaante De Kerke is een gebouw dat nog heden hecht
 van deze en vast is, van een redelyke lengte dog zeer
 Kerk. smal,

(o) Om te betalen meend die Schryver; want het
 grootste gedeelte is niet opgenomene penningen be-
 gonnen en voleindt.

smal, welkers muuren hoog opgehaalt zynde, een hoog Gewelfsel heeft, en in een Kruis gedaante gebouwt is, waar om het ook veelyds daar na de Kruis Kerk genoemd word.

De wydinge dezer Kerk is, als boven reeds gezien is, in 't jaar 1399 geschiedt, aan de H. Maria Moeder Gods, en Maria Magdalena. De Kerkmisse was daar by toen ook gesteld op den Sondag na Pinxteren; maar in later tyden, omtrent het jaar van 1538, getuigd een Schryver, dat de selve toen op Beloken, of Belopen Paaschen waar (*p*). Of die dag by verloop van tyden nog wederom verandert zy, of niet, bekemme ik niet te hebben kunnen ontdekken. Maar dewyl deze Stads Palm-markt waarschynlyk haaren oorsprong van deze Wydinge zal hebben ontvangen (*q*), moet of de Kerkmisse, of de Palm-markt van tyd en dag verandert zyn. Terwyl die gemeenlyk op dezelve dag gesteld zyn, in de meeste Steden, en Dorpen.

IX.
Over de
Kerkwy-
dinge en
Palm-
markt.

I.

In deze Kerk waren zes Vicarien, waar van de eerste sichtig is op het Hooge Altaar, het welk aan de H: H: Maria en Maria Magdalena was toegewyd. Behalven de agt morgen Lands door den sichter daar aan geschonken, heeft

Van de
sichtin-
ge, en in-
komsten
der eerste
Vicarie.

K 3

Alof

(*p*) In de oude Kerk Rekening van die tyden.
(*q*) Het is dus niet d'andere Kerkmissen gelegen. Men zoude het van vele plaatsen kunnen tonen; maar ik achte het onnodig, door dien het woord Kerkmisse de naam van de Kerkmisse (wordende die Misse van de wydinge dus genoemd) zonder twyfel ontfangen heeft.

Alof Smyts, met twe Arnolds guldens, in 't jaar 1394, en twe jaren later, Nefe weduwe van Tyman ten Valkenborch, met seven Heren, en ander halve Rynsche guldens, de inkomsten dezer Vicarie vermeerderd; volgens een brief, in het laast genoemde jaar des woensdag na S. Petri banden, door de Heren van de Magistraat daar over afgegeven. De vergevinge hier van, als ook van de vier volgende, hadden de Heeren van den Raad dezer Stad, zo men *Lindeborn* geloven mag.

De

II.

X. Wierd genaamd van S. Antonius, en erkende voor zynen Insteller Hillebrand de Bleke en Lutgaert zyne Vrouwe, welke tot onderhoud van enen Vicaris, waar toe zy verkoren Coenraad van Hengelo, gaven hun erve Alst, ook wel het Holthoensche Erve geheten, gelegen in het Karspel „ toe Hemys, in de Boerschap Rede „ ze „, gelyk de woorden der stichtingsbrief luiden. Het recht van vergevinge, gaven de stichteren na hunnen dood, aan den Raad dezer Stad. De stichtings brief voor Harmen van Wytman Amptman in Zalland „ van Weghene myns lieven Heren van Voerst „, afgegeven in den jare 1398, zullen wy wegens desselfs aanmerkelykheid mede delen, klinkende aldus:

Ic Herman van Wytman in der tyt Amptman in Zalland, van weghene myns Lieven Heren van Voerst, doen kundich allen Luden, dat voer my ende voer Gerichts lude hier na bescreven, syn ghecomen, met gueden berade int Gerichte, in enen ghehegheden heymael, Hillebrand de Bleke ende Lutgaert syn echte wyf, met Hillebrand voerst

voers: oeren ghecoren Mombaer, die oer ghegeven wart mit ordele ende mit rechte: ende hebben fundiert ende dotyeert, ende funderen ende dotyeren mit desen teghenwordighen brieve, een Altaer ghelegen bynnen Zwolle, in onser Lieve Vrouwen Kerke in die ere Gods, synre Moeder der Maghet Sante Marien Magdalenen, ende sonderlinge Sante Anthonys, ende gheven voer hem ende voer oer erf: erflic, toe den Altaer ende ter nodorste des Priesters die dat in der tyt hebben sal, voer oer ende voer der gheenre zielen salicheit, daer sie des voer begheren, oer alinghe Erve alst ghelegghen is ende oer is, gheheten dat Holthoensche Erve, mit torne, mit twighe, mit velde, mit weyde, mit water, ende mit aller slachter nod, ende allen sinen toebchoren, ende mit allen sinen rechten, als dat ghelegghen is in den Kerspel toe Hemys, ende in der buerscap toe Redeze; in desen ghevoege dat een Priester op den Altaer voers: die renthe van den Erve ende guede voers: mit Gods dienste toe doen, verdienen sal, oft laten verdienen ewelic ende ummer meer. ende sie gheven dat Altaer voers: mit den guede voers:, ende alle sinen toebhoren Heren Coenraed van Hengel Priester, ende beden den Eerweerdighen Vader in Gode ende Here, Heren Frederic Bisscop t Utrecht, minen Lieven ghenedighen Here, dat hi dit Altaer voers: mit al sinen renthen die daer toe ghezat ende toe geteykent syn, oft hier naemaels ghesatt ende toe gheteykent zoelen worden, vestighen ende confirmieren, en Heren Coenrade voers: daer in zethen ende institueren, gheven ende conferieren willen: in aldusdanighe vorwarden als wanneer dit Altaer open ende ledich wart, ende Hillebrant ende Ludgaert voers: doet syn, soe zoelen die eerbare wyse Luden Scepen ende Raet der Stad van Zwolle gisters ende Collatoers van der Altaer voers: wesen, tot eeuwigghen daghen; en sie lieten dat erve ende gued

voerf: , ter ere Gods als voerf: is, voer my in den felven Gherichte, ende verthege daer af mit ordele, ende mit rechte sonder arghclift. Hier waren an ende over als Gerichts Luden Werner Johans Soen, Rutger van Bermede, ende anders guede luden genoegh. In orkonde s briefs befehelt mit minen seghel Herman Amptman voerf: om bede Hillebrants ende Ludgaerdes voerf: , daer ic Hillebrant voerf: om die mere vestenisse voer my, ende om bede wille Ludgaert, want sie selver gheen zeghel en hieft, myn zeghel mede hebbe angehangen. Ghegeven int jaar ons Heren Dusent drie hondert acht ende neghentich op Sunte Jacobs avond.

Goed- De Bisschop Frederik van Blankenheim heeft
keuringe deze stichtinge in het volgende jaar eerst (alzo
des Bis- hy omtrent dezen tyd na Romen was) bekrach-
schops en tigt. Ik zal hier verder de toestemmings brief
verdere van den Pastoor, noch een latere van den stich-
giffen aan ter selven niet mede delen: alleen merk ik
deze Vi- cariedoor noch aan, dat Herman Stynt hier aan het Erve
A. van Lungeboert, met zyn toebehoren, in het zelve
Middel- jaar op S. Victoors dag, en Lubbert Effinch
wyk enz. met Grietje syn Ehevrouw hier aan vier Heren
pond jaarlyks geschonken hebben. De Heer
Alfert van Middelwyk van welke in het begin
dezer geschiedenissen meldinge gemaakt word,
schonk mede aan den Vicaris, in den jare 1419
twee quarten wyns, te betalen uit zyn tuin en
goederen „ gelegen buiten de Luttiker poorten
„ oppen singel “; gelyk hy sich zelve uitdrukt
in den nevens gaanden brief, welke ik ingevolge
vorige beloften hier mede dele, klinkende aldus:

Ic Alfert van Middelwyc bekenne openbaer in
desen brieve, dat ic vor my ende voir mynen
erf-

erfgenamen erflic ende ewelic over gegeven heb, ende gheve voir myn ziel, in Sante Anthonius Altaer, in onser Liever Vrouwen Kercke gelegen binnen Zwolle, tot behoef des Vicarius des Altaers voers: in der tyt, twe quarten wyns, wt mynen goerden, ende twe berchfteden, dair die een berchftede nu ter tyt in pacht hevet Gheert van Hufen die barbyer: ende die quarte wyns voers: fal men betalen alle yaer den Vicaris in der tyt op Sante Martyns dach, in den wynter, ende die ander quarte wyns voers: fal men betalen tot Paesschen dair naest komende, wt mynen goerden ende berchfteden, die nu ter tyt heft in pacht Johan Tydemans soen, ende dese goerden ende berchfteden synt gelegen buten der Lutiker poorten, oppen syngel: ende dese twe quarten wyns voers: love ic voir my ende voir myne Erfgenamen den Altaer ende besitter des Altaers voers:, toe warene voir alle die ghene, die des toe rechte komen willen, sonder argelift. Hier waren aan ende over Her Herman Ludekens soen Vicaris in Zwolle, ende Gheert van Hufen. In een tuygh der waerheit soe heb ic Alfer voers:, voir my ende voir mynen Erfgenamen, myn segel an desen brief gehangen. Ghegheven int yaer ons Heren MIIII^e ende XIX op Sante Lamberts dach.

Maar dewyl de Bedionaar dezer zeer ruim XI.
met inkomsten voorziene Vicarie tot geen ze- De Vica-
kere diensten verpligt waar, zo heeft Bisschop ris word
Rudolph van Diepholt uit hoofde van zyne door den
magt den Vicaris opgelegd Zondags, Maandags Bisschop
en Donderdag Misse te lezen, op het aanhou- de ver-
dend verfoek van de Heren van den Raad, die plichtin-
het recht van vergevinge van deze Vicarie beza- ge van
ten. Hier van gaf gemelde Bisschop aan Stads drie dien-
Magistraat een brief, gedagtrekent op den 16 sten op-
gelegd.

Junius van het jaar 1438. Maar dewyl in het Kerkboek tegens dezen brief vacat aangetekent staat, gelove ik (**Vacat**) dat dit voorschrift of besluit in latere tyden niet achtervolgd is geworden; Aanmerkelykheids halven deele ik syne daar over afgegevene Bulle, die van desen inhoud is, mede:

Rudolphus de Diepbolt Dei, & Apostolicae sedis gratia, Episcopus Trajectensis: quoniam in mundo inhaerentes, cum ipso, sine aliqua momenti interpositione, cum omnibus nostris, actiones nostrae sorte, seu defectus memoriam, & notitiam effugiunt, proinde universitati fidelium, tam praesentis, quam futuris aetatis notum esse volumus; quod cum Altare S: Antonii Confessoris nuncupatum, situm in Ecclesia S: Mariae Virginis Zwollensis nostrae Diocesis, sit per diversos Christi fideles in honorem Omnipotentis Dei, & Gloriosa Virginis Mariae, & dicti S: Antonii, pro presbitero inibi Altissimo servituro, copiose dotatum, nec in hujusmodi dotationibus, seu foundationibus dicti Altaris reperiat, quod Rector sit alias, quam in genere ad certas Missas, aut alias condiciones honestas constructus, unde verisimiliter formidaretur in dies, quod ipsum Altare debitis obsequiis, in detrimentum fundatorum eorumdem, defraudaretur; ea propter ad nostram accedentes Provinciam, delecti nobis in Christo Proconsules, Consules, & Scabini, Oppidi nostri Zwollensis, veri Patrom dicti Altaris, ipsique in augmentum divini cultus praedictorum fundatorum, & fidelium animarum salute, nobis humiliter supplicarunt, ut ad dictum Altare, quod ad tempus vacare dinoscitur, certas & destinatas Missas, in singulis septimanis per Rectorem dicti altaris pro tempore existentem, de cetero celebrandas ac pro honestate vitae ejusdem, . . . condiciones infra scriptas foundationibus supra dictis, adiacere dignaremur. Nos igitur attendentes, quod iusta petentibus

tibus non est denegandus assensus, cultumque divinum nostris temporibus augeri, incensi desiderii affectantes volumus, & auctoritate nostra ordinaria districte præcipientes, mandamus statuto perpetuo declarantes, quod Rector dicti Altaris, qui pro tempore, ad illud canonice præsentatus, & institutus fuerit, sit actu presbiter, vel se faciat temporibus a jure statutis ad Sacerdotium promoveri, nullum beneficium seu officium obtinens aut excercens, idemque pro dictorum Fundatorum & fidelium animarum salute qualibet septimana tres Missas, quarum unam Dominicis aliam Lunæ & tertiam Jovis diebus ad minus, sine præjudicio Pastorum Matricis Ecclesie de cætero celebrabit, vel per alium presbiterum, si & in quantum propter corporalem infirmitatem, vel alio modo, si necesse fuerit, faciet celebrari, & residentiam personalem faciet in eadem, sique idem Rector honestæ vitæ & ab illicitis, quantum humana permittit fragilitas, penitus se abstinens. Nec non Pastori dictæ Matricis Ecclesie in licitis & honestis se obtemperet, sicut alii Vicarii dictæ Matricis Ecclesie, pro tempore, facere consueverunt. Quodque si compertum fuerit, quod idem Rector Altaris Sancti Antonii pro tempore existens, conditiones & puncta non adimpleret, ut præfertur, & alias vitam honestam non ducat, quod ex tunc Patroni dicti Altaris, eundem Vicarium, non tamen absque rationali causa destitui, & alium idoneum, & honestum virum, per Archidiaconum dicti loci institui facere possint, & debeant, cum solemnitatibus juris ad hoc delitis, & consuetis, quasque conditiones & puncta foundationibus auctoritate nostra præfata adhecimus, easque & ea perpetuis futuris temporibus observari volumus, & præsentis scripti patrocinio convenimus, nostramque in eisdem auctoritatem interponimus & decretum. Datum in Castro nostro Vollenbo, Anno Domini millesimo quadringentesimo trecesimo octavo, mensis Junii die decima.

Van de
3de Vi-
carie. De

III.

is van S: Anne, welke ik niet kan nagaan door wie ze gesticht zy. De Bedienaar hier van wierd tot drie diensten verpligt, hoewel *Lindeborn* maar van twee meldt.

Van de
4de. De

IV.

was van de H: Maria, wier last dezelve als van de derde was.

Van de
5de. De

V.

was van S: Jacob, wiers bedienaar maar tot twee diensten des weeks verpligt was (*r*).

XII. De

VI.

Stichtin-
ge van de
zesde Vi-
carie.

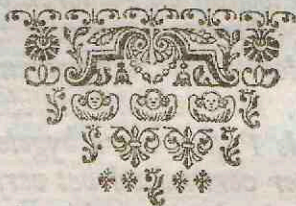
was die van het H: Kruis, door Johannes de Loer Priester en Capellaan, en Berend Jacobsen van Manen en Femme zyne Ehevrouw gesticht. Hier aan gaven d'eerste vier morgen Lands in Mastebroek, en de twee laaften dertig Heren pond. De vergevinge stond aan de laaste slichters en hunne erfgenamen, volgens de fundatie brief in 't jaar 1462. op S: Ambrosius
fius

(*r*) Tot dus verre de Kerkmemorien deser Kerke, waar mede *Lindeborn* in het kort overeenstemt (siet hem pag. 398. het geen misdrukt is in plaats van 298. Ik merk dit aan, om dat dit getal en veel volgende daar tweemaal in te vinden zyn, waar door deze aanhalinge vals zoude kunnen schynen) maar van de 6de vind men noch in de memorien noch by hem geen gewag gemaakt.

sius dag gemaakt. Den Utrechtschen Kerkvoogd David van Burgundien keurde ze in het zelve jaar den 22 Juny voor goed; zynde den brief ondertekend door S. W. Bernardi.

Eindelyk voor dat ik dit Hoofdstuk fluite, moet ik noch aanmerken, dat schoon deze Kerk geen Parochie Kerk is geweest, echter de Cappellanen van den Pastor van de H. Michiels kerk deze Kerke bedienden, in zo verre, dat zy des Son- en Feestdagen daar Prediken moesten. Waar zy voor betaalt wierden. Deze Kerk (een beter lot waardig) diend heden meer tot een cieraad, als nut voor de Stad; want behalven dat hier weinig lyken in worden begraven, geschied heden daar in geen openbare Godsdienst meer.

In de-
se Kerk
wierd wel
voor de-
fen, maar
heden
niet den
Gods-
dienst ge-
oeffent.

I N H O U D.

- I. Oorsprong van den naam des Cloosters Belhem. De Stad is ouder, dan het Clooster.
- II. B. van Vullenboe Deken besluit een Clooster te stichten. De Bisschop, en het Capitael keuren zyn voornemen goed.
- III. B. van Vullenboe schenkt alle zyne goederen tot het oprichten des Cloosters.
- IV. Nader goedkeuringe, en voorrechten door den Bisschop aan het Clooster. De Stichter overlyd.
- V. Aankomst van vier Religieusen in 't Clooster. De Paus bevestigt de stichtinge.
- VI. Hy neemt het Clooster en goederen onder syn bescherminge. De Paus vergunt dat het Clooster de goederen der Religieusen aanwinnen mag.
- VII. Het verschil tusschen het Clooster en Stads Pastor word bygelegd. De Pastors opvolger vernieuwd het verschil.
- VIII. De Paus dreigt hem met den Ban. De Magistraat legt dit verschil by.
- IX. Een verschil tusschen den Probst van Doetinchem en het Clooster bygelegd. Het Clooster onderwerpt zich aan het Capittel van Windesbem.
- X. Verbrandinge des Cloosters. Ophouwinge, en vergrotinge der Kerk.
- XI. De Bisschop bepaald het getal der Priesters op tien. Grote rykdommen dezès Cloosters.
- XII. Verbod tegens het aankopen van vastigheden door de Cloosters.
- XIII. Goede tucht in dit Clooster. Naamlyst der Prioren.

Het

Het vermaardste, en oudste Clooster binnen I.
 de Stad, is buiten tegenspraak geweest, Oor-
 dat in de Nederduitse taal *Belhem*, en in de sprong
 Latynsche *Bethlem* genoemd wierdt, naar het van de
 Clooster Bethlem van Doetinchem (a). In naam des
 voegen dat den Schryver Picart, over dezee Cloosters
 naams oorsprong dus redekavelende, zich moet Belhem.
 vergiffen (b). „ Alwaer de eerste aenkome-
 „ lingen uit 't Oosten haer in dese Landen ne-
 „ dergeset hebben, daer hebben sy altyd ge-
 „ socht de commoditeiten der rivieren en Beec-
 „ ken, desgelyks der vruchtbare weydens en
 „ saeylanden: en overmits het quartier van
 „ Swolle overvloedigh met dese commoditei-
 „ ten gesegent is, alsoo dat dat oude Cloo-
 „ ster, niet sonder merckelycke redenen, de
 „ naame gegeven is van Bethlehem, dat is cen
 „ Broodthuis, en waar op de stichters in ou-
 „ de tyden seer naauw letteden “.

Niet minder dwaalt deze Schryver, nevens De Stad
 veel anderen, van de waarheid, wanneer zy is ouder
 vermenen, dat dit Clooster ouder, dan de dan het
 Stad Clooster.

(a) *Coccius in Chronico Bethlemensi ait Cui loco per
 Praepositum Fredericum supra dictum nomen sui Con-
 ventus indidit: Hoc est Belheem, latine Bethleem.* Ook
 vinde in alle Stads boeken en resolutien dit Clooster
 Belheem genoemd. Het is aanmerkelyk, dat meer
 Cloosters van dien naam in de gemene taal anders
 genoemd worden, als in het Latyn. Dus om maar
 twee voorbeelden te noemen wierd het Clooster Beth-
 lem tot Doetinchem, dat aan het Zwolsche de naam
 gaf, in de gemene spraak *Belheim* geheten. *Lindeborn
 Hist. Epif. Dav. pag. 513.* En de Abdye Bethlem een
 half uur van de Stad Mons wordt in de gemene taal
Beliam genoemd, gelyk de twee reizende Benedic-
 nen (*Voyage Litter. tom. 2. pag. 210.*) getuigen.

(b) *Blads. 156. van de Antiquiteiten.*

Stad zoude zyn geweest (c). Maar deze zyn reets voor lange door den Chronykschryver van dit Clooster wederlegt (d); en de stukken wyfen uit, dat het selve op deze wyze zynen aanvang genomen hebbe.

De

(c) Dus schryft hier over Picart in het gemelde werk bladf. 156. van den tweden druk. „ Dat ou-
„ de Clooster Bethlehem gelegen binnen Swolle is
„ in oude tyden gefondeert, op een grond genaemt
„ Middelwyck. Daer die oudste Cloosters gefon-
„ deert syn geweest sal men doorgaans bevinden,
„ dat in die plaatfen voortyds grote Heydensche Af-
„ goderyen en supersticien zyn bedreven“.

(d) *Longe sunt a veritate (ait Coccius in Chronico Bethlemensi) qui contendere volunt Monasterium nostrum jam fuisse cum Zwolla nondum esset.* En deze Schryver verdient te meerder geloof, dewyl hy een religieus van dit Clooster, en nader by de tyd der stichtinge, dan Picart was. Want schoon ik zeker weet, dat Lindeborn sich ten eenemaal vergist, als hy (pag. 305. *Hist. Episcop. Daventr.*) verhaalt, dat Coccius zyn Chronyk in het jaar 1420 schreef; is het nochtans zeker, dat hy in het jaar 1520. aan zyn Chronyk arbeide. Gelyk hy in deze woorden getuigt. *L. . . . Bethleem scilicet nominans quo nomine usque in hodiernum diem appellatur qui est annus Domini millesimus quingentesimus vigesimus, dum hac ego frater Gerardus Coccius, de voluntate Venerabilis Prioris nostri Patris Joannis Aldenzeel, qui in Investitione & Professione consecutus fuimus, collegi. . . .*
„ Noemende het Belheem, welke naam het ten hui-
„ digen dage noch draagt; welke is het jaar 1520,
„ terwyl ik broeder Gerard Coccius, op het bege-
„ ren van den Eerwaardigen Prior onzen Vader Jo-
„ annes Aldenzeel, met welke ik ingekleedt en
„ religieus geworden ben, deze Chronyk by een
„ gezamelt hebbe“. By het gezag van myn afschrift komt ten tweden, dat ik een wettig afschrift van een lyft der overledene Prioren, en Religieusen van dit

De Heer Bernard van Vullenho, uit een aanzienlyk geslacht binnen deze Stad geboren, was omtrent het jaar 1304 alreets Deken van het Capittel van Deventer (e). Hy bekleedde deze bedieninge met veel lof tot omtrent het jaar 1306 of 1307. Wanneer hy uit liefde voor d'eensaamheid, en de begeerte, die hy gevoelde van in een Clooster te willen gaan, van het Dekenschap afstand deede (f), en zyne woonplaats nam, op zyn Voorvaderen goed, den Hof van Vullenho genaamd, gelogen ter

V. DEEL,

L

II.
B. van Vullenho
Deken
besluit
een Cloo-
ster te
stichten.
plaat-

dit Clooster gezien hebbe, waar by ik geen Prior Joannes van Oldensaal omtrent den jare 1420, maar wel ruim een eeuw later aantrefte, werdende aldaar de Prior Johannes Aldenzeel Johannes Silvius van Oldenseel genocmt. Ten 3den, word deze Chronyk door den Vader Rosweidus Jesuit, in d'aantekeningen op het leven van Thomas van Kempen achter de Chronyk van Windesem, en S. Agnes Berg, aangehaalt op het jaar 1471. Een sichtbaar blyk dat Coccius niet in het jaar 1420. zyne Chronyk schreef. Jammer is het dat myn affchrift niet verder, dan tot het jaar 1391. loopt. Ik heb veel moeite in Brabant gedaan, om een affchrift van die Chronyk te bekomen; want ik twyffele niet of ze zal daar wel volkomen zyn, immers die van Rosweidus strekte zich 80. jaren verder uit. Maar al myn moeite is vruchteloos geweest.

(e) De Heer Dymbar Kerkel. en Wereldl. Deventer 3de Boek 16de Hoofdstuk.

(f) Nog die Heer nog Lindeborn maken meldinge van het nederleggen van des Dekens bedieninge. Dog Vullenhoo's eigen woorden zyn hier getuige van, toen hy aan den Proost van Doetinchem seyde *sed & me ipsum ex tunc & in totum tempus vite mea huic novelle congregationi applicabo, per sacri habitus assumptionem. Sic adjuvet me Deus. Si quidem ob hoc ipsum jam pridem cessi Decanatu.* Coccius in Chronico Bethlem.

omnibus contentis in literis concessionis præfati Domini, nostri Episcopi, super hoc confectis, nostrum adhibuimus consensum. Et consentimus tamquam Patroni dictæ Swollensis ecclesiæ per præsentis sigille nostræ ecclesiæ signatas. Datum Anno Domini millesimo trecentesimo octavo in die S: Laurentii Martyris.

En de andere goedkeurings brief van den Aarts Diaken van Salland, is in dese woorden verrat:

Nos Henricus Dei gratia Præpositus & Archidiaconus ecclesiæ Daventriensis, universis præsentia visuris & audituris notum facimus in his scriptis, quod nos licentiæ, quam Reverendus Pater & Dominus noster, Dominus Guido Dei gratia Episcopus Trajectensis concessit, venerabili viro Domino Bernardo Decano ecclesiæ nostræ, construendi oratorium in proprio allodio suo in Oppido Swollensi, & omnibus contentis in literis concessionis, præfati Domini nostri Episcopi super hoc confectis, nostrum adhibuimus consensum, & præsentibus, tamquam Archidiaconus dictæ Swollensis ecclesiæ, per præsentis sigillo nostro sigillatas. Datum Anno Domini millesimo trecentesimo octavo in die Laurentii Martyris.

Na lezinge van deze twee brieven, maakte de stichter zyne uiterste wille, waar by hy zyn huis, en Hof Vollenhoe, en overige roerende en onroerende goederen in Swolle, zyn weiden en landeryen in Middelwyk, en elders gelegen, aan het Bethlemsche Clooster tot Deurekom schonk, onder beding: dat het zelve daar voor in deze Stad, op het weinigste vier van hun Priesters, in het klein nieuw gebouwd Clooster onderhouden zouden moeten. Ver-
III.
B. van
Vullen-
hoe,
schenkt
alle zyne
goederen
tot het
oprichten
des Cloo-
sters.

biedende wel uitdrukkelyk , deze inkomsten oit tot een ander , dan tot het verhaalde gebruik te mogen aanwenden. Gelyk zulks klaarder uit fyn nevens gaande uitterste wille kan afgenomen worden.

In nomine Domini amen. Ego Bernardus de Vullenboe canonicus ecclesie Davenriensis , compos mentis , licet languens corpore , domum & structuram in Swollis cui inbabitio , cum omnibus areis eidem adjacentibus , una cum domo & bonis sitis in Herkeloe , quæ emi erga Gerlacum de Herkeloe : item cum bonis in Middelwyk quæ emi erga Hermannum fratrem meum : item cum bonis emptis erga Wyckmannum filium Isgberi : item cum bonis emptis erga Arnoldum Ram & fratres suos : item cum dimidietate prati empti erga Engelbertum de Daventria , & Petrum generum Lamberti , cum omnibus juribus & pertinentiis ditorum bonorum , cum libris , ornamentis , tribus calicibus , cum brasio , slligine , carnibus & omnibus utensilibus in dicta domo existentibus , lego & dono ex nunc ad cultum divinum in domo prædicta perpetuo habendum ; & locum ipsum cum omnibus suis attinentiis subijcio ecclesie Bethlemensi ordinis Regularium & transfero in eandem tali conditione : quod Præpositus & conventus dictæ ecclesie perpetuo teneantur & habere debeant quatuor fratres ad minus sui ordinis presbiteros , qui in dicta domo continue resideant , & Deo inibi deserviant in divinis officiis exequendis. Ita quod omnia bona ante dicti loci habita & habenda eidem loco remaneant , ita quod Præpositus & conventus ecclesie Bethlemensis abinde ad ecclesiam suam transferre non possint , & quod Prior in dicto loco de consensu conventus ejusdem , dum ibidem instituendus fuerit , per Præpositum ecclesie Bethlemensis instituatur & vilitationem & correctionem in loco habeat antedicto Præpositus memoratus. Caterum antedicto loco lego ducentas libras convertendas per mansuofides meos in emptione prædiorum :

diorum : item lego eidem omnia pecora mea scilicet : boves vaccas porcos & omnes equos meos. Et hoc omnibus quorum interesse poterit , sub sigillo meo quo usus sui dum Decanatu præfui Daventriensis ecclesiæ : Et sub sigillis officialitatis Curie Trajectensis & Oppidi Swollensis , quæ ad præces meas sunt appensa , præsentibus duxi publice intimandum.

Et nos Officialis Curie Trajectensis & Scabini Swollenses prædictæ ordinationi & legationi præsentibus interfuimus , una cum Domino Frederico Præposito ecclesiæ Bethlemensis , Ludolpho de Brinco & Egberto de Wesenberge suis concanonicis ibidem præsentibus , dictam ordinationem acceptantibus , nomine suo & nomine conventus sui , sigillo nostro ad præces prædictorum Domini Bernardi Præpositi ecclesiæ Bethlemensis & suorum concanonicorum præsentibus literis duximus apponenda , in testimonium præmissorum. Datum & actum Swollis in antedicta domo. Anno Domini millesimo trecentesimo nono. In die Ascensionis Domini nostri.

Dat is volgens de vertalinge van eenen Schryver :

In de name des Heere Amen. Ik Bernard van Vullenhoe Kanonnik der Deventersche kerke , het gebruik van myn verstand hebbende , hoewel ziekelyk naer t'licham , make en geve van nu af het huis en gebouw , daer ik te Zwol in woone met alle de pleinen daer aen leggende ; mitsgaders met het huis en de goederen te Herkeloe gelegen , die ik van Gerlacus van Herkeloe gekocht hebbe ; als mede met de goederen te Middelwyk gelegen , die ik gekocht hebbe van myn broeder Harmen ; met de goederen die ik van Wykman Isgers zoone , en de andere goederen die ik van Arent Ram en desselfs broederen gekocht hebbe ; voorts ook de helft van het weyland , dat ik van Engelbert van Deventer en van Pieter Lamberts

schoon zoone gekocht hebbe, met alle de land-
 hoeven en verder toebehoren der selve goederen,
 met de boeken, kerkcieraden, en drie kelken,
 en vorders met de tarwe, rogge, 't vleesch, en
 al het huisraad dat in het gemelde huis tegen-
 woordig is; dat alles segge ik bespreck ik en ge-
 ve het van nu af om den Goddelyken dienst in
 het gemelde huis altyd te verrichten. En de ge-
 melde plaats met al haar toebehoren onderwerp
 ik de kerke van Bethlem van de order der Regu-
 liere Kanonniken, en geef se an deselve kerk
 over; met dit beding dat de Probst en t Convent
 der selve Kerke verplicht en verbonden sullen syn,
 om altyd ten minsten vier broeders van hunne or-
 der te hebben die Priester gewyd syn: welke
 Priesters hun verblyf geduurig in het gemelde huis
 moeten houden, en er den Heere door t verrich-
 ten van de Goddelyke diensten getrouwelyk dien-
 en; zodanig dat alle de goederen der voornoem-
 de plaatfen die se reets heeft, of noch krygen
 zal aan deselve plaats moeten blyven; en dat ze
 door den Proost of het Convent van Bethlem
 naer hunne kerk niet mogen overgebracht worden;
 eindelyk dat de Prior der gemelde plaats als er
 een sal moeten aangesteld worden, met de toe-
 stemminge van het Convent aangesteld worde, door
 den Probst der kerke van Bethlem, en de Proost
 het recht van besoekeinge en bestraffinge in de ge-
 melde plaats sal hebben. Noch make ik aan de-
 selve plaats twee hondert ponden die door myne
 dienstluiden sullen bestet worden tot het kopen
 van landgoederen. Noch bespreke ik aan deselve
 plaats al myn vee; te weeten myn ossen, koe-
 yen, varkens en alle myne paarden. En ik heb
 goedgevonden het selve aan allen die daar aan ge-
 legen zal kunnen syn bekend te maken onder
 myn zegel, dat ik gebruik heb, wanneer ik als
 Deken het hoofd der Deventersche kerke was;
 en ook onder het zegel van t' Officiaalschap des
 Hofs van Utrecht; ende onder het zegel der Ste-
 de

de van Zwol; welke zegels op myn verfoek aan den tegenwoordigen brief ghangen zyn.

En wy Officialen van t Hof van Utrecht, en Schepenen der Stede van Zwol syn by de voorn: schikking en making tegenwoordig geweest, beneffens den Heer Frederik Probst der Kerke van Betlehem, en desselfs Medekanonniken Ludolf van Brinke en Egbert van Wefenberge, die daar ook tegenwoordig waren, en de gemelde schikking uit hunnen name en den name van hun Konvent annamen: en wy hebben goed gevonden onse zegels op het verfoek van den Heer Bernard voornoemd, van den Probst der Kerke van Betlehem, en van desselfs Medekanonniken, ter getuigenisse van het bovenstaande an den tegenwoordigen brief te hangen. Gegeeven en gedaan te Zwol in t' voorgemelde huis in t jaer des Heren 1309 op den Hemelvaerts dag onses Heere.

De Probst en zyn twe Canonniken de voor- IV.
waarden in dezen brief vervat, op staande voet Nader
aangenomen hebbende, keurde de Bisschop goedken-
Guido, twe jaren later, deze uiterste wille ringe,
verlenende te gelyk aan dit nieuwe Clooster, en voor-
desselfs Inwoonders, en goederen, de byson- rechten
dere bescherminge van den Uitregtschen Bis- door den
schoppelyken stoel, en het recht van begraffe- Bisschop
nisse van alle de menschen, die daar wilden aan dit
begraven worden. Van alle welke voorrech- Clooster.
ten deze brief nog overig is.

*In nomine Domini amen. Universis Christi fide-
libus, ad quos presentes literae pervenerint, Gui-
do Dei gratia Episcopus Trajectensis salutem in eo,
qui est omnium vera salus. Quia ob honorem Dei
& cultum sui nominis gloriosi meminimus nos con-
cessisse licentiam quondam Domino Bernardo Deca-
no ecclesiae Daventriensis fundandi oratorium in al-
ludio*

Iodio suo sito in Oppido Savollensi, ac instituendi ibidem Collegium Canoniorum Regularium; dictusque quondam Decanus hac fretus nostra licentia ibidem oratorium fundaverit, collegiumque Canoniorum Regularium ibidem instituerit, dictumque locum & collegium competenter dotaverit, prout in literis super hoc confectis plenius continetur, quarum tenor de verbo ad verbum talis est: In nomine Domini amen. Ego Bernardus &c. (g) Nos foundationem dicti oratorii, institutionem collegii ibidem factam, & dotationem loci ipsius, secundum ordinationem antedicti Domini, quondam Domini Decani superius expressam, gratas & ratas habentes eas auctoritate ordinaria in Dei nomine confirmamus: decernentes locum ipsum, cum personis inibi divino cultui sub regulari ordine mancipatis, & omnibus bonis suis habitis & habendis, sub protectione sedis nostrae Trajectensis & nostra speciali suscipimus. Concedentes Priori & Fratibus ibidem, ut in loco praedicto liberam habeant sepulturam sepeliendi ibidem fratres & sorores sui ordinis ac suam familiam domesticam qui ibidem diem clauserint extremum ac alios qui ibidem elegerint sepeliri, salvo tamen ecclesiis Parochialibus, de quibus ibidem sepeliendi assumendi, jure suo & mortuorum canonica portione. Statuentes ut idem locus perpetuo subsit ecclesiae Bethlemensi, ita quod Praepositus ecclesiae Bethlemensis ibidem habeat visitationem, inquisitionem, & correctionem, & ibidem Priorem possit praeficere, qui praesit loco & collegio memorato, qui ibidem sibi confitentes possit absolvere de peccatis sibi confessis, ac poenitentias iniungere salutaris, sicut Praepositus ecclesiae Bethlemensis utitur, & hactenus usus est in collegio ecclesiae Bethlemensis; ac Priorem constitutum revocare, & alium instituere, quandocumque & quotiescumque secundum Deum & conscientiam suam sibi visum fuerit expedire.

(g) Hier laat de Bisschop volgen, de gehele uiterste wille van den Deken.

dire. In cujus rei testimonium & munimen sigillum nostrum presentibus literis duximus apponendum. Datum Daventrie Anno Domini Millesimo trecentesimo undecimo in octava Epiphaniae Domini.

De uitkomst toonde dat de Probst Frederik zeer voorzichtig hadde gedaan, met den sichter aan te moedigen, zyn genomen voornemen hoe eerder, hoe beter, in het werk te stellen. Want weinig dagen na het maken van zyn uiterste wille, begon hy zeer in krachten af te nemen en te verzwakken; alzo dat hy het habyt dezer Geestelyken willende aannemen, het zelve niet anders, dan op het bedde heeft kunnen doen. De tydslip eindelyk (om Cocciï woorden te gebruiken) die niemant kan ontwyken, komende, heeft hy op den 26 May (*b*) het tydelyk met het eeuwige verwisselt. Syn lichaam wierd met veel pracht en heerlykheid, in het kleine kerkjen dezès cloosters niet lang te voren opgericht, begraven.

Na het overlyden des sichters, sond de Probst Frederik aanstonds vier Priesters, om het nieuwe clooster te bewonen, die hy onder meer andere noodwendige zaken met een Bibliotheeq voorzag, gelyk hy aan den sichter Bernard van Vullenhoe versproken hadde.

Drie jaren later kwam de Gezant te rug, die de Deken en de Probst na Paus Clemens den Vden gezonden hadden, om de goedkeuringe

L. 5

V. Aan-
komstvan
vier Reli-
gieusen in
t Cloo-
ster.
De Paus
bevestigd
de sichts-
tinge.

(*b*) Of so den Heer *Dumbar* (3 Boek 16 Hoofdstuk) volgende het *Neerologium* of Doodboek van het Capittel (in het 19 Hoofdstuk aldaar te sien) wil, op den 17 May.

ringe der slichtinge, en eenige andere voorrechten te verkrygen. Hy bragt mede twe Bullen, waar van d'een alle het geen tot dien tyd toe aangaande de slichtinge gedaan was, bevestigende, en de goederen van het nieuw geslicht, onder de bescherminge van den Stoel van Rome stellende, van deze bewoordinge is:

Clemens Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui Monasterii in Swollis, per Priorem soliti gubernari ordinis S. Augustini Trajectensis Diocesis salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras & locum, in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis, quae in praesentiarum rationabiliter possidentur, aut in futurum justis modis praestante Deo poteritis adipisci, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus: specialiter autem domos terras possessiones & alia bona vestra, sicut ea justis & pacifice possidentur, vobis & Monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communitimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum 14 Kalendas Decembris Pontificatus nostri anno septimo.

VI. De andere brief, de goedkeuringe bevattende van het schenken der goederen door den slichter, is van dezen inhoud.

Hy neemt het Cloo.

Clemens Episcopus servus servorum Dei, dilectis ster en
 filiiis Priori & Conventui Monasterii in Swol- goederen
 lis per Priorem soliti gubernari, Ordinis S. Augu- onder
 stini Trajectensis Diocesis salutem & apostolicam be- zyn be-
 nedictionem. Cum a nobis petitur quod justum est scher-
 & honestum, tam vigor equitatis quam ordo exi- ming.
 git rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad
 debitum perducatur effectum. Sane petitio vestra
 nobis exhibita continebat, quod quondam Bernardus
 de Vollenboe, Decanus ecclesie Daventriensis dictae
 Diocesis, cupiens terrena pro caelestibus, transitoria
 pro aeternis, felici commerito commutare, quaedam
 nemora prata terras domos & nonnulla alia bona,
 quae in Sallandia, Swollis, Herkelo & Middel-
 wyck, villis dictae diocesis, dum viveret obtinebat,
 & tunc ad eum ratione personae suae spectantia,
 vobis & monasterio vestro pro suo & parentum suo-
 rum animarum remedio pia & provida liberalitate
 donavit; prout in publico instrumento inde confecto
 plenius dicitur contineri. Nos igitur vestris justis
 supplicationibus inclinati, quod super hoc pie &
 provide factum est, gratum & ratum habentes,
 id auctoritate apostolica confirmamus, & praesentis
 scripti patrocinio communimus. Nulli ergo homi-
 num liceat hanc paginam nostrae confirmationis in-
 fringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis
 autem hoc attentare praesumpserit indignationem om-
 nipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apo-
 stolorum ejus, se noverit incursum. Datum Vi-
 enne V. Kalendas Decembris. Pontificatus nostri
 anno septimo.

Maar dewyl op het voorstel dezer geestely- De Paus
 ken aan den Paus gedaan, om de vergunninge vergunt
 te hebben, van zo wel roerende als onroe- dat 't
 rende goederen, (hun ankommende van die ge- Clooster
 ne, die in hun Clooster het habyt aannamen) de goede-
 te mogen bezitten, noch geen antwoord aan ren der
 hun toegekomen was, begon hun het zelve Religieu-
 zeer mag. fen aan-
 winnen

zeer te verdrieten. Weshalven zy een tweede Gezant na Avignon zonden (alwaar toen eenige Pauzen om de moedwilligheid van Romes inwoonders hun Hof hielden) die in het jaar 1313. een Bulle medebragt, haar verfoek ten vollen in dezer voegen goed keurende.

Clemens Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Priori & Conventui per Priorem soliti gubernari ordinis S. Augustini Trajectensis diocesis salutem & Apostolicam benedictionem. Devotionis vestrae precibus inclinati, praesentium tenore vobis concedimus, ut possessiones & alia bona mobilia & immobilia, quae liberas personas canonicorum vestrorum ad monasterium vestrum convolantium, mundi relicta vanitate, & professionem facientium in eodem jure successione, vel alio justo titulo, si remansissent in saeculo contigissent, & quae ipsi existentes in saeculo, potuissent vobis libere erogare valeatis, petere recipere & etiam retinere sine juris praesudicio alicui. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Avionini 8. Kalendas Julii Pontificatus Anno octavo.

VII. De Bisschop Guido van Holland, die dit Convent, deszelfs personen en goederen met een schil tusbysondere achtinge en bescherminge vereerde, schen het in den jare 1317 overleden zynde, meende den Clooster tydelyken Pastoor van Stads Parochiale kerke, en Stads dat de tyd gekomen was, om de rechten van Pastoor deze nieuwe Geestelyken te besnoejen. Hy word bygeleegt. begon derhalven aan hun te betwiffen het dagelyksche offer, willende dat al het geen, dat in hun Kerke geoffert wierd, aan hem toekwam.

kwam. Hoe zeer een diergelyk gevoelen, immers in deze algemeene bewoordinge, ook tegen de Canonike Rechten mag slyden, de Prior wierd daar door genoodsaakt, met eenen Regtsgeleerden raad te plegen, die door een schriftelyk advys, d'onregtvaardigheid van den eisch des Priesters (by Coccius te vinden) aangeeroond hebbende, ter verdediginge van deze zaak aangesteld wierd. Dit Proces bleef regthangig tot in het jaar 1339, als wanneer de Prior Joan Smedeken, liever een einde daar van willende maken, dan gedurig met al die gevolgen van een pleit geding gekwelt te worden, met den Pastor deze overeenkomst trof: Dat aan het Convent alle opofferingen, giften, Legaten en rechten der begraffenissen toekwamen. Dat zelfs een ieder die wilde, in dees Cloosters Kerke begraven mogte worden, mids dat daar voor de Canonike portie, (dat het vierde deel des offers was) aan de Parochiale kerke betaald wierde. Ziende de Pastor dan ook eindelyk af, van al het recht, dat hy op dit Clooster (so hy voorgaf) hadde, of op eeniger wyse konde hebben. Dit verdrag is behalven door de Magistraat dezer Stad, door de Pausen Urbanus, en Bonifacius, den Bischof van Uitrecht Jan van Arkel, het Capittel van Deventer, en eindelyk noch door den Cardinaal de la Cusa, bevestigd.

De Pastoor Reinerus van Drynen nazaat van Hesselus Heink, met wien de Prior deze voorwaarden hadde gemaakt, telde al deze goedkeuringen van so weinig waardye, dat hy, so dra hy met de Pastorale bedieninge voorzien was, rond uit durfde weigeren, de voorgemelde

De Pastoors opvolger vernieuwd het verskil.

de overeenkomst te onderhouden. Een daad die menig wereldsch Prins of Overigheid zich in dien tyd, wel gewagt zoude hebben, te ondernemen.

VIII. De Paus Bonifacius de IXde ook daar van door een smeekfschrift van den Prior, onderdreigd richt zynde, zond straks aan den Abt van hem met Middelburg een Bulle, by dewelke hy hem den Ban. belastede, dat zo de zaak zich dus toegedragen hadde, als het Convent aan hem hadde bericht, hy den Pastor tot de gemelde onderhoudinge, met den Kerkelyken ban zoude mogen dwingen, zo zyn hardnekkigheid het zelve noodzakelyk mogte maken. Dezelve is van inhoud als volgt:

Bonifacius servus servorum Dei dilecto filio Abbatii Monasterii Middelburgensis Trajectensis Diocesis salutem & apostolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Prior & Conventus Monasterii in Zwollis, per Priorem soliti, gubernari, Ordinis S: Augustini Trajectensis Diocesis petitione monstrarunt, quod cum olim inter ipsos ex parte una, & quendam Hesselum dictum Heink rectorem Parochialis ecclesie in Zwollis dictae Diocesis, super jure funeralium corporum parochianorum dictae ecclesie decedentium, quorum libet apud dictum monasterium sepeliri eligentium, ac nonnullis inde expressis oblationibus ex altera, fuisset orta materia quaestionis. Tandem mediante venerabilis fratris nostri Episcopi Trajectensis consensu, super his amicabilis inter eos compositio intervenerit, prout in instrumento publico inde confecto plenius dicitur contineri. Verum quia Reinerus Rector dictae ecclesiae praefati Hesseli successor, compositionem eandem renuit contra justitiam observare, discretionem tuam per apostolica scripta mandamus, quatenus si est ita, dictum Reinerum ad observationem compositionis ipsius sicut rite & sine pra-

pravitare est facta, & ab utraque parte sponte recepta, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam prævia ratione compellat. Datum Romæ apud S: Petrum nonis Julii, Pontificatus nostri anno primo.

Het is waarschynlyk (i) dat, voor en al eer deze Bulle aan den Middelburgschen Abt ter hande was gesteld, de Magistraat uit liefde voor de vrede, en voorkominge der gevreesde onheilen, reets tusschen de beyde partyen een vergelyk hadde bewerkt: houdende dat het Convent aan den tydelyken Pastoor voor de betwiste offer en andre rechten zoude moeten betalen drie Heren B (k) 's jaars; waar voor de laatste afzag van het gansche offer, en van de andre gerechtigheden, die hy op het

De Magi-
straat legt
dit ver-
schil by.

nieuw

(i) Immers volgens Cocciï verhaal en den volgenden vergelyks brief. Maar so men met *Platina* wilde onderstellen, dat Paus Bonifacius in het jaar 1389. of met *Stella* en andren, dat hy in het volgende jaar tot deze weerdigheid verheven is, zo konden deze voorwaarden in 't jaar 1387. nog niet zyn getekend; ten ware nochtans, dat het denkelyk konde zyn, dat de Paus, den Pastor van Drynen nog twe of drie jaren na d'afgedane zaak, met den ban zoude hebben gedreigd. Het zy hoe het zy zo de oorspronkelyke brief van het jaar 1387. noch voor handen was, twyffele ik niet, of daar zoude een andre datum in staan, of wel d'oude levens Schryvers der Pausen hadden zich grotelyks moeten vergiffen, met het jaar 1389 of 1390. voor 't eerste jaar van Bonifacius zyn Pausdom te stellen.

(k) Of een oud schild van 42 stuivers. Dus dat ieder pond 14 stuivers maakte. Zynde deze ponden wel te onderscheiden van de Stads ponden, waar van een ieder 9 duiten maakt, en in vroeger tyden een witte of een oude stuiver.

nieuw gestichte Clooster konde hebben. De brief daar over voor de volle vergaderde Magistraat afgegeven, luid in dezer voegen.

Nos Scabini & Consulatatus concordavimus Dominos Priorem & Conventum nostre Civitatis Canonorum Regularium in Belbeem, de omni impetitione aut actione, quam Dominus Reinerus viccuratus noster prætendit, super oblationibus &c. In hoc quod Prior & Conventus solvet dicto Domino Reineri Curato, singulis annis pro oblationibus & ceteris, 3 lb. dominiales annue, in Festo Martini Episcopi; salvo Jure matricis ecclesie, Jure Dominorum de Belbeem semper salvo. Datum sub sigillis Consulatatus Domini Reineri & Conventus. Anno Domini 1387 pridie decollationis Johannis Baptiste.

IX. Enige jaren voor dit ontstane verschil met den gemelden Pastor R. van Drynen, verkoor het Capittel van Doetinchem voor Probst Johannes Colve, zonder dat egter de inwoonders van het Zwolsche Clooster Bethlem daar toe geroepen waren. Het geen dat tegens de onderhoudenc gewoonte streed, die van het begin der stichtinge altoos in acht genomen was (1). Dit gaf aanleidinge dat als de nieuwe Probst tot Zwolle kwam, om sig de verschuldigde gehoorzaamheid te laten bewysen, de Religieusen weigerden in den beginne aan zyn bevelen te gehoorzamen. Maar wanneer deeze Geestelyken de zaak dieper inzagen, en indachtig

(1) Blykende onder anderen uit een brief van het jaar 1332. waar in het Capittel aan Hendrik Meninc gelastede, om de Religieusen van dees Stads Bethlem mede tot de verkiefsinge van een Probst te verschryven.

tig wierden, wat geld, moeite, en onrust een diergelyk Proces als daar uit te volgen stond, moeste veroorzaken, verkoren zy de zyde van onderwerpinge. Echter om in toekomende voorvallen in dit hun wettig recht niet bena- deeld te worden, kwamen zy met den Probst over een, om dit geschil zo als het lag, ter besliffinge van een vermaard Rechts gepromo- veerde te zenden, welkers oordeel in het ver- volg door de nasaten van beide partyen als een rigtinoer onderhouden soude moeten worden. Petrus de Leeuwenborch (dus noemd hem *Coc- cius*) Deken van het Capittel van de Kerk van de H. Maria tot Uitrecht, verweigerde het zel- ve te besliffen; maar gaf te kennen, dat hy oordeelde, dat de Heren van Belhem den Probst moesten gehoorzamen; mits, dat zy tot dese verkiezinge voor af gedagvaard wierden. Hier aan onderwierpen zich ook beide partyen, gelyk de Probst, in zeker brief van het jaar 1367. op S: Ægidius dag getekend, te kennen geeft.

Dit Clooster is na dezen tyd tot in het jaar 1430. onder de bestieringe der dik ged: Prob- sten gebleven; als wanneer de beroemde Prior Johannes de Wael van gedachten wierd, zich deze onderhorigheid te ontrekken, en het Cloo- ster aan het Capitrel van Windesheim t'onder- werpen. Tot beter begrip van deze verande- ringe, diend aangemerkt te worden, dat het Convent tot Doetinchem, wel cer onder het Capittel van Nuys gestaan hadde. Maar alzo alle Vergaderingen en Conventen door de gro- te faam, geleerdheid en deugden van het Ca- pittel van Windeshem aangelokt, sich aan het

Het Cloo- ster on- derwerpt sich aan het Ca- pittel van Windes- hem.

zelve onderwierpen, zo hadde dat van Nuys in het jaar 1430 of 1433. dit voorbeeld nagevolgd. Alle de Cloosters onder het Capittel van Nuys staande (daar het Zwolsche Bethlem ook onder was) volgden dit voetspoer, uitgenomen het Clooster van Bethlem tot Deutekom, het welk den titul van de Probstdye niet willende missen, daar onder niet konde aangenomen worden. Dewyl die van Windesheim vereifchten dat de Praelaatschappen wierden agtergelaten (m). Deze gelegenheid nam de gem: Prior de Wael ook waar, itellende met de toestemminge van alle d'inwoonders, het Zwolsche Bethlem onder het Windeshemsche Capittel, omtrent het boven eerst genoemde jaar van 1430, waar onder het zelve ook tot den tyd der veranderinge van Godsdienst alhier, gebleven is.

X. Als dit Convent pas opgekomen was, en Verbran- maar festien jaren gestaan hadde, wierd het zeldinge des ve op S: Margareta nacht, geheelyk door den Cloo- brand verteerd, blyvende het bidplaatsjen of sters. kerkjen daar alleen van overig. Niet lang na dezen brand, wierden de grondstenen van het nieuwe Clooster gelegd, en het is denkelyk dat het toen in die staat gebragt wierd, gelyk het tot aan het jaar van 1580 geweest is. Heden is daar van niet meer overig dan het refectorium of eetfaal, en noch het een of ander gemak van 't Clooster. De grote die het wel eer hadde kan met weinig zekerheid bepaald worden; alleen is dit seker dat Stads nieuwe markt daar aan gehoorde. Alwaar eenige willen dat deezze Geestelyken hun hof, en een seker aantekeninge,

(m) Lindeborn pag. 522. *Hist. Episc. Daventr.*

ninge, dat ze hun vyver aldaar gehad hebben.

Het eerste Kerkjen, dat by dit Clooster reets Opbouw-
winge en
vergro-
tinge der
Kerke. in het jaar 1308 gestaan heeft, was niet groter, dan de plaats, die het Choor dezer Kerke na het jaar 1391 gebouwd, uitmaakte. Maar also dit gebouw, by verloop van tyden, te klein bevonden wierd, om de menigte en grote vergaderingen der menschen op Son- en Feest-dagen in zich te kunnen bevatten, so liet de Prior Joan Smedeken dit Godshuis, op een bysonder bevel van den Probst van het oude Bethlem, van het Choor af, tot aan de strate vergroten (n): en het Choor wierd later (o), door den Prior Joan de Wael, merkelyk verbeterd. Dus dat deze Kerke, welke noch ten huidigen dage tot het verrichten van den Godsdienst word gebruikt, voor een gedeelte als het oudste gebouw dezer Stad te houden zy. De Kerkhof daar aan behorende is als noch in wezen, dewelke in deze eeuw, rontsomme met bomen beplant is geworden, hebbende waarschyglyk tot en omtrent de veranderinge der Regeringe, aan de twe zyden der strate, met een steenen muur omzingeld geweest.

Ter zelve tyd als de boven genoemde Probst XI. de vergrotinge dezer Kerk noodzakelyk oordeelde, gelatete hy te gelyk aan den Prior, uit name van den Bisschop Frederik van Wevelinkhove, dat van dien tyd af aan dit Clooster niet minder dan door tien Priesters bewoond zoude moeten worden. De Bis-
schop be-
paald het
getal der
Priesters
op tien.

De grote giften en geschenken, die aan het zelve dagelyks gedaan wierden, waren de re- Grote
rykdom-
men de-
ses Cloo-
sters. denen

(n) Tusschen het jaar van 1330 en 1337.

(o) Tusschen 1391 en 1430.

denen van dit bevel. Wy zullen de lyst der aanwinningen en aankoppingen sedert de stichting dezès Cloosters tot het jaar 1391. gaande, niet mede delen. Het zal genoeg zyn te melden, dat het getal der huizen, landeryen, en erfrenten, des stichters zeer ryke nalatenschap daar van uitgezondert, by na op 50 beliep. Behalven de aanwinningen en aankoppingen in deze lyst verhaald, bezat dit Clooster noch veel andre goederen, gelegen in deze Stad en desselvs Vryheid, in de Dorpen Middelwyk, Salland, en Herkelo; als mede noch omtrent 40 morgen lands in Zalner-slag; zonder dat men aantreft hoe deze 40 morgen Lands in deezer Geestelyken handen gekomen zyn, ten ware de stichter die Landeryen beseten mogte hebben.

XII. Men ziet dus dat wy niet te veel zouden zeggen, als wy voorgeven dat dit Clooster het rykste en best bemiddelde van dit Landschap geworden zoude zyn, als deeze Geestelyken de vryheid hadden genoten, om tot het jaar van 1580 ook onroerende goederen, renten, en tienden te kunnen erven, en aankopen. Maar alzo het zelve aan de Geestelyke personen door de Bisschoppen van Utrecht, en mede door Stads Heren Regenten verboden wierd, hebben naar dien tyd alle verdere aanwinningen een einde genomen. Immers het blykt, dat deze Wet zeer stiptelyk in acht genomen wierd; als onder andren af te nemen is uit een geval van het jaar 1517, toen deze Geestelyken een huis in de Saffingsstrate kopen wilden, het geen wegens de nabyheid aan het Clooster hun zeer voordelig was. Want de Magistraat stond aan hun

Verbod
tegenshet
aanko-
pen van
vassighe-
den door
de Cloo-
sters.

hun wel toe deze vryheid, egter onder beding, dat zy hun huis, in de H. Geest stege, gelegen, en van een diergelyke waardye daar tegen zouden moeten verkopen, of erfelyk verpagten; ten einde de genoemde Wet in het minste niet wierde gekrenkt (p).

Alle de Cloosters dezer Stad waren ten tyde van oorlog, aan de ordres der Magistraat onderworpen, zo wel in het waken, als andre diensten, die des tyds omstandigheden vereischten. Het Convent van Belhem was hier alleen van uitgenomen; schoon desselfs inwoonders sich van dit voorrecht, in het ongelukkig jaar van 1524 niet hebben willen bedienen; als alles blykelyk uit deze Resolutie by de twe Burgermeesters in der tyd genomen.

„ 1524. Up donderdag nae de Paesschen
 „ dagen. So de Stadt van Zwolle te thans in
 „ groeten last ys, ende voele onkosten ende
 „ ongewoentlyken tymmeringe, waeken en
 „ braecken moeten, synnen wy geoorfaakt wor-
 „ den de Kloesteren alhyr mede te beswaeren
 „ onse last te helpen draegen. En dan dat
 „ Convent van Bilheym van oeldes onder onse
 „ geboth niet toestaan plecht van waeken of
 „ andre dienst te doen, ende sy dan ook des
 „ verleden wynter groete onlede van tymme-
 „ ren in oer hoff en groete schade geleden
 „ hebben, so van brandtschattinge, als an-
 „ ders, hebben nograns sich guetwillic bewe-
 „ sen, en tot vulste der wacke 16 Hoernkens
 „ gulden gelient. Actum by Pasma van Hol-

M 3

„ te

(p) Volgens een brief van het gemelde jaar op S. Jans dag geschreven; te vinden in het Stads Register Cop. div. Missiv.

„ te en Aelert Bouwer Burgermeesters in der
 „ tyt dair toe geschickt “.

XIII. Voor het overige heeft in dit Clooster sedert
 Goede d'eerste slichtinge tot in het jaar 1580. als de-
 tucht in ze Geestelyken het zelve hebben verlaten, al-
 dit Cloo- roos een strenge tugt geheerscht gehad, het
 ster. geen met recht aan de bequame en yverige
 mannen die het zelve bestierden, toe te schry-
 ven is.

Naamlyst Wy besluiten dit Hoofdstuk met een naam-
 der Prio- lyst der Prioeren, welkers namen my by Coc-
 ren. cius, in oude brieven en in een lyst der overle-
 denen van dit Clooster, voorgekomen zyn.

1309. Dideryk Schiet.

1320. Henrikus de Stockem.

1328. Gerardus Engerink.

1330. Joannes de Rore.

1333. Henricus van Aarde.

1367. Joannes Smedeken (q).

1370. Henderik de Kreyenschate.

1380. Dideryk Wytenhorst.

1388. Werner de Ommen.

1391. Johan de Wael (r), die genoemd word
 in d'aantekeningen een geleerd, wel-
 sprekend, en vernuftig man. En die ook
 met veel roem het Concilie van Constans
 by gewoond heeft.

1443. Joannes Daniëls van Assendorp verko-
 ren, gestorven 1446.

1446. Goswinus Rokel van Arnhem afgestapt
 1448.

1448. Henricus Vaak van de Betuwe, deed om
 zy-

(q) By Coccius de 3de Prior genoemd.

(r) By den zelve Schryver voor de 9de gehou-
 den.

- zyne ziekte afstand na verloop van twee jaren. Hy is geweest Procurator sub Prior en Prior van dit huis, den eersten Bestierder te Aken, en eertyds Prior in Gaasdonk, zeer voordelig zo in het geestelyk als in het tydelyke, gestorven 1451.
1450. Joannis Ryssen van Deventer, gestorven 1453.
1453. Joannis Kempis van Ceulen Priester te Nuys, hy wierd Prior te Nuys 1454.
1454. Jacobus Ceulen van Zwolle, gestorven 1458.
1458. Gysbertus Leydis, is in het zelve jaar van zyne verkiefsinge, met by na alle Priesters en Leken aan de Pest gestorven 1458.
1458. Joannes Wilde van Zwolle, Procurator in Vrenswegen, hy heeft seven jaren Prior geweest en stapte toen af, wordende Carthuyser by Trier, en aldaar gestorven.
1465. Jacobus Goch verkoren in 1465, gestorven 1482.
1482. Theodoricus Wanjeck van Deventer, deze stapte af, en wierd Bestierder in Diepenveen, daar na Prior op Berg Clooster.
- Gerardus Roessink van Deventer, gestorven 1504.
1504. Seyno van Ittersum van Zwolle, gestorven 1537.
1520. Joannis Sylvius van Oldenseel, gestorven 1539.
1539. Otto Joannis van Ruinen, gestorven 1554.
1554. Joannis Goorius van Zwolle, gestorven 1558.
1558. Johannis van Zutphen, gestorven 1585.

I N H O U D.

I. *Het arme Fraterhuis, aan alle Schryvers onbekend geweest. Word door eenige Zwolenaars opgericht. II. Doch een eenzamer leven verkiezende, verkopen zy het huis aan G. de Groot. Deze verkoopt het aan twee anderen, die de Stichters daar laten wonen. III. De Stichters verkopen hun huis gerechtelyk. Uit vreeze voor hun erfgenamen. IV. Frederik van Baden schenkt voorrechten aan dit huis. De Magistraat eischt van den opziener rekening van de inkomsten der arme Studenten. V. De Fraterberen onderwerpen sich hier aan. Staat van dit huis in het jaar 1579.*

I. **H**et tweede geslacht van Manspersonen binnen de Stad is geweest het arme *Clercbuis*, beter onder den naam van het arme *Fraterhuis* bekend, en waar van noch *Lindeborn* (a), noch de *Schryver der Oudbeden van het Bisdom van Deventer*, noch eenig ander *ongedrukt Schryver*, eenige meldinge maakt. In welk jaar dit huis, gelegen in de *Prauwe*, of *Probst strate*, en gedeeltelyk in de *Fransche* kost-

(a) Ik verwondere my, dat de naukeurige *Lindeborn*, die de schriften van het arme en ryke *Fraterhuis* in handen gehad heeft, hier van maar een geslacht gemaakt, en verscheiden zaken onder een vermengd heeft.

kostschool van jonge Jufferen, gedeeltelyk in andere woningen verandert, en noch heden het Fraterhuis genoemd, zyn aanvang nam, is de kennis van het nageslacht ontsnapt.

Men weet alleen met zekerheid, dat de Godvruchtige Yveraer Gerard de Groot, in het Latyn genaamd *Gerardus Magnus*, door zyn hartroerend prediken, vele inwoonders dezer Stad bewogen had, om omtrent het jaar 1380. in eenzaamheid te leven, en in gemeenschap van goederen, vergaderings wyze by elkanderen te wonen. Johan Estekens zoon, Wittecoep zoon van den Burgermeester Thomas Coep en Wychman Roerink hadden reets voor het jaar 1384, en dus voor de stichtinge der Cloosteren, Windesem, en Agnetenberg, een huis in de Begynen, of Prauwenstrate, gekocht, alwaar zy een Godvruchtig, en afzonderd leven leidden (b), nevens Jan van Ommen, Reiner Leuw van Rhenen, en eene zekere bedaarde weduwe Regelandis, moeder van Jan van Ommen (c).

Dan de eigenaars, noch een eenzamer leven verkiezen willende, besloten, zich buiten de Stad te begeven, en aldaar een Clooster te stichten: het welke zy later ook deden, zelyk ik in de Beschryving van Berg Clooster verhalen zal. Doch voor af verkochten zy deze

M 5

hare

Word
door eni-
ge Zwol-
lenaars
opge-
richt.

II.

Docheen
eenza-
merleven
verkie-
zende,
verkoppen

(b) *Thomas a Kempis in Chronico Montagnitano cap. 1.* en het Registerboek van het Fraterhuis.

(c) Men merke hier, en in het vervolg op, dat men in 1300 en 1400 niet gewoon was de Vader even als de soon, de man, als de Vrouw te noemen. Dus word vrouw van Ommen altoos Regelandis, Thomas Coep syn soon altoos Wittecoep genoemd.

zy het
huis aan
G. de
Groot.

hare behuizinge aan hun Meester Gerrit de Groot, in het byzyn van de Heren Lambert van Anen, Stads vermaarde Schoolvoogd Jan Cele, Willem van Utrecht, en Jan Brinkerink. De koopbrief hier over opgericht is gedagtekend, des dingsdag na de verbrenginge van S. Marten van het jaar 1384.

Deze
verkoopt
het aan
twe an-
deren, die
de stich-
ters daar
laten wo-
nen.

Gerard de Groot verkogt, op S. Margaretas dag van het zelve jaar, deze woninge aan zynen waardigen Leerling Florens Radewyns zoon, en Jan van de Gronde, beide Priesters. De verkoper en kopers stonden, 5 dagen later, of op S. Jacobs dag, aan Esseken Wittekoop, en Roerink, het gebruik van dit huis toe; ten einde daar „inne te wonen, „om Gode also vele te bet te dienen tot on- „scr wederseggen: Ende ook om andere lu- „den daer inne te ontfangen, als gaste, of „stadelyx by hen te blyven, corter of langer „als ons of hen daer dan guet af duncket“.

III.
De stich-
ters ver-
kopen
hun ei-
gendom
gerichte-
lyk.

Het schynd hier uit, als of de drie eerste stichters toen ter tyd wanhoopten hun voorne- men, om buiten te Stad een vergaderinge van het gemene leven, of een Clooster te stichten, ter uitvoer te brengen; en zich daar om in tyds van een zekere woninge voorzien wilden. Dan hun meester Gerard de Groot, op S. Bernards dag, van het jaar 1384. overleden zynde, verkogten zy eindelyk gerichtelyk hun eigen- dom van deze behuizinge, aan Johanne Rege- landis (d); gelyk de woorden des verkoops brief luiden, die voor de Schepenen Berend van

(d) Hier heet Jan van Ommen weder na zyn moe- der. Hy word ook de soon van Afetrinus genoemd *apud Thom. a Kempis in Chronico Cap. 3.*

van Yrte, en Gofen Goyink, op S. Gregoor's dag, van het jaar 1385, afgegeven is.

Alle deze gewaande verkopingen en ruilingen van deze behuifing hadden voornamentlyk ten doelwit, dat d'erfgenamen van d'eerste stichters Effekens, Wittecoep, en Roerink daar op geen recht konden gronden. Want de verkopinge aan Gerard de Groot was maar quansuis, zegt een Chronykschryver.

In d'eerste tyden der stichtinge waren de zaken van dit huis noch al redelyk gesteld; doch later zyn ze van tyd tot tyd in verval geraakt. Men vind 'er des wegen ook by na nergens eenige meldinge van gemaakt, dan alleen ten tyde van den Utrechtschen Kerkvoogd Frederik van Baden. Die Vorst bevestigde op verfoek van den Bestierder, en de Broeders de stichtinge en alle derzelve rechten, en gerechtigheden. Hy stelde de arme Scholieren, die aldaar in een tamelyk getal met de kost voorzien wierden, geheellyk onder de gehoorzaamheid en bestieringe dezer Geestelyken. Met verbod, dat niemant buiten de hoofden dezes huis sich daar mede zoude bemoejen. Maar dat zy alleenlyk het recht zouden houden om d'inkomsten na welgevallen en best goeddunken, edoch tot voordeel der arme Scholieren, te bestieren (e).

Doch niet tegenstaande deze vergunninge van De Ma- den Bisschop bemoeide Stads Magistraat zich geduurig met de bestieringe van dit huis. In zo verre, dat omtrent het jaar 1570, wanneer al- keninge

Uit vrese voor hun erfgenamen.

IV.

Frederik van Baden, schenkt voorrechten aan dit huis.

(e) Ex Litter, Freder. de Baden de ann. 1513. die 21 Januarius.

van de
inkom-
sten der
arme stu-
denten.

alles in een groot verval binnen dit huis geraakt was, de toenmalige Bestierder Frederik van Wachtendonk aannemen en beloven moest; dat hy de Studenten, die hun geld verteerden, ofte die om Gods wille aldaar versochten te wonen, weder gelyk in vorige tyden aannemen zoude. Dat 'er ook een bode na Loven dadelyk zoude afgevaardigt worden, om aldaar naar eenen goeden Leermeester om te zien, die voortaan, nevens den Procurator, of huishouder de bestieringezes huis zoude hebben. Eindelyk dat hy binnen vyf weken verpligt zoude zyn om reukenschap te doen van de inkomsten dezeshuizes; het zy dan voor den Raad, of voor het Capittel, ingeval hy vermeinen mogte, te kunnen aantonen, dat het Fraterhuis in die betrekkinge niet onder het opzicht des Raads, maar maar wel van het Capittel stond. Gelyk men omstandiger uit dit nevensgaande uittreksel van een der Stads boeken kan afnemen.

Hest Heer Fridericus Wachtendonk Pater des Convents van 't Fraterhuys angenoemen, en beloest, syn beste te doen, datter arme Fraterhuys wederumme in sodanen staet en gelegentheid, als dat hier te bevorens by tyden van zalige Thomas van Dinxlaken en andere Procuratores geweest, gestalt sal worden, indien daer clerken koemen, die oer gelt begeren te verteren, of umme Goedes wyllen te woenen als van oldes gewoenlyke, en daer up bewilliget, dat margen of aever margen voert een boede op Loeven afgefeerdigt sal worden te werven eenen guede praecptorem, um in 't arme Fraterhuys neffens de procurator te regieren. Item dat syn Weerde vyff weken na Paeschen Scepen en Raidt goedt bescheit, en antwoord geven wil, of die Procurator

tor van 't arme Fraterhuys van der arme guederen ontfank en uithgaeve, voer oer eerfamenheid, of voor 't Capittel rekenfchap doen fal; welke rekeninge Scepen, en Raidt fustinieren voer oer eerfamenheid behoerde te gefchieden: ten weer faeke die Pater ander befcheidt daer af van bybrenge kunde. Dat ook alle die clerken, foe fief in koft begeren te befteden, in 't ryke of arme Frater huys, voer behoerlyke koft gelt angenomen fullen worden. Actum in praefentie van verfcheiden Burgemeifters.

Het leed niet lang hier na, of het Opperhoofd V.
 Frederik Wachtendonk, en Joan Gefink Procurator des huis, Jan Barneveld, en Sander Schimmelpennink Ledematen van dit huis, alle gefterkt, en bygeftaan door Hermen Graedt hunner aller gekorenen momber, moeften met fes gemagtigde Heren uit den Raad overeenkomen; dat, ingeval 'er Capitalen afgeloft wierden die de arme ftudenten toebehoorden, het gehele Fraterhuis zoude moeten borge blyven, dat die fommen weder belegd wierden, en dat de renthen, opkomften, en Landeryen, nooit zouden worden verminderd: Midsgaders dat aan de arme jongelingen dat gene, het welke hen volgens recht toekwam, altoos gegeven, en nitgedeeld zoude worden; gelyk by het nevensgaande uittrekfel breedvoeriger vermeld is.

Syn fes Gedeputeerden van Scepen, en Raidt, in praefentie van Heere Frederik Wachtendonk Pater in 't Fraterhuis, Joannis Gefink Procurator des arme Fraterhues, Joannes Barneveldt Pater in 't kinderhues, Sander Schimmelpenninck Pater in Sant Geertrudenhues, als mede ftimaten, en Conventualen des Fraterhues vurfcreven, mit Her-

De Fraterheren onderwerpen zich hier aan.

Hermanno Graidt tot duffer saeken oeren aller gekoren, und mit rechte toegelaten mombaer, verspraeken, en eendyllicken verdragen, dat van nu voirtaen gehouden en agterfolgt sal worden by de Conventualen des Fraterhues vurscreven, dat soe wert sække, dat toe eenigertyden eenige renthen de arme clerken toebehorende afgeloffet, en afgecocht wierden, dat dieselve penningen wederom sullen angelegt worden, met advys van de Caemeners in der tyt alhier: ende of het gebeurde dat eenige Conventualen de hoefisomme van eenige der vurscreven renthe untfingen, alsoe mit consent der Caemeners vurscreven niet weder en belechten, daer voer sal dat voerscreven Convent altoes instaan. Welke renthen, landen en upkomsten der arme clerken vurscreven toebehorende, by een inventaris van Gedeputierden aevergelevert sinne, up dach vurscreven; en hebben vurscreven Pater, en Conventuale geloest, en loeven vermits dessen, dat vurscreven upkomsten den armen toebehorende, nu voirtaen mit vlyte en ernst den armen wal ontrichtet, en geadministreert sullen worden; also dat Scepen en Raidt desfals een wolbehaegen sullen draegen, als folks van oldes gewoentlyk is geweest. Actum in 't Fraterhues vurschreven.

Staat van dit huis in den ja-
re 1579.

Uit de staat der opkomsten op den zelve dag, wanneer deze overeenkomst getroffen wierd, overgegeven, bleek dat de arme studenten 207 goudguldens en 34 mudden rogge in te komen hadden. In het jaar 1579. waren de inkomsten noch vermeerderd. Drie studenten gingen 'er in kost voor 32 of 33 goudguldens. Vyf en veertig armen hadden 'er hun slaapplaatsen en scherbier en aten in de keuken. Behalven deze, waren 'er nog ses Leerlingen, die in de week drie maaltyden toekwamen. Ik
sluy-

fluyte dit Hoofdstuk met de laatste rekeninge,
die de huis bestierder aan den Raad gedaan
heeft, zynde van de volgende bewoordinge.

Die Procurator des armen Fraterhuises ge-
fagt, in presentie der Heeren Gedeput-
tuerden van den Rade, belangende die Re-
geringe desselven Huises, soe navolget.

Jacob Timmerman heeft voer hem jairlyx ge-
geven 5 gglns, unde gift nu niet meer als 1 ggln,
dewyle dat huys offte getummer by thyde des
Graven van den Berge afgebroeken word.

It: Kuners wed: nihil, want is durch vursf. af-
breecken mede begrepen in d'eene ggl.

It: Juncker Johan van Rechteren plach te geven
10 mudde Roggen, geloffet a^o 73 met 200 gglns:
en dieselve weder belegt an die van Belheem voer
9 ggln Jaerlix.

It: noch in de Slenderbroek 24 mudde Rogge,
en worden nu betaald het mudde met 35 ft.

It: in den Blankenham 1 vat Botter, word nu
betaalt mit 9 gglns.

It: sinnen drie Jungen in cost, yder geven 32
of 33 gglns.

It: die staat des Huises 248 gglns.

Item 45 pauperes geweest, die die slapinge heb-
ben mit scherbier, ende in *Culina* (f) onderhol-
den hebben.

It: sinnen noch 6 porcionisten, die ter weeke
drie maaltyden hebben.

Act. 1 Octobr. Ao. 79.

IX. HOOFD.

(s) In de keuken.

I N H O U D.

I. *Het ryke Fraterhuis, gelegen naast 't oude Convent. Word gestigt door G. van Kalker, en twe andere Clerquen. II. De ryke Broeders W. en W. van Windesem worden Leden van deze Vergaderinge. Benevens Diderik van Herxen een magtig Edelman. III. R. Snavel geeft aan dit huis de bedieninge van de Vicarie door hem gesticht. En de Begynen een stuk grond onder zekere voorwaarden. IV. W. van Windesem bekostigt het gehele gebouw. Paus Innocens vergund hun een draag Altaar. V. En Stads Pastor de magt om biecht te boren, enz. F. van Blankenbeim bekrachtigd het alles. VI. Gelyk mede Rudolf van Diepholt. VII. De vier opzichters in 1455. maken al hun goederen gemeen. Zy bouwen in 1498. een Kerk. VIII. En een fraai Collegie voor Studenten. Naamlyst der Opperhoofden van deze Vergaderinge.*

I. **H**et derde Mans Geslacht, zynde voor de-
 Het ryke Fraterhuis, ge-
 gen naast 't oude Convent.
 Wordge-
 sicht

zen bekend geweest, onder den naam van
 het ryke Fraterhuis, was gelegen allernaast het
 oude Convent in de Prauwensstraat; ter plaatse
 daar nu Stads Nederduitsehe schole, en andere
 woningen gebouwd zyn.

Het erkend voor zyne sichteners de Clerquen
 Gerard van Kalker, Hendrik Zeeflick, en Gys-
 bert

bert van Vlymen. Deze godvruchtige personen, in het jaar 1394 (a), te rade zynde geworden, in navolginge van de Stichters van het arme Fraterhuis, een afgezonderd slichtelyk leven te leiden, bragten het zo verre, by den doemaligen Pastor van S. Michaëls Kerke, Reinolt van Drynen, dat hy aan hen den grond, waar op zy naderhand dit huis gebouwd hebben, voor vyf £ des jaars, in erfpacht overdeed; onder beding, dat het gebouw, dat zy daar op stonden ter neer te slaan, nooit op hun erfgenamen vervallen zoude. Maar dat zy, en na haaren dood, die gene, welke zy in haare vergaderinge tot Ledematen aannamen, altyd de eigenaars daar van zouden blyven. Doch, dat, ingeval zy, of haar opvolgers dit huis mogten verlaten, de Pastor zich de magt behield, om gezamentlyk met den Raad der Stad, dit gesticht te schenken aan het huis, „daer Heer Henrick van der Golde, op „dato des briefs, in woonachtig was: daar „dese voorser. were met den Ooft eynde op „schietet, ende den weduwen, die toe samen woonachtig syn in der Nye Diefestratre „te“, gelyk de woorden des erfpachts luiden. Indien het verder mogte gebeuren, dat noch het huis van de Heer Hendrik van der Golde ofte het arme Fraterhuis, noch het weduwen huis in de nieuwe Diefestratre, zynde het Clooster

V. DEEL.

N

ster

(a) *Lindeborn Histor. Episcop. Daventr. pag. 305.* nagevolgd door den Schryver van *d'oudheden van het Bisdom van Deventer Tweede Deel bladsf. 92.* maken deze stichtinge agt jaren ouder. Doch te onrecht, en zy begaan vele andere mislagen, die door de stukken wederlegt worden, gelyk blyken zal.

ster van S. Cecilia of het Kinderhuis, meer mogte bewoond worden, en in wesen zyn, dat als dan de Magistraat en de Pastor dit huis zouden schenken, „ ter eeren Goeds daar dat „ best bestaet waer “; gelyk breder in den erfpachts brief, in het byzyn van Gerrit Bronkhorst Canoniq der Kerke van 't oude Munster, en Henrik van Wyck Vicaris der kerke van S. Peter t'Utrecht, op S. Maurits dag van den jare 1394 afgegeven, blykt. Deze voorwaarden van den gemelden erfpagt, wierden kort daar na, daags voor de H. Cruis Verheffinge, door het Capittel goedgekeurd, en door den Notaris Wernerus, in het by zyn van de Heren Gerard Momme, Harmen Sanders, Priesters, en Jacob Vrese, op een gerichtelyke wyze bekrachtigt.

II. Een der grootste weldoenders en bevoor-
 raars, van den voorspoed van deze Vergade-
 ringe, was de magtige, en ryke Heer (b)
 Winold van Windesem. Deze Edelman, uit
 een der voornaamste geslachten dezer Land-
 schap gesproten, was aan het Hof van den Ut-
 rechtchen Bisschop Florens van Wevelinkhove,
 opgebracht, en geduurende het leven van dezen
 Kerkvoogd aldaar zeer gezien. Doch na Flo-
 rens dood ondervond hy de onstandvastigheid
 van 's werlds geluk, en hy moest van die ge-
 ne, welke hem voor bewezene diensten dank-
 baarheid verschuldigd waren, verscheiden we-
 derwaardigheden lyden. Waar door hy der
 wereld zo moede wierd, dat hy met zynen
 broeder Wyte, nevens al zyn hebben, en hou-
 den,

(b) So word hy in de oude aantekeningen dexes
 huis geneemd. Lindeborn pag. 305.

den, daags voor S. Laurens in het jaar 1396
(c) zich aan de nieuwe Vergaderinge heeft
overgegeven; gelyk breder uit den brief die
daar over opgericht is, in bywezen van Jan Ce-
le, en Albertus van Wynbergen kan afgenomen
worden, luidende in deser voegen.

Wy Henricus Zeffick, Gerardus van Kalker,
ende Ghysbertus van Rhemen, Clerken,
doen kont alle luden: dat wy met rade, ende
goetdunckens Heeres Reinolts van Drynen, in
der tydt Cureyt der Kercken van Swolle, ende
met onsen vryen wille, aengenomen hebben Mey-
nolde van Windesem, ende Wyten synen Broe-
der, gelyck onser een, also lange als sy leven te
woon, en op de Weere, die wy van Heeren Rey-
nolt Cureyt voorfr: erflick gepacht hebben, die
gelegen is binnen der Stadt van Swolle, bylanck
der Begynen Hof aen de Noort sydt, ende wy
Meynolt ende Wyte voorfr: bekennen, dat al dat
Timmer, dat wy toe deser tydt toe op de voorfr:
Weere hebben gehadt, timmeren, ende beco-
ften, ter behoef Henricus Gerardus, ende Ghys-
bertus voorfr., ende die sy kiesden, ende oere
nacomelingen, na inholt des pagtbriefs; ende oock
al dat timmer, dat wy na deser tydt daar op tim-
meren sullen, blyven sal tot behoef der drie
Clercken voorfr:, en die sy kiesden, en oere na-
comelingen. Also dat wy voor ons, ende voor
onse Erfgenamen, dat overgeven, nimmermeer
eenich recht daer an te behouden of ansprake. En-
de want wy Henricus Geardus, ende Ghysbertus
voorfr: selven geenen segel en hebben, so hebben
wy gebeden Heeren Reynolt Cureyt voorfr:, de-
se over ons te besegelen, ende wy lyen onder
syn segel al der vorwarden voorfr:. Ende want
N 2 ick

(c) Niet gelyk *Lindeborn* schryft, door anderen
nagevolgd, in het jaar 1393, toen dat huis noch
niet eens gesticht was.

ick Reynolt Cureyt der Kercken van Swolle kenne, dat dese voorfr: aenneminge Meynolde, ende Wyten voorfr:, ende oer overgevinge des timmers voorfr:, voor my, ende met mynen wille geschiedt sy, so heb ick om bede deser drier Clercken, voor hen, ende voor my, ende voor Cureyte der Kercken van Swolle, die tot eeniger tyd nae my komen sullen, dese brief besegelt; ende omme meere vestenisse wille der waerheyt, alle deese voorfr: dingen, hebben wy Meynolt, ende Wyte, voorfr: onse segelen mede aen dese brief gehangen. Hier waeren over ende aen doe dit geschiede Meyster Johan Cele, schoel meyster toe Swolle, ende Albertus van Wynbergen. Gegeven in den jaer ons Heeren Duyfend drie hondert ses ende negentich op S. Laurentius avondt.

Diderik
van Her-
xen een
magtig
Edelman
ook.

Diderik van Herxen, een nabestaande van Winald en Wyte van Windesem, wierd mede, omtrent ter zelfder tyd, in het nieuwe geslacht aangenomen. Deze Heer werd voor schatryk gehouden. Voor dat hy de wereld verliet, onzeker en belemmert zynde, welk soort van religieus leven hy zoude aanvaarden, wierd hy door Jan Vos van Heusden Prior van Windesem overreed, om zich onder de Vergaderinge van deze Broederen te begeven; ten einde dat hy de onvermogenheid der stichters, door zyne grote middelen, ondersteunen mogte. Invoegen dat men met recht dien Heer, voor een der grootste bevorderaars van den welstand van dit huis, nevens de Broeders van Windesem, houden mag.

III. De stichtelyke levens wyze van deze Broeders maakte hen hier zeer bemind: en deed A. Snavel de Ingesetenen vele weldaden aan hen betonen.

nen. Albert Snavel en Berte zyne Ehevrouw, dit huis
 in het jaar 1403, des vrydags voor S. Marten, de bedie-
 een Vicarie, ter eeren van den Apostel Jacob ninge van
 en de vier Kerkenleeraars gesticht hebbende, ge de Vica-
 lasteden wel uitdrukkelyk, dat de Vicaris van rie door
 dit Altaar, een medelid van deze Vergaderinge hem ge-
 zoude moeten zyn. „ Voorts willen wy voor sticht.
 „ ons ende voor onse erfgenamen (seggen de
 „ slichters in de fundatie brief) dat men eenen
 „ Priester ofte Clerq, uit 'er Clerke-huis, ge
 „ legen in der Stad van Swolle, bylanx den
 „ olden Begynen Hof, aen de Noort syde,
 „ praesenteren sal, tot eeuwigen dagen, in
 „ sulcken vorwarden als voerstr. is: Also veer
 „ als in den voerstr. huese eenich onberucht
 „ reckelyk Priester of Clerck is, die praesen-
 „ teert wil wesen, als men 't aen hem ver-
 „ socht ende begeert heeft“. Gerard van
 Kalker, het eerste opperhoofd dezer Vergade-
 ringe, wierd dien ten gevolge ook, in het vol-
 gende jaar, met deze nieuw opgerichte vicarie
 voorzien.

De Begynen van 't Olde Convent hadden de En de Be-
 goedheid, om haare nabuuren de Fraterheren, gynen
 een stuk grond te schenken, op dat zy hun een stuk
 Convent des te ruimer konden bouwen. Doch gronds
 op dat de bedingen, die daar hygevoegt wa- onder
 ren, niet in vergetenheid mogten geraken, lieten zekere
 de twe bewaarders of de beschermers der Begy- voor-
 nen, die altoos uit den Raad gekoren wierden, waarden.
 in het jaar 1403, in Stads Registers tekenen de
 volgende voorwaarden. Eerstelyk, dat, wan-
 neer de Begynen mogten bouwen willen, aan
 de muur na de Noordzyde, zy alleen recht zou-
 den hebben op die muure. Ten anderen, moe-
 sten

sten die van het Fraterhuis een geute op haar eigen kosten leggen, zonder dat de drup, ofte eenig water op den grond der Begynen vallen mogte. Ten derden, mogten die van het Fraterhuis geen opene luchtvensters of glazen maken, na de zyde des Begynen hofs. En zo hier eenig verschil over mogte oprysen, en zy het zelve onder zich in der min niet mogten kunnen veressenen, dan zoude de uitspraak staan aan de twe Schepenen, die bewaarders of beschermers der Begynen mogten zyn; of aan de Schepenen in der tyd.

IV. Hoe aanmerkelyk de kosten der opbouwinge

W. van Windefsem bekostigt het gehele gebouw. van dit Convent ook geweest mogen zyn, het is zeker, dat ze altemaal betaald, en goed gemaakt zyn, uit de middelen en goederen van Winold en Wyte van Windefsem. Want dus leest men, in eenen brief van het jaar 1418, des woensdags na S. Jan, voor Derk van Koppel, Droffaert van Salland afgegeven (d) . . .
 „ den huse dat Meynold van Windefsem, tot
 „ behoef geestelycker Priester, ende Clercken
 „ gesticht heeft “.

Paus Innocens vergund hun een draag Altaar.

Omtrent deze tyden verkregen de Leden van deze Vergaderinge ook verscheiden voorrechten. Paus Innocentius vergunde hun in het tweede jaar zyns Pausdoms, dat zy in dit hun huis, en alle anderen die hun toekwamen, een draag altaar mogten hebben; ten einde zy daar op de Misse, en andere diensten konden en mogten verrichten.

De

(d) Volgens deze brief kochten zy, tien morgen Lands in Mastebroek, van Pieter Katreep en Liche zyn Ehevrouw. Hier uit blykt dus, dat voor de Drossen des tyds ook overdragten gedaan wierden.

De doemalige Stads Pastor Hendrik van V. Compostelle, Licentiaat in de Rechten, stond En Stads Pastor de hun de magt toe, om biechte te kunnen ho- magt om ren van de Clerken, huisgenoten, en scholie- Biecht te ren; mids dat ze eens in het jaar, by den Pa- horen stor belydenisse van hunne zonden deden. Ook enz. gaf hy hun oorlof, om op die Son- en Feest- dagen, als 'er in de Parochie Kerk niet gepre- dikt wierd, geestelyke onderwyzingen in het openbaar, mids niet by wyze van Predicatie, te geven. Eindelyk vergunde hy hun om aan die van haare Vergaderinge, die onpasselyk wa- ren, de H. Communie te mogen toereiken. Van deze vergunninge gaf hy op den 20 De- cember van het jaar 1418. een acte.

En op dat die te krachtiger en bestendiger F. van mogte zyn, versochten zy van den Utrechtschen Blanken- Kerkvoogd, Frederik van Blankenheim, dat heim be- hy daar aan zyne goedkeuringe wilde hangen: krachtigt die dan ook alle het voorverhaalde, by een' het alles. openen brief, op den 7 Januarius van het jaar 1419 gedagtekend, bevestigde.

Bisschop Rudolf van Diepholt volgde zyn VI. voorzaats voetstappen, en bekrachtigde, op Gelyk den 20 Maart des jaars 1455, niet alleen de ge- medeRu- melde voorrechten, maar voegde 'er by, dat dolf van Diepholt. zy de Biechte van alle Ingezetenen der Stad ho- ren, en zonder eenige uitzonderinge, aan hun- ne vergaderinge, en huisgenoten, de H. Com- munie uitdeelen mogten.

Eindelyk heeft Bisschop David van Burgun- En David dien, op nieuws, hier aan zyn zegel gehangen, van Bur- omtrent S. Stephens dag van het jaar 1457. gundien, Nemende te gelyk hunne personen, en goede- ren, die zy reets bezaten, en verder mogten aan-

aanwinnen, onder zyne byzondere bescherminge.

VII. Inmiddels wel verre van dat den yver onder hen verflauwde, gelyk veeltyds gebeurd, waren 'er onder de Broeders, die sich noch een nauwer tucht opleyden. Hendrik van Herxen, Gerard Vollenhoe, Albert Kalker, en Hendrik Swarte, in den jare 1455., opzichters of Proviforen van deze vergaderinge, kwamen op den 28 Februarius van het gemelde jaar, over een, dat zy deze vergaderinge nooit verlaten zouden, en dat alle hunne goederen, die zy reets hadden, ofte verders mogten aanwinnen, onder hen dusdanig gemeen zouden worden, dat geen van hen voor zich het geringste in eigendom mogt bezitten.

Zy bouwen in 1498 een Kerke. Van tyd tot tyd namen de zaken van deze Vergaderinge ook in voorspoed toe; in zo verre, dat zy cindelyk op hun kosten een kerke hebben opgericht; welke, op den 3 Julius van het jaar 1498, door Hendrik Schadehoet, Bisschop van Ericale en Wybiffchop van Munster, ingewyd wierd (e): denkelyk ter eeren van den H. Gregoor, onder wiens bescherminge, deze Vergaderinge gesteld was.

VIII. Het Collegie voor de Leerlingen en Studenten, omtrent ter selfder tyd aangelegd, was mede een uitmuntend groot gebouw. Men hore maar eens, wat de Medicynmeester en Meester in de drie taalen, Gerard Liftrius daar van, als ooggetuige, verhaald (f). „ Het is met „ geen

(e) Van Heussen Oudheden van het Bisdom van Denter, tweede Deel blads. 94.

(f) Lindeborn Histor. Episcop. Daventr. pag. 382. allegat. G. Liftrii orationem ad scholasticos Swollanos.

„ geen stillfwygen voorby te gaan, dat de Broe-
 „ ders een allerprachtigste woning oprichten,
 „ en dat het gebouw eerlang voltooyd zal zyn.
 „ Maar o Hemel met hoe veel arbeid en ko-
 „ sten? Het is so wyd dat het 200 Studenten
 „ bevatten kan; so dat ik niet wete of het tot
 „ meerder luister van ons Gemenebest, dan
 „ tot gemak van de studenten en armen, tot
 „ welkers dienst het opgerigt is, verstreken
 „ zal “.

Ik eindige de Beschryvinge van deze Verga- Naamlyst
 deringe, met de Naamlyst der Opperhoofden, der Op-
 die ik hebbe kunnen ontdekken. perhoof-
 den van

1. Gerard van Kalker, uit het Fraterhuis van Deventer gekomen, heeft het bewind gevoerd, gaderin-
 tot het jaar 1409: wanneer hy door een uitdro- ge.
 gende ziekte, langzamerhand uitgeteerd, het
 leven verliet. Hy word in de lyst der weldoen-
 ders van Hulsbergen, een Fraterhuis, wel eer
 gelegen op de Veluwe, achter Hattem, ge-
 prezen, „ als een gedenkwaardig, seer liefda-
 „ dig, rypsinnig, voorfichtig, en bescheiden
 „ man “.

2. Diderik van Herxen, word in die zelfde
 lyst opgegeven „ als een man, die van syne
 „ jongheit af, van Engelsche ommevang was
 „ geweest; wiens raad voor een fakkel, en
 „ wiens leven voor een spiegel verstrekte; die
 „ in syn gedrag een eerbiedige sedigheid had;
 „ en een vurig yveraer was voor de saligheid
 „ der menschen “. Hy bestierde de Broeders
 met liefde en zachtzinnigheid, met zo een ge-
 wenschten uitslag, dat dit huis ten zynen tyd,
 als eene vergaderinge van Heiligen aangezien
 wierd. Om dat hy, zonder ophouden zich op
 de

de Godgeleerdheid toeleyde, droeg hy den naam van den *sterken Godgeleerden* (g). Hy verwiszelde het tydelyke met het eeuwige, in het jaar 1456, of 1457 gelyk Thomas van Kempen wil (h); zynde het zeven en veertigste van zyne regeringe, en het zes en zeventigste van zyn leven. Terwyl, dat de Broeders te Zwolle des tyds noch geen kerk hadden, is hy tot Windesem begraven.

3. Aalbert van Kalker, in den jare 1482. overleden.

4. Hendrik van Herxen, die in het jaar 1487 uit dit leven gescheiden is.

5. Lodewyk van Basel, in het jaar 1500, uit het leven weggerukt.

6. Johan Kokman, zynde van een oud geslacht dezer Stad afkomstig. Van de anderen vinde ik geen naricht (i).

(g) *Van Heussen oudheden van het Bisdom van Deventer tweede Deel bladsf. 93.*

(h) *In Chronico Montagnetano ad annum 1457.*

(i) *Van Heussen bladsf. 94.*

X. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

I. *Alanus de Rupe stichter van het Broeren Clooster. Belofien die de Religiösen aan den Raad moeten doen.* II. *De Bisschop be- slist het verskil tusschen het Clooster en den Pastor. Men bouwde noch in 1475 aan het Clooster.* III. *Dood van Alanus de Rupe. Het Clooster beloofd zich niet onder de Saxi- sche Provincie te zullen geven.* IV. *Graaf Everwyn schenkt een glas in de Kerk, dat onbetaald bleef. Nieuwe uitlegginge van dit Clooster, 't welke noch in wezen is.* V. *E. Weyers, en zyne Vrouw, gaan in een Cloo- ster. Hy maakt by uiterste wille in 1626. onder anderen 9000 guldens aan de Broede- ren, zo 'er twee tot Zwolle weder kwamen wonen.*

Het vierde Mans Clooster binnen de Stad I. Alanus de Rupe stichter van het Broeren Clooster. is dat van de Predikheren, of Dominica- ners, hier ter stede beter bekend onder den naam van het Brueren of Broederen Clooster. Het zelve nam in het jaar 1465, en niet het volgende jaar (a), gelyk anderen schryven (b), zy-

(a) *Eodem anno (1465) inceptum est (ait Thomas Kempensis in Chronico Montagnetano) novum monaste- rium ordinis Predicatorum, ex observantibus in Zwollis.*
 (b) *Rosweidus schryvende over het jaar 1466. Want of Thomas van Kempen, als een naukeurig tydge- notig Schryver, voor die van latere tyden, geloofd moet worden, verdiend geen bedenkykheid.*

zynen aanvang door de zorg en hulpe van den Predikheer Alanus de Rupe. Deze yverigen Man, uit Engeland van geboorte, en Leeraar in de Godgeleerdheid, was een groot voorstander der eere van de Moeder Gods Maria, welke hy door Frankryk, Nederland en Saxen over al tragte uit te breiden (c).

Beloften
die de Re-
ligieusen
aan den
Raad
moesten
doen.

In het jaar 1468 was reets Engbert Messe- maker tot Prior, en Pieter van de Golde sub- prior over de Religieusen aangesteld. Men was toen ook met den opbouw van het Clooster reets bezig. En terwyl de Raad de nieuwe stichtinge wel hadde goedgekeurd, doch niet, dan onder zekere voorwaarden, zo vond zich het opperhoofd van het nieuwe Clooster ver- pligt, de Magistraat plechtelyk, op S. Barba- ra's dag, te verspreken, dat de Religieusen zich altoos stiptelyk naar hunne beloften, en Regelen gedragen zouden. Dan, ingeval zy hier van afweken, wierd aan den Raad de magt opgedragen, hen tot nakominge van hun pligt te vermanen. En indien deze aanzoekingen, tot de derdemaal herhaald, vruchteloos, en krachteloos waren, de Raad, als dan, met voorkennisse van het Opperhoofd van hun Ver- gaderinge, andere Religieusen in het Clooster zoude mogen zetten; en de onwilligen daar uit verdryven. Zo het ook gebeurde, dat een, of meerder geestelyken aan de bevelen van hun Overigheid ongehoorzaam mogten zyn, dan moest de Raad, so dra daar over klagten vie- len, aan den Oversten de behulpzame hand bieden, na tyds, en zaaks gelegenheid. Ein- delyk

(c) *Molani Antiquarium S.S. Belgii Feb. 86. verso.*

delyk moesten de Religieusen beloven, de Regenten, Burgers, en Inwoonders, en de Stads Rechten, Voorrechten, en goede gewoontens, in alle gevallen voor te staan, en te beschermen, in zo verre zulks niet met het geloof, hun beloften, en de voorrechten, en vryheden van hun Regel of tucht streed. Den Prior gaf van deze zyne beloften een verzegelden brief aan Stads Regeringe, en tot meerder zekerheid wierd die acte nader bekrachtigd, door Johan ut de Stave of ut den Hoon (d), *Generaal Vicarius van de Conventen van de Observantien in de Congregatien van Holland* (e).

Nauwlyks hadden deze Religieusen zich hier nedergezet, of zy geraakten in een hevige twist met het Capittel van Deventer, en den Pastor van S. Michaëls Kerke, over het Missie lezen, het prediken, het biechte horen, en de uitvaarten. Maar aan wederzyden wysselyk begrepen zynde, dat een pleitgeding van een grote nasleep is, gaven zy hunne verschillen, ter beslissinge van den Utrechtschen Kerkvoogd David van Bourgondien over, welke op den 2 Junius des jaars 1469 de volgende uitspraak deed.

„ Eerstelyk dat de Broeders gehouden zyn,
 „ hunne Missen alle dagen gelesen en gefon-
 „ gen en geëindigt te hebben, te 9 uuren voor
 „ de middag: de dagen der Kerkwydinge, der
 „ Patroonen, en als 'er twe Missen te singen
 „ zyn, en d'eerste door eenen Broeder van 't
 „ Con-

II.

De Bis-
 chop be-
 slist het
 verschil
 tusschen't
 Clooster
 en den
 Pastor.

(d) In myn affchrift van Stads Register Boek met de Sterre word hy verscheidentlyk genoemd.

(e) Dese Bevestigings brief leyd in de 3de Doos van Stads voorrechts brieven.

„ Convent gefongen word, uitgefonderd. Op
 „ die uitgefonderde dagen is het den Broederen
 „ geoorloofd, indien fe het doen willen, hun
 „ Miffen naer den eifch der Feeftdagen en ty-
 „ den langer uit te ftellen.

„ Ook zullen de Broeders 's voordemiddags
 „ en 's achtermiddags, op de vier voornaamfte
 „ Hoochtyden, en ook op andere dagen en
 „ feeften, als het de gewoonte is, dat 'er door
 „ den Pastor of de zynen gepredikt word, nim-
 „ mer prediken. Wel verftaande nochtans dat
 „ de broeders, indien fe fulks begeren, zul-
 „ len vermogen op de vier voornaamfte hoog-
 „ tyden, in en by de voornoemde Parochiker
 „ te prediken, na dat fe van den Pastor, of
 „ deffelfs plaats bekleeder, oorlof verfocht zul-
 „ len hebben; die ook niet weigerig zal vallen
 „ om hun oorlof te geeven.

„ Ook zullen de Broeders van het Convent
 „ voornoemd niet meer als twe van hunne
 „ Broeders, die ons door hen voorgesteld, en
 „ door ons of onfer Vicaris aangenomen zyn,
 „ in hunne Kerk of Klooster houden en magti-
 „ gen, om de biegt van het volk te horen:
 „ daar we nogtans byvoegen, dat fe den tyd
 „ van eene week voor 't Paaschfeeft, en voor
 „ het Feeft van Kersmis, indien fe fulks bege-
 „ ren, met verlof van den Pastor, dat se alvo-
 „ rens gevraagt zullen hebben, nog een der-
 „ de, die op defelfde wyfe voorgestelt en aan-
 „ genomen zy, by de twe voorgaande zullen
 „ mogen voegen: welke verlof de Pastor of
 „ deffelfs Stedehouder hun ook toeflaan en ver-
 „ lenen zal.

„ Vorder, indien iemand by de voornoemde
 „ Broe-

„ Broeders of op hunne plaatsen zal willen be-
 „ graven worden, en syne begraafplaatsen daer
 „ gekoren zal hebben, zullen de broeders voor
 „ t gene hun, door het jaer na den eersten
 „ uitvaart, en in waskaarssen of andersints, ter
 „ gelegendheid van so een begraaffenis, ge-
 „ bragt en vereerd word, aan den Pastor of
 „ Regent der gemelde Parochie kerke, voor
 „ ieder gestorven persoon, die dus by hen be-
 „ graven zal worden, vrywillig geven en beta-
 „ len de helft van een ouden Franschen schild,
 „ of de waarde van dien; wel verstaande nog-
 „ tans dat de uitvaart van so een overleden
 „ persoon, die aldus begraven zal worden, en
 „ wat 'er vorder gedaan moet worden, in en
 „ by de voornoemde Parochie kerk zal geschie-
 „ den: so als in sulke en diergelyke saaken tot
 „ nu toe plagt gedaan te worden “.

De opbouwinge van dit Clooster, was in den Men
 jare 1475 nog niet voltooid, want de Raad bouwde
 vergunde de Religieusen op vrydag, na Sondag nog in
 Jubilate, dat zy een beschuttinge om de Kerk- 1475 aan
 hof mogten zetten op Stads grond; maar niet t Cloo-
 langer als „ zy oer kerke tymmeren “; gelyk ster.
 men in een der Stads boeken leeft (f). *ob rebulo
ed. 1475*

III.
 Zo dat Alanus de Rupe, den eersten stich-
 ter dezes Convents, de volkomene opbouwwin- Dood van
 ge niet overleefde: terwyl hy, op den H. Ma- Alanus de
 ria's Geboorte dag van het gemelde jaar, in het Rupe.
 nieuw gestichte Clooster, het tydelyke met het
 eeuwige verwisselde. Vele Schryvers hebben
 het leven van dezen yverigen man, die door
 den Pausselyken stoel, na ryp onderzoek, on-
 der

(f) *Registrum rubrum.*

der het getal der zaligen gesteld is, beschreven (g). Dan of, dat leven zo wonderlyk, en kluchtig luid, als *H. van Rbyn* in zyne aantekeningen op *d'oudheden van 't Bisdom van Deventer* (h) de wereld wil doen geloven, twyffele ik zeer aan. Om dat hy, zyn gezegde met geen de minste aanhalinge of bewys staafd, en my daar om doet denken, dat hy Alanus zyn Boek van de Roskrans, waar uit syn leven meerendeels getrokken is, nooit in handen gehad heeft. Want anderzints zoude hy niet hebben nagelaten, volgens zyn gewoonte, hier van een uittreksel te maken, het welke daar beter zoude zyn te pas gekomen, dan honderden van aantekeningen, die in dat werk even zo wel plaats verdienen te hebben, als in de kerkelyke oudheden van Griekenland. Hoewel het nogtans waar is, dat Alanus in dat Boek wondere zaken verhaald (i), gelyk zelve zullen kunnen oordelen, die het bezitten.

Het
Clooster
beloofd
fig niet
onder de
Saxische

De Raad was, in den jare 1479, nog niet geheel vergenoegd, met de beloften, die de Prior namens het Convent, aangaande de goede tucht aldaar te onderhouden, gedaan hadde. Maar zy vorderden ook van den Vicaris Generaal

(g) *Trithemius de scriptoribus Ecclesiasticis. Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica. Hyacinthus Choquetius de S. Belgii Ordin. Pradic. Cap. 23. Ambrosius Gazzenus in Catalogo. H. de Raesse ad Natales S.S. Belgii J. Molani Anftuarium. Fol. 86. vers. die 8 Sept.*

(h) *Twede Deel bladsf. 214.*

(i) *Extrat liber ejusdem (ait Molanus in Anftuario Fol. 86 verso) de Rosario, ubi de quodam novo Deipare sponso, sic enim se ipsum neminat, jurisjurandis religione interposita, mira commemorat.*

raal van Holland, des tyds tot Zwolle zynde, Provincie
 dat hy plegtelyk verspreken moest, van nooit te zullen
 te zullen toelaten dat dit Clooster, onder de begeben.
 gehoorzaamheid van de Saxische Provincie, ge-
 bracht wierd. Veellicht dat hier van d'oorzaak
 was, dat die Religieusen zo regulier niet leef-
 den, dan die, daar zy onder waren; welke,
 als hervormd zynde, een strengere tugt denke-
 lyk onderhielden. Van deze nadere beloften
 gaf den algemenen Vicaris den Raad een acte,
 die op den 1 Junius des jaars 1479 onderte-
 kend, en van deze bewoordinge is.

Wetelick ende konde, sy Gheestelick ende
 weerlick, die sien ofte horen, dit ghetu-
 ghe ende oirkonde der brieffs, dat ick broeder
 Adriaen in der heyliger scrift onweerdig Doctoer,
 ende der congregatien van Hollant onnutte Vica-
 rius Generaal der Prediker oirder, bekenne ende
 betughe, dat ic den wyfen cerliken Heeren Bor-
 ghemeystersen, Scepenen en Raetmannen der Stat
 van Zwolle, mit ripen raet ende bedachte moet,
 myn Commissarios Voerstanders beschermers ende
 Procuratores machtich ghemaket hebbe, onses
 Cloesters heel ende gansselick, die heylige Re-
 formacie in wesen ende in eren to holden, ghe-
 lyck als ghefundeert is, dat voirgeschreven Cloe-
 ster to blyven, onder den Vicario Generael der
 Congregacien van Hollant; als die yerste fundacie
 gheconsentiert is, ende ontfanghen. Ende waer
 dat saecke, dat daer yemant waer gheestelick of
 weerlick, die die voirgeschreve Reformacie bre-
 ken wolde, ofte dat voirgeschreve convent breu-
 ghen wolde, onder den Provinciael van Sassen,
 mit brieven, citatie, banne ofte andere belastinge
 of moeynghe, soe heb ic voirs. broeder Adriaen
 Vicarius bevolen, dat sy moghen alfulke brieve
 cytation ofte eyschynghe op halden, hent ter tyt
 V. DEEL. O 102.

toe, dat ic ofte die gheen, die myn macht hevet, daer ter Steden, comen tegenwoerdig to verantwoerden. Wes daer dan hynder swaerheyt ofte banne op comet van deser Commissiencs weghen, dat wil ic uit helpen draghen mitter congregacie; op dat die yerste fundacie des voers. Cloesters mach blyven in weerden in dat leven der observancie van Hollant, onder den Vicario voers. In kennisse der waarheyt heb ic Vicarius voers. myn Segel gehangen, aan desen brief, mitten segel des voorgescreven Cloesters, in 't Jaer ons Heren Dusent vier hondert neghen en soeventich op ten yersten dach der maent Juny.

IV. Wanneer de Kerk en het Clooster geheel voltooid is geworden, vinde ik nergens aange-
 Graaf Everwyn schenkt een glas in de kerke dat onbetaald bleef. tekend. Ik leze alleen in zekeren brief, van den jare 1533, door den Raad dezer Stad, aan den Graaf van Benthem geschreven, dat deszelfs Heer Vader Graaf Everwyn, eenige van Stads Regenten verzogt hadde, in het Hoge Choor dezer Clooster kerk een glas met zyn Wapen, en Patrone (k) te doen maken, het welk ook gedaan was. Maar door den dood ofte andere omstandigheden was dit glas, dertig goudguldens gekost hebbende, onbetaald gebleven. Weshalven sy versogten om betalinge voor den Glasemaker.

Nieuwe uitlegginge aan dit Clooster, 't welke noch in wezen is. Men vind nog, in den jare 1538, vermeld (l) van een nieuwe uitlegging aan dit Clooster gedaan, met genoegen van de Magistraat; en dit is het laatste dat my voorkomt in Stads Boeken van dit gebouw, het welke aan het einde van de Broerenstraat tusschen de Vispoort en her

(k) Dus leze ik in die brief.

(l) *Liber Conventionum op het jaar 1538.*

het Eyland gelegen is. In de Kerk word den heerschenden Godsdienst noch geoëffend, en het Clooster, ook noch in wezen zynde, is tot wereldlyke gebruiken geschikt.

By aldien dit Clooster, zyne oude Inwooners, ten eenigen tyde, wederom bekomen had, zoude het bevonden hebben, dat het geen geringe weldaden ontvangen had van Engelbert Wyers. Deze Heer, uit een aanzienlyk geslacht hier geboren, wierd nevens zyne Gemalin de wereld moede, en zy besloten beide den kloosterlyken rucht te omhelzen. Zy wierd Nonne in een Clooster te Zittert in Gulikkerland, alwaar zy Overstinne der Dominicanessen. eenige jaren voor 1670, gestorven is. Wyers trok te Antwerpen het habyt der Predikheren aan. In het Clooster zynde vergat hy zyn Vaderland, ofte eerder zyn geboorte Stad niet, en begeerde, dat het Predikheeren Clooster te Zwolle, als het wederom door de nazaten van S. Dominicus bezeten en bewoond wierd, een gedeelte zyn er goederen erven zoude.

Zyn uiterste wille in de Nederduitsche taal, op den 16 December 1620. opgericht, en na zynen dood op den 21 November door de Predikheren aangenomen, behelsd. Dat hy aan het Clooster te Antwerpen alle zyne roerende goederen, die hy daar in gebragt hadde, schenkt: uitgenomen een groot groen koffer, met witte banden, en al het geen daar in bevonden werd; het welke hy gaf aan het Predikheeren Clooster tot Zwolle, genaamd dat Broeren Klooster.

„ Nog geve ik (vervolgd hy) het Clooster van
 „ de Predikheeren van Zwolle, in gereden gel-
 „ de 9000. guld., den gulden 20 st: welke

V.
 E. Wey-
 ersen zyn
 Vrouw
 gaan in
 een Cloo-
 ster.

Hy
 maakt
 by uiter-
 ste wille
 in 1620.
 9000 gul-
 dens aan
 den Broe-
 ren, so-
 er twe
 tot Zwol-
 le weder
 kwamen
 wonen.

„ voorgenoemde penningen sullen belegd wor-
 „ den, nu ende ten eeuwigen dage, tot on-
 „ derhoud van het Klooster tot Zwolle, tot
 „ de tafel om daar van te mogen leven: ende
 „ dat ook niemant en sal mogen de penn. te
 „ niere doen, nu ende ter eeuwige dage, dan
 „ sullen altyt blyven tot onderhout van 't kloo-
 „ ster als boven genoemt. Ende dit zal het
 „ Klooster van Zwolle genieten, als wy daar
 „ openbaer ende vry mogen wonen, alwaer 't
 „ met twe Patres, ende alwaer 't dat zy mo-
 „ sten gaen in wereltlyck habyt, om eenige
 „ reden, dat sy in haer geestelyk habyt niet
 „ en wonen mochten. Noch geve ik aen 't
 „ voornoemde Klooster van Zwolle alsodanige
 „ Ornamenten, als ik daer gelaeten hebbe,
 „ die my tockomen enz. (m)“

(m) Vide Lindeborn Histor. Episcop. Daventr. pag.
 308 & 309.

XI. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. 't Oude Begynen Convent in 1300 gesticht. 't word door H. van der Goude hervormt.
- II. Onderzoek hoe verre de levenswyze aldaar bedorven geweest zy. Inzettingen door den Raad en den Pastor voor dit Convent gemaakt.
- III. Acte hier van opgericht. Nadere Inzettingen voor deze Begynen.
- IV. Dit Convent van den 3den regel van S. Franciscus is noch in wezen.

Van de twee overige manspersonen Cloosters, buiten de Stad gelegen geweest, in de Beschryvinge van het Carspel zullende spreken, so ga ik over tot een verhaal van Stads Maagden Cloosters; waar onder het oudste is, het dus genoemde olde of oude Begynen Convent, in de Praauwen strate gelegen. Het is onzeker wanneer het zyn aanvang genomen heeft. Dan hier is niet aan te twyffelen, of het is reets lange voor den jare 1396. gesticht geweest.

Maar toen de goede tugt en zeden aldaar geheel verbaaterd en verdorven waren, werd door de Godvrugtige zorgvuldigheid van Hendrik Foppens van ter Goude, de goede order en sichtigelyke levenswyze hier weder ingevoerd. Deze Eerwaarde Man, gelyk hy door zyn levens beschryver genoemd word, was, na zyn geboorte Stad verlaten te hebben, tot Deyenter

venter gekomen, om van Gerard de Groot, in de ware Godvrucht, onderwezen te worden. Na dat hy daar in zeer verre gevordert was, zond hem Gerard de Groot na Zwolle, om die gene, welke aldaar door hem bekeerd waren, te versterken, en by te staan. Daar heeft hy, niet verre van het Convent der Beghynen, en dicht by het huis, dat een Camper Monnik, die hier op zekere tyden kwam prediken, leggende had, een woning gekogt: Ofte eerder, hy was in het arme Fraterhuis als medelid aangenomen, en in den jare 1394. reets van deze Vergaderinge het Opperhoofd geworden. By verloop van tyd heeft hy, zo door zyn beleid, als door den bystand van de Magistraat en den Pastor, het gemelde Convent, het eenigste, dat toen in de Stad was, tot een hervorminge en eerbaar gedrag bewogen. „ Want te voren“, om de woorden van den onbekenden Levens beschryver door Lindeborn (a) en van Heussen (b) gevolgd, de myne te maken, „ was het een eerlyk bor-
 „ deel, van den gemelden Terminaris, van de
 „ Biegtvader des Cloosters, en van hunne
 „ medestanders. De Maagden, die 'er woon-
 „ den, waren ontydige Maagden, en met bit-
 „ terheden overladen. Maar dewyl hy mag-
 „ tig in werken en woorden was, den Pastoor
 „ op syn hand was, en van de Magistraat ge-
 „ holpen wierd, so wierden 'er geene Maag-
 „ den

(a) Lindeborn *Histor. Episcop. Daventr. e. Bibliogra-*
pho pag. 369.

(b) Van Heussen *Oudhed. van 't Bisdom van Deventer*
Twede Deel blads. 194. Of eerder R. van Rbyn de
Vertaelder van dit werk,

„ den meer tot den derden Regel aangenomen.
 „ De instellingen wierden op een goede
 „ voet gebragt, en de Terminarissen uit het
 „ Convent gehouden. Dat verdroot de ver-
 „ dorvene Nonnen; dus vervolgd de onbeken-
 „ de Schryver, en dewyl fy van den weg des
 „ Heeren walgden, hebben se de plaats ver-
 „ laten, en een goed heenkomen gesocht.
 „ Als de plaats aldus van 't oude zuurdeeffem
 „ gezuivert was, is 'er door heilzame Instellin-
 „ gen een nieuw beslag gemaakt“.

Maar of de tucht, en zeden, zo zeer in den II.
 grond bedorven zyn geweest, als de Levens- Onder-
 schryver van Foppens van ter Goude ter blade zoek hoe
 slaat, hier aan twyffele ik niet buiten gegronde verre de
 reden. Want voor eerst, begaat die onnau- levens
 keurige Schryver verscheyden misflagen; en wyze al-
 onder deze eene, als hy schryft, dat Foppens daar be-
 niet verre van het Convent, en de woninge dorven
 van den Terminaris een huis gekogt hadde: geweest
 Daar nogtans het zeker is, gelyk ik te voren zy.
 verhaalde, dat het huis, door den Heer Fop-
 pens zullende gekogt zyn, het arme Fraterhuis
 was: waar in hy tot medelid aangenomen, en
 in den jare 1394. zekerlyk het opperhoofd ge-
 worden is (c). Een andere misflag is, dat hy
 verhaald, dat dit Convent, ten tyde van de
 hervorminge of het jaar 1396, het eenigste de-
 zer

O 4

(c) In de erfspats brief van de grond van het ryke
 Fraterhuis, gedagtekend op S. Maurits dag van 1394.,
 leest men . . . „ in dat hoes, daer Heer Hen-
 „ rick van der Golde, op dato des briefs in woon-
 „ achtig was“. Want dat deze Henricus deselve
 persoon is als Foppens blykt daar uit, dat hy de
 Biegtvader der Beghynen was. *Teste Joanne Bussckio*
in Chronico Windesem pag. 398.

zer Stad was. Want behalven het Clooster Belhem, en de beyde Fraterhuizen, was niet reets, voor den jare 1394., het Begynen Clooster ter Kinderhuis gesticht? (d). Ten derden, schoon men in Stads boeken breedvoorig meldinge gemaakt ziet, van de hervorminge dezès huis, egter niers zal men aantreffen, dat bevestigd, dat de Begynen zo bedorven waren, dat se deze woning zoudén verlaten hebben, ofte dat Hendrik van ter Goude zich met de hervorminge bemoeid heeft. Eindelyk, voege ik hier nog by, dat die Schryver daar om te minder in dezen geloofd kan worden, om dat hy, gelyk mede byna alle leerlingen van Gerard de Groot, hoe godvruchtig ze ook andersints mogten zyn, zelden de gelegentheid lieten voorbygaan, om de Monnikken, die hen ook niet kwyt scholden, in het spel te trekken.

Inzettingen door den Raad enden Pastor voor dit Convent gemaakt. Doch het is my om het even, wat hier ook van deze myne aanmerkingen zyn mag, ofte niet, d'inzettingen door Stads Raad en Pastor, voor deze Begynen gemaakt, en op S. Odulph's dag, van den jare 1396. aan haar gegeven, komen in het zakelyke hier op uit. Voor eerst, dat de Begynen alle jaar, ten overstaan en in het byzyn van twe Raads personen, en den Pastor, die van de haare tot Overste zouden kiezen, welke een ieder, na zyn beste geweten, daar toe de bekwaamste en waardigste oordeelde te zyn. Ten anderen, dat niemant der Begynen, het zy wel of kwalik berispt wordende, de bestierster met harde woorden, of werken zoude bejegenen. En so

(d) In dezelve brief ziet men meldinge gemaakt van dit Clooster; gelyk nader geblyken zal.

so daar en regen dezelve zich, met onbetamelijke woorden, tegens haar onderhorigen te buiten ging, dan zouden de verongelykte personen hier over aan de gehele Vergaderinge haar beklag doen; welke dan ook de Moeder, op een behoorlyke, dog zachte wyze, bestraffen mogt. Ten derden, moesten de zusters onder zich vreedzaam zyn, en haar klederen van „oetmoedyghen wande, sunder werliker „sneede, oer stille gange (e), en schoen „stomp, ende slichte; oer remen en de budel „van leder, zunder syde en de sonder beslach, „oer boecke sonder silver ofte golt“. Ten vierden, wierd haar verboden zilvere parelen ofte goud te stikken of te borduren. Ten vyfden, moesten ze alle te gelyk na, en uit de kerk gaan; ten zy zy oorlof van de opperste hadden, om te huis, of langer in de kerk te blyven: die haar dan noch altoos door iemant zoude laten verzellen. Ten zesden, mogt voor de d'inkomst in dit huis nog geld, nog gaven, nog maaltyden, afgevordert worden; en wierd wel uitdrukkelyk gelast, om eerder op de goede zeden en godvrucht der personen te letten, dan op het wereldsch goed. Ten zevenden, was beraamd, dat het gemene werk van het Convent, door de gezamentlyke zusters gedragen en gedaan zoude worden: en zo iemant van haar hier toe onwillig was, dan hadde de Moeder het recht, om het gedeelte, dat de wederspannige van de inkomsten des huis toekwam, in te houden. Ten agtsten, wierd haar het

O 5

(e) Een soort van dragt aan de voeten, *plattynen* by *Kilianus in syn Woordboek*, genoemd.

het gefelschap houden met vreemden verboden; ten ware met voorkennisse der Overfte. Ten negenden, was haar mede ongeoorloofd, om, over haar onderlinge verschillen, aan haar nabestaanden te klagen. Maar zo wanneer de Overfte niet in staat was, de twist te vereffenen, zouden zy zich hier over aan den Pastor, of aan dezelve nevens de Heren van den Raad, om gefcheiden te worden, vervoegen. Ten tienden, mogten ze na de klok van 9 uuren niets doen, het welke de anderen in de rust storen konde; het zy door spreken ofte anders: En ten elfden, geen geduurige zamenfpraken met eenige wereldfche perfonen te houden; byzonderlyk niet in de kerken; ofte aldaar heromme te gaan, ten zy met bewillinge van de Overfte. Ten twaalften, mocht niemant van haar uitgaan dan nevens en met zo een zuster, welke d'Overfte haar voor gezelschap mede gaf. Ten dertienden, zo d'eene van de andere iets onbetamelyks of ongeregeld befpeurde, daar over moesten zy elkanderen vermanen, en des noods zulks aan de Overfte bekend maken. Ten veertienden, indien de gekorene Bestierfter weigerig was, die bestieringe voor een jaar tyds op zich te nemen, dan moest ze het Convent verlaten. Inval ten vyftienden, eenige verfchil of twyffelingen over het verftand dezer Inzettingen oprees, dan stond de uitlegginge aan de Heren des Raads, den Pastor en de Overftinne. Ten zestienden, „ fo en fullen „ de perfonen deses hufes, nyemant van bu- „ ten huys aen hem trecken meer, dan de be- „ waerfter nutte duncket “. En inval ten zeventienden, twe Begynen in eene kamer zich

niet

niet konden verdragen, zoude de Overste haar scheiden, en na goeddunken op een andere vertrek plaatsen mogen. Mids dat zo eene, welke verplaatst wierd, de kosten die zy aan haar kamer hadde besteedt, erstadet wierden. Ten agtienden, was het verboden, om iemand van buiten het huis by haar te laten slapen, by zich te nemen, of te huisvesten. Ten negentien- den, mogten zy in de Zomer niet na 9 uuren, in de Lente en Herfst na 7 uuren, en in de Winter na 6 uuren buiten 's huis blyven. Ten twintigsten, dat, wanneer eenige der Begynen menigmaalen deze Inzettingen overtrad, en daar over openbaar voor de gehele vergaderinge door d'Overste berispt was, zonder zich te beteren, het aan het oordeel van den Raad en den Pastor staan zoude, om zo een onwillig Lid te straffen, met haar de inkomsten van het huis te onthouden, ofte buiten het Convent te zetten. Zonder dat nochtans de laatste straffe plaats zoude hebben, dan in geval van ontuchtigheid, dieverye, vechten, geduurige ruffie, gestadige ongezegelykheid, ende langduuriger uitblyven zonder bewilliginge van de Moeder. „ Ende wierd “ (dus eindigen de Heren van den Magistraat deze Inzettingen)

„ dat enighe mysdaet ofte versumenisse, die
 „ men corrigeren solde, na inholt des briefs,
 „ nyet gecorrigiert ende werde, ende dat voir
 „ ons dan quame, de folden wy Scopen ende
 „ Raid voirscr. corrigeren, na formen des zel-
 „ ven briefs, also dats hem een ander huede “.

De Raad, om aan deze nieuwe Inzettingen III.
 meer kragt by te zetten, maakte 'er van een Aste hier
 acte, welke zy, op S. Odulphs dag, van den van opge-
 jare rigt.

jare 1396., nevens de Stads Pastor, bezegelt hebben, en van deze bewoordinge is.

Wy Scepen ende Raat der Stad van Zwolle doen kundich allen luden, want neghene dynghe staende en mogen bliuen, ten zy dat ze guede ordinancie ende Regiment hebben; Ende op dat de Beghinen des Baghinen huys ende wonynghe in Zwolle, in den Baghynen strate gelegen, die nu fyn, off hier nacmaels daer in ontfangen zulle werden, myt rusten ende vreden zunder verhiender, menschen bespreck, in mynnen, oetmoedicheden, in kuysheden, ende voert, in allen anderen dogeden, to gad ommegeen, ende malcanderen in mynnen denen mogen; in gehoersamicheit des Pawes, hore Prelaten, ende hoeres Kerckheren; Ende sonder alle dwelinge Gode dycnen, in den gheeste der ootmoedicheit; So hebben wy Scepen ende Raad der Stad van Zwolle, omme nutticheit des Baghinen hufes voerf, ende by rade onses Kerckheren ouerdragen omme den Dyenst Gods te sterken, ende te vermeren, dat de Baghynen des Huyses voerf: de nu fyn, off hyr namaels ontfangen sullen worden, vastelike holden zullen, tot ewyghen daghen alfothane ouerdracht en ordinancie, myt alfothane penen, als dese Brieff begrepen heft, ende hier na beschreven staen. In den yersten so hebben wy aldus auerdragen ende gesloten, by rade onses Kerckheren, als dat onse Kerckhere, ende twye van onsen Rade, die wy daer toe voegen zullen, alle jair na Paesschen, acht daghe oft vertenacht comen tot den Baghynen huysse, en dan sullen die baghynen, by rade des Kerckheren, ende dier twye van onsen Rade kesen enen van hem allen, de dat jair lanck eene bewaerster sy des huyses: Ende een yghelick sall kieser de ghene, de ze meend na hoeren besten gheveulen, ende verstaen, dat orbaerlixte daer to is; ten loue Gods ende tot ghesichticheit eens gueden teuens. Ende dan

dan sullen die persone des huyses doen en laten, nae guetduncken der bewaerster, op dat de persone eendrachtich mogen blyven. Ende wanneer die bewaerster enigen personen bereispet, is se schuldich, se sal hoer te beteren, myt guetliken woerden ende myt werken. Dunckt oer dat ze nyet schuldich en is, soe zal se haer ootmoedelick ontschuldigen, zonder schelden ende harde woerden. Doch vele de bewaerster off yemant myt onredelyker hardicheyt die an, folde dat nyet wederstaen myt onweerdigen woerden off gelate; mer se soldet henc laten gaen, waert nyet al te groet. Mer weerd een groete ende zwaer sake, soe soldet de persoën den anderen huysgenoeten anbrengen, dat se die bewaerster onderwyseden, ende zegeden, dat ze hoer genoeg lete; also veer als hem duchte datze onrecht hadde, ende soe zolde de bewaerster hoer genoeg laten. Item de persone des huyses sullen onder malkanderen wesen ootmoedich, sachtmoedich in woerden, in werken, in gelate, in cledynge; hoer cledynge sullen wesen van oetmoedyghen wande, sunder werliker snede, oer stilleganghe ende schoen stomp ende slichte; oer remen ende budele van leder zunder zyde ende sonder beslach; oir boeke sonder silver ofte golt; ende alle oer sake gheliket ende ghetrecket tot ootmoediger wyse. Item soe en zullen ghene werlike dynghe maken alse sticken, perlen, golt off siluer off burduerwercke off dierghelike. Item alse ind Kerken sullen gaen, soe sullen see toe gader gaen; en sullen toe gader weder comen, ende na den tyden in der Kerke nyet bliuen buten guetduncken der bewaerster ende tegen haren wille. Ende alse die ander toe Kerken gaen soe en fall nyeman bysonder in huys bliuen, ten zy by guetduncken der bewaerster. Mer hadde yemant sulke saken, buten tyden in der Kerken to bliuen, of te wesen, dat der bewaerster guet duchte, dat ze dat ware, soe solde de bewaerster oer eenen by laten, die
hoer

hoer nutte duchte, ende nyet to begheerte der gheenre, de in der kerken blyuen off wesen folde. Item en fall gheen gelt fetten te gheuen die ghene, die in 't huys comen zullen ende wonen; noch gaue, noch maelyde: mer als men yemant in 't huys nemen fall, soe en sal men nyet aensyden ryckheit off edelheit, maechscap off vrientscap, mer guede zeeden, guet geruchte, ende guet geestelick leuen; ende daer dat huys mede verbetert sy in Gode. Item ghemene werk des huyses dat fall een ygelyck doen, daert die bewaerster dat begheert sonder croenen: mer weer oere enich zeeck off kranck, dat ze des nyet en vermochte, de mochte der bewaerster dat seggen; ende duchte die datter ghene geuenficheit ynen en waer, so mochte se des haer verdragen op de tyt: mer wolde yemant hyr yne hard ende wederstandich wesen, dier en folde de bewaerster nyet gheuen van den gemenen guede offte verualle des huyses; ter tyt to dat ze der bewaerster toe wille weer. Item se en zullen neghene gheselschap holden, offte gaste bidden, offte hem te gaste laten bidden, ten sy by guetduncken der bewaerster. Item se en zullen nyet clagen offte segghen, vrienden offte mage de dynghe, die onder hen gescheen: mer heeft yemant yet op seggens op den anderen, dat sal se tonen der bewaerster, ende en can de des nyet gebeteren, soe salt de voert verfoken aen den Kerckhere, off aen den Scepenen off aen beyde, nae den dat de sake eyschet. Item des auondes na dien dat de clocke neghen slaet, soe sullen ze op haer roste wesen; ende hueden dat ze nyemant hynderlick en syn, myt woerden, myt geruchte, off in ander wyse: ende wes se hen hyer yne ontgengen, dat solden ze of laten by guetduncken der bewaerster. Ende soe wye saken onlege langer voerde te wesen, de folde dat anbrengen der bewaerster, ende verweruen volbord aen hoer of ze mochte. Item ist sake dat se vake sprake holde willen off holden

den myt enyghen persone, dat sullen ze aflaten, nae guetduncken der bewaerster, in wat stede dat, ende sonderlinge in der Kerken: ende als zy in der Kerken zyn onder den tyden, dat se dan nyet meer en verwandelen oer stede, noch van der eener stede tot der anderen gaen, dan der bewaerster nutte duncket. Item hore geen en sal uter were gaen, noch alleene gaen, sonder guetduncken der bewaerster; ende wye utgaet de sall, sonder cronen, den genen mede nemen, de oer de bewaerster mede doet, ende de salt doen. Item weerd dat enighe van der ander yet zaghe off wyfte, dat quaden schyn hadde, daer solde sy se goedertierlick in vermaenen, ende weert nutte, oeck der bewaerster seggen; op dat men daer toe tyde toe saghe. Item soe wye gekoeren word tot eene bewaerster die salt dat Jaer wesen; ende weert sake, dat ze oer des vorweerde ende neet doen en wolde, soe solde men se ut den huysen zetten. Item alle hynder off twiuel, de in desen ponten gescheen mogen, off ander gebreck, dat onder den personen des huses vallen mach, de sullen staen tot verclaren des Kerckheren, der Scepen, die daer toe geset syn, ende der bewaerster. Item so en zullen de personen des huyses nyemant van buten huys aen hem trecken, meer dan de bewaerster nutte duncket. Item waren twee in eenre cameren, die nyet auerdragen konden, off hem anders nyet wyslyc en hadden, de mach de bewaerster seeyden, ende anders waer setten dairt oer guetduncket, zunder yemants wederzeggen: mer hadde se enighe kost aen de kamer gelecht, daer se wtgheset word, dat by den Conuente gesceet were, dat solde men redelike weder versyen. Item soe en sullen ze nyemant van buten huys by hem nemen te slapen, noch herbergen, buten volboert, ende wille der bewaerster. Item in den somer en sullen de personen des huyses, de binnen der Stad syn, nae der negender uren, buten den huse nyet blyven; ende in de Lente ende in den Herste nae der

der feuchder uren, ende yn den wynter na der
 fefter uren. Item weerd sake, dat enich van den
 personen des huyses menich werff dede tegen e-
 nich van dezen punten, ende ze de bewacrster
 eenwerff ende anderwerff, by den anderen huys-
 genoten vermaent hadde, ende oir nyet en beter-
 de, dier folde men, by rade des Kerckheren,
 ende der Scepen de daer wt den Rade toe ghe-
 fet fyn, nemen oer gemene deell, dat ze van de
 huyswegen pleget te hebben, off te maele wt den
 huysse setten, nae dien dat de sake groet is. Item
 so fynt oec sunderlynge punten, daer men yemant
 omme wt setten sall: als omme oncuysheit van li-
 chame, omme gave oere enich trouwe yemant,
 of heelde besproken geselschap myt eenighe man-
 nen, off hoele oere enich mynneschap, daer men
 onkuysheit mede bewerwet, offte steele, off
 vochte oere enich, offte te male hard in onvrede,
 ende onzegglik bleve, off de buten oerloff dyc-
 wile lang ute bleue, ende ware, dese mocht men
 en folde men wt setten. Ende weerd dat enighe
 mysdaet oft versumenisse, die men corrigiren fol-
 de, na inholt des briefs, nyet gecorrigiert en wer-
 de, ende dat voir ons dan quame, de folde wy
 Scepen ende Raid voirf. corrigieren, na formen
 des selven briefs, also dats hem een ander huede.
 In oirkonde der waerheit soe hebben wy Scepen
 ende Raet der Stat van Zwolle desen brieff beze-
 ghelt, myt onser Stat grote Zeghel. Ende want
 by ons Kerckheren Rade gesceet is, so heeft hy
 dezen brieff mede bezogelt. Gegeven in 't Jair
 ons heren duyfent, drie hondert, ses ende tne-
 gentich, op sante Odulphus dach.

Nadere
 infettin-
 gen voor
 dese Be-
 ghynen.

By deze Inzettingen, hoe wysselyk en met
 rypen overleg ingesteld, vond de Raad en Pa-
 stor goed, in het naaste jaar, te voegen: Voor
 eerst, dat behalven de Overste of moeder noch
 eene Begyne zoude worden gekoren: welke
 haar het Convent helpen bestieren, en mede
 een

een sleutel van des Convents kiste zoude hebben; zonder dat de eene buiten de andere daar toegang by zoude hebben. Ten anderen, dat geen Beghyne aangenomen worden mogt, dan met gemene toestemminge der Vergaderinge. Maar zo de stemmen verdeeld waren, dan liet men dit verschil aan het oordeel van den Raad en den Pastor. Ten derden, dat men aan de Beghynen, die men in de Vergaderinge aannam, de Inzettingen zoude voorlezen; ten einde zy beloven konden dezelve te onderhouden, op straffe als voren gemeld. Ten vierden, wierd aangaande haar kleding nader verordent, dat zy op hoogtyden en Heylige dagen salien dragen, en aan haar klederen hele mouwen hebben zouden. Ten vyfden, dat ze op maandagen geen vleesch eten, nog van Allerheiligen tot Paasschen, en van S. Marten tot Kersdag, meer dan een maalyd des daags, de Sondagen uitgezondert, mogten houden. Midsgaders dat haar vasten met Vasten-avonds maandag een begin nam. By het zesde wierd vastgesteld, dat ze zouden begraven worden op de oude wyze. By het zevende wierd haar opgelegd, 25 vader onze op haar knien, en daar en boven hondert vader onze in het jaar te bidden voor de overledenen. Ten agtsten, „ als ze ten doden tot Vigilien of toe grave „ gaan „, (leest men in deze nieuwe inzettingen) „ soe gaan se to samen als der Meysterschen gued duncker“. Gelyk zy mede een of twemaal ter weke gezamentlyk moesten bidden voor den Paus, de Bisschop, en haar Weldoenders. „ Item „ (vind men voor een negende punt verordent,) „ soe gan men om „ des

» des biddens thent dier tyt dat men een beter
» vint “. Ten tienden, moesten zy voor alle
de giften, die aan haar by uitterfte wille of an-
derfints gedaan wierden, zo vele bidden als de
Moeder des Convents goevond. Eindelyk
bekwam de Moeder de magt, met voorkenniffe
der andere Begynen, d'overtreedsters zo van de-
ze als van de eerste Inzettingen, te straffen met
het onthouden van de inkomsten, en by verde-
re onwilligheid, ze het Clooster te doen ruimen.
Van deze nieuwe Inzettingen wierd een Sche-
pens brief afgegeven; welke des donderdags na
S. Jacob, van het jaar 1397. gedagtekend, en
mede door den Pastor bezegeld wierd (f).

IV. Deze Begynen volgden den derden regel
Dit Con- van S. Franciscus; en mogten niet trouwen,
vent van of schoon ze sich door geen beloften verbon-
den der- den. Het Convent is nog in wezen, en word
den regel door negen ongetrouwde personen, van den
van S. heerfchenden Godsdienst, bewoond. Doch
Francis- maar voor een gedeelte. Want verre het mee-
cus is nog ste van dit gebouw, het welke in den jare
in wezen. 1396.; en niet 1369., gelyk anderen schry-
ven, opperecht is, word heden, door de Ver-
gaderinge van de Heren Gedeputeerden van de
Staten dezer Provincie, gebruikt (g).

XII. HOOFD-

(f) Deze beide brieven zyn te vinden in het *Boek van Privilegien* bladz. 33 en 34.

(g) Van Heussen, ofte de *Overzetter van zyn werk tweede Deel* bladz. 196. vergift zich, als hy den op-
bouw van dit Clooster, aan het jaar 1369. toe-
schryft. Vide *Lindeborn Histor. Episcop. Daventr. pag.*
271. Sy missen mede alle beide, wanneer zy mel-
den, dat alhier de Landsdagen der Staten gehou-
den worden. Want die Heren vergaderen immers
thans op het Stadshuis.

XII. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

I. Het Convent van S. Cæcilia waar om ter Kinderhuis genoemd. 't Wierd door Begynen bewoond, en in 1300. gesticht door J. Wembolds en anderen. II. Nadere giften van de stichters aan dit Convent. En van anderen. III. De Regeringe verbied de Begynen vastigheden te bezitten. Overeenkomst tusschen den Raad, en de Begynen over het recht van erven. IV. 't Convent koopt goederen buiten de Stad en het Carspel. Overeenkomst met het Capittel over het offer. V. Vruchtbaarheid van hooi in 1493. Inwydinge van de Kerkhof, en klok dezès Convents. VI. Het Convent is in een Kinderhuis verandert. Naamlyst der Oversten dezès Convents. En van de Biechtvaders.

Het tweede vrouwen Clooster dezer Stad I.
was aan God ter eeren van de H. Cæci- 't Con-
lia, toegeheilgd, en wierd gemeenlyk genaamd vent van
het Convent ter Kinderhuis (a); om dat de S. Cæci-
" Burgers hunne jonge dogters by die God- lia waar
" vrugtige Maagden plagten te bestellen, om om ter
" van deselve in de deugden, seden, en hand- huis ge-
" werken onderwesen te worden (b). Invoe- noemd.
gen

P 2

(a) Blykelyk uit de Chronyk van dit Clooster en sommige afschriften van het oude Stad R. 2de Deel art. 79.
(b) Van Heussen Oudh. van het Bisdom van Deventer tweede Deel blads. 196.

gen dat dit Clooster, voor de tyden der veranderinge van Godsdienst, genoegzaam verftrekte voor een volmaakte school.

Wierd Dit Convent, bewoond geweest, door geestelyke Maagden, dewelke, zonder beloften te doen, onder de bestieringe, en Inzettingen der Fraterheren leefden, is reets, voor het jaar 1300 ge- 1394, in wezen geweest. Want dus leze ik in stigt, door zekeren brief, van gemelden jare, op S. Maurits dag afgegeven (c). „ Ende den Megeden J. Werenbolds en anderen. „ ende den weduwen, die toe saemen woonachtig syn in der Nyer Dicserstraten, in den Huefe, dat Jacob Wermers soen, Lyse syn echte wyf, Beerte Johans dochter van Sybencampe, Gertrunt, Hermen Wermers soons dochter, ende Gese Jacob Wermers soons dochter, met eenen Scepenen brieve overgegeven hebben, den Vrouwen personen voerscr., ende den anderen, die doen ter tyd daer in woonden “ &c.

II. De zoon des eersten stichters, Jacob Werenboldes, en Lyse zyne Ehevrouw; vonden later goed, namentlyk in den jare 1397, op S. Michaëls avond, negen morgen Lands, in Mastebroek in Oosterholder slage gelegen, aan deze Maagden en Weduwen te schenken. Op voorwaarden, dat zy de helfte der opkomsten, van de negen morgen Lands zouden genieten, en de andere helfte geven, aan eenen godvruchtigen Priester, die haar den weg der deugd aanwyzen zoude. Gevende te gelyk aan den Prior van Windesem de magt, om de keuze van

Nadere
giften
van de
stichters
aan dit
Convent.

(c) d'Erspachts brief van den grond van het ryke Fraterhuis.

van zo eenen geestelyken te doen; en den zelve ook te mogen afzetten, so hy zulks nevens de Begynen goed vond (d). De gift brief wierd, voor Hendrik de Zuere, Richter van Wilsem, en de Ceurnóten en Gerichtslieden Hermen Wernboldes, Jacobs broeder, Clawes Batenborch, Geert Poelman, Dirick Jordingh, en meer anderen, afgegeven.

De Gerichtzman Derrick Jordingh, ook Jor- En van daning genoemd, nevens Geze zyne Ehevrouw, anderen. schonken, in den volgenden jare 1398, op Dertyndach, aan het gemeld gesticht, agt 8 jaarlyks, uit anderhalve morgen Lands, gelegen te Voerst by de Caninen berge (e), heden de Conynen belten genoemd.

Middeleryl dat dit, en andere Cloosters, III. in het tydelyke merkelyk toenamen, begon De Rege- Stads Regeringe bedagt te zyn, om de verdere ringe ver- aanwinningen der Vrouwen Cloosters, te ver- bied de hinderen. Ten dien einde wierd, in den jare Begynen 1441, des vrydags na S. Lucie, verordent, vastighe- dat de Begynen van toen af, tot den eersten den te be- Paafchtyd toe, zouden moeten verkopen, in zitten. wereldsche handen, alle huizen, renten enz., die

P 3

(d) De woorden des briefs luiden: „ In aldusda- nige voerwaerden, dat se dat best ende dat ge- bruik hebben sullen van de negen mergen voor- noemt, ende haeren erfgenaemen niet erven, maer de rente, die daer jaerlix afkomt, blyvende bo- ven den onraed, sullen sy half keren tot behoef eenes devoots priesters, die hen dienen zal in rae- de oft anders, ende aenwyfinge ter deucht, by raede des Priors van Windesem. Welke priester sy nochtans verwandelen mogen, also dicke als het den Prior, en hen guet duncket“ &c.

(e) In den gift brief in de Chronyk van dit Clooster te vinden.

die zy aangewonnen hadden, zonder uitdruk-
kelyke bewillinge van de Magiftraat. En zo
zy by uiterfte wille, ofte door giften voortaan
van eenige vastigheden eigenaars wierden, dan
zouden zy dezelve, binnen jaar en dag, aan
wereldlyke handen moeten overdragen. Hier
van was alleen het oude Convent uitgezon-
dert (f).

Over- Ruim twe jaren later, sloot de Raad, met
eenkomst de Vrouwen Cloosters een overeenkomst, waar
tuffchen by bevoorwaard was, dat de Begynen, ge-
den Raad duurende haar leven lang, de opkomsten en
en de Be- vrugten van hun eigendommelyke goederen
gynen konden trekken: maar dat na haar overlyden
over het recht van de vastigheden, ook goud en silver, gemunt
eiven. en ongemunt, op haar naaste vrienden verviel;
uitgezonderd hondert Arnoldus Arnhemfche gul-
dens, die het Clooster daar van aanwinnen
mogt. Om alle overtredingen voor te komen,
moest ieder Begyne, een staat overgeven, van
dat gene, het welke zy meerder daar in bragt,
dan gemelde hondert guldens bedroeg, en de-
ze staat wierd, in Stads boeken aangetekend,
om ten allen tyde tot bewys te strekken. Van
deze overeenkomst, welke nog meerder ande-
re omstandigheden hier op betrekkeelyk, be-
helst, gaf de Raad, des donderdaags na Lieve
Vrouwen ontfangenisse, van den jare 1449.,
aan ieder der Nonnen Cloosteren een acte (g),
die van deze bewoordinge is.

Wy

(f) Volgens sommige affchriften van 't oude Stad
R. tweede Deel art. 78.

(g) Te vinden in sommige affchriften van 't oude
Stad R. ib. art. 79.

WY Borgermeystere Schepene ende Raede der Stad van Zwolle maken kundich allen luden mit desen apenen brieve, Dat wy in den jaer ons Heeren MCCCC en XLIII, des vrydaechs na den Sonnendach Exaudi voirleeden, by goeudtuncken onser Meenthen, en den Beghynen huysere hier na beschreeven, als der Kinderhuys, ende Geertruyt Kadeneters huys binnen onser Stad gelegen. Ende den drien Beghynen huysen, in onser Stad Vryheyt gelegen gchieten Ten Busch, op die Maeth, ende Wytenhuys overdraggen hebben, Als dat men voirtaen in den voirfr. Baghynen Husen in erven mach, en daer wedder uit erven sal, in voorwaerden en manieren als hier na beschreeven staet:

In den yrsten, dat die susteren van de voirfr. Beghynen huysere alle goedren, die hem aangeervet worden, boeren mogen, gelyck wartlyke goedren doen plegen mit Voorwaerden. Dat alle Erffenisse, Renthen, huysinge, golt, en silver, gemunt en ongemunt, die sy dair inne brengen, of hen angeervet worden, nae deffer tyd dan weder uiterven sullen, op oeren rechten erfgenamen, beholtelyk den Baghynen huysen alsulcke jaer Renthen eens toe boiren, als verschenen was in den jaere daer die genne in storve, daer die Renthen van daan gekomen waer, mer all riedetlybar goed als levendich have, cleinoede, rietchap, huysraeth, en ingedoemte, die in den Beghynen huysen voirfr., nu ofte daer naemaels inverervet, ofte ingebragt moegen worden sullen dair inne blyven tot Erflyker besittinge. Medde is bevoorwaert, ofte ennich Vrouwen persoon in ennich van den Beghynen huysen voirfr. ginge ende enne medde suster worde, weeret faecke, dat die alsoo veele geldes, en silver werck dair inne brachte, dat weerdich weer boven die hondert Arnoldus Arnemse gulden, die persoone mach off sy wil van den voirfr. golde in de silverwerck den Beghynen huise, dair die inne gegaen

weer geven 100 Arnoldus Arnemse guldens dair af te boiren, ende erflic beholden. Mer wes dair meer wair van gelde en silverwerck, dat folde die persoone uiterven op oiren Rechte Erfgenamen. Ende wecret ook saecke, dat ennich Vrouwen persoone in den Baghynen huysen voirfr: wonnende verervet worden an gelde ofte silver werk, weerdich boven vyftig Arnoldus Arnemse gulden, daer van sal den huysen blyven, daar die in wonnende is, vyftig Arnoldus Arnemse guldens. Ende des dair en boven is, sal erven op oire rechte Erfgen. Medde is bescheyden, so wes dair meer in den Baghynen huysen voirfr: gebracht, ofte gervet worde, an golde ofte silverwerk, boven dat daer in blyven sal als voirfr: staet, dat zal men den Raede van Zwolle in schriften geven binnen jaers nae der tyd, dat dair yn gekomen wecr, om dat in der Stad Regyster te schryven, woe veele dat des is, dat men utherven sal. Voirt is bevoirwaardt, wecret dat ennich vrouwe persoone in ennich van den huysen ginge, ende dair niet in en brachte, dan oir bedde, cledinge en tyde-bock, ende dat die verervet worde toe vyftig Arnoldus Arnemse guldens, toe ofte dair benedden dat zal den huise voirgefr: erfelyke blyven, uitgesecht erffenisse, renthen, ende huysinge, binnen onser Stad ofte Vryheyt van Zwolle gelegen, die sal men binnen 's jaers verkopen in wertlyke handt dair Erfelycke te blyven, ende dat gelt dat dair af queme zal dat Beghyn huis erfelyk beholden. Mede sint voirwaerd of yemand die nu in den Beghyn huys voirfr: woonachtig syn, off hier namaels dair woonen sullen dair in brachten gelt, off dair aen verervet word dat men weder utherven solde als voirfr: is, dat moegen die susteren des Baghynen huise voirfr: beleggen by Consent des Raedes aen Erffenisse ofte Renthen die te gebruicken alsoo lang als die persoone leevde daer die afgecomen wecr, ende die Erffenisse ofte Renthe weder nae oeren doede

die

die toe erven op oeren rechten Erfgen: Ook weert saecke dat yemant van den susteren des Beghynen huyses voirgef: tot enniger tyd Erffnissen, Renthen, ofte huysingen, mit yemant toe samen hadden, als dan mogen die susteren die medde verkopen, of sy willen, en dat geld dair af komende, wedder beleggen an erffnisse, of renthen by goedt duncken des Raedes. Ende dat na des gheens doode, dair dat van heer gekomen weer, wedder te erven op synen rechten erffgenamen als voirfcr: staet. Mer off ymand kynder hadde in ennich van den voirfcr: Beghynen huysen, die mach met den bewaersteren ende den susteren des huyses Compositie maecken van synen guede, woe dat erven sal. Doe dit gedaan was hebben Heere Derrick van Herxen, unde Heer Liefert Pueftere ende Biechtvaders der susteren der voirgef: Beghyn huysen, ende dieselve susteren der Beghyn huysen voirf: als Nelle van Rekel een mede suster en Bewaertere des Kinderhuis. Item Griete Elys, Johans soens dochter, eene medde suster en bewaerster toe Geertuid Cadeneters huys. Item Griete Henrik Wit Zandes dochter een medde suster en bewaerster ten Bussche. Item Gerborch van Herstenhorst een medde suster en Bewaertere op die Maeth. Ende Tobe Beerens een medde suster en Bewaertere toe Wytenhuys, met Johan Tyl ende Lambertus den Apoteker oeren gekoiren Momboiren toe deser saecken, die hem met Rechte gegeven worden, belieft ende overghegeven, voir hem en oeren nacomelingen Biechtvaders en die Baghynen huis voirf: , alle puncten en voirwacden als voirgef: staet.

Ende daerom wy by Consente ende Volbaert onser Meenthen hem weder gegont, ende geoirloft hebben, toe koopen ende toe werven of sy moegen alsulcke Erffnissen en Koeweyden als hier na beschreven staet.

In den ysten den Baghynen Huysen dat men
P 5 heer

heet ter Kinder-huys to werven ende coopen of sy moegen den Alingen hoek van Heer Lysesfaerd Huis, an den Baghynen Huise voirsr: staande hent an der straeten toe die stercket, ten syden benefsens Willems woninge van Coeten to der waeter poorten. Ende hier toe binnen onser Stad Vryheyt acht of tyn koenweydens, ende hondert ofte anderhalf hondert roeden Gaerdens mer daer geen Coenweydens ofte Erssenisse meer te hebben.

Item in den Baghynen huise dat men hiet Geertruid Cadenerers Huis, dat die werven of coopen moogen die weeren die Johan van Tybencampe toe weesen plagh, ende die Herniges te wesen plach, en dat ruim daer der Stad, Peerde moole op stond, ende hier toe kuten weere gelegen an de andere syde des Baghynen huyses voirsr. Ende hier toe binnen onser Stad Vryheyt voirsr. agt of tyn koenweyden, ende hondert ofte anderhalf hondert roeden gaerdens; Mer dan geen koenweyden ofte erffenissen meer te hebben. Item in den Beghynen huise dat men hiet ten Bussche te werven ende toe coopen, of sy moegen tot oeren besetenen ruime Alairt Paegens Heechdeken gelegen by den waeter. Ende voirt die Hoere ende gaerden, tusschen Alairt Paegens voirsr: weere en der Stad Borchgraeven, hent aen den winkelhoek dat een Meenthe is, ende hier toe agt of tyn koenweydens ende niet meer. Item in den Baghynen huise dat men hiet op die machte te werven, ende toe coopen, of sy moegen ter oeren besetenen ruime die hoeve garden, en weere geleegen, voir aan den wech, en achter aen den Zee-graeven thent to der steegen by Johannes Velthuisen huis, ende gaerden, ende hier toe agte of tyn koeweyde, ende niet meer. Item in den Baghynen huise dat men hiet to Wytenhuys toe werven, ende to coopen, off sie moegen tot oeren besetenen ruime drie weeren aan de eene syde doer gaende aen Lande Dirck Koetekens. Ende hier toe twe weeren doergaens an Lande Arent

Alfers op die andre fyde. Ende hier toe agt of tyn koeweyden ende niet meer. Al argelift uytgefezt. Oirconde der wairheyf soo fyn defer brieven, twee alleens fpreekende, ende daer wy onfer Stadt fecreet aan hebben doen hangen. Ghegheven in den jaere ons Heeren MCCCC XLIX des dinxdages nae onfer Lieve Vrouwen dag Conceptionis.

Of nu wel aan de Begynen daar door den pas afgefmeden was, om binnen de Stad en Vryheid vaffigheden in eigendom te bekomen, zulks belette die van het Clooster ter Kinderhuis niet, om op het platte Land aanzienlyke aanwinningen te maken. In den jare 1486., kogt Heer Gelys van Holthoorn van Weert, Biechtvader, en d'Overftinne Gerbrecht Grimmen, nevens de Procuratorfche of huishouderfche Griete ter Voorft, en de zufter Hadewich Hendriks, het erve Davenfchot te Lente, van Brants kinderen, voor de, des tyds aanmerkelyke, fomma van 1100 Rynfche guldens. Schoon dit erve met een uitgang van 72 mudde rogge befwaart was; waar van zy 18 mudde, die Stephen van Rutenberghe, en Ludeken van Rutenberghe toekwamen, in het zelve jaar afkochten.

Ter felfer ryd, toen zy een kerke gebouwd hadden, kochten zy, voor een Zallandfch jaarlyks, van het Capittel van Deventer, en Stads Pastor, de vryheid, voor ieder 15 perfonen, om in haar Cloosteren de Miffen en predikdienften by te wonen mogen.

Men vind, in de Chronyk van dit Clooster, aangetekend, dat het jaar 1493, zo vruchtbaar in hooi was, dat zy uit 4 morgen Lands in Maftebroek, 36 voeren hooi, en uit 2 morgen by

IV.

't Con-

vent

koopt

goederen

buiten de

Stad en

het Car-

fel.

IV

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

no 2 111

by de Maffebroeker kerke 19 diergelyke voeren gehad hebben.

Inwydinge van de Kerkhof en Klok dezes Convents. In den jare 1502. wanneer nu het Clooster en kerkjen volbouwd waren, heeft Johan Velmaker, Biffchop van Adramiten, den kerkhof van dit Clooster ingewyd. Hy verleende 40 dagen aflagt aan die gene, welke die plaats, een Vader onse, en weest gegroet, biddende, rond gingen, of voor het altaar, of het S. Annen beeld een Vader onze, en weest gegroet baden. De werkzusters, die zonder tegensin hun werk verrigteden, deed hy dezelve gunft. Ter zelfder tyd wierd het Clokjen, 321 ss swaar, gewyd; en den Utregtschen Kerkvoogd, Frederik van Baden, vergunde 40 dagen aflagt, voor ieder maal, dat men daar mede luidde (b).

VI. Of de gebouwen van dit Clooster, in den jare 1417., aangelegt, nog in wezen zyn, is Het Convent is in my onbewuft. Dit is zeker, dat van een gedeelte van dit Clooster heden 't Stads Kinderhuis gemaakt is; zynde een groot en ruim gebouw, dat van voren in de Broeren straat sich wel op doet, en een goed aanzien heeft. In het zelve worden nu verpleegt sodanige onderlofe egte kinderen van verarmde Ingezeten en geen Burgers zynde, die beneden de 12 jaren oud zyn, en die uit haar eigen goederen niet kunnen worden verpleegd. De kinderen worden aldaar, in een byzondere goede tucht opgevoed, en in handwerken geoeffend, tot hun uitzet toe. Dit huis verfrekt mede tot een woning en verpleginge van menschen, die zin-
(b) Tot hier toe heb ik gevolgd de Chronyk van dit Clooster.

zinneloos, en van het gebruik van hun verstand beroofd zyn.

Ik sluite dit Hoofdstuk met de namen der Naamlyst Oversten van dit huis, zo verre ik ze hebbe van de kunnen nagaan. Oversten des Convents.

Aleidis Dreyers, een godsdienstige en deugdzaame vrouwe, gelyk se in de schriften van dien tyd genoemd word, is door de beschikkinge, van H. van der Goude, d'eerste Overste van dit huis geweest.

- 1443. Nelle van Koefcel.
- 1449. Cornelia van Rokkel.
- 1486. Gerbrecht of Gerbrug Grimmen.
- 1556. Beerte Costers.
- 1557. Hendrikjen Proys.
- 1560. Eeffe Willems.
- 1577. Hendrikjen Proys, wederom.

De namen der Biechtvaders of Priesters van dit Convent, zyn deze En van de Biechtvaders.

- Hendrik Foppens, van ter Goude.
- 1443. Darnik van Harkfen ende Liefert.
- 1486. Gelys Holthoorn van Weert.
- 1556. Joannes Bernevelt.

I N H O U D.

- I. *Stichting van S. Geertruids Convent in de Scholten steeg. In 1462. maken de Begynen nieuwe Inzettingen. II. Acte hier van opgericht. Naamlyst der Oversten van dit Convent. III. De kerk word gebruikt door de Fransche Gemeente. In 1686. word deze Gemeente opgericht. IV. Vrybeden door den Raad, en de Staten aan den Predicant toegestaan. Midsgaders een jaargeld. Naamlyst der Fransche Predikanten.*

I. **H**et derde Begynen Clooster dezer Stad erkend voor Stichterfche Geertruid Kadeteters, die het zelve, ter eeren Gods, aan de H. Getruidis, welke naam de Stichterfche in den doop gegeven was, toegeheiligt heeft. Dit Convent, in de Scholten stege geslaan hebbende, is geweest een woning van Begynen of Geestelyke Maagden, die, zonder verbintnisse van eenige beloften, en alleen vrywillig en onbedwongen, onder het bestier der Broederen, en een Overste, die het bestier over haar alle had, te zamen leefden. Het stichtings jaar is my geheellyk onbekend. Dan verre missen *Lindeborn*, en *van Heussen* (a), die verkeerdelijk uit eenen zekeren brief, welke

(a) *Histor. Episcop. Daventr. pag. 372. Van Heussen Oudh. van 't Bisdrom van Deventer tweede Deel blads. 197.*

ke geheel iets anders behelft, dan de eerste oprichtinge dezès Cloosters, desselvs opkomst, aan het jaar 1464, toeschryven. Want in brieven van het jaar 1443. leest men reets, dat Griete Gelys Janssens dochter, Moeder van dit Convent was (b).

Maar in den jare 1462. besloot de Bestierster of Moeder van dit huis, nevens de andere Begynen, zich nauwer te verbinden, dan zy tot noch toe gedaan hadden. De namen der Leden welke deze Vergaderinge, toen ter tyd uitmaakten, waren deze: Grietje Elys, Moeder, Belia Lamberts, Grietje Hendriks, Wibbe Bennings, Aleit van Rees, Femme Bernaards, Metje Jacobs, Hille Egberts, Zwaentje van der Eem, Batje Hendriks, Eefje Smedes, Zwaentje Pieters, Hadewig Sluiters, Aleid Schillekens, Geertruid Gerrits, Lubbe Rensyngs, Jutte Kottikens, Geertruid Sobben, Lutgaerd Wycherdings, Geertruid Brants, Betje Gerrits, Betje Wicherdings, Femme Ludekens, Metje Sobben, Jutte Knoppers, Eefje Wicherdings, Zwaentje Scommiken, Geesje van Dellevoerde, Aleid Sobben, Eefje Hendriks, Neesje Hendriks, Eefje Wolters, Zwaentje van Andele, Zwaentje Diderycks, Aleid Vischers, Geesje Hendriks, Femme Egberts, Beatrix Zwartens, Ermgard Hendriks, Jutte Wreden, en Gerbrech Vasters. Deze personen kwamen dan, om als gesegd is, zich nauwer

In 1462.
maken de
Begynen
nieuwe
inzettingen.

II

Afgehoort
van de
Gemeente

(b) Uit de overeenkomst tusschen de Magistraat en de Begynen in den jare 1443. des vrydags na Sondag Exaudi gesloten, en in den jare 1449. nader bekrachtigd in sommige afschriften van 's oude stad. tweede Deel art. 79.

wer te verbinden over een; om al haar hebben en houden gemeen te maken tot nut en voordeel van het Convent. Voorts dat so wanneer het gebeurde, dat eene der Begynen in onkuisheid verviel, ofte iets dede dat daar tegenscheen te slyden, ofte eindelyk zich op andere wyfen ergerlyk gedroeg, sonder na een tweede of derde vermaninge te luisteren, dat als dan de Biechtvader, de Moeder, met het grootste getal Begynen, zo een onwaardige Begyn het Convent zouden kunnen en moeten ontzeggen.

II. Tot meerder zekerheid, en bestandigheid van deze Inzettingen, verklaarden zy alle, op den 10 September, des gemelden jaars, voor den Aete hier van opgericht. Notaris Jacob van Goch, in bywezen van de Heren Aalbert van Kalker, en Willem Bisschop, dat dit hun vast voornemen, en wille waar. De acte hier over opgericht, welke door den Bisschop David van Bourgondien, op den 1 Maart des jaars 1464. goedgekeurt is (c), luid in dezer voegen.

In den naame des Heeren Amen. In 't jaar na 's Heeren geboorte 1462 in de tiende indiktie den tienden dag van September, zyn voor my openbaar Notaris verscheenen, de godvrugtige en bescheide Vrouwluiden, Grietje Elys Bestierster ofte Mater, Belia Lamberts, Grietje Hendriks, Wibbe Bennings, Aleit van Rees, Femme Bernaards, Metje Jacobs, Hille Egberts, Zwaantje van der Eem, Batje Hendriks, Berta Sobben, Eefje Smeedis, Zwaentje Pieters, Hadewig Sluiter, Aleid Schillekens, Geertruid Gerrits, Lubbe Rensfyngs, Jutte Kotekens, Geertruid Sobben,
Lut-

(c) *Lindeborn Hist. Episcop. Daventr. pag. 372. en van Henssen tweede Deel blads. 197.*

Lutgaerd Wycherdings, Geertruid Brants, Betje Gerrits, Betje Wycherdings, Femme Ludemens, Metje Sobben, Jutte Knoppers, Eefje Wycherdings, Zwaantje Scmikken, Geesje van Dellevoerde, Aleid Sobben, Eefje Hendriks, Neesje Hendriks, Eefje Wolters, Zwaantje van Andele, Zwaantje Dideryks, Aleid Visschers, Geesje Hendriks, Femme Egberts, Beatrix Zwartens, Ermgard Hendriks, Judde Wreden, en Gerbrich Valters, altemaal Zusters van het huis der Vergaderinge, door de wandeling Kadenetters huis of S. Geertruids huis genaamd; en in de Stad Zwol onder het Bisdóm van Utrecht gelegen. Met haar is ook voor my verscheenen Aarnout Tilmans, Leek 'en Burger van Zwol; die sy eenpariglyk, in myne tegenwoordigheid op de beste rechts wyze, form, en manier, als ze kosten, en moeten, in deze zake tot haaren mombor of Voogd verkooren hadden. En dewyl sy dan begeerden, en in alle manieren wilden bezorgen, dat de Dienstvaagden des Heere, die in 't gemelde huis ten dienste van Godt vergadert zyn, den Heere aldaar van nu af, en voortaan ten eeuwigen tyde, in ootmoedigheid, liefde, vrede, ende vordere deugden, onder de gehoorzaamheit van onze Moeder de H. Kerk, getrouwelyk en godvrugtiglyk zouden dienen, zoo hebben zy ter eere van den almachtigen Godt, van alle Heiligen, en inzonderheit van de H. Moeder Godts, en altyd Maagd Maria, en van de H. Gertrudis, na rype beraading, zoo als se verklaarden, zich zelve eendragtig en eenparig tot de volgende dingen verbonden, volgens den inhoud van een Papiercn briefje; 't welk my Notaris onderschreeven van de voornoemde Zusteren door de handen van haaren Mombor overgelevert, en ter hand gestelt wierd: en dat ik op deselve plaats overluid, en met een verstaanbare stemme in de tegenwoordigheid der zelve susteren, en onderstaande Getuigen heb laten leezen, en in den tegenwoordigen

gen brief ingelast. De inhoud van dat briefje volgt hier, en was zoodanig.

Wy Grietje Elys, Belie Lamberts, Griete Henrix en voert die andere susteren van Sunte Gertudenhuis, of anders genoemt Kadeneters huis, ghelegen binnen Zwolle by der Stadt mu-
re, bekennen voer ons, en alle die anderen su-
steren, die de weere der Vergaderinge voersr. nu
besitten, of hier namaels besitten sullen in reynic-
heden onsen Heeren Gode daer te dienen, dat
onse wille, ende begeerte geweest heeft, ende
noch is, dat in dien selven huese voersr. van da-
te des briefs tot ewygen tyden toe altoos Gode
daer yn gedient sullen werden in oetmoedigheid,
kuyshheit, mynne, vrede ende andere doechden,
van alle den susteren, die nu ter tyt daer inne
woenen, of namaels woenen sullen: hier oeme
hebbe wy ons om die eere Godes, voor ons,
ende onse nacomenden susteren des hueses voersr.
verwillekoert, en avergheven mit ons Mombars
voersr. hant ende consent, dat al uns guede reu-
rende, en onreurende, die totten huese voersr.,
of oock tot enigher suster des hueses voersr. toe-
behoren, alwoer die ghelegen sijn, sullen den
huese voersr. in 't gemeen toebehoren, en nye-
mandt sal an enighen guede eygendom hebben,
ende geven die guede voersr. die wy nu hebben
of namaels krighen moghen, met ons mombars
hant slicht van der hant afftaende tot ghemenen
gebruken ende orbar des hueses voersr. ende sullen
de guede voersr. den huese voersr. erfelick ende ewe-
lick mit avergheven en oplatinge vast maken soe
voer als wy vermoegen wanneer men dat van ons
begheert, alsoe dat niemant van ons sumperlyng
of onse erfg. of oek onse nacomende susteren of
oer erfg. enich recht of ansprake hebben behol-
den of moeghen hebben an enigen guede des hu-
ses voersr. met enighen rechte dat si geestlick of
werelick. Mede hebben wy verwillekoert voer
ons

ons ende nacomende fusteren die nae aldusdaner
 formen en manieren des overghevns in dit huis
 voersf. anghenomen syn en anghenomen sullen
 werden weert sacket dat enigh perfoon van ons of
 des hufes voersf. in oncuysniet vicle of uter wee-
 re sonder volboert ende consent des Biechtvaders
 of der Moeder buten benachtete sonder noet; of
 enighen mannen trouwe ghave of niet en wolde
 mit ruste leven en mit onderdanicheit alst behoer-
 lick is sulcken Godlicken reinen leven of anders
 verkiert en onzeggelick weer alsoe dattet hies
 daer mede verstuert misruchtighet of beswaert
 werde, wanneer die persoen om oer verkiertheit
 en onseggelicheit twee werve of drie werve ver-
 maent were, en oer nochtans daer van niet en
 beterde, dat God verbieden moet in ewicheyden,
 so sullen en mogen de Bewaerster en Biechtvae-
 der, mitten fusteren des hufes voersf., of mitten
 meesten deel, die persoen om enige gebreke en
 punte der gebreke voersf. usetten, op dattet hies
 altoes in reynicheden, vrede, en in Godlicken
 leven onthouden werde: ende die persoen alsoe ut-
 gefet, of die selveren utgegaen weer, of utgaen
 wolde, sal utgaen mit oeren dagelixen clederen,
 ende en sal, mit genen rechte geestlick of wer-
 lick, enich guet weder moegen eyschen van den
 huse en fusteren voersf.

Daer op hebben deselve vrouwsperfonen de
 Mater en Susters voornoemd, mit haren Mom-
 ber, gesamentlyk en een voor een, van my,
 openbaar Notaris onderschreven verfocht, dat ik
 over al het boven staande, en ieder van 't selve
 in 't bysonder, een openbaar geschrift, of meer
 openbare geschriften zoude opstellen enz. Gedaan
 te Zwol, in 't Woonhuis der gemelde fusteren,
 in de tegenswoordicheit van de eersame en be-
 scheidene Mannen, Heer Aalbert van Kalker, en
 Willem Biffchop, die als getuigen enz.

En ik Jacob Goch, Geestelyk perfoon, on-
 De

der het Bisdóm van Utrecht, en door Keiserlyk gesag en toelating, ordinaris openbaar Notaris enz.

Naamlyst der Oversten van dit Convent. De namen der Moeders van dit Convent, die ik hebbe kunnen ontdekken, zyn deze

1443. Grietje Gelys Janssens dogter.
 1462. Margareta Elys.
 1486. Aleidis Visschers.
 1520. Beatrix Zwartén.
 1542. Aleidis van Brene.

III. Het Clooster gebouw wierd, eenige jaren na de veranderinge in Regeringe en Godsdiens, De Kerk word geafgebroken, en de grond met huizen betimwordt gebruikt. Het Kerkjen is noch in wezen, en word voor de Fransche Gemeente gebruikt. den der Fransche Gemeente gebruikt.

In 1686. In den jare 1686 is alhier de eerste Fransche Predicant aangesteld; en zyn ter zelve tyd Ouderlingen, en in het volgende jaar Diakens, in de Fransche Gemeente, voor de eerstemaal verkoren.

IV. De Heren van de Magistraat hebben, in den jare 1697, geoorloofd, dat de Fransche Kerk dezer Stad, op de eerst daar aan volgende Waalsche Synode, tot een Synodale Kerk gemaakt zoude worden. Ook stonden Haar Wel Edele Hoog Achtbare, in den jare 1703, aan den Franschen Predicant alhier, in gelykheid der Duitsche Predicanten, vrydom van Stads accysen toe; waar by zy in den jare 1736 verbleven (d). Ridderchap en Steden, deze voetstappen volgende, leyden, aan de Fransche Predicanten der drie Hoofdsteden dezer Provincie

(d) Resolutien van de Regeringe.

cie toe , ieder 25 guldens , tot betalinge van 's Lands impost of excyns (e).

Het jaargeld dezer Predicanten was hier in Midsga-
 het eerst zeer gering. Doch de Beroepingen, ders een
 in den jare 1722 , en 1767 , zyn gedaan, op jaargeld.
 een Tractement van 500 guldens , uit dezer
 Stads geestelyke inkomsten , te betalen. En
 terwyl Dominas Daniel Louis den dienst , tot
 genoeg van de Gemeente, waar nam , heeft
 de Raad , in den jare 1729 , het jaargeld met
 100 guldens verhoogd. De Staten van de Pro-
 vincie , in den jare 1735 , weder dit voorbeeld
 navolgende , hebben aan de Fransche Predican-
 ten der drie Hoofdsteden , ieder ook 100 gul-
 dens toegelegd.

Alhier zyn de navolgende Fransche Predican- Naamlyst
 ten , door de Heren van de Magistraat aange- der Fran-
 steld , of door de Fransche Kerkenraad beroe- sche Pre-
 pen. dicanten.

1686. Philip Beck gewesen Predicant in het
 Dauphineefche, overleden . . . 1698.
 1698. J. Cordes . . . 1712.
 en
 D. Chabrier . . . 1708.
 om met hun beiden den dienst waar te
 nemen.
 1722. Daniel Louis Proponent in 's Hage , in
 1766 Emeritus verklaard en overleden
 . . . 1767.
 1767. Daniel Jean Louis Predicant in de Waal-
 sche Gemeente tot Harderwyk.

Q 3 XIV. HOOFD-

(e) Resolutie van Ridderfchap en Steden.

I N H O U D.

- I. *Het Convent van S. Agatha lag eerst buiten de Stad, en later by de bogen. De Begynen verbinden sich in den jare 1462. nauwer.*
 II. *Vervolg van den inhoud dezzer Verbintnisse. Naamlyst der Oversten van dit Convent.*

I. **H**et vierde Maagden Clooster aan de H. Agatha toegeheiligd, wierd in de wandeling het Wytenhuis genoemd. De Heer Diderik van Herxen tweede Opperhoofd van het ryke Fraterhuis, was 'er de eerste stichter af. Dit Convent was reets voor den jare 1424. in wēzen. Want om dien tyd had het een verschil over een stege in de Muffchenhage buiten de Camperpoorte (a), alwaar het allereerst gesticht of aangelegt wierd. In den jare 1462. lag dit Clooster nog buiten (b). Dog later wierd het verlegt in de Stad by de twe bogen, tusschen welke haar woning lag; en daar wierd haar door den Raad en de Geworene Gemeente, in den jare 1538, vergund, om die bogen aan beide zyden te sluiten. Mids, dat de nabuuren, zulks begerende, het recht zouden behouden, om 'er een doorgang te hebben (c).
De

(a) *Registrum rubrum.*

(b) De verbintenis brief van deze Begynen van den jare 1462.

(c) *Liber Conventionum.*

De Maagden, die dit Clooster bewoonden, De Begyn-
 stonden wel onder eenen Overste en Biegtva- nen ver-
 der: doch zy waren voor het overige door geen binden
 geloften, maar alleenlyk door den band van zich in
 liefde, vereenigt. Zy, bemerkende, hoe zwak 1462 nau-
 en ydel veel tyds de enkele voornemens der wer.
 menschen zyn, ingeval ze door geen zekere
 banden versterkt worden, besloten daaromme,
 in den jare 1462, op den 5. September, zich
 tot de volgende punten te verbinden. Voor
 eerst, dat voortaan alle haare goederen, zon-
 der uitzonderinge van iets, gemeen zouden zyn,
 niet alleen voor haar, maar ook haar opvol-
 gers en nazaten. In zo verre zelfs, dat, zo
 een, of meer der zusters het Convent, of uit
 eigen beweginge, ofte uit noodzaakelykheid,
 verlieten, zy als dan het recht van eigendom
 op het hare verloren hadden: uitgezondert al-
 leen op haar dagelyksche kleed, het welke zy
 mede nemen mogten. Ten anderen, dat, zo
 het haar ongelegen dagt, in de Musschen Hagen
 langer te wonen, dat ze als dan, met bewillin-
 ge van den Biechtvader en Bestierder, het plein
 met zyn toebehoren zouden mogen verkopen,
 en de penningen, die 'er van kwamen, tot het
 kopen van een ander plein of plaats aan te leg-
 gen. Ten derden dat, inval dit Convent mogt
 uitsterven, of de Begynen niet leefden volgens
 haar Inzettingen, als dan de Biegtvader van het
 huis, en de Overste van het Fraterhuis, de
 magt zouden hebben, om andere vrouws per-
 sonen in haar plaats te stellen, en zelfs het
 huis, en al den eygendom verkopen; mids de
 koop penningen onder den armen uitdeclende,
 of tot Gods meerder eere bestedende.

II.

Vervolg
van den
inhoud
dezer ver-
bintenis-
sen.

„ Daar en boven “ (dus eindigen deze god-
vruchtige personen haar verbintenisse) „ bid-
den de meergemelde susters haar nasaaten,
die ’er na desen in ’t geselschap van haar ge-
meen leven, zullen aangenomen worden; ja
sy smeeken en besweeren haar, en belasten
’er haar gewissen mede, dat se het huis en
de goederen, die sy ten voorschreven einde
geschikt hebben, sodanig blyven gebruiken,
dat het gene, zy uit haar goederen voor de
saligheid der sielen geschikt en ingestelt heb-
ben, van haare nasaaten, tot haar eygen be-
derf, niet misbruikt worde “. Deze ver-
bintenisse door de Overstinne Femme Platen,
Hylle Spysen, Aleit ten Berge, Jutte ter We-
de, Aleit Scotelers, Elzebe Gruterings, en
de andere Zusters, ingegaan, wierd, tot meer-
der vestenisse, door den Notaris Jacob Goch,
in byzyn van Hendrik Zwarte, en Ludolf Sna-
vel, op een gerichtelyke wyze, bekrachtigt.
David van Bourgondien Bisshop van Utrecht
heeft ook, op den 1 Maart des jaars 1464, dit
alles goedgekeurt, en bevestigt, en verschei-
den voorrechten aan het Convent geschonken.
Van dit Clooster is niets meer in wezen geble-
ven; zynde geheellyk in andere woningen,
waar onder het kerkhuis der R. C. onder den

Naamlyst
der Over-
sten van
dit Con-
vent.

Boge is, verandert. Ik eindige dit Hoofdstuk,
met de Naamlyst der Bestiersters van dit Cloo-
ster, in het welk in den jare 1571. ses en twintig
Begynen waren,

1443. Thybe Berendsen.

1449. Gerbrug van Haerften.

1462. Femme Platen.

XV. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. De stichting van het Bos Clooster of Marienbosch is onbekend. De Begynen worden Nonnen. II. De Bisschop geeft haar Inzettingen en Voorrechten. Vervolg van deze Wetten en Voorrechten. III. De Regering van Zwolle bewilligt 'er mede in. En bepaalt het getal der Nonnen. IV. H. ten Bussche weldoender van dit Clooster. Het Clooster word verbrand. V. De Nonnen gaan wonen in ten Bussches huis aan de Aa. Opschrift tot gedagtenisse van ten Bussche. VI. Naamlyst der Oversten. Dit Clooster is in het Weeshuis verandert.

Het Bosch Clooster, of Marien Bosch (a), I. was het vyfde Maagden Clooster, buiten De stichtings tyd van het Bosch Clooster ter eeren Gods aan de H. Maagd Maria toegeheiligd. Onseker is het, wanneer dit Convent ge-

Q 5

(a) In het Latyn genoemd *Nemus Beatae Mariae Virginis*.

(b) Over dezen stand zal ik, uit de meergemelde overeenkomst van den jare 1443, tusschen den Raad en de Begynen getroffen, deze woorden uitschryven. „ Item den Begynen huise, dat men „ hiet te Bussche, te werven of te koepen &c. Al- „ bert Paegens hoeksken, ghelegen in den water. „ Ende voert die Hoeven ende goerden tusschen Al- „ bert Paegens voerser. were, ende der Stad Borch- „ graeven, hent aen den Winkelhoek &c.

of Marien gesticht is. Dit weet ik alleenlyk, dat het voor den jare 1443 in wezen was. Want de Begynen maakten des tyds een overeenkomst met den Raad, over de vaste goederen, die zy mogten bezitten; indiervoegen, als met die van het Convent ter Kinderhuis (c); gelyk te voren verhaald is (d).

De Begynen worden Nonnen. De Inwoonders waren, ten tyde van d'eerste stichtinge, en noch eenige jaren later Begynen, die onder de Inzettingen, en Bestieringe der Fraterheren, zonder eenige geloften te doen, gestaan hadden. Doch in den jare 1484 namen zy d'opsluitinge aan: onderwierpen zich aan de Vergaderinge van Windesem; en wierden dus reguliere Chanonessen, met goedkeuringe van Paus Alexander de VI., volgens zyn Bulle, welke in den jare 1499, afgegeven is. Doch voor af, en in den jare 1484, hadden ze tot het aanvaarden der Cloosterlyke tucht de toestemminge, van haar Landsheer en Kerkvoogd David van Bourgondien, verworven op deze uitdrukkelyke voorwaarden.

Voor eerst, dat de gene, welke na het aannemen van het slot, daar buiten kwam, zonder wettige oorzaak van oorlog, brand, dieverye, of diergelyke, voor altoos de stem in het Cappittel verloor niet alleen; maar ook met den kerker zoude werden gestraft. Ten anderen, dat voortaan niemant van 't mannelyk geslacht, in het Clooster mogt komen, uitgezondert die gevallen, in welke de kerkelyke wetten daar toe oorlof geven. Ten derden, dat alle deuren en vensters met dikke yseren tralien, en sloten

(c) Oude Stad R. 2de Deel art. 79.

(d) Hier voren bladf. 229. en volgende.

sloten zouden worden voorzien : waar van niemand de sleutels mogt hebben. Moetende zelfs de Biechtvader voor de tralien de Nonnen de biecht afhoren , en de andere menschen die , over de Cloosters of haar eigen zaken te spreken hadden , was zulks mede niet anders dan voor de tralien geoorloofd , in het bywezen van de Bestierster , of die zy in haar plaats stelde. Ten vierden , dat zo dra zy de tucht van den H. Augustyn plechtelyk beloofd hadden te zullen volgen , de Kerkvoogd van dien tyd alle de Cloosters goederen , die zy reeds hadden , ofte in het vervolg mogten aanwinnen , onder zyn byzondere bescherminge nam , gelyk andere Kerkelyke goederen. Voorbehoudens ten vyfden , dat zy de magt zouden behouden , wegens wettige redenen , vastigheden te mogen verruilen , ofte verkopen , tot het meefte voordeel van het Clooster. Mids evenswel dat zy deze kooppenningen weder aanleiden tot den aankoop van erfelyke renten ofte vaste goederen. Ten zesden , vergunde hy het Clooster de vryheid , om de Religieusen en andere wereldsche personen , zo veel te kunnen en mogen erven ofte aanwinnen , als haar Overigheden , en vier uit den Raad van Zwolle oordelen zouden , tot een ordentlyk bestaan van de Vergaderinge , noodzakelyk te zyn. Den Kerkvoogd schreef haar ten zevenden voor , dat niemand tot religieuse zoude mogen worden aangenomen , die niet behoorlyk de kerkelyke getyden , ingevolge het gebruik en gewoonte van het Capittel van Windesem , lezen en zingen konde. Ten agtsten , gaf hy aan de Opperhoofden van Windesem , Belhem ,
 en

en S. Agnesberg, de magt, om daar toe alleen, ofte met andere daar toe te verkiesene kerkelyke personen, dit Clooster te mogen bezoeken; ten einde te kunnen veranderen, hervormen, en straffen, dat zy nodig zouden oordelen te zyn. In zo verre dat zy tot uitvoeringe van deze hunne last gebruik zouden mogen maken van de wereldlyke magt: en de Oversten van dit Convent zouden mogen aanzetten, en aanstellen na goeddunken. Met een woord dat zy haar konden voorschryven dusdanige Inzettingen, aangaande het vasten, den arbeid, de Getyden te lezen, en meer andere soortgelyke saken, als sy na hunne wysheid best en voordeligst voor de Religieusen zouden oordelen te zyn. Alles met dien verstande nochtans, dat de Religieusen deze Wetten overtredende, geen zonde begaan, maar alleenlyk tot eenige boeten gehouden en verplicht zouden zyn, ten ware iemand van haar zulks, uit minagtinge ofte hardnekkigheid, deed. Ten negenden, zoude d'Overste en de andere Beamptonaren des Cloosters, in bywesen der drie Prioren, by meerderheid van stemmen, verkoren moeten worden. Doch de aanstellinge van een Biegtvader zoude van de keuse van de Nonnen, en goedkeuringe van gemelde Prioren afhangen. Ten tienden, vergunde de Bisschop, dat zy een Kerke met drie Autaren, en een Kerkhof mogten hebben, waar in de diensten voor haar en haar huisgenoten verricht, en haar doden begraven konden worden. Ook dat des Kerkvoogds Wybisschop de Kerk Altaaren en Kerkhof zoude moeten inwyden; en dat het Clooster

Vervolg
van deze
Wetten
en Voor-
rechten.

zon-

zonder nadere toestemminge, vermogt het Godshuis en toebehoren te vergroten, veranderen, en verplaatsen na welgevallen. Mids-gaders dat des Cloosters Biechtvader de magt zoude hebben, om alle des Cloosters inwoonders, zo wel geestelyk als wereldlyk, de biecht af horen, en met de H. H. Sacramenten te voorzien. Ten elfden, verbood hy haar, zonder voorkennisse der Opperhoofden, geen religieusen, in het Clooster, en ook geen wereldsche menschen in kost aan te nemen. Ten twaalfden, dat de Overste, met 24 Religieusen, en den Biechtvader, omtrent het inkleden en het doen van beloften door de Religieusen, het oprichten van nieuwe gebouwen, en het verkopen van vaste goederen, dusdanige besluiten, ter uitvoer zoude kunnen brengen, als zy gezamentlyk goedgevonden hadden. Doch dat alle Nonnen het recht van stemmen zouden hebben om een Overste en Biechtvader te verkiezen. Ten dertienden, dat zy een verzekerde plaatze in 't Clooster zouden hebben, alwaar zy haar zegel en andere kostbaarheden moesten bewaren: verklarende alle acten der Nonnen van gener waarde, die niet met het zegel, in het byzyn van den Biechtvader, en 24 Nonnen bezegelt en voorgelezen waren. Ten veertienden, keurde den Prælaat goed alle dusdane voereenkomst, als zy met den Pastor over de Parochie kerks gerechtigheden, van het offer, en het begraven der doden treffen zouden kunnen. Ten vyftienden, ontfloeg hy den Biechtvader, en de Priesters des Cloosters, om op de Kerkvergaderingen te Utrecht te erschynen; ten ware om byzondere

re-

redenen, en op uitdrukkelyk bevel van den Kerkvoogd van Utrecht. Eindelyk stond hy toe, aan dit Clooster, alle rechten, voorrechten, vryheden, gerechtigheden, en gunsten, die aan de vergaderingen van Windesem, door de Pausen, en andere Overheden verleend waren. Van alle welke Inzettingen en vergunningen hy, op den 7 Augustus, des jaars 1484., een verzegelde acte, aan de Religieusen gaf.

III. Na dat de Leden van deze, Vergadering dus, met bewilliginge der Kerkelyke Overigheid, van Begynen in Nonnen van S. Augustyns order verandert was, ontbrak haar noch de toestemminge van de Wereldsche Overigheid, ofte van de Regeringe der Stad Zwolle, in welkers vryheid dit Clooster gelegen was. Eerlang vergunde de Raad en Meente haar hier toe de nodige toestemminge, op dezelve bedingen, en voorwaarden (e), als op welke de Religieusen van het Maat Clooster, toegestaan wierd, de Cloosterlyke tugt te omhelzen; gelyk in het volgende Hoofdstuk verhaald word.

En bepaald het getal der Nonnen. Het getal der Nonnen wierd, door de Regeringe, bepaald op twe en dertig, en dat van de leekzusters op twintig; sonder dat ze ooit dit getal zouden mogen vermeerderen, ten zy na bekomen bewilliginge van den Raad van Zwolle, de Priooren van Windesem, Betlem, S. Agneten berg, en het Fraterhuis te Zwolle.

IV. Zommige verhalen (f), dat Harmen ten Buffsche, Schout van Zwolle, een ryk en vermogend

(e) De brief hier van is in het Privilegie Boek fol. 36vo. No. 50.

(f) In ongedrukte schriften.

mogend man, een groote Weldoender van dit Clooster zoude zyn geweest; en de grond, waar op het gebouw met syn toebehoren gestaan heeft, nevens vele andere goederen, en daar onder de Bos bleke, met de Landen aan de Noordzyde van de Bleke, tot aan de Weteringe toe, geschonken hadde.

weldoender van dit Clooster.

Wat hier ook van zy, het is zeker, dat dit Clooster na omtrent 40 jaren in wezen te zyn geweest, in den jare 1524., toen Hartog Carel van Gelder de Stad voornam te belegeren, door de Zwollenaars in de brand gestoken wierd; op dat zyn leger daar geen post zoude vatten, en de Stad daar uit beschadigen. Hoe wel de Gelderschen, in de overblyffelen van dit Gebouw, een schiet schans opgericht hebben (g).

Het Clooster word verbrand.

V.

De Nonnen namen aanstonds, na het verdelgen van het Clooster, haar intrek binnen de Stad, in een huis aan de Aa, tusschen de Heest Brugge, en die van Pieter van Aken; daar thans het Weeshuis is, en waar in zy, tot aan de veranderinge der Regeringe toe, gewoond gehad hebben; Harmen ten Busche, had haar dit huis voor zynen dood, in het jaar 1513. voorgevallen, mede in eigendom gegeven gehad.

De Nonnen gaan wonen in ten Busches huis aan d'Aa.

Tot gedagtenisse van dezen haar groten Weldoender hebben zy, in de grote zaal dezes huis, een bord opgehangen; waar op met gouden letteren geschreven staat

Opschrift totgedagtenisse van ten Busche.

In 't jaar MDXIII. op Sinte Wilbrods dag, sterf die vrome, en eersame Hermen Bus-

(g) Geschiedeniss. van Zwolle tweede Deel blad. 282;

*Buffche, Schultus to Zwolle; Die dese wberc
gegeven best, tot een Clooster to timmeren.*

VI. Van d'Oversten, die dit Clooster bestiert
hebben, zyn my geen andere voorgekomen,
Naamlyst der Oversten dan de volgende

1443. Griete Hendrik Witzands dogter.

1484. Elisabeth van Kinkhuifen.

Dit Clooster is in De Maagden hebben in haar plaatse gekre-
gen de weeskinderen, welke aldaar, zo lange
het Weeshuis ver- zy onder de 12 jaren zyn, aangenomen, van
andert. het noodwendige voorzien, en onder het lee-
ren van handwerken tot hun uitzet toe opge-
voed, en onderhouden worden. Men vind
boven den ingang van dit Huis, aan de Aa,
deze volgende Nederduitsche versen, met zwar-
te letteren, op een witte grond, afgezet.

*Verarmde Burgers lecht, u hoeft gerust vry
neer,
U onderlose Wees vind hier haer ouders weer.*

XVI. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. *Het Maat of S. Agnes Clooster gelegen buiten de Dieserpoort. Het is in het laatste van 1300. gestigt. II. De Begynen verbinden sig nauwer in 1462. En worden in 1484. Nonnen van S. Augustyns order. III. De Regeringe bewilligt hier in. Dog op zekere voorwaarden.*

Het zesde of laatste Maagden Clooster, was I.
 aan de II. Maagd Agnes toegeheiligd, Het Maat of S. Agnes Clooster
 en wierd gewoonlyk genoemd het Clooster op gelegen buiten de Dieserpoort.
 de Maat: na de grond alwaar het op gebouwd was. Het was gelegen even buiten de Dieserpoort, ter plaatze daar in latere tyden een Bolwerk of schans, de Suikerberg genaamt, aangelegd wierd (a). Want van het Cloosters romp of muurwerk wierd deze versterkinge 'er regt tegen over staande, gemaakt: dog de grond des Cloosters is gedeeltelyk, tot het maken van Stads gragt uitgedolven; gedeeltelyk nog in wesen, en in tuinen veranderd.

Dit Clooster is, volgens sommige, over het Het is in
 midden der 15de Eeuw, omtrent dezelve tyd, her laatste
 als S. Geertruids en Marienbosch Clooster van 1300.
 sticht (b). Dog, volgens anderen, is het gestigt.

V. DEEL. R reets,

(a) Vid. Lindeborn Histor. Episcop. Daventr. pag. 381. En hier voren Beschryvinge van Zwolle bladsf. 21.

(b) Van Heussen Oudheden van het Bisdom van Davenport tweede deel bladsf. 207.

reeds, in het laatste van de 14de Eeuw, door de hulpe van Hendrik Foppens van ter Goude, opgericht geworden (c). Welk laatste gevoelen my daar om te sekerder voorkomt, om dat het tegens alle waarschyntlykheid aanloopt, dat de Heer van ter Goude, die reets ten tyde van Gerard de Groot, in den jare 1384. overleden, een van syn voornaamste leerlingen en vertrouwelingen was, nog het midden van de 15de eeuw zoude beleeft, en des tyd de stifting van dit Clooster bevordert hebben. Te min om dat ik reets lese in Stads Registers, dat dit Clooster in 1443., al reets in een volkomen wesen was (d).

II. d'Eerste Inwooners van dit Convent waren Maagden, die sonder eenige gelosten te doen, alleenlyk door den band van een Godvrugtige wille verenigd bleven; en door de Fraterheren bestierd wierden. In een brief, van den 10 Maart 1462., die, door sommige verkeerdelyk deses Cloosters stigtings brief genoemd word (e), staan deze Begynen opgesteld, Aleid Hessels Priorin, Lubba van Villteren, Nenne Goossens, Geesje Jans, Catryn Walen, en meer anderen. Dese acte, die wel een nauwer verbintenisse onder de Begynen, maar geen stifting, als zynde het Clooster veel ouder,

ni 4
o
co

(c) *Lindeborn Hist. Epif. Dav. pag. 380.*

(d) Overeenkomst tusschen de Raad en de Begynen van den jare 1443. hier voren aangehaald en het *Antiquum Registrum ad annum 1451.* alwaar aan een Begyne Wendelmoer Kuten verboden wierd binnen drie jaar uit het Clooster te gaan op straffe van een driejarig bannissement uit de Stad en Vryheid.

(e) *Van Heussen blads. 207.* die hier en elders seer onnauwkeurig is schoon hy *Lindeborn* na schryft.

der, konde behelzen, wierd in den jare 1464., op den 1 Maart, door Biffchop David van Bourgondien, goedgekeurd: die haar daar en boven veelerhande gunften toestond (f).

De Begynen, hoewel fe fig, in den voor- En wor-
gemelde jare, door Infettingen nauwer ver- den in
bonden, en een geregelder tugt onderworpen 1484.
hadden, wierden later, en wel op dezelve Nonnen
tyd, als die van Marienbosch, te rade d'op- van S.
fluiting aan te nemen, en reguliere Canones- Augustyns or-
fen van S. Augustyn te worden. Den Utregt- der.
fchen Kerkvoogd David van Bourgondien ver-
leende haar hier toe de nodige toestemming,
op dezelve voorwaarden, bedingen, voorreg-
ten, en vryheden als op welke hy de Reli-
gieufen van Marienbosch vergund hadde, regu-
liere Canoneffen van de Windesemsche tugt te
worden; gelyk in het voorgaande Hoofdstuk
verhaald is (g). Invoegen dat die Schryvers
miffen, welke vermenen, dat deze Begynen
(h) nooit geen Nonnen van S. Augustyns or-
der geworden zyn.

Stads Regering ook, door de Begynen ver- III.
fegt zynde, om mede te bewilligen en toe te De Rege-
ftemmen, dat haar Vergadering in een Nonnen ring be-
Cloofter verandert wierd, voldeed eerlang, willigt
aan haar bede; dog op de volgende voor- hier in.
waarden.

Vooreerst, dat het Cloofter van geen Non- Dog op
nen erfgenaam mogte of konde worden; maar sekere
dat al het goed dat fy befaan, waar van fy, voor-
geduurende haar leven, het genot en gebruik waarden.
zou-

R 2

(f) *Lindeborn Hist. Episc. Daventr. pag. 380.*(g) *Blads. 250 en volgenden.*(h) *Lindeborn en van Heussen.*

zoude behouden, na haar dood op haar naaste erfgenaam verviel. Ten anderen, dat, in geval op eenige der Religieusen een erffenisse buiten Stads Vryheid, verslierf, en 'er eenige verbeteringe aan de goederen gedaan was, het Convent, na doode der Religieuse, de onkosten welke het had aangewend, zouden moeten erstatet worden. Ten derden, dat voor en al eer het Convent de inkomsten der goederen buiten het Carspel gelegen, en op haar Religieusen vervallen, genieten konde, het Borg zoude moeten stellen, dat na doode der Nonne, de goederen weder aan de regte eigenaar te rug gegeven wierden. Ten vierden, dat, wanneer het Convent hier van in gebreeke bleef, het verstooken zoude worden van het regt, om eenige erffenisse of lyftugt binnen de Stads Vryheid, te kunnen aanwinnen. Voorbehoudens nogtans dat het, aan een ieder ingeseten, altoos zoude vrystaan, om giften en geschenken aan het Clooster te doen; in so verre sulks niet by Land- en Stad Regten verboden was. Ten vyfden, dat in geval, op het Clooster by uiterste wille een erffenisse, in vastigheden bestaande, vermaakt wierd, het binnen een jaar en dag de onbewegelyke goederen, aan wereldsche personen, zouden moeten verkopen. Ten zesden, dat een dogter van de Burgers en inwoonders der Stad, voor een uitheemsche van geen meerdere of gelyke bekwaamheid, in het Clooster zouden aangenomen worden. Ten zevenden, dat het Clooster, ofte eene der Religieusen, met een burger of inwoonder der Stad Zwolle, in geschil geraakende over saken, die na haar geschapenheid

heid onder den regtswang van de Stad gehoorden, nergens anders, dan voor de Magistraat te regt staan, of haar regt vervolgen zoude. Sonder egter dat de vreemden haar voor de Raad te regt brengen mogten. Ten agtsten, dat het getal der Nonnen nooit meerder, dan twe en dertig, en dat der werksusteren twintig, mogte zyn; ten ware dat de Raad en de Prior van Windesem oordeelden, dat het bepaalde getal vermeerdert moest worden. Van deze beloften gaven de Religieusen, aan den Raad, een besegelde acte, daags voor S. Thomas van het jaar 1484., luidende als volgd.

Wy enz. doen kondich enz.

In den yfsten met den beslote conversinnen te worden ende te weesen ende voort in verlopenen tyden, naden God Almachtich ons en onsen nacomelyngen die gratie toegeven en gunnen wil. Regulariiffen te worden, ende te weesen welke consent toegelaaten, ende by denselven voirgesfr. gegondt ende gegeven is in manieren hyr nae beschreeven.

In den yfsten dat geenerley erffenisse huysingerthen golt silver gemunt ende ongemunt, onser burgere ofte inwoonre binnen of buyten der vryheyde van Zwolle geleege, in onse voirfr: huys ende Convent erven sal langer toe gebruycken dan tot gheen persoens leven die in onsen huysc beghaven weer daer die erffenisse, ofter ander guede voirfr. op verstorven weer; ende tendens des Professidens persoens doode zal dat voirgesfr. goed weder utherven op des persoens naaftic Erfgen: van bloede dan levende. Indien die rechte Erfgen: borger ofte inwoonre weere toe Zwolle ende daer woonachtig weere doe dat verstorven guet yfsten in onsen Convent verervet was. Ende

de wanneer alfulcken versterff op onse Convent voirg: komt soe sullen wy ende onse nacomelingen verburgen dat weder uth te erven tendes des persoens doode, daer dat op verstorven is met gueden werlyken borgen daer der Stadt van Zwolle an genoegt. Voert wanneer also onse Convent eenige Erffnisse anstorve, buyten der Vryheit van Zwolle, daer een huys op stonde ende die Erffnisse, ende dat huys wedder uiterven folde als voirges: staet, ende dat huys in den tyden ons dat behoorden merckelyke vernyinge en beteringe behoevde wes dan alsoo by ons dair inne vertimmert worde sal ons van den gennen dair dat als dan op ervet na den doode onser suster, dair dat op gekomen weer betaelt ende opgericht worden tot kenninge Schepen ende Raedes voirfr. of wy des onder malcanderen niet overcomen en konden. Voirt meer wanneer ennich persoon in onsen Convent voirges: angenomen giestelyk habyt draegende, en noch niet professyt en is die zal dat oek verburgen als voirfr: staet eer sy anstastet inden sy dair nae professie deden. Weert ook saecke wy of onse nacomelingen tot eenigen tyd daer en regens deden ende nyet en volgeden van den goede buyten der Stad vryheyt gelegen: soo en sal onse Convent voirges: toe geenem tyden eenige erffnisse of lyftucht binnen der Stad vryheyt van niemant ontfangen noch hebben. Beholtelyck einen ygelycke buiten onse Convent voirfr: synen vrye wille te hebben onsen Convent voirfr: te geven als het na Land Regte ofte Stad Rechte van Zwolle behoort. Item weeret saecke onsen Convente voirfr: van ymand Erffnisse ofte hufynge anqueme binnen der Stad ofte der Stad Vryheyt van Zwolle gelegen die nyet weder utherven en folde, die zoellen wy binnen jaers en daege in wertlyke handen verkoopen.

